

Inum. 283 - 287

Bibl. Jag.

283-287

Jnc.

CM
I

**Libri dialogorum san-
cti Gregorij pape.**

Harv. 7966

Annotatio

Capitulorum dialogi beati Gregorij pape: per quattuor libros distincti: brevis: ordinataq; annotatio.

Annotatio capitulorum libri primi.

De petitione Petri diaconi ut aliqua sibi patrum narrent exempla: ac responsione sancti Gregorij: Cuius expositione vite ac miraculorum honorati abbas monasterij Fundensis: Capi. i.
De Libertino pposito eiusdem monasterij: Capitulum. iij.
De monacho hortulano monasterij eiusdem: Cap. iij.
De Equitio abbate Valeric provincie: Capitulum. iij.
De Constantio mansionario ecclesie sancti Stephani: Capi. v.
De Marcellino Anthonitane ciuitatis episcopo: Capi. vi.
De Monoso preposito monasterij in monte sito qui Soractis dicitur: Cap. viij.
De Anastasio abbate monasterij qd Suprapentonia vocatur: Cap. viij.
De Bonifacio Ferentine ciuitatis episcopo: Capi. ix.
De Fortunato Tudertine ciuitatis episcopo: Cap. x.
De Martyrio monacho provincie Valeric: Capi. xj.
De Severo presbytero eiusdem provincie: Capi. xij.

Annotatio capitulorum libri secundi.

De ortu moribus ac conversatione sancti Benedicti: Cap. i.
De capisterij fracti reparatione: Cap. iij.
De teptatione carnis superata: Cap. iij.
De vitreo vase per signum sancte crucis rupto: Cap. iij.
De monacho vagamentis ad salutem red ducto: Cap. v.

Capitulorum

De aqua qua in montis vertice ex petra produxit: Cap. vi.
De ferro ex profundo aque in manubrio reuulso: Capi. viij.
De Mauro eius discipulo qui super aquas inscius cucurrit: Cap. viij.
De infecto per venentis pane a coruo longius proiecto: Cap. ix.
De ingenti saxo per eius orationem leuato: Cap. x.
De phantastico coquine incendio: Cap. xi.
De puerulo ruina parietis confracto et sanato: Cap. xij.
De monachis qui extra cellam contra regulam cibum sumpserunt: Cap. xij.
De fratre Valentini monachi quem vir dei in via comedisse per spiritum cognouit: Capitulum. xij.
De simulatione regis Totile deprehensa: Capitulum. xv.
De prophetia regi Totile et Lamisne antistiti facta: Cap. xvi.
De clerico a demone liberato ad tempus: Capi. xvij.
De prophetia destructionis monasterij sui: Capitulum. xvij.
De absconsione flasconis a beato Benedicto cognita: Capi. xix.
De mappularum receptione a seruo dei cognita: Cap. xx.
De cogitatione monachi superba a dei viro cognita: Capi. xxi.
De ducentis farine modis famis tempore ante cellam viri dei inuentis: Cap. xxiij.
De fabrica monasterij Terracinesis per visionem disposita: Cap. xxij.
De sanctimonialibus feminis que post mortem per eius oblationem communioni sunt redditae: Cap. xxij.
De puero monacho quem sepultum terra proiecit: Capi. xxv.
De monacho qui a monasterio discedens draconem in itinere inuenit: Cap. xxvi.
De puero ab elephantino morbo curato: Cap. xxvij.
De xij. solidis per miraculum debitori redactis: et de hominis sanatione cuius cutis

Dialogi beati Gregorii

- quasi leprosa apparuit: Cap. xxviii.
De vase vitreo in saxis proiecto et non fracto: Cap. xxix.
De vello vacuo oleo repleto: Cap. xxx.
De monacho a demone liberato: Cap. xxxi.
De ligato rustico solo aspectu viri dei soluto: Cap. xxxii.
De mortuo suscitato: Cap. xxxiii.
De mitraculo Scholastice sororis eius: Capitulum. xxxiiii.
De aia sororis eius visa: et qualiter e corpore sit egressa: Cap. xxxv.
De mundo ante oculos eius collecto: et anima Germani Capuane ciuitatis episcopi: Cap. xxxvi.
De eo q regula monachorum scripserit: Cap. xxxvii.
De prophetia sui exitus fratribus denuntiata: Cap. xxxviii.
De infana muliere in eius specu sanata: Cap. xxxix.
- Annotatio Capitulorum libri tertij.**
- De sancto Paulino Nolane ciuitatis episcopo: Cap. i.
De sancto Iohanne papa: Cap. ii.
De sancto Agapito papa: Cap. iii.
De Dario Mediolanensi episcopo: Capitulum. iiii.
De Sabino Camisine ciuitatis episcopo: Cap. v.
De Cassino Harniensis ciuitatis episcopo: Cap. vi.
De Andrea Fudane ciuitatis episcopo: Cap. vii.
De Constantio Aquine ciuitatis episcopo: Cap. viii.
De Frigidano Lucane ciuitatis episcopo: Cap. ix.
De Sabino placentino episcopo qui p ad flumen per litteras suas compescuit: Capitulum. x.
De Cerebonio populoniensi episcopo: Cap. xi.
De Fulgentio Aricollane ciuitatis episcopo: Cap. xii.
- De Herculano Paruine ciuitatis episcopo: Cap. xiii.
De Isaac seruo dei: Cap. xiiii.
De Eutycio et Florentio seruis dei: Capitulum. xv.
De Marcio monacho de monte marsico: Capitulum. xvi.
De monacho ex monte argentario qui mortuum suscitauit: Cap. xvii.
De Benedicto monacho: Cap. xviii.
De ecclesia beati Zenonis martyris in aque vitra potiam apertam inundantes minime intrauerunt: Cap. xix.
De Stephano presbytero prouincie Galerie: cui quia famulo suo negligenter loquebatur: ad extrahendas caligas diabolus obediuit: Cap. xx.
De puella conuersa cuius solo imperio homo est a demone liberatus: Cap. xxi.
De presbytero prouincie Galerie qui suam rem ad sepulchrum suum tenuit: Cap. xxii.
De abbate prenestini montis eiusque presbytero: Cap. xxiii.
De Theodoro ecclesie beati Petri apostoli urbis Rome mansionario: Cap. xxiiii.
De Abundio mansionario ecclesie beati Petri: Cap. xxv.
De Mena monacho solitario: Cap. xxvi.
De quadraginta rusticis qui pro eo q carnes imolatorias coedere noluerunt a longobardis occisi sunt: Cap. xxvii.
De multitudine captiuorum qui pro eo q caput capre adorare noluerunt occisi sunt: Cap. xxviii.
De Arriano episcopo cecato: Cap. xxix.
De Arrianorum ecclesia que in Romana urbe catholica consecratione dedicata est: Cap. xxx.
De Hermigildo rege Aluigildi Bisigorthorum regis filio pro fide catholica ab eodem patre suo occiso: Cap. xxxi.
De episcopis Africanis qui pro defensione catholice fidei abscesserunt ab Arrianis Quandalorum: linguis nullum locutionis solite sustinere dispendium: Capitulum. xxxii.
De Eleutherio seruo dei: Cap. xxxiii.

Annotatio

De generib⁹ cōpunctionū: Ca. xxxiij.
De Amantio presbytero prouincie Lus
cie: Cap. xxxv.
De Maximiano Syracusane ciuitatis
episcopo: Cap. xxxvi.
De Sanctulo presbytero prouincie Hur
lie: Cap. xxxvij.
De visione Redempti Ferentine ciuita
tis episcopi: Cap. xxxviii.

Annotatio capitulorum libri quarti.

Ad eterna ac spiritalia ideo a carnalib⁹
minus credantur: quia ea que audiunt p
experimentum minime nouerūt: Ca. i.
Ad sine fide neq³ infidelis uiuat:

Cap. ij.

Quod tres spiritus vitales sint creati:

Cap. iij.

De eo qd Salomon dicit: Dixi in corde
meo de filiis hominū vt probaret eos de⁹
et ostēderet similes esse bestiis: idcirco vn⁹
interitus est hominis et lumentorū et equa
vtriusq³ cōditio: et.

Cap. iij.

De anime inuisibiliter egressiōe: Ca. v.

Quod sicut vita anime manentis in corpore
deprehenditur ex motu membrorū: sic vi
ta anime post corpus in sanctis pensanda
est ex virtute miraculorū:

Cap. vi.

De egressibus animarum: Cap. vii.

De egressu anime Speciosi monachi:

Cap. viij.

De aia cuiusdā inclusi: Cap. ix.

De egressu aie Spei abbatis: Cap. x.

De egressu anime presbyteri Hurie pro
uincie: Cap. xi.

De anima Probi Beatine vrbs episco
pi: Cap. xij.

De transitu Halle ancille dei: Ca. xiiij.

De transitu Seruili paralytici: Ca. xliij.

De transitu Romule ancille dei: Ca. xv.

De transitu Tarille virginis: Ca. xvi.

De transitu Muse puelle: Cap. xvij.

Quod quibusdā paruulis regni celestis adi
tis a parentibus clauditur cū male ab eis
nutriantur: Et de puero blasphemus:

Cap. xviii.

Capitulorum

De transitu Stephani serui dei: Capitu
lum. xix.

Quod aliquādo aie meritum non in ipso suo
egressu: sed post mortē certius declarat⁹:
Cap. xx.

De duobus monachis Galē tij abbatib⁹:
Cap. xxi.

De transitu Surani abbatis: Ca. xxij.

De transitu diaconi prouincie Warfor:
et de morte viri dei qui missus bethel fue
rat: Cap. xxij.

Atq³ ante restitutionē corporū in celo res
cipi valeant anime inforū: Cap. xxiiij.

De modis quibus morientes aliqua pae
dicunt: Et de morte cuiusdā aduocati:
De reuelatione quoq³ Serontij et Mell
ti monachorū: Ac de puero armentario
qui moriturus diuersis linguis loqueba
tur: Cap. xxv.

De morte Theophanis comitis:

Cap. xxvj.

Quod sicut anime sanctorū in celo: ita post
dissolutionē corporū iniquorū aie in infer
no credende sint: Cap. xxvij.

Qua ratione credendū sit vt incorporeos
spiritus tenere ignis corporeus possit:

Cap. xxviii.

De morte Theodorici regis Arriani:

Cap. xxix.

De morte Reparati: Cap. xxx.

De morte curialis cuius sepulchrū incen
sum est: Cap. xxxi.

An Boni bonos in regno et mali malos
in supplicijs agnoscant: Cap. xxxij.

De religioso quodā moriente qui pphes
tas vidit: Cap. xxxiij.

Quod ignote anime egressure sepos se co
gnoscant: Et de morte Johannis et Ar
si: Emorphij quoq³ et Stephani: Capitu
lum. xxxiij.

De his qui quasi per errorem educi vident⁹
et corpore: et de vocatione et reuocatiōe pe
tri monachi. De morte quoq³ et resuscita
tione Stephani: ac de visione cuiusdā
militis:

De quodā etiā viro nomine Deusdedit:
cuius domus sabbato edificabatur: ac de:

Cap. xxxv.

Dialogi beati Gregorij

pena Sodomitarum: Cap. xxxv.

Quorundam ante adhuc in corpore posite

penale aliquid de spiritualibus videtur: et de

Theodoro puero: Cap. xxxvi.

De morte Crisostomi: et monachi cuiusdam

Iconij: Cap. xxxvii.

An post mortem purgatorius ignis esse cre-

dendus sit: Cap. xxxviii.

De aia Pascasij dyaconi: Cap. xxxix.

Cur in extremis temporibus tam multa de

animabus clarescat que antea latuerunt: Cap. xl.

Ubi esse infernus credendus sit: Cap. xli.

Utrum unus gehene ignis sit an diuersi: Cap. xlii.

An semper ardeat qui gehene incendijs de-

putantur: Cap. xliii.

Quo aia immortalis dicat dum constat eam

in perpetuo igne mori: Cap. xliiii.

De quodam sancto viro qui ventem ad mor-

tem expulit: Cap. xlv.

Quidam ne in morte timeat reuelatione

roborantur: et de Antonio Merulo et Johanne

monachis: Cap. xlvi.

De modis somniorum: et an sint obseruanda

somnia: de quodam etiam cui per somnum lon-

ga vite spacia promissa sunt et in breui tem-

pore morte resecata: Cap. xlvii.

An prosit aiabusi eorum corpora in ecclesijs

sepulta sint: Cap. xlviii.

De quadam sanctimoniali femina in eccles-

sia sancti Laurentij sepulta que dimidia

apparuit accensa: Cap. xlix.

De Galeriani patricij sepultura: Cap. l.

De corpore Galeriani ab ecclesia post mor-

tem proiecto: Cap. li.

De tinctoris corpore in ecclesia sepulto

post non inuento: Cap. lii.

Quid sit quod maxime mortuorum valeat

animabus prodesse: et de centumcellensi

presbytero qui a cuiusdam spiritu petitus

est ut sacram hostiam pro eo offerret: Cap. liii.

De fratre Iusto medico pro cuius anima

continuis triginta diebus oblatum est sa-

crificium altaris: Cap. liiii.

De vita et transitu Cassij episcopi: Cap. liv.

De quodam ab hostibus capto cuius vici-

cula oblationis hora soluebatur: Et de Ba-

raca nauta per salutarem hostiam a nauis

fragio liberato: Cap. lvi.

Quibus mortuis sacre victimae prosint ac

de virtute et mysterio victimae salutaris: Cap. lvii.

De affligendo corde inter sacra mysteria

et post de mentis custodia: Cap. lviii.

De relaxandis culpis alienis ut nostre re-

laxentur: Cap. lix.

¶ Finis.

peti am
hi occupa
deret: re
suenerant
nrent. J
tacitus le
Pen? di
uo iuuen
obstric
ne foci?
uore me
aliqd ac
Qui inq
parlor?
per pau
mus me
re mem
quo ei la
olbus q
celestia
tus cor
tione ri
ne cuct
vite lab
ex occa
mini re
tis sue
Casp se
riora sp
adbu
do itaq
intueor
pono. A
bus qu
valde
recolo
tore su
imēse
vider
mētia
si tñ se

Beati Gregorij pape in libros
dialogorū prefatio feliciter incipit

Quadā die nimis quorūda se-
culariū tumultib⁹ deffusus ē
b⁹ in suis negotijs plerūq; co-
gimur: soluere etiā qd nos cer-
tū est non debere: secretū locū
petri amicu meroris vbi oē qd de mea mi-
hi occupatiōe displicebat se patēter ostē-
deret: tūcūta que insigere dolorem con-
sueuerant: cōgesta ante oculos licēter ve-
nirent. Ibi itaq; cū afflictus valde ⁊ diu
tacitus lederē: dilectissimus filius meus
Pet⁹ diaconus affuit: qui mihi a prime
uo iuuetutis flore in amicitijs familiarit̃
obstrict⁹ est atq; ad sacri verbi indagatio-
nē soci⁹. Qui graui excoqui cordis lang-
uore me intuens ait: Nunquid nā noui tibi
aliqd accidit qd pl⁹ te solito meror teneat?
Cui inquit: Meror petre quem quotidie
patior: ⁊ semper mihi p vsu vet⁹ est: ⁊ sem-
per p augmentū nou⁹. Infelix q̃ppe ani-
mus me⁹ occupatiōis sue pulsar⁹ vulne-
re meminit qualis aliqū i monasterio fuit:
q̃uo ei labētia cūcta subtererat: q̃tū reb⁹
oib⁹ q̃ voluunt eminebat: q̃ nulla nisi
celestia cogitare cōsueuerat: qd etiā retē-
tus corpe ipsa iā carnis claustra contēpla-
tione trāsbat. Qd mortē quoq; que pē-
ne cūctis pena est: videlicet vt ingressum
vite laboris sui premiū amabat. Et nunc
ex occasione cure pastoralis seculariū ho-
minū negocia patit⁹: ⁊ post tā pulchrā qe-
tis sue specē terrenti ac⁹ puluere fedat.
Quq; se p cōdescēsiōne multorū iad exte-
riora sparserit: etiā cū interiora appetit:
adhuc pculdubio minor redit. Perpen-
do itaq; qd tolero: ppdo qd amisi: dūq;
intueor illud qd pdidi: sit hoc graui⁹ qd
porto. Ecce etenim nūc magni maris flucti-
bus quatior: atq; i nauī mētis tēpestatis
valide pcellis illidor. Et cū prioris vite
recolo: q̃si post tergū ductis oculis viso li-
tore suspiro. Qdq; adhuc graui⁹ est: dū
inētis fluctib⁹ turbat⁹ feror: vix iā portū
videre valeo quē reliq; qz ⁊ ita sunt casus
mētis vt pri⁹ quidē pdat bonū qd tenuit:
si tū se pdidisse meminerit. Quq; lōgi⁹ re-

cesserit: etiā boni ipsi⁹ qd pdiderat obliui
scit. Itaq; vt post neq; p memoriā videat
qd pri⁹ p actionē tenebat. En alias hoc
agit qd pmissi: qz cū nauigam⁹ lōgius: iā
nec portū qeris quē reliquim⁹ videmus.
Nōnunq; vero ad augmentū mei doloris
adiūgit qd quorūdā vita q̃ pns seculū tota
mēte reliquerūt: mihi ad memoriā reuoc-
cat. Quorū dū culmē aspicio: q̃tū ipse in
infirmis laceā agnosco: quoz plurimi cō-
ditori suo i secretiori vita placuerūt: q̃ ne
p hūanos act⁹ a nouitate mētis veteresce-
rēt: eos oīpotēs de⁹ hui⁹ mūdi laborib⁹
noluit occupari. Sz que iā plata sūt me-
lins iūmuos: si ea q̃ p inquisitionē ac rēfionē
dicēda sūt: sola nōim pnotatiōe distiguo.

Beati Gregorij pape dialogorū
liber prim⁹: de vita ⁊ miraculis
patrū Italicorū feliciter incipit.

De petitione petri diaconi vt
aliq; sibi patrū narrent exempla
ac respōsiōne sancti Gregorij: cū
expositiōe vite: ac miraculorū ho-
norati abbatis monasterij Sun-
densis.

Cap. I. Petrus.

Quoniam valde i Italia quorū-
dā vitaz virtutib⁹ fulsisse
p̃gnoui. Ex quoz igit cō-
paratiōe accēderi ignoro.
Equidem bonos viros in
hac terra fuisse nō dubito
signa tū atq; virtutes aut ab eis neq; fa-
cta existio: aut ita sūt hacten⁹ silētiō sup-
p̃ssa: vt vtrū ne sint facta nesciamus.

Gregorius.

I sola petre referā q̃ de pfectis p-
barisq; viris: vn⁹ ego homuncio:
vel bonis ac fidelib⁹ viris attestā-
tib⁹ agnouit: vt p memetiū didici: dies
vt opinor anteq; sermo cessabit.

Petrus.

Ellē querenti mihi de eis aliqua
narrare: neq; hac p re interrum-
pere expositionis studium graue
a iij.

videat: quod non dispar edificatio oritur ex memoria virtutis. In expositione quippe qualiter inuenienda atque tenenda sit virtus: agnoscitur. In narratione vero signorum cognoscitur: inuenta ac recte qualiter declarat. Et sunt nonnulli quos ad amorem patrie celestis plus exempla quam predicamenta succendunt. Fit vero plerumque auditus alio duplici adiutorio in exemplis patrum. quod et ad amorem vite ex piec: deus comparatione accendit: et ita si se esse aliquid estimat: dum meliora de alijs cognouerit humiliatur.

Gregorius.

A que mihi sunt virorum venerabilium narratione compta incunctanter narro sacre auctoritatis exemplo. Cum mihi luce clari consistat quod Lucas et Marcus euangelium quod scripserunt non visu sed auditu didicerint. Sed ut dubitationis occasionem legentibus subtraham: per singula que describo quibus hec narratio mihi comperta sint manifestum. Hoc vero scire te cupio quod in quibusdam sensum solimodo: in quibusdam vero et verba cum sensu teneor: quod si de personis ipsis specialiter verba tenere voluissem: hec rusticano usu prolata stilus scriberetis non apte suscipiet. seniorum valde venerabilium didici relatione quod narro.

Enantijs quedam patritij in samnii pribus villa fuit in qua Colonus eius filius honoratus nomine habuit quem ab annis puerilibus ad amorem celestis patrie per abstinentiam exarsit. Quis tam magna conversatione polleret: seseque iam ab ocioso quoque sermone restringeret: multumque ut per fatum sum per abstinentiam carnem domaret. Die quadam parietes eius vicinis suis coniuncti fecerunt: in quo ad vescendum carnes parate sunt: quas cum ille ad esum cogeret: per abstinentie amorem recusaret: ceperunt ei parietes eius irridere ac picere. Comede: nunquid piscem in his montibus tibi allatur sum? Illi vero in loco audiri pisces consueverat non videri: sed cum his sermonibus honorat: irridere: repetere in conuiuio aqua ad ministerium defuit: cum situla lignea

sicut ille moris est mancipium ad fontem preterit: dum hauriret aquam: piscis situla intrauit. Reuersusque mancipium ante ora discubentium piscem cum aqua fudit que ad totius diei victum potuisset honorato sufficere. Mirati omnes totaque illa parentum irrisio cessauit. Et peregrinus in honorato honorare abstinentiam quam ante deridebat: sicque a dei homine illustratus deterisit obprobria piscis de morte: qui cum magnis virtutibus cresceret a predicto domino suo libertate donatus est: atque in eo loco quem fundis dicitur monasterium construxit: in quo ducentorum fratrum monachorum pater extitit: ibique vita illius circumquaque exemplum eximie conversationis dedit. Itaque quedam die ex eo monte qui eius monasterio excelso preminet: ingentis saxi molem erupta est. Quae per deuexum montis latus veniens totius ruinam celle omnium fratrum interitum minabatur. Quam cum venientem desuper vir sanctus vidisset: frequenter voce christi nomen inuocans: extensa mox dextera signum ei crucis opposuit: eaque in ipso deuexu montis latere cadente fixit sicut religiosus vir Laurentius perhibet: et quod locum ei non fuerat quo inherere potuisset: aspexit ita ut nunc visus montem cernentibus casura perdere videatur.

Petrus.

Attamus hec tam egregius vir ut post magister discipulorum fieret: prius habuit magistrum.

Gregorius.

Equaque hunc fuisse cuiusque discipulum audiuit: sed lege non stringitur sancti spiritus donum. Alius quidam recte conversationis est: ut preesse non audeat qui subesse non didicerit: nec obedientiam subiectis impet quam prelati non nouit exhibere. Sed tamen sunt nonnulli qui ita per magistrum ipsius intrinsecus docentur ut et si eis exterius humani magisterij disciplina defuit: magisterij intimi celsura non defuit. Quorum tamen libertas vite ab infirmis in exemplum non est trahenda: ne dum se quisque similiter sancto spiritu impletum presumit: discipulus hominis esse despiciat: et magister erroris fiat. Mens autem que diuino spiritu

tu impletur habz euidētissima signa sua: virtutes scilicet et humilitatem: q̄ si vtroq; p̄fecte in vna mēte conueniunt: liquet qd̄ de p̄sentia sancti p̄s testimoniū ferāt. Sic quippe etiā Johānes baptista magi strū habuisse nō legi: neq; ipsa veritas q̄ corpali p̄sentia ap̄los docuit: eū corpa- liter inter discipulos aggregauit. S; quē intrinsec⁹ docebat: extrinsec⁹ quasi in sua libertate reliquerat. Sic moyses in here- mo edoct⁹ mandātū ab angelo vidit: qd̄ p̄ hominē nō cognouit: sed hec vt predicti mus infirmis venerāda sunt nō imitāda.

De Libertino p̄posito eius- dem monasterij: Cap. ij.

Petrus.

Facet qd̄ dicis sed peto vt mihi dicas si tātus hic pater aliquēz sui imitatorez discipulum re- liquit.

Gregorius.

Ir reuerēdissimus Libertin⁹ qui regis Totile tempore So- thorū eiusdē Finidensis mona- sterij p̄positus fuit: in discipu- latu illi⁹ cōuersatus atq; eruditus ē. De quo quāuis virtutes multas plurimoz narratio certa vulgauerit. p̄dictus tñ Laurētius religiosus vir q̄ nunc supeſt et el ipso i tpe familiarissim⁹ fuit: multa mi- hi dicere de illo p̄suevit: ex quib⁹ ea que recolo: pauca narrabo.

In eadē puincia Samnīe: quā supra memorauī: idē vtr p̄ utilitate monasterij carpebat iter. Dumq; varia Sothorum dux cū exercitu in loco eodē venisset: des- seru⁹ ex caballo in quo sedebat: ab homi- nib⁹ eius pietus ē. Qui iumēri perditū dāna libēter ferēs: patiēter etiā flagelluz qd̄ tenebat diripiētib⁹ obtulit dicēs: Tol- lite vt habeatis qualiter hoc iumentū mi- nare valeatis. Quib⁹ dictis. prius se in orationē dedit. Cursu autē rapido predi- cti ducis exercit⁹ puenit ad fluuiū qui vo- cat vultur⁹: ibiq; eqs suos ceperūt singu- li hastis iudere et calcarib⁹ cruentare. S;

tñ equi verberib⁹ cessi: calcarib⁹ cruentati fatigari poterāt: moueri nō poterāt: sicq; aquā fluminis tāgere quasi mortale preci- piclū p̄timeſcebāt. Cūq; diu cedēdo seſſo- res singuli fatigarent: vn⁹ eozū intulit qd̄ ex culpa quā seruo dei in via fecerāt: illa sui itineris dispēdia tolerabāt. Qui statiz reuerſi post se Libertinū reperiūt i orati- one p̄stratū. Cui cū dicerēt: surge tolle cā- ballū tuū: ille rēdit: Ite cūz bono: ego ca- ballū opus nō habeo. Descedentes vero inuitū eū in caballū de quo deposuerant: leuauerūt et p̄tin⁹ abſceſſerūt. Quorū eq̄- tano cursu illud qd̄ p̄tin⁹ nō poterāt trāſire flumē: trāſierūt: ac si ille fluminis alue⁹ aquā minime haberet. Sicq; factū est vt vni seruo dei vnus caballus reddidit: oēs a singulis reciperentur.

Eodem vero tpe in easdem p̄tes Buccelin⁹ cum frācis venit. De monasterio vero p̄fati viri famu- li dei rumor exierat: q̄ multas pecunias habaret. Ingressi oratorū frāci: ceperūt ſeniētes Libertinū q̄rere: Libertinū cla- mare: vbi in oratiōe illa p̄strat⁹ iacebat. Mira valde res querētes ſeniētesq; frāci ingrediētes in ipſo impingebāt: et ipm vi- dere nō poterāt: sicq; sua cecitate frustra- ri: a monasterio sunt vacui regressi.

Ad quoz tpe p̄ causa monaste- rij abbatis iussu qui honorato ei⁹ magistro successerat: Raennanū p̄gebat. Pro amore vero eiusdē venera- bilis honorati quocūq; Libertinus ibat ei⁹ ſemp calligulā in sinu portare cōſueue- rat: itaq; dū p̄geret accidit vt quedā mu- lier extincti filij corpūculuz ferret. Que dū seruū dei fuisset intuita: amore filij ſue- censa iumentū suū p̄ frenū tenuit: atq; cū iuramēto dixit. Nullaten⁹ recedis nisi ſi- liū meū ſuſcitaueris. At ille inuitatū ha- bēs tale miraculū expanit: petitionē illi⁹ iuramēto declinare mulieris voluit: ſ; ne quāq; p̄uālēs aīo haſit. Conſiderare li- bet quale: quātūq; in ei⁹ pectore certamē fuerit. Ibi q̄ppe pugnabat inter ſe humi- litas conuerſatiōis: ac pietas matris: et

mod' ne iniustata presumeret: dolor ne or-
bate matri nō subueniret: sed ad maiores
dei gloriā vicit pietas illō pecc' virtutis
qđ ideo fuit validā: qđ viciā. Virtutis enī
pectus non esset si hoc pietas nō vicisset.
Itaq; descendit: genuflexit ad celū manus
terēdit: calliculā de sinu pulit: et sup ex-
tincti pueri corp' posuit. Quo orante aīa
pueri ad corp' redijt: quē manu compres-
sedit ac fletu matri viuente reddidit: atq;
ster qđ cegat peregit.

Petrus.

Quid nā hoc esse dicim? virtutem
tanti miraculi honorati egit meri-
tum: an petitio libertini?

Gregorius.

In ostensione tā mirabilis signi cū
fide femine virtus conuenit viro:
rūq; atq; ideo Libertinus existio
ista potuisse qđ plus didicerat de magistri
qđ de sua virtute cōfiderē. Cui' enī calli-
culā in pecc' extincti corp' pūculi posuit: ei'
nimirū animā obtinere qđ petebat estima-
uit. Hāc Helise' quoq; magister pallium
ferēs atq; ad iordanē veniēs percussit semel
et aquas minime diuisit. S; cū repēte di-
ceret: ubi est deus helie: etiā nūc percussit
fluvij magister pallio ac ster in aquas fe-
cit. Perpēdis petre q̄tum in exhibēdis
virtutib' hūilitas valet: tūc exhibere ma-
gistri meritū virtutez potuit: qñ magistri
nomē ad memoriā reduxit? Quia enī ad
humilitatē sub magistro redijt: qđ magi-
ster fecerat et ipse fecit.

Petrus.

Ibet qđ dicis: sed queso ē ne ali-
quid aliud: qđ adhuc de ipso dei
famulo ad nostrā edificatiōē tra-
here valeas?

Gregorius.

Est plane: sed si sit qui velit imita-
ri. Ego enī virtutē patiētie tanti
patris signis et miraculis maiores
credo. Quadam nāq; die is qui post ve-
nerabilis honorati exitū monasterij regi-
men tenebat: cōtra eundē venerabilē Li-

bertinū in graui irachdia exarsit: ita ut ei
manibus cederet: et quia virgā qua eū fe-
rire posset minime inuenit: comprehēso
scabello subpedaneo faciē ei ac caput tus-
tudit: totūq; illius vultū tumentē ac lini-
dum reddidit. Qui vehemēter celsus ad-
stratū propriū tacitus recessit. Die vero
altera iturus erat p vtilitate monasterij
causa constituta. Expletis igit hymnis
matutinalibus Libertinus ad lectū abba-
tis venit orationem sibi humiliter petijt:
Scies vero ille q̄rum a ceteris honoret:
quantūcūq; diligeret: p iniuriā quā ei in-
gesserat: recedere eū velle a mōasterio pu-
tabat atq; requisivit dicēs: Ubi vis ire?
Cui ille respōdit: monasterij causa cōsti-
tuta est pater quā declinare nequeo: quia
hesterno die me hodie iturus pmissi illuc
ire disposui. Tūc ille a fundo cordis qñ
siderās asperitatē et duriciā suam: humili-
tatem ac mansuetudinē Libertini ex lec-
to p̄siliit: pedes Libertini tenuit se: pec-
casse seq; reū esse testatus est: qui tāto tas-
liq; viro tam crudelē facere cōtumeliā p̄-
sumpisset. At contra Libertinus sese in
terrā prosternens eiusq; pedibus p̄uocō-
lutos sue culpe: nō illius senicie fuisse re-
ferebat qđ ptulerat. Sicq; actus est ut ad-
magnam mansuetudinē duceret pater: et
humilitas discipuli magistra fieret magi-
stri. Quq; pro vtilitate monasterij ad con-
stitutionē cause egressus fuisset: multi viri
noti ac nobiles qui eū valde honorabāt:
vehemēter admirati sollicitē requirebāt:
quid nā hoc esset qđ tam tumentē ac lini-
dam haberet faciē. Quibus ille dicebat:
hesterno die sero peccatis meis exigētib'
in scabello subpedaneo impingebaz atq;
hoc pertuli. Sicq; vir sanctus seruans in
pectore honorē veritatis et magister: nec
patris prodebat vicij: nec falsitatis in-
currit peccatum.

De monacho hortulano mo-
nasterij eiusdem. Cap. III.

Petrus.

Gregorius.

De Equitio abbate valerie
prouincie. Cap. III.

Petrus.

Gregorius.

Fortunati viri venerabilis abbas
monasterij qđ appellatur bal
neū Ciceronis: alioquin etiā viro
sanctissimū Equitiū nomine: in valeri
pūcie pūbus pro vite sue merito apud
omēs illic magne admirationis habebat.
cui fortunat⁹ idē familiariter notus fuit.
Qui nimirū Equit⁹ pro sue magnitudi
ne sanctitatis multorū in eadē pūincia
monasteriorū pater exiit. Hūc cū iuueni
tutis sue tēpore acri certamine carnis in
centina fatigaret: ipse sue temerariōs an
gustie ad orationis studiū solatioꝝ fece
runt. Cūq; hac in re ab omnipotenti deo
cū quadā assistente angelo enuchizari se
vidit: eiusq; visioni apparuit qđ omnē
tūq; ex genitilib⁹ eius mēbris abscideret
atq; ex eo tēpore ita alienus exiit a tem
ptatione: ac si sexū nō haberet in corpore.
Qua virtute fretus ex dei oipotēntis au
xilio: vi viris ante pceerat: ita cepit pos
modū etiā feminis pcesse: nec tē discipu
los suos admonere cessabat: ne se ei⁹ ex
plo i hac re facile crederet⁹ casuri nō tēp
tarēt donū qđ nō accepissent.

 aut tpe quo malefici in hac sūt
 Romana vrbe deprehēsi: Basili?
 q in magicis artib' prim' fuit in
 monachico habitu valeriā fugiēs penje.
 Qui ad virū reuerētissimū castorū anteri

ne ciuitatis Episcopum pergere sperauit
ab eo ut eū Equitio abbati cōmitteret ac
sanandum monasterio illi cōmenderet.
Tūc ad monasteriū venit episcop⁹ secūq;
Basilii monachū deduxit: Equitiū dei
famulū rogauit: ut eundē monachū in cō
gregationē suscipiet. Quē statim vir san
ctus intus ait: Hūc quē mihi cōmendas
pater: ego nō video monachū esse: sed dia
bolū. Cui ille respōdit: Occasione que
ris ne debeas prestare qđ peto: ad quem
mor dei famul⁹ dixit. Ego quidē hoc euz
esse denūcio qđ video: ne tamen nolle me
obedire existimes: facio qđ iubes. Susce
ptus itaq; in mōasterio est. Post nō mul
tus vero dies idē dei famul⁹ p exhortan
dis ad desideria supna fidelib⁹ paulo lō
gi⁹ a cella digressus est. Quo discedēte
contigit: ut in monasterio virgīnū in quo
eiusdē patris cura vigilabat: vna earū q
iuxta carnis huius putredinē speciosa vi
debat febricitare inciperet: et vehemēter an
xiari magniq; iā vocibus cū stridore cla
mare. Modo moritura sum nisi Basilii
monachus veniat: et ipse mihi p sue cura
tōis studiū salutē reddat. Sed in tāti pa
tris absentia accedere quispiā monacho
rum in pgregationē virgīnū nō audebat:
quāto minus ille qui nouus aduenerat:
eiusq; adhuc vitā pgregationis fratrum ne
sciebat. Missum repente est et dei famulo
Equitio nunciātus: q sanctimonialis illa
imēsis febribus estuaret: et Basilij mona
chi visitationē anxie quereretur. Quo audi
to vir sanct⁹ dedignādo subrisit atq; ait:
Nūquid nō dixi: q dyabolus est iste: non
monachus: et eū de cella expellite. De
ancilla autē dei que anxietate febrīū vrge
tur: nolite esse solliciti: qā ex hac hora neq;
febrīb⁹ laboratura est: neq; basilicū que
situra. Regressus est monachus et ea ho
ra salutē restitutā dei virginē agnouit: qui
eandē salutē illius dei famul⁹ Equitius
longe postus nunciāuit: in virtute scilicet
miraculi exemplū tenēs magistrī: qui in
uitatus ad filiū reguli eum solo verbo re
stituit salutē: ut reuertens pater ea hora si

lum restitutū vite cognosceret: qua vitā
illius ex ore veritatis audiuit. Omēs au
tem monachi iussione patris sui implētes:
eundē Basilii ex monasterij habitatione
repulerūt. Qui repulsus dixit: frequēter
se cellā Equitij magicis artib⁹ in aera sus
spēdisse: nec tamē eius quemplam ledere
potuisse. Qui non post longū tempus in
hac Romana vrbe exardescēte zelo chri
stiani populi igne crematus est.

Quadam vero die vna dei famula
ex eodē monasterio virgīnū ortuz
ingressa est. Que lactucā conspi
ciens cōcupiuit: et magis signo crucis bene
dicere oblita auidē momordit: sed correpta
a dyabolo protinus cecidit. Quāq; ve
xaretur: eidē patri Equitio sub celeritate
nunciātū est: ut veniret cōcitus: et orando
succurreret. Morq; ut ortū idē pater in
gressus est: cepit ex eius ore quasi satisfaci
ens ipse qui hāc arripuerat dyabolus cla
mare dicēs: Ego quid feci: ego quid feci?
Sedebā ibi sup lactucā: venit illa et mor
mordit me. Cui cū graui indignatiōe vir
dei precepit ut discederet: et locū in omni
potētis dei famula nō haberet: qui proti
nus abcessit: nec eā vltra cōtingere preua
luit. Quidā vero felix noīe: Mirse p
uincie nobilis pater huius castorij q nunc
nobiscū in Romana vrbe demorat: cū eū
dē venerabilē rix eqtuz sacrū ordinē nō
habere cōspiceret: et p singul⁹ discurrere
atq; studiose predicare: eū quadaz die sa
militarij ausu adiit dicēs: Quot sacrū or
dinē nō habes atq; a Romano pontifice
sub quo degis: predicationis licentiā non
accepisti: predicare quō presumis. Qua
eius inquisitione cōpulsus: vir sanct⁹ in
dicauit predicationis licentiā: qualiter ac
cepit dicens: Ea que mihi loqueris: ego
quoq; mecū ipse pertracto. Sed quadaz
nocte speciosus mihi p visionem iuuenis
astitit: atq; in lingua mea medicinale fer
ramētum: id est fleubotonium posuit: dī
cens: Ecce posui verba mea in ore tuo:
egredere ad predicādum: atq; ex illo die
etiā cū voluero: de deo tacere nō possum.

Petrus.

Ellem etiā patris huius opus agnoscere qui fert talia dona a deo percepisse.

Gregorius.

Opus petre ex dono est: nō dō nū ex opere: alioquī grā: iā nō est gratia. Dñe quippe opus dona preueniūt: quāuis ex sub sequētī opere ipsa etiā dona subreſcūt. Iste tamen vite eius cognitiōe frauderis bene hāc reuerēssimus vir Albinus reatine antistes ecclesie cognouit: adhuc super sunt multi qui scire potuerūt. Sed qd plus queris operis: quādo cōcordabat vite mūditiā cū studio predicationis? Tāntus quippe illū seruior ad colligēdas deo animas accenderat vt sic monasterijs pre esset quaten⁹ per ecclesias: per castra: per vicos: per singulorū quoq; fidelium domos circuquaq; discurreret: et corda audientium ad amorem patrie celestis excitaret. Erat vero valde vilis i vestibus atq; ita despectus: vt si q̄s illū fortasse nesciret: salutatus etiā resalutare despiceret. Et quotiens alla tēdebat ad loca in iumentū sede re cōsueuerat: q̄s esse despectabilius oibus iumentis in cella potuisset. In quo etiam capistrō pro freno et berbiciū pellibus pro sella utebatur. Per semetip̄m sacros codices in pelliceis sacculis missos: deextro leuocq; portabat lateres: vt quocūq; pueniret scripturarū aperiret fontē et rigaret prāta mentis. Hui⁹ quoq; opinio predicationis ad Romanē vrbis noticiā peruenit: atq; vt est lingua adulantium audientis sui animum amplectendū necans: eo tempe clericū huius aplice sedis antistiti adulādo questī sūt dicētes: Quis est iste vir rusticus qui auctoritatē sibi predicationis arripuit et officiū aplici nostri dñi si bimet indoctus usurpare p̄sumit? Mittatur ergo si placet qui huc eū exhibeat: vt quid sit ecclesiastic⁹ rigor agnoscat. Sic autē moris est vt occupato in multis aīo adulatio valde surripiat: si ab ip̄o cor

dis ostio nequaquā fuerit citi⁹ repulsa: sua dētibz clericis cōsensum pontifex p̄buit vt ad Romanā vrbē duci debuisset: et quē nā sua esset mensura: cognosceret. Iulianū tamen tūc defensorē mittens qui Sabiniensi ecclesie postmodū in episcopatu p̄fuit: ac precepit vt cū magno euz honore deduceret ne quicquā dei famulus ex cōuentiōe eadē iniurie sentiret. Qui pareare de eo clericorū votis cōcitus volens: festine ad eius monasteriū cucurrit: ibiq; absente illo antiquarios scribētes repperit vbi abbas esset requisitus: qui dixerūt: In valle hac que monasterio subiacet fenū secat. Idem vero Iulianus superbū valde atq; contumacē puerū habuit: cui vix poterat vel ip̄e dñari. Hūc ergo misit vt ip̄m ad se sub celeritate p̄duceret. P̄perit puer et p̄terno spiritu prātū velociter ingressus: domitescq; illuc intus fenū secātes: requisitū quis nā esset. Equus. Moras vt auduit quis esset: eū adhuc lōge postus asperxit: immēso timore corrept⁹ cepit timere: lacerescere: seq; ip̄m nutātū gressu vix portare posse. Qui tremēs ad dei hōiem peruenit atq; vlnis humiliter submissis: eius genua deosculans strinxit: suumq; dñm ei occurrisse nūciavit. Cui resalutato dei famulus p̄cepit dicē: Leua fenū viride: porta pabulū iumentis in quibus venistis: ecce ego quia parū super est: opere expleto te subsequor. Is autē qui missus fuerat Iulianus defensor mirabatur valde: quid nā esset q̄ redire moraret puer. Quq; reuertentē puerū cōspicit atq; in collo fenū ex prato deferentē vehe mēter iratus cepit clamare dicēs: Quid est hoc? Ego te mihi hominē deducē mon fenū portare. Cui puer rēspōdit: Quem queris ecce subsequit. Et ecce vir dei clauatis calciatus caligis falcem fenariā in collo deferens veniebat. Quē adhuc longe postum puer suo domino: quia ip̄e esset quē quereretur: indicauit. Idē vero Iulianus repente vt vidit dei famulū ex ip̄o habitu despectus: et sic qualiter deberet al loqui: p̄terua mēte pregebatur. Vox vero

ut seruus dei cominus afflatus: eiusdem Juliani animi intolerabilis pauor inuasit: ita ut tremere atque ad insinuandum hoc ipsum pro quo venerat vir sufficere lingua potuisset. Qui humiliato mox spiritu ad eius genua cucurrit: orationem pro se fieri petiit: quia pater eius apostolicus pontifex eum videre vellet indicauit. Vir autem venerandus Equitius cepit imensas gratias omnipotenti deo agere: asserens quod se summum pontificem gratia superna visitasset. Illico vocauit fratres: precepit horum eadem iumenta preparare: atque executorum suorum cepit vehementer urgere ut statim abire debuissent. Cui Julianus ait: hoc fieri nullatenus potest quod lassatus ex itinere hodie non valeo abire. Tunc ille respondit: O tristis me fili quod si hodierna die non egredimur iam crastina non exiemus. Dei itaque famulus executoris sui lassitudine coactus in monasterio suo eadem nocte deuoratus est. Sequenti vero die sub ipso lucis crepusculo vehementer equo in cursu fatigato ad Julianum puer cum epistola puenit: in qua preceptum est ei ne seruus dei coringere vel mouere de monasterio auderet. Quod cum ille requireret cur sententia esset mutata: cognouit quod nocte eadem in qua ipse executor illuc missus est: per visum pontifex fuerat vehementer exterritus quod ad exhibendum dei hominem mittere presumpsisset. Qui protinus surrexit seque venerandi viri commendans orationibus ait: Rogat pater noster ne fatigari debeatis. Cumque hoc dei famulus audiret contristatus ait: Nunquid non die hereterno dixi tibi quia si statim non pergeremus iam pergere minime liceret? Tunc pro charitatis exhibitione aliquantulum executorum suorum in cella retinuit eosque laboris sui commodum coacto renitentibus dedit. Cognosce igitur Petre in quanta dei custodia sunt qui in hac vita seipsos despiciere nouerunt: cum quibus intus ciuitas in honore numerantur qui despecti foris hominibus esse non erubescunt: quia et contra in dei oculis non faciunt qui apud suos et proximorum oculos per inanis glorie appetitum

tumet. An et quibusdam veritas dicit: Quod estis qui iustificatis vos coram hominibus: deus autem nonit corda vestra: quia quod hominibus altum est: abominabile est ante deum.

Petrus.

Proz valde quod de tali viro summi pontifici tanto potuerit.

Gregorius.

Quid miraris Petre quia falli mur qui homines sumus? An meti excedit: quod David qui prophetie spiritum habere consueuerat: contra innocentem Jonathanem filium sententiam dedit: cum verba pueri mentientis audiuit? Quod tamen quod per David factum est: et occulto dei iudicio: iustum credimus: et tamen humana ratione qualiter iustum fuerit non videmus. Quid ergo mirum: si ore mentientium aliquando in aliud ducimur: qui prophetam non sumus? Multum vero est quod vniuicuiusque presulis mentem curatum debitas uas fiat. Cumque animus diuiditur ad multa: fit minor ad singula: tantoque ei in una qualibet re surripit: quanto latius in multis occupatur.

Petrus.

Era sunt valde que dicis.

Gregorius.

Alere non debeo quod de hoc viro abbate quondam meo reuerentissimo Valentino narrate agnouit. Dicebat namque quia corpus eius dum in beati Laurentii martyris oratorio esset humatum: super sepulchrum illius rusticus quidam arcam cum frumento posuit: nec quantum qualisque vir illic iaceret: preponderare ac vereri curauit. Tunc repente turbo celitus factus: rebus illis omnibus in sua stabilitate manentibus arcam que superposita sepulchro eius fuerat: extollit longeque protectura ut palam cuncti cognosceret: quantum esset meritis eius: cuius illic corpus iaceret.

Tam ea que sublingo predicti venerabilis viri fortunati qui valde mihi etate ope et simplicitate placet relatione cognoui. Eandem valeo

Ne puincia longobardis intrantib⁹ ex mōa
sterio reuerētissimi viri Eūgij ī p̄dicto ora
torio ad sepulchrū eius monachi fugerūt
Eūg longobardi senētes monasteriū in
traissent: ceperūt eosdē monachos foras
trahere vt eos aut p tormēta dīscuterēt:
aut gladijs necarēt. Quorū vnus inge
muit atq; acri dolore cōmotus clamauit:
Deu deu satē Equiti: placet tibi vt traba
mur ⁊ nō nos defēdas. Ad cui⁹ vocē pri
m⁹ senētes longobardos īmūdus spūs in
uasit. Qui corruētes in terrā tamdiu ve
xati sunt: quousq; hoc cūcti etiā quī foris
erant longobardi cognoscerēt quaten⁹ lo
cum sacrū temerare vlti⁹ nō auderent.
Sicq; vir sanctus dū discipulos defendit
etiam multis post remediū illuc fugiētis
bus prestitit.

De Constantio mansionario: ec
clesie sancti Stephani: Cap. v.

Quis dā coepiscopi mei didici
relatiōe qđ narro qui in ancha
nitana vrbe p annos multos ī
monachico habitu deguit: ibi
q; vitā nō mediocriter religiosam duxit.
Cui etiā quidā nostri iam puectioris eta
tis: qui ex eisdē sunt p̄tib⁹ attestant. In
pta eaz nāq; ciuitatē ecclesia beati marty
ris Stephani sita est: In qua vir vite ve
nerabilis Constantius nomine q; māfiona
rij functus officio deseruiebat: Cui⁹ san
ctitatis opinio sese ad noticiā hominum
longe lateq; tetēderat. Qui isdē vir fun
dit⁹ terrena despiciēs totoq; annisū men
tis ad sola celestia flagrabat. Quadam
vero die dū in eadē ecclesia oleū deesset: ⁊
predictus dei famul⁹: vnde lampades ac
cēderet oīmodo nō haberet: omēs lampa
des ecclesie impleuit aqua atq; ex more ī
medio papyrū posuit: qđ allato igne suc
cēdit. Sicq; aqua arsit in lampadibus ac
si oleū fuisset. Perpēde igit⁹ Petre cui⁹
meriti vir iste fuerit qui necessitate com
pulsus elemēt naturā mutauit.

Petrus.

Prum est valde qđ audio: sed
velles nosse cuius humilitatis
apud se esse intus potuit iste q
rante excellētie foris fuit.

Gregorius.

Inter virtutes animum cogno
scere cōgrue queris: q; multuz
valde est q; temparatiōe sua in
tus mentē lacescūt miras: que fo
ris fiunt. Sed si huius Constantij venera
bilis vnū qđ fecit: audis: cuius humilita
tis fuerit: citius agnoscis.

Petrus.

Quā mibi facti illius tale mē
raculū dixisti: superest etia; vt
me de humilitate mentis eius
edifices.

Gregorius.

Via valde opinio sanctitat⁹ ei⁹
excreuerat: multi hūc ex diuer
sis puincijs anpie videre stite
bant. Quadā vero die ex lon
gino loco ad videndū eū quidā rustic⁹
venit: eadē vero hora casu cōtigerat vt
sanctus vir stans in ligneis gradib⁹ refi
ctendis: deseruieret lampadib⁹. Erat aut
pusillus valde: epili forma atq; despecta.
Eūq; is qui ad videndū eū venerat: quī
nā esset inquireret: atq; obnixe peteret vt
sibi debuisset ostēdi: ibi qui illū nonerant
mōstrarūt: quis esset. Sed sicut stulte mē
tes hominum merita ex qualitate corpis
metiunt: eum paruulū atq; despectum. vī
dens: ipsum hunc esse cepit omnia non
credere. In mente etenī rustica inter hoc
qđ audierat ⁊ videbat: quasi facta fuerat
quedā rixa ⁊ estimabat tā breuē per visio
nem esse nō posse: quē tāz ingentē habue
rat p opintonē. Eūq; ipsum eū esse a plus
ribus fuisset astructus: desepit ⁊ cepit ir
ridere dicens: Ego grandē hōiem credi
di: iste autē de homie nihil habet. Ad v
vir dei Constantius audiuit: lāpades quas
reficiebat. p̄tinus relinqēs letus cōcū
descēdit atq; in eiusdē rustici amplexum
ruit: eūq; ex amore nimio constringere ce

pit brachijs et osculari magnasque gratias
agere quod is de se talia iudicasset: dicens:
Tu solus es qui in me aptos oculos ha-
buis. Quare ex te pensandum est cuius apud
se humilitatis fuerit qui despicientem se rursi-
um amplius amavit. Qualis enim quisque
apud se lateat: prumella illata probat. Ita
sicut superbi honoribus: sic plerumque humi-
les sua despectione gratulantur. Cumque se et
alienis oculis viles aspiciunt: idcirco gau-
dent: quod hoc iudicio confirmari intelligunt
quod de se et ipsi apud semetipsos habuerunt.

Petrus.

G agnosco vir iste magnus fo-
ris fuit in miraculis: sed maior
intus in humilitate cordis.

**De Marcellino Anthonita-
ne civitatis episcopo: Ca. vi.**

Gregorius.

Iusdem quoque Anthonitane
antistes ecclesie vir vite ve-
nerabilis Marcellinus fuit:
cuius gressum dolore nimio
podagra contraxerat: eumque familiares sui
sic ubi necesse erat: in manibus ferebant.
Quadam vero die per culpam incurie eadem
civitas Anthonitana succensa est. Cumque
vehementer arderet: cucurrerunt omnes ut ig-
nem extinguere: sed illis aquam certatim
proijcientibus ita crescebat flamma ut iam to-
tius urbis interitum minari videretur. Cumque
ad propinquiora sibi loca queque ignis in-
uaderet: tamque urbis preter non modicam con-
sumpsisset et obfistere nullus valeret: deduc-
tus in manibus venit episcopus et tanta peri-
culi necessitate impulsus: familiaribus suis
se portatibus precepit dicens: Contra ignem
me ponite. Ad ita factum est atque in eo lo-
co est positus ubi tota vis flammæ videbatur
incubere. Cepit autem miro modo in semet-
ipsum incendium retorqueri ac si reflexionis
sue impetus exclamaret: se episcopum tran-
sire non posse. Sicque factum est ut flamma in-
cendij illo termino refrenata in semetipsam
refrigeraret: et contingere ulterius quicquam
edificij non auderet. Perpendis Petre

cuius sanctitatis fuerit egrum hominem
sedere et exorando flammam premere?

Petrus.

Perpendo et obstupesco.

**De Honoso preposito mona-
sterij in monte sito qui Soractis
dicitur: Cap. vii.**

Gregorius.

Et vicino nunc loco tibi aliquid
narrabo quod et viri venerabilis
Maximi episcopi et Laurio-
nis: quem noster venerant mona-
chus qui uterque nunciusque superest relatio-
ne cognovi. Qui scilicet Laurio in eo monaste-
rio quod iuxta urbem Nepesinam vocatur suppe-
tonia ab Anastasio viro sanctissimo nutri-
tus est. Qui nimirum Anastasius vite ve-
nerabilis viro Honoso preposito mona-
sterij: quod in Soractis monte situm est: et populi
quietate loci et morum magnitudine et virtu-
tum studiis assidue iungebat. Idem vero
Honosus sub asperitimo sui monasterij
degebat patre: sed eius mores mira semper
equanimitate tolerabat. Sicque fratribus
preerat in mansuetudine: sicut crebro pa-
tris iracundiam ex humilitate mitigabat.
Quia vero eius monasterium in summo mon-
tis cacumine situm est ad quemlibet paruum
hortum fratribus excolendum nulla patebat pla-
nities. Unus autem brevissimus locus in la-
tere montis excreverat: quem ingentis saxi
moles naturaliter egrediens occupabat.
Quadam vero die dum Honosus vir venera-
bilis cogitaret quod saltem ad condimenta olei
nutrienda locus idem aptus potuisset ex-
istere: si hunc moles saxi illius non teneret:
occurrit animo quod eandem molem quinqua-
ginta hominum parva movere non posset. Cumque
de humano labore facta esset desperatio:
ad diuinum se solatium obrulit: sequens illic nocturno
silentio in orationem dedit. Cumque mane
facto ad eundem locum fratres venirent: in-
venērunt molem tante magnitudinis ab eos-
dem loco longius recessisse: suorum recessum
largum fratribus spacium ad excolendum hor-
tum dedisse.

Alio quoque tempore cum isdem vir venerabilis lampades vitreas in oratorio lauaret: una ex eius inas-
nibus cecidit: que p inumeras ptes fra-
cta dissiluit: qui vehemētissimū patris mo-
nasterij furore timens: lampadis protin⁹
omnia fragmenta collegit atq; ante altare
posuit: seq; cū graui gemitu in orationem
dedit. Quis ab oratione caput leuasset: sa-
nam lampadē repperit: quā timēs per fra-
gmenta collegerat. Sicq; in duobus mira-
culis duorū patrū virtutes imitatus est.
In mole scz saxi factū Gregorij qui mon-
tem mouit: in repatione vero lāpadis vir-
tutē donatiz qui fractū calicem pristina in-
columnati restituit.

Petrus.

Abemus vt video de exēplis ve-
teribus noua miracula.

Gregorius.

Is ne aliquid in opationē Mon-
nōst de imitatione quoq; helizei
cognoscere?

Petrus.

Olo atq; inbianter cupio.

Gregorius.

Cum quadā die in monasterio ve-
rus oleum deesset. Namq; colli-
gende oliue tempus incūberet:
sed fructus in oliuis nullus apparet.
Eisum patri monasterij fuerat: vt circum-
quaq; fratres in colligēdis oliuis ad ex-
hibēda extraneis opera pergerēt: quate-
nus ex mercede sui operis aliquantulum
monasterio oleū deportarent: qd vir do-
mini Monnosus fieri cū magna humilita-
te pphibuit: nē exeuntes fratres ex mona-
sterio dū lucra olei quererēt: animarū cā-
na paterent. Sed quia in monasterij ar-
borū oliue pauce inesse videbāt eas col-
ligi precepit: et in plio mitti: et quālibet pa-
rū olei exire potuisset: sibi met deservi: fac-
tūq; est: et susceptū ī paruulo vasculo oleū
fratres Monnosus dei famulo derulerunt
qd ipse protinus ante altare posuit: cum-
ctisq; egrediētibz orauit: atq; accersitis

postmodū fratribz precepit: vt hoc qd de-
tulerunt oleū leuaret: et per cūcta vasa mo-
nasterij ex igne fundēdo diuiderent: qua-
tenus benedictione eiusdē olei omnia in-
fusa viderent. que protinus vt erant vas-
cula claudi fecit. Die vero altera aperta
omnia plena reperta sunt.

Petrus.

Probamus quotidie impleri ver-
ba veritatis: que ait: Pater me⁹
vsq; modo operat: et ego operor.

**De Anastasio abbate mona-
sterij quod Suppentonia voca-
tur.**

Cap. VIII.

Gregorius.

Aliū quoque tempore venerādu-
s vir Anastasius cui⁹ superius
memoriā feci: sancte Romane
ecclesie: cui deo auctore deserv-
itio notarius fuit. Qui soli deo vacare de-
siderās scripiū deseruit: mōasteriū elegit:
atq; in eo loco quē prefat⁹ sum q Suppē-
tonia vocat: p ānos multos in sanctis ac-
tibz vitā duxit: ei⁹q; monasterio solerti cu-
stodia pfuit. Quo videlicet ī loco ingens
desuper rupis eminet: et pfundū subter pre-
cipitiū patet. Quadā vero nocte cū iā ot-
potens de⁹ eius venerabilis viri Anasta-
sij labores remunerare decreuisset: ab al-
ta rupe vox facta est: que producto sonitu
clamaret dicēs: Anastasi veni. Quo vo-
cato alij quoq; septē fratres vocati sūt ex
noie. Parno autē momēto ea que fuerat
emissa vox siluit: et octauū fratrē vocauit.
Quas dū apte voces cōgregatio audissz
dubiū nō fuit qz eorū qui vocati sunt obi-
tus ppinquasset. Intra paucos igit dies
primus venerādu vir Anastasius: ceteri
autē in eo ordine ex carne educti sunt: q
de rupis vertice sunt vocati. Frater vero
ille ad quē vox parū siluit: atq; eū tūc no-
minauit: moriētibz alijs paucis diebus
vixit: et tūc vitā finit vt apte mōstraret:
qz interiectū vocis silentiū parū vinēdi
spaciū signauerit. Sed mira res: contigit

quia venerabilis vir Anastasius dñi de corpore exiret: erat quidā in monasterio qui supuiuere eū nolebat: proolatus vero ei⁹ pedibus cepit eū lachrymis ab eo postulare dicens: per illū ad quē vadis de pcor et ad iuro: ne septē dies super te in hoc mūdo viuā. Ante cuius diē septimū etiā ipse defunctus est: qui tamē in illa nocte inter ceteros nō fuerat vocat⁹: vt aperte claresceret: quia eius obitum sola venerabilis Anastasij intercessio obtinere potuisset.

Petrus.

Eam illē frater et vocatus inter ceteros nō est: et tamē sancti viri intercessōibus extra lucē subtrahit⁹ est qd aliud datur intelligi: nisi qd hī qui apud dominū magni sūt meritis obtinere aliquando possunt ea etiam que non sunt predestinata.

Gregorius.

Obtinere nequaquā possūt que predestinata nō fuerūt: sed ea que sancti viri orando efficiūt: ita predestinata sunt vt pēibus obtineāt. Itā ipsa qz per bēnis regnī predestinatio: ita est ab omnipotēti deo disposita: vt ad hoc electi ex labore perueniāt: qñs postulādo mereantur accipere: qd eis omnipotens deus ante secula disposuit donare.

Petrus.

Robari mihi apertius vellē si potest predestinatio iunari.

Gregorius.

Hec qd ego petre intuli cōcite valeret pbari. Certe etenī nosti qz ad abraā dñs dixit: In ysaac vocabitur tibi semen: cui etiā dixerat: patrē multarū gentiū cōstitui te. Cui rursum pmissit dicens: Benedicā tibi et multiplicabo semen tuū sicut stellas celiz: sicut arenā maris. Et qua re aperte cōstat: qz ops deus semen abrae multiplicari per ysaac predestinauerat: et tū scriptū est. De pcatu est ysaac dñm p vxore sua deo qd esset sterilis qui exaudiuit eū et dedit cōceptū rebecca. Si ergo multiplicatio generis abrae pe

ysaac predestinata fuit: cur cōiugem sterilē accepit? Sed nimirū cōstat: qz predestinatio pēibus impletur quando is in quo deus multiplicare semē abrae predestinauerat: oratione obtinuit: vt filios habere potuisset.

Petrus.

Quia secretū ratio aperuit: nihil mihi dubietatis remāsit.

De Bonifacio Ferentine ciuitatis episcopo: Cap. IX.

Gregorius.

Quod tibi aliqd de Thulcie parti b⁹ narrē: vt cognoscas quales in ea viri fuerint: et oipotentis dei noticie quantū propinquū.

Petrus.

Nolo atqz omimodo exposco.

Gregorius.

Ait vir venerabilis Bonifacius notus: qui in ea ciuitate que Ferentis dicit⁹: epatus officiū tenuit: et moribus impleuit. Hui⁹ multa miracula is qui adhuc superest Gaudentius pbyter narrat: qui nutritus in eius obsequio: tanto valet de illo quoqz veracius dicere quāto ei cōtigit et interesse. Hui⁹ ecclesie grauis valde paup̄tas inerat: que bonis mētibus esse solet custodia humilitatis: nihilqz aliud ad omne stipendiū nisi vnam tantūmodo vineā habebat. Que quodaz die ita gradie trunēte vastata est: vt in ea in paucis vitibus vir parui rariqz racemi remāssent. Quā cū dei predictus vir reuerētissimus Bonifacius epūs fuisset ingressus: magnas oipotentis deo grās retulit: qz in ipsa sua adhuc inopia sese angustiarī cognouit. Sed cū tps exigeret: vt ip̄i quoqz racemi qui remāsserant mature scere potuissent. Custodē vinee ex more posuit: eaqz solerti vigilātia seruari precepit. Quadā vero die mādauit Constantio pbytero nepoti suo vt cūcta vini vascūla in episcopio oīaqz dolia ita vt ante cōsuerat: pice superfusa ppararet. Quā cū ne

pos illius p̄byter audisset: valde admiratus est q̄ quasi insana p̄ciperet: q̄ vini vascula preparare faceret qui vinū mīme haberet. Nec tamē p̄sumpsit inquirere cur talia iuberet: sed iussis obtemp̄at & omnia ex more p̄parauit. Tūc vīr dei vineaz ingressus: racemos colligit: ad calcatoriū detulit: oēs q̄ exinde egredi p̄cepit: solus q̄ ibicū vno paruulo puerore māsit: quē in eodē calcatorio deposuit & calcari ip̄os paucissimos racemos fecit. Cūq̄ ex eis dem racemis paz aliquid vini deflueret: cepit hoc vīr dei suis manib⁹ in paruo vase suscipere & per cūcta dolia omniaq̄ vasa que parata fuerāt p̄ benedictiōe diuidere vt ex eodē vino oīa vascula vīr infusa viderent. Tū vero ex liquore vini parū aliquid in vasis oībus misisset: vocauit protinus p̄byterū: iussitq̄ pauperes adesse. Tūc cepit vinū in calcatorio crescere: ita vt oīa que allata fuerāt: pauperū vascula impleret: q̄bus cū se ydonee satiffecisse cōspiceret: ex calcatorio iussit puerū discedere: apotheca clausit atq̄ imp̄so sigillo p̄prio in unitā reliquit: mox ad ecclesiā rediit. Die vero tertia predictū Constantinū p̄byterū vocauit: & oratiōe facta apotheca aperuit: & vasa in quibus tenuissimū liquorē infuderat: vbertim vinū fundentia inuenit: ita vt pavimentū omne ex crescentia vīna innaderet: si ad hec ep̄us tardius intrasset. Tūc terribiliter p̄bytero p̄cepit ne quousq̄ ip̄e in corpore viueret hoc miraculū cuiq̄ indicaret: p̄mescēs videlicet ne virtute facti humano fauore pulsatus: inde intus inanesceret: vnde foris hoībus magnus appareret: exemplū magistri sequēs qui vt nos ad viā humilitatis instrueret: de semetip̄o discipulis p̄cepit dicēs: vt ea que viderēt mīme dicerēt: quousq̄ filius hominis a mortuis resurgeret.

Petrus.

Alia occasio apta se p̄buit: libet inquirere quid nā sit q̄s redemptor noster cū duobus cecis lumē reddidit: iussit vt nemini diceret: & illi ap̄tū

tes diffamauerūt eū in totā terrā illā: nūquid nā vnigenitus filius patri & sancto spiritui coeternus: hac in re velle habuit quod nō potuit implere: vt miraculū q̄s taceri voluit: mīme potuisset abscondi?

Gregorius.

Redemptor noster per mortale corpus omne q̄s egit: hoc nobis in exemplū actiōis p̄buit: vt p̄ nos strarū viriū modulo eius vestigia sequentes: in offenso pede operis p̄mīs vite carnamus viā. Miraculū namq̄ facit & taceri iussit: & tamē taceri nō potuit: vt videlicet electi eius exempla doctrine illius sequētes: in magnis que faciūt latere quid dem in volūate habeāt: sed vt p̄ sint alius prodant inuiti: quaten⁹ & magne humilitatis sit q̄ sua opera taceri appetūt: & magne vtilitatis sit q̄ eorū opera taceri nō possunt. Non ergo voluit dñs quicq̄ fieri & minime potuit: sed quid velle eius mēbra debeant. Quid ve de eis etiā nō letibus fiat: doctrine eius magisterio exemplum dedit?

Petrus.

Tacet quod dicis.

Gregorius.

Hinc pauca aliqua de Bonifacio ep̄i operi sup̄sunt: quia eius memoriā fecim⁹ exequamur. Alio nāq̄ tempore beati Proculi martiris natalitius p̄p̄inquaret dies. Quo in loco vir nobilis Fortunatus nōmīe manebat: qui magnis precibus ab eodē venerabili viro postulauit: vt cū apud beatū martyrē missarū solennia ageret ad benedictionē dandā in suā domū declinaret. Vir autē dei negare non potuit: quod ab eo & Fortunati mente charitas poposcit. Peractis igit missarū solenniis: cum ad predicti fortunati venisset mensaz priusq̄ deo hymnū diceret: sicut quidā ludendū arte cibū solēt querere: rep̄te ante ianuā cū simla vir asstitit: & cibala p̄cussit. Quē scūs vir dedignat⁹ audīēs sonitū dixit: Heu heu mortu⁹ est miser ille: mortu⁹ est

b ij

miser iste. Ego ad mensam refectionis venis: adhuc ad laudem dei non aperui et ille cum simia veniens percussit cymbala. Subiungit quoque et ait: Ite et per charitatem ei cibum potius tribuite: scitote tamen quod mortuus est. Qui infelix vir dum panem ac vinum ex ea domo percipisset: egredi ianuam voluit: sed saxum ingens subito de tecto cecidit: ei que in vertice venit. Ex qua percussione perstratus: in manibus iam semivivus levatus est. Die vero altera secundum virtutem dei sententia funditus finivit vitam. Qua in re petre perstantiam est: quantum sit viris sanctis timor exhibendus: templum enim dei sunt: et cum ad tractum dei vir sanctus trahitur: quis alius ad irascendum nisi eiusdem templi inhabitator excitatur. Metueda ergo tanto est ira iustorum: quanto et costat quod in eorum cordibus ille presens est: qui ad inferendam ultionem quam vos meriti invalidus non est.

Alio quoque tempore predictus Constantinus presbyter: nepos eius equum suum xij. aureis vendidit: quos in propria archa ponens ad exercendum opus aliquid discessit: tunc subito ab episcopo pauperes venerunt: qui importune precabantur: ut eis sanctus vir Bonifacius episcopus ad consolationem sue inopie aliquid largiri debuisset. Sed vir dei quod quid tribueret non habebat: estuare cepit in cogitatione an eo pauperes vacui exirent. Qui repente ad memoriam rediit quod Constantinus presbyter nepos eius equum quem insidere consueverat vendidisset: atque hoc ipsum in archa sua precium haberet. Absente igitur eodem nepote suo accessit ad archam: et pie violentus claustra archae comminuit. xij. aureos tulit: eosque indigentibus ut placuit diuidit. Itaque Constantinus presbyter reuersus ex opere archam fractam repperit: et caballi sui pedem quod in eam posuerat non inuenit. Cepit itaque voce magna perstridere: et cum furore nimio clamare. Omnes hic viuunt: solus ego in domo hac viuere non possum. Ad cuius nimirum voces venit episcopus omnesque in eodem episcopio aderant. Cumque eum locutione blanda vir dei tempore voluisset: cepit il-

le cum iurgio respondere dicens: Omnes hic viuunt: solus ego ante te hic viuere non possum: redde mihi solidos meos. Quibus vocibus commotus episcopus beate marie virginis ecclesiam ingressus est: et expansis manibus stando cepit orare ut ei redderetur: unde presbyteri furentis insania mitigari potuisset. Tunc subito oculos ad vestimentum suum inter extensa brachia reduxit: repente in sinu suo duodecim aureos inuenit: ita fulgentes tanquam si ex igne perducti eadem hora fuissent. Qui mox de ecclesia egressus eos in sinu furentis presbyteri proiecit dicens: Ecce habes solidos quos quesisti: sed hoc tibi notum sit quia post mortem meam tu huius ecclesie episcopus non eris: propter tuam auariciam. Ex qua sententia veritatis colligitur: quod eosdem solidos presbyter pro adipiscendo episcopatu preparabat: sed viri dei sermo preualuit: nam inde Constantinus in presbyteratus officio vitam finivit.

Alio quoque tempore duo ad eum Gothi hospitalitatis gratia venerunt: qui rauennam se festinare profecti sunt. Quibus ipse paruum vas ligneum vino plenum manu sua prebuit: quod fortasse in praedio itineris habere potuissent: ex quo illi quo ad usque rauennam venirent: gothi biberunt. Sicque usque ad eundem venerabile patrem ferentes reuersi sunt: ut nullo die cessarent bibere: et tamen vinum eis ex illo vasculo nunquam deesset ac si in illo vase ligneo quod episcopus eis dederat: vinum non auangeretur: sed nasceretur.

Aper quoque de eiusdem loci presbyter senex quidam clericus aduenit: et ea que ipse de eo narrat: silentio non sunt pretereunda. Nam dicit quod quadam die ingressus horum magna hinc cruciarum multitudinem inuenit esse coopertum. Qui ostentolus in eo de pere conpiscens: ad eandem erucas conuersus dixit: Adiuuro vos in nomine domini iesu christi recedite hic: atque hec olera comedere uolite. Que statim ad viri dei verbum ita omnes egressi sunt: ut nec una quidem intra spatium horum remaneret.

Sed quid mirū q̄ hec de episcopatus est
tempore narrauerat: quādo iam ab omni
potente deo ordine simul ⁊ moribus crea
uerat: dum illa magis miranda sunt q̄ eus
hic feneꝝ clericus adhuc puerulū fecisse
testatur. Nam ait q̄ eo tēpore quo cū ma
tre sua puer habitabat: egressus hospitio
nonnunq̄ sine linea: crebro etiā sine tuni
cā reuertebatur. quia mox vt nudus quē
piam inuenit: vestiebat: hic se expoliāns
vt se ante dei oculos illius mercede vesti
ret. Quē mater sua frequēter increpare
consueuerat: dicens q̄ iustum nō esset vt
ipse inops pauperibus vestimēta largire
tur. Quē die quadā horreum ingressa pe
ne omne triticū qd sibi in expensū totius
anni preparauit: inuenit a filio suo pauperi
bus erogātū. Cumq̄ semetipsam alapis
pugniscq̄ tunderet: q̄ quasi anni subsidia
perdidisset: superuenit Bonifacius puer
deceamq̄ verbis quibus valuit: consola
ri cepit. Quē cū nihil cōsolationis admit
teret: hanc rogauit vt ab horreo exire des
buisset: in quo ex omni eorū tritico parus
quid inuentū est remansisset. Puer autē
dei sese illic protinus in orationem dedit
qui post paululū egressus ab horreo ma
trem reduxit ad horreū qd ita tritico ple
num inuentū est sicut plenū ante fuerat:
vnde mater illius totius anni sumptus se
cōgregasse gaudebat. Quo viso miracu
lo cōpuncta mater iam ipsa cepit hortari
vt daret qui sic celeriter posset: quē peni
set: accipere. Nec itaq̄ in hospitij sui ves
tibulo gallinas nutrire consueuerat: sed
eas ex vicino rure vulpis veniēs auferē
bat. Quadā vero die dñs in eodem vesti
bulo puer Bonifacius staret: vulpis ex
more venit gallinā abstulit. Ipse autem
concitus ecclesiā intrauit ⁊ se in orationē
prostratus apertis vocibus dixit: Pla
cet tibi dñe vt de nutrimentis matris mee
māducare nō possim. Ecce enim gallinas
quas nutrit: vulpis comedit. Qui ab ora
tione surgens ecclesiā est egressus. Mox
autem vulpis rediit: gallinā quā ore tene
bat: dimisit atq̄ ipsa moriēs aū eius ocu

los in terram cecidit.

Petrus.

Alde mihi mirū videtur q̄ exau
dire preces in se sperantū: etiā in
rebus vilibus dignatur deus.

Gregorius.

Hec Petre ex magna conditoris
nostri dispensatione agitur: vt per
minima quē precipimus: sperare
maiora debeamus. Exauditus nāq̄ est in
rebus vilibus puer sanctus ⁊ simplex vt
in paruis disceret: q̄tum de deo presume
re in magnis petitionibus deberet.

Petrus.

Placet qd dicis.

De Fortunato Tudertine ciui
tatis episcopo: Cap. X.

Gregorius.

Huius quoq̄ vir venerabilis in
eisdem p̄tibus fuit Fortunat⁹
nomine Tudertine antistes ec
clesie qui in effugandis spiri
tibus inense virtutis gratia polebat. Ita
vt nōnunq̄ ab obsessis corporibus legio
nes demonū pelleret ⁊ cōtinuo orationis
studio intētus obiectas cōtra se eorū mul
titudines superaret. Huius viri familiaris
simus fuit Iulianus nostre ecclesie defen
sor: qui ante nō longū tēpus in hac vrbe
defunctus est. Cui⁹ ego quoq̄ hoc didici
relatione qd narro: quia sepe gestis illi⁹
vsi familiaritatis interrerat. eiusq̄ post
memoriā ad instructionē nostrā quasi sa
ui dulcedinē in ore retinebat.

Petrus. Tudertina quedā nobilis in vicinis
p̄tibus Thuscie virū habebat: q̄
intra breue tēpus quo filiū eius
acceperat: cū eadē sociū suū ad dedicatio
nem oratorij beati Sebastiani martyris
fuerat inuitata. Nocte vero eadē qua sub
sequēte die ad dedicationē predicti ora
torij fuerat processura: voluptate carnis
denicta: a viro suo sese abstinere nō potuit
Cūq̄ mane facto conscientiam deterreret
perpetrata carnis delectatio: processione

vero imparet verecūdia: plus erubescēs
vultū hominū q̄ dei iudiciū metuens: cū
focu sua ad dedicationē oratorij proces-
sit. Mox vero vt reliquie beati Sebastia-
ni martyris oratorij ingresse sunt eandē
predictā matronā malign⁹ spūs arripuit:
et coram omni populo vexare cepit. Eius-
dem vero oratorij presbyter dñ eaz vebē-
mentissime vexari cōspiceret: ex altari p-
tinās syndonē tulit: eamq; operuit: sed et
hunc simul repēte dyabolus inuasit. Et
quia vitra vires voluit quicquā presume-
re: cōpulsus est: et ipse cognoscere in sua
vexatiōe quid esset. Hi vero qui aderāt:
puellam in manib⁹ ex oratorio sublatam
ad domū propriā reportauerūt. Cūq; hāc
antiquus hostis vexatione cōtinua vehe-
menter attereret: p̄pinq; sui eam carna-
liter amātes: et amādo prosequētes ad ob-
tinendū salutis remediū maleficiis tradid-
erūt: vt eius animā fundit⁹ extinguerēt:
cuius carni magicis artibus ad tēpus p-
desse conarent. Ducta est itaq; ad flumi-
atq; in aquā mersa. Ibiq; diutius incan-
tationib⁹ agere malefici moliebant vt is
qui eam inuaserat dyabolus exiret. Sed
miro omnipotentis dei iudicio dñ arte p-
uersa vnus ab ea repellit: in eam legio su-
bito intrauit. Cepit ex hoc illa tot motib⁹
agitari: tot vocibus: clamoribus p̄strepere:
quot spiritibus tenebat. Tunc inito
cōsilio parente: eius sue perfidie culpaz
fatentes: hanc ad venerabilē virū Fortun-
natum episcopū deduxerūt: etq; relique-
runt. Quā ille suscepta multis se diebus
et noctibus in orationē dedit: tantoq; an-
nū precib⁹ incubuit: quāto et in vno cor-
pore contra se assistere legionis aciem in-
uenit. Quā non post multos dies ita sa-
naz atq; incolumē reddidit: ac si in ea ius
proprium dyabolus nunq; habuisset.

Alio quoq; tempore idem vir om-
nipotentis dei famulus ex obles-
so quodam homine in mundū spi-
ritum excussit. Qui malignus spūs cum
vesperascente iam die secretam ab omni-
bus horā cerneret: peregrinū quēpiam ef-

se se simulans circuire cepit ciuitatis pla-
teas et clamare. Virum sanctū fortuna-
tum episcopū. Ecce quid fecit: peregrinū
hominē de hospitio suo expulit. Quero:
vbi requiescere debeam: et in ciuitate ei⁹
nec inuenio. Tūc quidā in hospitio cum
virore sua et parvulo filio ad prunas sedes
bat. Qui vocē eius audiens et quid Epi-
scopus ei fecerit requirans hunc inuitas-
uit hospitio sedere secum iuxta prunas se-
dit. Cūq; vicissim aliqua confabularētur
parvulum eius filiū idem malignus spū-
tus intrauit: atq; in eadem prunas prole-
cit. Ibiq; mox eius animā excussit. Qui
orbatus: miser: vel quem ipse suscepit:
vel quē episcopus expulit: agnouit.

Petrus.

Quid nam hoc esse dicimus vt oc-
cidendi ausum in ei⁹ hospitio an-
tiquus hostis acciperet: qui hunc
peregrinū estimans ad se hospitalitatis
gratia vocauit.

Gregorius.

Alta Petre videntur bona: sed
non sunt: quia bono animo non
sūt. Unde et in euāgelio veritas
dicit. Si oculus tuus nequā fuerit: totū
corpus tuū tenebrosū erit: quia cū per-
uersa est intentio quē precedit: prauum ē
omne opus qd sequitur: quāvis esse rectū
videatur. Ego nāq; hunc virū qui dum
quasi hospitalitatē exhiberet: orbatus ē:
non pietatis operē delectatur: estimō: sed
episcopi derogationē. Nam pena subse-
quens innotuit: quia precedens illa susce-
ptio sine culpa non fuit. Sunt nāq; non-
nulli qui iccirco facere bona studēt vt gra-
tiam aliene operationis obnubilent: nec
pascuntur bono qd faciunt: sed laude bo-
ni: quā ceteros premunt. Quā de re esti-
mo hunc virum qui malignū spiritum
in hospitalitatem suscepit: ostērationem

boni potius intendisse q̄ operam. vt me-
hora quā Episcop⁹ fecisse videretur: qua-
tenus ipse susceperet eum quem vir domi-
mini Fortunatus expulisset. Ita est vt vi-
citur: nam finis operis probat: q̄ munda
intentio operationis non fuerit.

Lio quoq; tempore dum oculo-
rum quidam lumen amisisset:
ad hunc deductus intercessiois
eius opem petijt et impetrauit.
Ita am euz vir dei oratione facta
oculis eius signum crucis imprimeret: ab
eo luce reddita non cecitatis abscessit.

Preterea equus cuiusdam militis in ra-
biam fuerat versus: ita vt a multis teneri
vir potuisset: sed quoscūq; potuit inuade-
re et eorum mēbra morsibus dilaniaret:
tunc et cūq; a multis ligatus ad virū dei
deductus est. Qui mox eius capiti exten-
sa manu signum crucis edidit: cunctā ei⁹
rabiam in mansuetudinē mutauit vt po-
stea mitior existeret: q̄ ante illaz insaniā
fuisse. Tunc idem miles equū suū quē
celeritate ex miraculi imperio a sua vesa-
nia vidit imutātū: eidez sancto viro decre-
uit offerendū. Quē cum suscipere ille rē-
nueret: ipse vero in precibus ne despice-
retur eius oblatio: perseveraret: sanctus
vir media duarum p̄tium viam tenens et
petitionem militis audiuit: et munus reci-
pere pro exhibita virtute recusauit. Pri-
us nāq; dignum precū prebuit: et postea
equum quē sibi offerebat: accepit. Quia
enim si nō susceperet: eum contristari con-
spexerat: charitate cogente emit qd̄ neces-
sarium non habebat. Itēq; hoc filere de
huius viri virtutibus debeo q̄ ante dies
fere. xij. audiui. Quidā nāq; ad me dedu-
ctus est senex pauper atq; vt mihi senum
collocutio esse semper amabilis solet: stu-
diosē hunc vnde esset inquisiuit: qui se esse
de Tuderina ciuitate respōdit. Cui in-
quā? Quēso te pater: num Fortunatum
Episcopū nosti. Qui ait. Moui et hūc no-
ui. Tunc ipse iubilanti. Dic ergo si qua
illius miracula nosti et desideranti mihi

qualis vir fueris: annotesce. Qui ait ho-
mo ille ab istis hominibus longe fuit q̄s
videmus modo. Itā quicquid ab omni
potente deo petijt: ita dum peteret impe-
trauit. Cuius hoc vnū narro miraculum
qd̄ ad presens animo occurrit. Quadam
nāq; die Gothi iuxta Tuderinam vene-
runt qui ad partes Rauēne properabāt:
et duos paruulos puerulos de possessiōe
abstulerant que possessio prefate Tuder-
ine ciuitati subiacebat. Hoc euz viro san-
ctissimo Fortunato nuntiātum fuisset: p-
tinus milit atq; eisdem Gothos ad se vo-
cari fecit. Quos blādo sermone alloquēs
eorum prius studuit asperitatez placare.
ac post intulit dicens. Quale vultis pre-
cium: dabo et puerulos quos abstulisti:
reddite mihiq; hoc gratie vestre munus
prebete. Tunc is qui prior eorum esse vi-
debatur: respondit: dicens. Quicquid
aliud precipis: facere parati sumus.
Itā istos puerulos nullatenus red-
dem⁹: cui venerandus vir blande mina-
tus dicit. Contristas me et non audis pa-
trem tuum: noli me contristare: nam non
expedit tibi. Sed istez Gothus in cordis
sinceritate permanens negādo discessit.

Die vero altera digressurus rursus ad
Episcopum venit. Quem isdem verbis
pro predictis puerulis iterum Episcop⁹
rogauit. Cumq; ad reddendū nullo modo
consentire voluisset contristatus Epi-
scopus dixit. Scio quia tibi non expedit
qd̄ me contristato discedis. Quē Goth⁹
verba despiciens ad hospitium reuersus:
eisdem pueros de quibus agebatur: eqs
super impositos cum suis hominibus pre-
misit: ipse vero statim ascendens equum
subsecutus est. Cumq; in eadem ciuitate
ante beati Petri apostoli ecclesiā venis-
set: equi eius pes lapsus est. Qui euz eo
corruit et ei⁹ corā mox fracta est: ita vt in
duabus partibus os esset diuisus. Leua-
tusq; in manibus reductus est ad hospi-
tiū. Qui festin⁹ misit et pueros q̄s p̄misit
reduxit: et viro venerabili fortunato mī-
dauit. dicens. Rogo te pater: mitte ad me

dyaconū tuū. Cuius dyacon⁹ dū ad iacē-
tem venisset: pueros quos redditurum se
episcopo omnino negauerat: ad medium
deduxit: eosq; dyacono illius reddidit: vi-
dens. Adde et dic dñō meo episcopo quia
maledixisti mihi: ecce percussus sum: s; pue-
ros quos quesisti: recipe et pro me rogo:
intercede. Suscepit itaq; puerulis dya-
conus eos ad episcopū reduxit: cui bene-
dictā aquā venerabilis Fortunat⁹ dedit.
dicens: Adde citius et eā sup iacētis corp⁹
proijce. Perrexit itaq; dyacon⁹ atq; ad
Gorbū introgressus benedictā aquā sup
mēbra illius aspersit: res mira et rehemē-
ter stupēda: mox vt aqua benedicta Go-
rbū corā cōrigit ita hominis fractura soli
data est et saluti pristina corā restituta vt
hora eadē de lecto surgeret et ascēso equo
ita cepit iter agere ac si nullā vnq; lesione
corpi pertulisset. Factūq; est vt qui san-
cto viro fortunato pueros cū precio redde-
re: obediētie subiectus: noluit. eos sine p-
cior pene subactus: donauit.

His igit expletis studebat adhuc
senex de eo et alia narrare. S; qā
nōnulli aderāt: ad quos exhortā-
dos occupabar. Itaq; diei tardior hora in-
cubuerat: venerabilis Fortunati facta mi-
hi audire nō licuit: que audire si liceat: sp-
volo. Sed die alia isdem senex rē de illo
magis mirabile narrauit: dicens.

In eadē Tuderina vrbe marcel-
linus quidā bone actionis vir cū
duabus sororib⁹ suis habitabat:
qui eueniente molestia corpis ipso sacratis-
simo vespascente iam sabbato pascale de-
functus est. Cui⁹ corpus: cū longius esset
efferendū: die eodem sepeliri nō potuit.
Cūq; mora esset tēporis ad explendū de-
bitū sepulture: sorores eius morte eius af-
flicte: accurrerūt flētes ad venerabilē For-
tunatū etq; magnis vocibus clamare ce-
perunt. Scimus quia apostolorū vitā re-
neas: leprosos mundas: cecos illuminas:
veni et resuscita mortuū nostrū. Qui mox
vt eārū fratē cognouit defunctū: flere et
pse etiā de morte eius cepit: etq; respon-

dere dicens. Reducite et hec dicere noli-
te: quia iussio omnipotētis dei est: cui cō-
traire nullus hominū potest. Illis itaq;
discedētib⁹ tristis ex morte eius mansit
episcopus. Subsequēte autem die dñico
ante exurgētis lucis crepusculum: vocas-
tis duobus dyaconis suis perrexit ad do-
mum defuncti: accedēsq; ad locū: vbi cor-
pus iacebat exanimē: ibi se in orationem
dedit. Expleta autē prece surrexit et iuxta
corpus defuncti sedit: non autē grādū vo-
ce defunctū p: r nomē vocauit: dicens. Fra-
ter marcelle. Ille autē: acū leniter dormi-
ens: ad vicinā vocē quils modica fuisset
citāt⁹: statim oculos aperuit: atq; ad Epi-
scopū respiciēs dixit. Quid fecisti: o qd
fecisti? Cui episcopus rēdit dicens. Quid
feci? Ille ait. Duo hesterno die vene-
runt qui me efficiētes ex corpore in bonū
locū duxerunt. Hodie autē intus missus
est: qui dixit. Reducite eū quia Fortuna-
tus Episcopus in domū eius venit. Qui
bus verbis expletis mox ex infirmitate cō-
ualuit et in hac vita diutius māsit. Hec ta-
men credendū est quia locū quem accepe-
rat: perdidit: quia dubiū non est: qd inter-
cessoris sui precibus potuit post mortem
melius viuere: qui ante mortē studuit om-
nipotēti deo placere. Sed cur multa de
eius vita dicimus: cū nuncusq; ad corpus
illius tot virtutū documētū teneam⁹. De
monachos quippe absolueret: egros curas-
re: quotiens ex fide expectit: vt viuis con-
sueuerat: hoc indefinenter facere et apud
mortua sua ossa perseuerat. Sed liber pe-
tre adhuc ad valerie prouincie ptes: nar-
nationis me: verba reducere: de quibus
me eximia valde miracula ex ore venera-
bilis Fortunati: cuius nō longe superius
memoriā feci: contigit audisse: qui crebro
ad me nuncusq; veniens dū facta mihi ve-
terum narrat: noua refectione me satiat.

De Martyrio monacho:
Prouincie Valerie.
Capitulum. XI.

Quidam nūc in eadē prouincia
Marryrius noīe: deuotus val
de omnipotentis dei famul⁹ ex
titit: qui et hoc de virtutib⁹
suis testimoniū signū dedit. Dum quadaz
die fratres illius panē subcineritiū fecit:
sent: atq; oblitū essent crucis signū impo
nere: sicut in hac prouincia crudi panes si
gno signari solēt: ut per quadras quartus
oz partiti videant: idē dei famulus affuit:
eisq; referētib⁹ signatū nō fuisse cogno
uit. Cūq; iam panis ille prunis esset: et ci
neribus coopertus: dixit: Quare hūc mi
nime signastis? Qui hec dicens: Signū
crucis digito ptra pinnas fecit: quo signā
te ptinus immāsum crepitū panis dedit:
ac si ingēs in ignib⁹ olla crepuisset. Qui
dū coctus postmodū fuisse: ab igne sub
tractus: ea cruce signatus inuentus est:
quā non cōtractus: sed fides fecerat.

De Seuerō presbytero eius
dem prouincie. Cap. XII.

In eo etiā loco iterorina vallis
dicī: que a multis verbo rusti
co interocina nominat. In qua
erat quidā vir vite venerabilis:
valde admirabilis noīe Seuerus: eccle
sie beate Marie dei genitricis et semp vir
ginis: sacerdos. Nunc cū quidā paterfas
milias ad extremū venisset diē: missis cō
cite nūcijs rogauit: ut ad se quātocius pos
set venire: suisq; orandib⁹ p peccatis
eius intercederet ut acta de malis suis pe
nitētia: solutus culpa: de corpore exiret.
Qui videlicet sacerdos: inopinate cōti
git: ut ad putandā vineā esset occupat⁹:
atq; ad se veniētib⁹ diceret. Antecedite
ecce ego vos subsequē. Cūq; videret sibi in
eodē opere parū aliquid superesse: paulu
lū morā fecit: ut opus quod minimū resta
bat expleret. Quo expleto cepit ad egrū
pergere: cū vero in itinere occurrētes hi:
qui prius venerāt: obuiā facti sunt: dicen
tes: Pater quare tardasti: noli fatigari:
quia iam defunctus est? Quo audito ille
cōtremit: magnisq; vocib⁹ se interfecto

rē illius clamare cepit. Flens itaq; perue
nit ad corpus defuncti: seq; corā lecto illi
us cū lachrymis in terrā dedit. Cūq; iam
vehemēter fleret: in terrā caput tonderet
seq; reū mortis illius clamaret: repēte is
qui defunctus fuerat: animā recepit. Qd
cū multi qz circūstabant aspicerēt. Admi
ratiōis vocibus emissis ceperūt amplius
flere pze gaudio. Cūq; eum requirerent:
vbi fuerit: vel quomō redisset: ait: Petri
valde erāt hoīes qui me ducebāt: ex quo
rū ore ac naribus ignis exibat: quē tolera
re non poterā. Cūq; per obscura loca me
ducerēt: subito pulchre visionis inuenis
cū alijs nobis cūtib⁹ obuiā factus est:
qui me trahētib⁹ dixit: Reducite illuz:
quia Seuerus p̄sbyter plangit. Eius enī
lachrymis dñs eum donauit. Qui scilicet
Seuerus ptinus de terra surrexit: ei
q; penitentiā agentī opem sua intercessio
nis prebuit. Et dū per dies septē de per
petratis culpis penitentiā eger rediuit⁹
ageret: octaua die letus de corpore exiuit.
Perpende queso hūc de quo loquimur:
Seuerū: quē dilectū dñs accendit: quem
cōrissari nec ad modicū pertulit.

Petrus.

Quam miranda sunt valde que dicis
que me inuenio nūcūq; latuisse.
Sed quid esse dicimus: qz modo
tales viri nequeūt inueniri?

Gregorius.

Expetre multos tales in hoc se
culo nec mō deesse existimo: neq;
enim si talia signa nō faciūt: ideo
tales nō sunt. Alie nanq; vera estimatio
in virtute est operum: non in ostensioe si
gnor. Nam sunt pleriq; qui et si signa nō
faciunt: signa tamen faciētib⁹ dispares
non sunt.

Petrus.

Ade mihi rogo hoc ostēdi potest
qz sint quidā qui signa nō faciūt:
et tamen signa faciētib⁹ dissimil
les non sunt.

Gregorius.

Anquid nā nescis quoniam Paulus apostolus Petro apostolorum primo: in principatu Apostolico frater est.

Petrus.

Elio plane nec dubium est: quia et si minimus omnium apostolorum: plus tamen omnibus laboravit.

Gregorius.

Quod bene ipse reminisceris: Petrus super mare pedibus ambulavit. Paulus in mari naufragius pertulit: et in uno eodemque elemento: ibi Paulus ire cum navi non potuit: ubi Petrus pedibus iter fecit. Aperte igitur constat: quia cum virisque virtus fuerit dispar in miraculo: virtusque tamē meritū dispar non est in celo.

Petrus.

Pacet: fateor omnino quod dicis. Ecce enim aperte noui: quia vita et non signa querenda sunt. Sed quoniam ipsa signa que sunt bone vite testimonium ferunt. Quæso te adhuc si qua sunt: referas: ut esurientē me per exempla bonorum pascas.

Gregorius.

Vellem tibi in laudibus redemptoris de viri venerabilis Benedicti miraculis aliqua narrare: sed ad hec explenda hodiernū tempus video non posse sufficere. Liberius itaque hec loquimur si aliud exordium sumamus.

Explicit liber primus dialogorum beati Gregorij.

Sancti Gregorij pape dialogorum liber secundus: de vita et miraculis sancti Benedicti: feliciter incipit.

De ortu: moribus: ac conuersatione sancti Benedicti: Capitulum I.

Est vir vite venerabilis Benedictus: dei gratia et nomine ab ipso sue puericie tempore cor gerens senile. Etate quippe moribus transiens: nulli voluptati animū dedit: sed dum in hac terra adhuc esset quo temporaliter liberē uti potuisset: desuper iam quasi aridū mundū cum flore. Qui libertori genere ex puincia Nursie exortus. Rome liberalibus litterarū studiis traditus fuerat. Sed cum in eis multos ire per abrupta viciozum cerneret eū quē quasi ingressum mūdī posuerat retraxit pedē: ne si quid de sciētia eius attingeret: ipse quoque postmodum in inane precipitiū totus iret. Despectis itaque litterarū studiis: relicta domo: rebusque patrijs: soli deo placere desiderans: sancte conuersationis habitū quesuit. Recessit igitur scienter nesciens et sapienter indoctus. Huius ego omnia gesta non didici: sed pauca que narro: quattuor discipulis illius reuerentibus agnoui. Constantio scilicet reuerēdisimo valde viro: qui ei in monasterij regimine successit. Valeriano quoque qui annis multis Patranēsi monasterio presuit. Simplicio qui congregationē illius post eū tertius rexit. Donorato etiam qui nunc adhuc celle eius in qua prius conuersatus fuerat: preest.

De Capisterij fracti reparatione: Capitulum II.

Hec itaque cum tam relictis litterarū studiis petere deserta de creuisset: nutrix que hunc artius

amabat: sola secuta est. Tuncq; ad locum
venissent: qui dicitur Eude multisq; ho-
nestioribus viris pro charitate illic de-
tētis: in beati Petri ecclesia demorarent
predicta nutrix illius ad purgandū triti-
cū a vicinis mulieribus prestari sibi capi-
steriū petijt. Ad dēte fractū est: sic vt dua-
bus partibus inuenerēt diuisum. Quod
mox rediens nutrix illius vt ita inuenit:
vehementissime flere cepit: quia vas quod
prestitū acceperat: fractū videbat. Bene-
dictus autē religiosus et pius puer cū nu-
tricē suā flere cōspiceret: eius dolori com-
passus ablati secū vtriusq; fracti capiste-
rii partibus: sese cū lachrymis in oratio-
nē dedit: qui ab oratiōe surgēs ita in tra-
se vas sanū repperit: vt in eo inueniri fra-
cture nulla vestigia potuisset. Moxq; nu-
tricē suā blande consolatus: ei sanū capi-
steriū reddidit: quod fractū tulerat. Que-
res in eodē loco a ceteris est agnita: atq;
in tāta admiratiōe habitat: vt hoc ipm ca-
pisteriū ei? loci incolę in eccl. sic ingressu
suspendērēt: quatenus presentes et futuri
oēs agnoscerēt: a quāta Benedictus pu-
er queratiōis gratia: perfectiōe cepisset.
Ad annis multis illic ante omnium ocu-
los fuit: et vsq; ad hec longobardoz tem-
pora sup. fores ecclesie pepēdit. Sed Be-
dictus plus appetēs mala mūdi perpe-
ti q̄ laudes: p. deo laboribus fatigari q̄
vite huius fauore extolli: nutricē suā oc-
culte fugiens deserti loci secessum petijt.
Cui sublacus vocabulū est: qui a Roma-
na vrbe quadraginta fere miliarib? distās
frigidas atq; perspicuas emanat aquas.
Que illic videlz aquarū abūdātia in extrē-
so prius loco colligit: ad extremū vero in
annē derivat. Quo dū fugiens pergeret
monachus quidā Romanus nomie hūc
euntē repperit: quo tenderet req̄siuit. Tu-
tus cū desiderū cognouisset: et secretū te-
nuit: et adiutorium impendit: eiq; sancte
cōuersatiōis habitū tradidit: et inquantū
licuit ministravit. Vir autē dei ad eundē
locū perueniens in artissimā specū se tra-

didit: et tribus annis excepto Romāo mo-
nacho: cōtibus ibi incognitus māsit. Qui
videlicet Romanus nō longe in monaste-
rio sub Theodaci patris reglā degebat.
Sed pie eiusdē patris sui oculis furabat
horas: et quē sibi ad manducandū subipe-
re poterat: diebus certis Benedicto panē
ferebat: ad eandē vero specū a Romanū
cella iter nō erat. Quia excelsa desup ru-
pis eminebat: sed eadem rupe in longissi-
mo fune ligatū Roman? deponere panē
cōstuerat. In qua etiā resti parū tntia
nabulū inseruit: vt ad eius sonū cognosce-
ret: quādo sibi Romanus panē preberet:
quē exiens acciperet. Sed antiquus ho-
stis vni? charitati inuidens: et alterius re-
fectiōi cū quadā die submitti panē conspi-
ceret: iactavit lapidē et tinnibulū fregit.
Romanus tamē modis cōgruentib? mis-
nistrare nō desijt. Cum vero iam deus oī-
potens et Romanū veller a labore quies-
cere: et Benedicti vitā in exemplū homi-
nū demonstrare: vt posita super candelas
brū lucerna claresceret: quatin? omnibus:
qui in dei domo sunt luceret: cuius p̄sby-
tero longius manētī qui refectionē sibi in
pascali festiuitate parauerat: per visus do-
minus apparere dignatus est dicens: Tu
tibi delicias preparas: et seruus meus il-
lo in loco fame cruciat. Qui prius sur-
rexit: atq; in ipsa solēnitare pascale cū aliis
mentis que sibi parauerat: ad locū reten-
dit: et virū dei per abrupta montū: per cō-
cana vallū: per defossa terrarū quesuit:
eūq; latere in specu repperit. Tunc ora-
tiōe facta: et benedicentes dominū omnis
potentē cōfessissent. Post dulcia vite col-
loquia is qui aduenerat: p̄sbyter dixit:
Surge sumamus cibū: quia hodie pasca
est. Cui vir dei respondit: dicens: Scio:
quia pasca est: q: hodie te videre merui.
Longe quippe ab hoibus positus: quia
die eodem paschalis solennitas esset: igit
norabat. Venerabilis autē p̄sbyter rur-
sus asseruit: dicens: Veraciter hodie res-
urrectionis dominice pascale dies est: ab-
stinere tibi minime p̄gruit: quia et ego ad

hoc missus sum: ut omnipotentis dei dona pariter sumamus. Benedicentes igitur dominum sumperunt cibum. Expleta itaque refectio et colloquio ad ecclesiam suam presbyter secessit. Eodem quoque tempore hunc in specu latitantem etiam pastores inuenerunt: quos dum vestitum pellibus inter frutecta cernebat: aliquam bestiam esse crediderunt. Sed cognoscetes dei famulum eorum multi ad pietatis gratiam a bestiali mente mutati sunt. Nomina itaque eius per vicina loca innotuit cunctis. Factusque est ut ex illo iam tempore a multis frequentari cepisset. Qui cum ei cibum afferrent corporis: ab eius ore in suo pectore alimēta referebat vite.

De temptatione carnis superata.

Cap. III.

Quadam vero die dum solus esset temptator affuit. Nam nigra paruasque avis que merula nominatur: circa eius faciem voltare cepit: eiusque vultui importune insistere: ita ut manu capi posset: si hanc vir sanctus tenere voluisset: sed signo crucis edito recessit avis. Tanta autem carnis temptatio aue eadem recedere sequuta est: quantam vir sanctus nunquam fuerat expertus. Quandam namque aliquando feminam viderat: quam malignus spiritus ante eius mentis oculos reduxit: tantorum igne serui dei animam in specie illius accendit: ut dum in eius pectore amoris flamma vim caperet: etiam pene deserere heremum voluptate victus deliberaret. Tunc subito superna gratia respectus: ad semetipsum reuersus est atque vorticarum et verprium iuxta densa succrescere frutecta conspiciens: exutus indumentis nudum se in illis spinarum aculeis et vorticarum incendijs piecit. Ibi quoque diu volutat: toto ex eis corpore vulneratur: exiit et per cutis vulnera duxit a corpore: vulnus mentis. Quia voluptatem traxit in dolorem. Tunc pena penaliter foris arderet: extinguit quod intus illicito ardebat: vicit itaque peccatum quia mutauit incendium. Ex quo videlicet tempore sicut post discipulis ipse perhibebat. Ita in eo est temptatio voluntatis edomitae: ut tale aliquid minime sentiret.

tiret. Ceperunt postmodum multi iam mundum relinquere atque ad eius magistrum festinare. Liber quippe attemptationis viciorum: vere iure iam factus est virtutum magister. Unde in Exodo 2 per Moysen precipitur: ut lenite a viginti quinque annis et supra ministrare debeant. Ab anno vero quinquagesimo custodes vasorum fiant.

Petrus.

Iam quidem prolatus testimonij mihi aliquantum intellectus interlucet: sed tamen hoc plantius exponi posset.

Gregorius.

Ignem petre quod in iuuentute carnis temptatio ferueat. Ab anno autem quinquagesimo calor corporis frigescat. Casa autem sacra sunt fidelium mentes. Electi ergo cum adhuc in temptatione sunt: subesse eos ac seruire necesse est: et obsequijs laboribusque fatigari. Cum vero lassitudinis etate tranquilla calor recesserit: temptationis custodes vasorum sunt: quia doctores animarum fiunt.

De vitreo vase per signum sancte crucis rupto: Cap. IIII.

Petrus.

Eteor placet quod dicis sed quia prolatus testimonij clausa reserata: queso ut de vita iusti debeas ea que sunt inchoata percurrere.

Gregorius.

Ecce deinde igitur temptatione vir dei quasi spiritus erutis: exculta terra de virtutum lege feracius fructus dedit. Preconio itaque extimite conuersationis celebre nomen eius habebatur. Non longe autem monasterium fuit cuius congregationis pater defunctus est. Oportet ex illo congregatio ad eundem venerabilem Benedictum venire: et magnis precibus ut eis preesse deberet: petijt. Qui dum negando distulit: suis illorumque fratrum moribus conuenire non posse perdidit: sed victus quique precibus: assensum dedit.

sensum de
regularis
ut prius p
uagis prem
re liceret
semper pos
huc sibi p
tudo in
debat. Cu
no licere
durius ess
noua med
moribus v
te aliquid
venenū v
in quo ill
bete patre
cendū fuit
crus sign
tenebat
erit et ac
pide ded
quod potu
potuit sig
tu placid
fratibus
vestri fra
facere ist
xi vobis
conuenire
tre vobis
minime
solitudin
ris oculis

venere
et mod
contem
declin
tione

sensum dedit. Quis in eodē monasterio regularis vite custodiam teneret: nullusq; ut prius p actus illicitos in dexteram leuāq; ptem deflectere a cōuersatiōis itinere liceret: suscepti fratres insane seuitates semetipsum prius accusare ceperunt: quia hūc sibi pcesse poposcerāt: quorū se tota titudo in norma eius rectitudinis offendebat. Quis sibi sub eo cōspiceret: illicita nō licere: et se doleret vītata relinquere: vītūq; esset q; in mēte veteri cogebatur noua meditari et q; grauis ē semp prauis moribus vita bonorū tractare de ei⁹ morte aliquid conati sunt. Qui inito consilio vītū vīno miscuerūt: et cū vas vitreum in quo ille pestifer pot⁹ habebat: recumbente patre ex more monasterij ad benediciendū fuisset allatū: extēsa manu benedicens signū crucis edidit et vas qd longit⁹ tenebat: eodē signo rupit. Sicq; confractū est ac si in illud vas mortis p cruce lapidē dedisset. Intellexit prius vir dei: q; potū mortis habuerat: qd portare non potuit signū vite: atq; illico surgens et vultu placido: mente tranquilla: conuocatis fratrib⁹ allocut⁹ est eos: dicens: Misereatur vestri fratres omnipotēs de⁹: quare in me facere ista voluistis: nunquid nō prius dixi vobis: q; vestris ac meis moribus non cōueniret. Ite et iuxta mores vestros patre vobis querite: q; post hac me habere minime potestis. Quisq; ad locū dilecte solitudinis redijt: et solus in supni pectoris oculis habitauit secum.

Petrus.
Inus patēter intelligo quid nā sit: habitauit secum.

Gregorius.
Sanct⁹ vir cōtra se vniuersim cōspirantes: sueq; cōuersatiōi lōge dissimiles: coactos diu sub se tenere voluisset: fortasse sui vigoris vsum et modū tranquillitatis abscederet: atq; a cōtēplationis lumine sue mentis oculū declinasset. Quisq; quotidie illorū correptione fatigatus: min⁹ curaret sua: et se for-

sitā relinqueret et illos nō inueniret. Quā quotiēs p cogitationis mortū minime extra nos ducimur: et nos sumus: et nobiscū nō sumus: q; nosmetipsum minime videntes: p alla vagamur. An illū secū fuisse vclm⁹: qui l longinquā regionē abiijt: portationē quā acceperat: cōsumpsit: vni in ea eluium adhebit: porcos panit: quos cū manducare videret filiquas et eluriret: tū cum postmodū cepit cogitare bona que perdidit: scriptum de illo est: in se reuerius: vclxit Quātū mercenarij in domo pīs mei abundāt panib⁹? Si igit secū fuit: vñ ad se redijt: hūc ergo venerabilē virū secū habitasse dixerim: q; in sua semper custodia circūspectus ante oculos conditoris: semp aspiciēs se: semp examinās: extra se mentis sue oculū nō diuulgauit.

Petrus.

Quid ergo qd de apostolo Petro scriptū est: dū de carcere ab angelo educ⁹ fuisset: qd ad se reuerius: dixit: Hūc scio vere q; misit dñs angelus suū et eripuit me manu Herodis et de omni expectatione plebis iudeorum.

Gregorius.

Quā modis petre extra nos ducimur: qui aut p cogitationis lapsum sub nosmetipsum recedimus: aut p cōtēplatiōis gratiā sup nosmetipsum leuamur. Ille itaq; qui porcos panit: vagationē mētis et inuidiā sub semetipsum cecidit. Ille vero quē angel⁹ soluit: eius mentē in extasim rapuit: extra se quidē: s; super semetipsum fuit. Alterq; ergo ad se redijt: qñ et ille ab errore opīs se collegit ad cor: et iste a cōtēplatiōis culmine: ad hoc redijt: qd i intellectu cōi ut pri⁹ fuit. Venerabilis igit Bñdictus i illa solitudine habitabat secū: in quātū se intra cogitationis claustra custodiuit. Quā quotienscūq; hūc cōtēplationis ardor in altū rapuit: se pculdubio sub se reliquit.

Petrus.

Pacet qd dicit: s; qso rñdeas: si deserer fratres debuit qd sel suscepit

Gregorius:

Ego petre existimo: ibi aduna-
ti equanimiter portandi sunt mali
ubi inueniunt boni: nā ubi oīmo-
do de bonis fructus deest: fit aliquādo de
malis labor vacuus: maxie si e vicino cau-
se suppetat: que fructum deo valeāt ferre
melliorē. **E**t itaq; sanctus ppter quē eū
fodiendū stare: qui oēs vnanimiter se p-
sequētes cerneret. Et sepe agit in corde
perfector qđ silentio ptereundū nō est vt
eū laborē suū sine fructu esse cōsiderens
in locū alium ad laborē cū fructu migrēt.
Unde ille quoq; egregius p̄dicator: qui
dissolui cupit: et cum xp̄o esse: cui viuere
xp̄s est: et mori lucrū: qui passionū certami-
na nō solū ipse appetit: sed ad toleranda
hec et alios accēdit. Damasci persecutio-
nē passus: vt potuisset euadere: murū: su-
nē spōntaq; quesuit: seq; latenter deponi
voluit. Nūquid nam paulū mortē dīcim?
stimulasse: quā seipse p amore Ihesu testat
appetere. Sed cū in eodē loco minorē si-
bi fructū adesse cōspiceret: et grāu labore
ad laborē se alibi cū fructu seruauit. For-
tis etenī preliator dei teneri intra claustra
noluit: certamis campū quesuit. Unde
isdē quoq; venerabilis Benedictus si li-
beter audis: citius agnosceis: qz viuus ipe
indociles deseruit: qui aliquātos in locis
alijs a morte anime suscitauit.

Petrus.

Et est vt docēs et manifesta ratio
et prolatus congruū testimoniū de-
clarat. Sed queso de vita tāti pa-
tris ad narratiōis ordinē redeas.

Gregorius.

Quam sanctus vir diu in eadē soli-
tudine virtutibus signisq; succe-
deret: multi ab eo in eodē loco ad
oīpotentis dei sunt seruitiū cōgregati: ita
vt illic duodecim monasteria cū oīpoten-
tis Ihesu xp̄i vni optulatiōe cōstrueret.
In quib; statutis p̄sibus duodenos mo-
nachos deputauit: paucos versē cū reti-
nuit: quos adhuc in sua p̄ntia ab eo erudi-
ri iudicauit. **E**pere etiā tūc ad eū Roma

ne vābis nobiles et religiosi cōcurrere: su-
osq; ei filios oīpotenti deo nutriendos pas-
cere. Tūc quoq; bone spei suas soboles Eu-
tici⁹ Maurū: Tertullius vero patricius
Placidū tradidit. Et quibus Maurus iu-
nior cū bonis polleret moribus magister:
adiutor cepit existere. Placidus vero pu-
erilis adhuc indolis gerebat annos.

De monacho vagemētis ad sa-
lutē reducto: Cap. V.

In vno autē ex eis monasterijs
que circūq; naq; pstruxerat: qui
dā monachus erat: qui ad ora-
tionē stare nō poterat: sed mor-
vt se fratres ad studiū oratiōis inclinabāt:
ipe egrediebatur foras et mente vaga ter-
rena aliqua et transitoria gerebat. Tūc
ab abbate suo sepius fuisset admonit⁹: ad
virū dei ductus est: qui ipe quoq; stultiti-
am eius vehemēter increpauit: et ad mo-
nasteriū reuersus: vix duobus diebus vlti-
ri dei admonitiōe tenuit. Iā die tertia
ad vltimū propitiū reuersus vagari tpe ora-
tiōis cepit. Ad cū seruo dei ab eodē mo-
nasterij patre quē cōstituerat: nūclatū sua-
isset: dixit: Ego venio: eūq; per me emen-
do. Tūc vir dei venisset ad monasteriū et
cōstituta hora: repleta psalmodia sese fra-
tres in orationē dedissent: asperit q; eun-
dē monachū qui manere in oratiōe nō po-
tuit: quidā niger puerulus per vestimēti
fimbriā foras trāhebat. Tūc eidē patri
monasterio Pompeiano noīe et Mauro
dei famulo secrete dixit: Nūquid nō aspi-
citis: quis est qui istū monachū foras tra-
hit? Qui respondentes dixerūt: Nō. Qui
bus ait: Strenus vt vos etiam videatis:
quē iste monach⁹ sequit. Tūc per biduū
esset oratū Maurus monach⁹ vidit: p̄o-
pelanus vero eiusdē monasterij pater via-
dere nō potuit. Die igit alia expleta oīoe
vir dei oratoriū egressus stantē foris mōa-
chū reppit: quē p cecitate cordis sui vir-
ga percussit. Qui ex illo die nil p̄suasio-
nis vltius a nigro tā puerulo prulit: sed
ad orationis studiū immobilis permāsit.

Sicq; antiqui? hostis dominari nō ausus
est in eius cogitatione: ac si ipse pensus fu-
isset ex verberē.

De aqua quā in montis verti-
ce ex petra pduxit: Cap. VI.

Ex his autē monasterijs que in
eodē loco cōstruxerat: tria sur-
sum in rupibus mōtis erant: et
erat fratrib? laboriosum q; sem-
per ad lacū oportebat descendere: vt aquā
haurire debuissent: maxime q; e diuexo
mōtis latere erat graue descenditibus in
timore periculū. Tunc collecti fratres ex
eisdēz tribus monasterijs ad dei famulū
Benedictū venerūt dicētes: Laboriosus
nobis est ppter aquā quotidie vsq; ad la-
cū descendere: et ideo necesse est ex eodē
loco monasteria mutari. Quos blāde cō-
solatus dimisit: et nocte eadē cū paruo pu-
erulo nomine Placido: cui? superius me-
morā feci: eiusdē montis ascendit rupē:
ibiq; diuinus orauit. Et oratione cōpleta
tres petras in loco eodē pro signo posuit:
atq; ad suū cunctis illic nescitibus mo-
nasteriū redijt. Tuncq; die alia ad eū pro
necessitate aque p̄dicti fratres redijissent:
dixit: Ite et rupē illā in qua tres super in-
uicē positas petras inueneritis: modicūq;
cauate. Valet enī omnipotens deus etia;
in illo mōtis cacumine aquā producere:
vt vber laborē tanti itineris dignet aufer-
re. Qui eūtes rupem mōtis quam Bene-
dictus p̄dixerat: iam sudantē inuenerūt.
Tuncq; in ea concauū locū fecissent: statim
aqua repletus est: que tā sufficiēter ema-
nauit: vt nunc usq; vberim defluat: atq;
ab illo montis cacumine vsq; ad inferio-
ra deriuetur.

De ferro ex profundo aque
in manubrio retruso:

Capitulū. VII.

Nō quoq; tempe Sothus qui
dam pauper spiritu ad cōuer-
sionem venit: quē vir domini
Benedictus libētissime susce-

pit. Quadā vero die et bare ferramentū
iussit: quod ad falcis similitudinē falcas-
trum vocat: vt de loco quodā vepres ab-
scinderet: quaten? illic fieri hortus debe-
ret. Locus autē ipse quē mundandū So-
thus susceperat: super ipam lacus ripā ia-
cebat. Tūq; Sothus isdem densitate vep-
rum totius virtutis annisu succideret: fer-
rū de manubrio profliens in lacū cecidit
vbi tāta erat aquarū profunditas: vt spes
requirēdi ferramētū nulla iam esset. Ita-
q; ferro perditō tremebūdus ad Mauri
monachū cucurrit: Sothus vānū quod
fecerat nūciavit: et reatus sui egit peniten-
tiā. Ad Maurus quoq; monachus mox
Benedicto famulo dei curauit indicare.
Vir igitur dñi benedictus hec audiens:
accessit ad locū: tulit de manu Sothi mā-
nubriū et misit in lacū: et mox ferrū de pro-
fundo redijt: atq; in manubriū intrauit.
Qui statim ferramentū Sotho reddidit:
dicēs: Ecce labora et noli cōtristari.

De Mauro eius discipu-
lo qui super aquas inscius
cucurrit: Cap. VIII.

Quadā vero die dñi isdem vene-
rabilis Benedictus in cellā cō-
sisteret: p̄dictus Placid? pu-
er sancti viri monach? ad hau-
riendā delacu aquam egressus est. Quē
vas quod tenuerat: in aquā incaute sub-
mittens: ipse quoq; cadendo securus est.
Quē mox vnda rapuit: et pene vnus sa-
gitte cursum euz a terra introitus traxit.
Vir autē dei intra cellā positus: hoc pro-
tinus agnouit: et Mauro festine vocauit:
dicens: Frater Maure curre: quia puer
ille qui ad hauriendā aquā perreperat: in
lacū cecidit. Jamq; eū longius vnda tra-
hit: res mira: et post Petri apostolū inusi-
tata: benedictione etenim postulata atq;
percepta: ad patris sui imperiū concitus
perrexit Maurus: vsq; atq; ad eū locū:
quo ab vnda ducebatur puer: per terram
se ire existimans: super aquam cucurrit:
eumq; per capillos tenens: cursu rapido

reddijt. Qui mox vt terrā tetigit: ad se res
uersus post tergū respexit. Et qz sup aq̃s
cucurrisset: agnouit: qd̃ presumere non
potuit vt faret: miratus extremū factum
Reuersus itaqz ad patrē rem gestā retu-
lit. Vir autē venerabilis Benedict⁹ hoc
nō suis meritis: sed illius obediētie depu-
tare cepit. At cōtra maurus p solo ei⁹ im-
perio factū dicebat: seqz consciū in illa vir-
tute nō esse q̃ nesci⁹ fecisset. In hac itaqz
mutua humilitatis ⁊ amica contentione
accessit arbiter puer: qui creptus est: qui
⁊ dicebat. Ego cū ex aqua traheretur: super
caput meū melotē abbatis videbā atqz ip-
sum me ex aquis educere considerabam.

De infecto per venenū pane
per coruum longius proiecto.

Capitulum. IX.

Petrus.

Agna sunt valde que dicis et
multorū edificationi p futura.
Ego autēz boni viri miracula:
quo plus bibo: eo plus sitio.

Gregorius.

Am iam loca eadē in amorez dei
domini nostri iesu christi lōge la-
teqz feruescerēt: ⁊ secularē vitam
multi relinquerent: ⁊ sub leui redēptoris
iugo cernicē cordz edomaret. Sicut mos
pauorū est: inuidere alijs virtutibus ho-
norū: quas ipsi habere nō appetunt: vici-
ne ecclesie presbyter florentinus: noīe hu-
ius nostri sub dyaconi florentij auus: anti-
quus hostis: malicia perculsus: facta san-
cti viri cepit emulari: eiusqz cōuersationi
derogare: quosqz etiā posset: ab illius visi-
tatione cōpescere. Quz tam se cōspiceret
eius pfectibus obulare nō posset: ⁊ cōuer-
sationis illius opinionē crescere: atqz mul-
tos ad statum vite melioris: ipso quoqz
opinionis eius preconio indefinēter voca-
ri: iudicē facili⁹ magis magisqz succēsus:
deterior fiebat: quia cōuersationis illius
appetebat habere laudē: sed habere lau-
dabile vitam nolebat. Qui eiusdem inui-
die tenebris cecatus: ad hoc vsqz pducit⁹

est: vt seruo omnipotētis dei insectum ve-
neno panē quasi pro benedictiōe trāsmite-
teret. Quē vir dei cū gratiarū actione sus-
cepit: sed euz que pestis lateret in panes:
nō latuit. Ad horā vero refectionis illi⁹:
ex vicina silua coruus venire p̃sueuerat ⁊
panem de manu eius accipe. Qui cū mo-
re solito venisset: panē quē presbyter trās-
miserat: vir dei ante coruū p̃iecit ei⁹ pre-
cepit: dicens: In nomine iesu christi dñi
nostri tolle hūc panē ⁊ tali eū in loco pro-
iice: vbi a nullo hominū possit inueniri.
Tunc coruus aperto ore: expansis alis:
circa eum panē cepit discurre ⁊ crocitas
resac si aperte diceret: ⁊ obedire se velle:
⁊ tamen iussa implere non posse. Qui vir
domini precipiebat iterū atqz iterum: dī-
cēs: Leua: leua securus: atqz ibi projice:
vbi inueniri nō possit. Quē diu coruus
demonstratus: quādoqz coruus monordit:
leuauit ⁊ recessit. Post triduiū vero hora-
rum spacio: abiecto pane redijt: ⁊ de ma-
nu hominū dei annonā: quā cōsueuerat
accepit. Venerabilis autē pater cōtra vi-
tam suā inardescere sacerdotis animū vi-
dens: illi magis q̃ sibi voluit. Sed predi-
ctus florentinus: quia magistri corp⁹ ne-
care nō potuit: se ad extinguēdas discipu-
lorū animas accēdit: ita vt in horto celle-
cui Benedictus inerat: ante eorū oculos
nudas septē puellas miserat: que coram
eis sibi inuicē manus tenētes ⁊ diuini⁹ lu-
dentes: illorū mētes ad peruersitatē libi-
dinis inflāuarent. Quē vir sanct⁹ de cel-
la conspicēs: lapsusqz adhuc tenerior:
bus discipulis p̃timefcens. Idqz pro sua
solius fieri persecutiōe pertractans: inui-
die locū dedit: atqz oratoris ⁊ tunc que
cōstruxerat: substitutis p̃positis: adiun-
ctis fratribus ordinauit ⁊ paucis secu-
nachis ablati: habitationē mutauit loci
Sicqz vir dei eius odia humiliter decli-
nauit: quē omnipotēs deus terribiliter p-
cussit. Mā cam predictus presbyter stans
in solario Benedictū discessisse cognosce-
ret ⁊ exultaret: p̃durante immobiliter tota
domus fabrica: hoc ipsum tū in quo stā-
bat: solarium cecidit: ⁊ Benedicti hostez

conterēs sextingit: qđ viri dei discipulus Maurus venerabili patri Benedicto: qđ adhuc a loco eodē vij decē miliarib⁹ ab erat: estimavit esse nūciandū dicens: Revertere: quia p̄sbyter qui te persequēbā: extinctus est. Ad vir dei Benedict⁹ audiens: sese in grauib⁹ lamentatiōib⁹ dedit. Vel quia inimicus occubuit. Vel quia de inimici morte discipulus exultavit. Quia de re factū est: vt eidē quoq; discipulo penitentiā idiceret: qđ taliter gaudere de inimici interitu p̄sumpserat.

Petrus.

Quia sunt et multi stupēda: que dicis. Nam in aqua ex petra p̄dūcta Moyses: in ferro vero quod ex p̄fundo aque rediit: Helyzel: in aque itinere Petrus: in corui obediētia Helyā in luctu aut mortis inimici David video: vt perpendo: vir iste spiritu iustorū omnium plenus fuit:

Gregorius.

Qui dei Benedictus Petre vnus spiritū habuit: qui per cōcessē re: emptiōis gratiā electorū corda omnium impleuit: de quo Iohānes dicit: Erat lux vera: que illuminat omne hominē venientē in mūdū. De qua rursus scriptū est: de plenitudine eius nos omnes accepimus. Nam sancti dei homines potuerūt a dño virtutes habere: nō etiam alijs tradere. Ille autē signa virtutis dedit subditis: qui se daturū signū Ione p̄misit: inimici vt corā superbis mortis dignaret: coram humilib⁹ resurgere: quaten⁹ et illi viderēt quod cōtempnerent: et isti quod venerātes amare debuissent. Ex quo mysterio actū est: vt dñi superbi aspiciūt depectum mortis: humiles cōtra mortē acciperent gloriā potestatis.

Petrus.

Queso te: post hec ad que loca vir sanctus migraverit. Vel si aliq̄s in eis virtutes postmodū ostendit: innotescet.

Gregorius.

Quinctus vir ad alia migrās: locū: non hostem mutavit. Nam tanto post grauiora p̄lia pertulit: quantum cōtra se aperte pugnante ipm malitiae magistrū inuenit. Castrū namq; quod Cassinū dicit: in excelso montis latere situm est: qui videlicet mons delcōso sinu hoc idem castrū recipit. Sed per tria miliaria in altū se subigēs: velut ad aera caeumen tendit: vbi vetustissimū sanū fuit: in quo ex antiquorū more gentiliū: a stulto rusticoꝝ populo appollo colebāt. Circa quaq; etiā in cultu demonū luci succreuerāt: in quibus adhuc eodē tempe infidelium insana multitudo sacrificijs sacrilegis insudabat. Illuc itaq; vir dei veniēs contriuit ydolū: subuertit arā: succidit lucos: atq; in ipso templo apollinis: oraculū sancti Iohānis cōstruxit: et cōmorante cir cūquaq; multitudinē predicatorē p̄nuua ad fidē vocabat. Sed hec antiqui hostis tacite nō ferens: nō occulte vel per somnium: sed aperta visione eiusdem patris se oculis ingerebat: et magnis clamoribus vni se perperit conquerebāt: ita vt voces illius etiā fratres audirēt: quāuis imaginē minime cernerēt. At enī discipulis suis venerabilis pater dicebat: corpalibus eius oculis idē antiquus hostis deterritus et succensus apparebat: qđ in eū ore oculisq; inflammatis seuire videbāt: iam vero que diceret: audiebant omnes: prius enim hūc vocabat ex noīe. Cui cū vir dei minime respōderet: ad eius mox cōtumelias erūpebat. Nam cū clamaret dicens: Benedicite benedicite: et eū sibi nullomodo respōdere conspiceret: prius adiungebat: maledicite nō benedicite: qđ mecum habes quid me persequeris? Sed iā nūc expectanda sunt cōtra dei famulū antiqui hostis noua certamina: cui pugnās quiddem volens intulit: sed occasione victorie ministravit inuitus.

De ingenti saxo: per eius orationem leuiato:

Capitulū. X.

Quadam die duo fratres habitacula eiusdem celle construerent: lapis in medio lacebat: quē in edificium lenare decreuerūt. Cū ēū duo vel tres mouere nō possent: plures adiuncti sunt: sed ita immobilis mansit: ac stradicit in terra teneret: vt palā dare intelligi: q sup eū ipse p se antiquus hostis sederet: quē tantorū viroū man⁹ mouere nō possent. Difficultate igit facta ad virū dei missum ē. vt veniret et orādo hostē repelleret vt lapidē lenare possent. Qui mor venit et orationē faciēs: benedictionē dedit et tanta lapis celeritate leuatus ē: ac si nullū p⁹ pōdus habuisset.

De phantastico coquine incendio.

Cap. XI.

Quādo in conspectu viri dei placuit: vt in eodē loco terra fodere retur. Quā dū fodēdo alt⁹ penetraret: erē illuc ydoli fratres intrinuerūt. Quo ad horā casu in coquina proiecto: extire ignis repēte visus est. atq in cunctoū monachorū oculis: qz oē eiusdem coquine edificium consumeret: ostendit. Cūq ad faciendā aquā: ad ignē quasi exstinguendū perire reperet: pulsatus eodem tumultu vir dei aduenit. Qui eundē ignē in oculis fratru esse: in suis vero nō esse considerās: caput prius ad orationē flexit et eos quos phantastico repperit igne deludi: vocauit fratres ad oculos suos vt et sanū illud coquine edificium assistere cerneret et flāmas quas antiqui hostis fraxerat nō videret.

De puerulo monacho ruina parietis confracto et sanato.

Cap. XII.

Quādo duo fratres parietē quia res ita exigebat: paulo alt⁹ erigerent: vir dei in orationis studio intra celle sue claustra morabatur. Cui antiqui hostis insultus apparuit et ei qd ad laborātes fratres pgeret: indicauit qd vir dei p nunciū celeritē fra-

trib⁹ indicauit: dicēs. Fratres caute vos agite. Quā ad vos hac hora malign⁹ spūs venit: is q mādātū detulit: vir verba cōpleuerat et malign⁹ spūs eundē parietē: q edificabat: euerit. atqz vñ puerulum monachū cuiusdā curialis filiū opprimēs ruina cōtriuit. Cōtristati oēs ac vehemēter afflicti: nō dānū pietis: sed cōtritiōe fratris: venerabili pfi. Bñdicto celeritē cū graui luctu nunciarūt. Tūc is dē p villa: ceratū puerū ad se deferri iubet: quē porta re nō nisi in sago potuerūt: qz collapsi sacra parietis nō solū ei⁹ mēbra: sed etiā ossa cōtriuērāt. Precepitq vir dei statū eū in cella sua in psalmodia orare cōseruare: p huiusmodi missisq foras fratrib⁹ cellas clausit q oratiōi instātius q solebat: incubuit. Mirā res eadē hora hūc incolumē atqz vt prius valentē ad eundē iterū laborē misit vt ipse quos parietē cū fratrib⁹ pgeret: de cui⁹ se iterū antiqui hostis Bñdicto insultare credidisset.

De monachis qui extra cellā contra regulā cibū sumpserūt.

Cap. XIII.

Quādo vero iter ista vir dei prope: etne etiā spū poleret: ventura pdicere: p sentib⁹ etiā absentia nunciare. Quos etiā celle fuit vt quotiēs ad respōsum aliqd egredere fratres: cibū potūqz extra cellā minime sumerent. Cūqz hoc de visu regule solite seruare: quadā die ad rñsum fratres egressi sūt et eo tardiori p pulsi sūt hora demorari: qui manere iuxta religiosā seminā nouerant: cui⁹ ingressi bñdictū sumpserūt cibū. Cūqz iā tardi⁹ ad cellā rediissēt: bñdictionē patris ex more petierūt. Quos ille p⁹ p cūctat⁹ ē: dicēs. Vbi cōedistis? Qui rñderūt nūq. Quib⁹ ille ait: qre ita menti mint. Nunqd illi talis fete bñdictū nō i tractis: nunqd hos atqz illos cibos nō accepistis? Nunqd tot calices nō bibistis? Cūqz eis venerabilis pater: et hospitium mulieris: et genera ciborū: et numerū portionū diceret: recognoscēs cūcta q egerat:

rant: ad eius pedes tremefacti ceciderunt se deliquisse confessi sunt. Ipse autem primum culpe penitentiam precepit: proinde quod in eius absentia ultra non faceret: quod presens tamen sibi esse in spiritu scirent.

De fratre Calëtiniani monachi quem vir dei in via cœdiffe per spiritum cognouit. Cap. XIII.

Pater quoque Calëtiniani: ei monachi cuius superius memorati sum feci: vir erat laycus sed religiosus. Qui ut serui dei orationibus perciperet: germani fratres videret: annis singulis de loco suo ad cellam ieiunium venire consueverat. Quadam igitur die dum iter ad monasterium faceret se se illi alter viator adiunxit: qui summos cibos in itinere portabat. Cumque iam hora tardior exire uisset dixit. veni frater sumam cibum ne lassemur in via. Cui ille respondit. Absit frater: hoc non facias: quia ad venerabile patrem Benedictum ieiunium tempus venire consueui. Quo responso percepto ad horam coniator tacuit. Sed cum post hoc aliquantulum itinervis spacium egissent: rursus admonuit ut manducaret. uoluit consentire: qui ieiunium venire decreuerat. Tacuit quidem qui ad manducandum inuitauerat et cum eo ieiunus adhuc pergere modicum consensit. Cumque iter longius ageretur et eos tardior hora fatigaret: ambulantes inuenerunt in itinere pratum et fontem et queque poterant ad reficiendum corpus delectabilia videri. Tunc coniator ait. Ecce aqua. Ecce pratum. Ecce amenus locus in quo possumus reficere: et parum quietesce: re ut valeamus iter nostrum postmodum incolumis explere. Cum igitur et verba auribus et loca oculis blandirent. Tertia admonitione persuasus consensit et comedit. Vespertina vero hora puenit ad cellam: presentat autem venerabili Benedicto: sibi orationem petiit. Sed mox ei vir sanctus hoc: quod in via egerat: impropertavit: dicens. Quid est frater quod malignus hostis: qui tibi per coniatorum tuum locutus est: semel tibi per

sua dera non potuit. sed non potuit. tertio vero persuasit: te ad hoc quod voluit: suaserat. Tunc ille reatum infirme sue mentis agnoscebat: prius pedibus pronolatus: tantomagis cepit culpam desistere et erubescere: quanto se cognouit: etiam absentem in Bene dicti patris oculis deliquisse.

Petrus.

Ego sancti viri precordiis Melizeti spiritum video inesse qui absentem de cipulo presens exiit.

De simulatione regis Totile deprehensa. Cap. XV.

Gregorius.

Oportet Petre ut interim files: quatenus adhuc maiora cognoscas. Sorboxi namque temporibus cum rex eorum Totila sanctum virum prophetie habere spiritum audisset ad eius monasterium pergens paulo longius substituit: ut se venturum esse nuntiaret. Cui dum protinus mandatum de monasterio fuisse ut veniret. Ipse sicut perfide mentis fuit an vir dei prophetie spiritum haberet: explorare conatus est. Quisdam vero eius spatarius Riggo dicebat cui calciamenta eius prebuit: eumque induit vestibus regalibus fecit: quod quasi in perlo sua pergere ad dei hominem precepit. In cuius obsequio tres qui sibi pre ceteris adherere consueverant comites misit: sed vul. ruderig. et blindinch ut ante serui dei oculos ipsum regem Totila esse simulant: eius lateri obambulant: cui aliqua quoque obsequia quasi spatarii preberent: ut tam ex eiusdem obsequiis quam ex purpureis vestibus rex esse putaret. Cumque idem Riggo decoratis vestibus obsequentium frequentia comitatus: monasterium fuisset ingressus: vir dei eminens sedebat. Quem venientem conspiciens: cum iam ab eo audivi potuisset: clamavit: dicens. Pone fili pone hoc quod portas: non est tuum: qui Riggo protinus in terram cecidit et quod atro viro illudens lapsus fuit: expanit: oēs

q̄ qui cū eo ad dei hominē veniebant: ter
re consternati sunt. Surgētes autē ad eū
propinquare minime p̄sumpserūt: s̄ ad
suū regē reuersi nunciauerunt trepidi: in
quanta velocitate fuerant deprehensi.

De prophetia regi Totile et
Lamissine antistiti facta.

Cap. XVI.

Tunc per se isdē Totila ad dei
hominē accessit: quē eūz longe
sedentē cerneret: nō ausus acce
dere: sese in terram dedit. Cui
cū vir dei bis terue diceret: surge: sed de
terra erigere se nō auderet. B̄ndict⁹ xpi
iesu famulus q̄ semetipsum dignatus est
accedere ad regem: p̄stratusq̄ de terra le
uauit: et de suis acibus increpauit: atq̄
paucis sermonib⁹ multa: que illi erāt de
tura: p̄nunciatur: dicens. Multa mala
facis: multa mala fecisti. Itā aliquādo ab
iniquitate cōpescē. Equidē Romā ingres
surus es: mare trāstur⁹: nouē annis re
gnans: decimo morieris. Quib⁹ auditis
rex vehemēter territus: oratiōe petira res
cessit: atq̄ ex illo iam tēpore minus crude
lis fuit: et nō multo post Romā adiit: ad
sciliā p̄xit: anno autē regni sui decimo
omnipotentis dei iudicio regnū cum vi
ta perdidit. Preterea canusine antistes
ecclesie ad eundē dei famulū venire con
fueuerat: quē vir dei pro vite sue merito
valde diligebat. Is itaq̄ dū cū illo, de in
gressu regis Totile et Romane vr̄bis p̄
ditōe colloquū haberet: dixit. Per hūc
regē ciuitas ista destruet⁹: vt amplius nō
inhabitet. Cui vir dñi respondit. Roma
a gētib⁹ nō exterminabit⁹: sed tempesta
tibus choruscis: turbibus: ac terremoto:
p̄phetie mysteria nobis iam facta sunt lu
ce clariora: quia in hac vr̄be dissoluta me
nia: enersas domus: destructas ecclesias
turbine cernimus. eūsq̄ edificia longo se
nio lassata: quia ruinis crebescētibus. p̄
sternātur videmus: quāuis hoc llonora
tus eius discipul⁹ cui⁹ mihi salutē com

perit⁹ est: nequaq̄ tñ ex ore illius audisse
se phibet: sed quia hoc dixerit: dictū sibi
a fratrib⁹ fuisse testatur.

De clerico a demonio libera
to: ad tempus. Cap. XVII.

Edem quoq̄ tēpore quidam
Aquinēsis ecclesie clericus de
monio verabatur: qui a venerabi
li viro Constantio eiusdē ecclesie
antistite ad multa fuerat martyri loca
trāmissus: vt sanari debuisset. Sed san
ci dei martyres noluerūt ei sanitatis do
num tribuere: vt quanta esset in b̄ndicti
gratia demonstrarent. Ductus itaq̄ est ad
oipotentis dei famulū B̄ndictū: qui iesu
christo dñō p̄ces fundēs: antiquū hostē
de obsessio hoīe pinus expulit. Cui sana
to precepit: dicens. vade et pos. hec carnes
nō cōedas: ad sacrū ordinē nunq̄ accedes
re p̄sumas. Quacūq̄ autē die sacrū ordi
nē temerarie p̄sumpseris: statim iuri oya
boli iterū mācipaberis. Discessit igit⁹ cler
icus san⁹ et sicut terrere solet aīm pena re
cens: ea que vir dei p̄ceperat: interim cus
todiuit. Cū vero post annos multos oēs
p̄iores illi⁹ de hac luce migrassent: et mi
nores suos sibi met supponi in sacrīs ordi
nib⁹ cerneret: verba viri dei quasi ex lon
go tpe oblitus postposuit: atq̄ ad sacrum
ordinē accessit. Quē mox is qui relique
rat dyabol⁹: tenuit: eūq̄ vexare quousq̄
animā eius excuteret: nō cessauit.

Petrus.

Este vir dei diuinitatis vt video
etiā secreta penetrauit: qui p̄spe
xit hūc clericū licet dyabolo tra
dit⁹: ne ad sacrū ordinē auderet accedere.

Gregorius.

Care diuinitatis secreta non nos
set: qui diuinitatis p̄cepta serua
ret: cū scriptū sit: qui adheret dñō
cū dñō vnus spūs est.

Petrus.

In vn⁹ sit emu dñō spūs: qui dñō
adheret: quid ē q̄ iterū idē egres

glus p̄dicator dicit: quis cognouit sensus dñi: aut quis cōsiliari⁹ eius fuit. Valde ei esse incōueniēs videt: eius sensum cui⁹ q̄ vnū factus fuerit: ignorare.

Gregorius.

G Ancti viri in quātū cū deo vnū sunt: sensū dñi nō ignorāt. Hāc s̄ de quocq; apostol⁹ dicit. Quis ei scit hominū: q̄ sunt hoīs: nisi spūs homīs qui ē in ipso. Ita ⁊ q̄ dei sunt. nemo cognouit: nisi spūs dei. Qui vt se ostenderet nosse: q̄ dei sunt: adiūxit: Hos autē nō spirītū hui⁹ mūdi accepim⁹: sed spirītū q̄ ex deo est. Hinc iterū dicit. Quod ocul⁹ nō vidit: nec auris audiuit: nec in cor hoīs ascedit: que prepaui deus diligētibus se: nobis autē reuelauit p̄ spirītū suum.

Petrus.

B erga eidez Aplo ea q̄ dei sunt: p̄ dei spirītū sunt reuelata: qñō su per hoc: qd̄ p̄posui: p̄misi: dicēs. Altitudo diuinitarum sapiētie ⁊ sciētie dei: q̄ incōprehēnsibilia sunt opa eius ⁊ inuestigabiles vie ei⁹. Sursus mibi beati dicētū alta suborīt q̄stio. Hāc Dauid propheta dñō loquit⁹ dicēs. In labijs meis p̄nunciaui oīa iudicia oris tui. Et cū intus sit nosse: q̄ leti⁹ p̄nunciare: quid est qd̄ paul⁹ incōprehēnsibilia esse dei iudicia asserit. Dauid autē hec se oīa nō solū nosse: s̄ etiā in labijs p̄nūciasse testatur.

Gregorius.

A t vitas hec tibi sup̄ius sub breuitate respōdi dicēs q̄ sancti viri in quātū cū dñō sunt. sensum dñi nō ignorāt. Dēs enī qui deuote dñm sequunt⁹. etiā deuotiōe cū deo sūt: ⁊ adhuc carnis corruptibilis grauati pōdere cum deo nō sunt. occultasq; dei iudicia in q̄tūz cōiuncti sunt: sciūt: in quātū diffūcti sunt: nesciūt. Quē enī secreta eius adhuc p̄fecte nō penetrāt: incōprehēnsibilia ei⁹ iudicia esse testant⁹. Qui vero mēte ei adherent atq; inherēdo: vel sacris scripture eloq̄s: vel occultis reuelationib⁹ in quantū accipiunt: agnosciūt: ⁊ nouerūt hec: ⁊ pronun-

ciant. Iudicia igit̄ qui de⁹ tacet: nesciūt que de⁹ loquit⁹: sciūt. Hū ⁊ dauid p̄phetas cū dixisset. In labijs meis p̄nunciaui oīa iudicia: prius addidit oris tui: ac si a pte dicat. Ego iudicia ⁊ nosse: ⁊ p̄nūciasse potui: que te dixisse cognoui. Nam ea q̄ ipse nō loqueris: a nostra p̄culdubio cognitiōe abscedit. Concordat ergo prophetica apostolicā sn̄ia: q̄ ⁊ incōprehensibilia sunt dei iudicia: ⁊ tamē que de ore eius plata fuerint: humanis labijs p̄nūciant. quoniā scire ab oībus: ⁊ plata p̄di possunt: ⁊ occultari non possunt.

De prophetia destructionis monasterij sui: Cap. XVIII.

Petrus.

In obiectione mee questiuncule patuit causa ratiois: sed q̄so te si qua sunt adhuc de viri hui⁹ us virtute subiunge.

Gregorius.

E r quidā nobilis Theoprob⁹ nomine eiusdē Benedicti patr⁹ fuerat: admonitione cōuersus: q̄ pro vite merito magnā apud eū familiaritatis fiduciā habebat. Hic cū quādā die ei⁹ cellā fuisset ingressus: hūc amarissime flentē repperit. Quis diu subsisteret: eiusq; nō flūiri lachrimas: videret: nec tamen vt vir dei cōsueuerat: orādo plāgeret: sed merēdo: que nā causa tanti luct⁹ existeret: inq̄ruit. Cui vir dei illico r̄ndit. Omne hoc monasteriū qd̄ cōstruxi ⁊ cūcta q̄ fratrib⁹ prepaui oīpotentis dei iudicio gētib⁹ tradita sunt. Atq; autē obtinere potui: vt mihi ex hoc loco aīe cōcederent. Cui⁹ vocē tūc Theoprob⁹ audiuīt: nos autē cernimus: qui destructū modo a longobardoz gente eius monasteriū scimus. Nocturno enī tpe ⁊ quiescētibus fratrib⁹ nūp̄ illic longobardi ingressi sunt. Qui diripiētes oīa ne vnū quidē hominē illic tenere potuerūt: sed impleuit omnipotēs de⁹ q̄ si deli famulo B̄dicto. p̄miserat: vt si res gētib⁹ traderet: aīas custodiret: q̄ in re pauli vicē video tenuisse B̄dictū cuius

dū nauis rerū omnīū facturā pertulit: ipse in consolatiōe vitā omniū: qui cū eo comitabant: accepit.

De absconsiōe flasconis a beato Benedicto cognita:

Lapitulū. XIX.

Quodā quoq; tempe exhilarat⁹ noster: quē ipse conuersū nōstis: trāsmisus a dño suo fuerat: vt dei viro in mōasteriū vino plena duo lignea vascula: que vulgo flascones vocant deferret. Qui vnū detulit: alterū vero pergēs in itinere abscondit. Vir autē dñi quē facta absentia latere nō poterant vnū cū gratiā actiōe suscepit: et discedentē puerū monuit: vicens. Vide fili ne de illo flascone quē abscondisti: iam bibas: sed inclina illū caute et inuenis: quid intus habet. Qui cōfusus valde a dei homine exiuit. Et reuersus: volēs adhuc probare que audierat: cū flasconē inclinasset: de eo ptinus serpens egressus est. Tūc predictus exhilarat⁹ puer per hoc qd in vino repperit: expauit malū qd segit.

De mappulaz receptiōe a seruo dei cognita: Lap. XX.

In longe aut a monasterio vicus erat: in quo nō minis multitudo hominū ad fides dei ab idolorū cultu Benedicti fuerat exhortatiōe cōuersa. Ibiq; quoq; quedaz sanctimoniales femine inerāt: et crebro illuc p exhortandis anīabus fratres suos mittere Benedic⁹ dei famulus curabat. Quadā vero die misit ex more: sed his qd missus fuerat monachus post admonitiōnē factā: a sanctimonialib⁹ femine rogatus: mappulas accepit: sibi eas abscondit in sinu. Quē mox vt reuersus est: vir dei vehemētissima amaritudine cepit increpare dicens: Quō ingressa est iniquitas in sinu tuo? At ille obstupuit: et quid egisset oblitus: vnde corripiebatur: nesciebat. Cui ait: Aliquid ego illic pñs non eram: qñ ab ancillis dei mappulas accepisti: et

bis eas in sinu misisti? Qui mox eius vestigijs puolutus stulte se egisse penituit: et eas quas in sinu absconderat: mappulas abiiecit.

De cogitatione monachi superba a dei viro cognita:

Lapitulū. XXI.

Quodā quoq; die dñi venerabilis pater: vespertina iam hora corpis alimēta perciperet: cuius monachus cuiusdā defensoris filius fuerat: qui ei ante mēsam lucernam tenebat. Cūq; vir dei ederet: ipse autē cū lucerna misterio astaret: cepit per superbie spiritū in mente sua tactus voluere et per cogitationē dicere. Quis est hic cui ego manducāti assiso: lucernā teneo: seruiciū impendo? Quis sum ego: vt isti seruiāz? Ad quē vir dei statim cōuersus: vehemēter eum cepit increpare dicens: Signa cor tuū frater: quid est qd loqueris? Signa cor tuū. Accatisq; statim fratrib⁹ precepit ei lucernā de manibus tolli. Ip̄m vero iussit a misterio recedere: et sibi hora eadem quietū sedere. Qui requisitus a fratrib⁹ qd habuerit in corde: per ordinem narrauit: qto superbie spū intumuerat: et que ptra virū dei verba per cogitationē tactus dicebat. Tūc liquide oībus patuit: qd venerabile Benedictū latere nil possz: in cui⁹ aure etiā cogitatiois verba sonuissent.

De ducētis farine modijs famis tempe ante cellam viri dei inuentis: Lap. XXII.

In igit tempe in eadē campanie regione fames incubuerat: magnaq; oēs alimentoz indigētia coangustabat: itaq; in benedicti monasterio tritici deerat: panes vero pene oēs consumpti fuerāt: vt nō plus qd quicq; ad refectiōis horā fratrib⁹ inueniri potuissent. Cūq; eos venerabilis pater p̄rstatos cerneret: eoz pusillanimitatē studuit modesta increpatiōe corrigere: et rurū pmissione subleuare dicens: Qua

re de panis
hodie qui
abundat
ducētis farine
inuenit
referentia
incognitū
no gratias
dantia ne

per interu
tie spiritus

est. Abi
et qñ vul
ge requi
ser: pūm
hunc est
cerneret
tem han
ma eius
a me: r
deus ei
sponit
aliqui
uat in
te: vt
deo sin
bentes
D
cinen

buc

re de panis inopia vester animus tristat? Hodie quidem minus est: sed die crastina abundanter habebitis. Sequenti autem die ducere farine modis ante fores celle in sacis inuenerunt. Quos opus deus quibus deferentibus transmississet: nunciusq; manet incognitus. Cum fratres cernerent: domino gratias referentes didicerunt iam de abundantia ne in egestate dubitarent.

Petrus.

Quod si te nunquid nam credendum est hunc dei famulo semper prophetie spiritus adesse potuisse: an per intervalla temporum eius mentem prophetie spiritus implebat.

Gregorius.

Prophete spiritus Petre prophetarum mentes non semper irradiat: quod sicut de sancto spiritu scriptum est. Ubi vult spirare. Ita sciendum est: quia et qui vult aspirare. Hic est quod Nathan a rege requisitus: si construere templum potuisset: prius consensit: et postmodum prohibuit. Hunc est quod Helyzeus cum stentem mulierem cerneret: causamque nescisset: ad prohibendum hanc puerum dicit: Dimitte eam: quod anima eius in amaritudine est: et dominus celauit a me: et non indicauit mihi. Quod omnipotens deus ex magne pietatis dispensatione disponit: quod dum prophetie spiritum aliqui dant et aliqui subtrahit: prophetarum mentes: et eleuat in celsitudine: et custodit in humilitate: ut et accipientes spiritum inueniant: quod de deo sint et rursum prophetie spiritum non habentes cognoscant: quod sint de semetipsum.

De fabrica monasterii Terracinenensis per visionem disposita:

Capitulum. XXIII.

Petrus.

Ta hoc esse ut asseris magna ratio clamat. Sed queso de venerabili patre Benedicto: quicquid ad huc animo occurrit: requere.

Gregorius.

Non quod tempore et quodam

fideli viro fuerat rogatus: ut in eius predio iuxta Terracinesem urbem missis discipulis suis construere monasterium debuisset. Qui roganti consentiens deputatis fratribus patre constituit: et quis ei se cunctus esset ordinavit. Quibus cunctibus spopondit dicens: Ite et die illo ego venio: et ostendo vobis: in quo loco oratorium: in quo refectorium fratrum: in quo susceptionem hospitum: vel quaeque sunt necessaria edificare debeatis. Qui benedictione percepta ilico perrexerunt: et constitutum diu magnos peregrinos latentes parauerunt omnia que his cum tanto patre venire potuissent: videbantur esse necessaria. Nocte vero eadem quam promissus illucescebat dies: eisdem sermo dei quem illic patre constituerat: atque eius propropheta vir domini in somnis apparuit: et loca singula ubi quid edificare debuissent: subtiliter designauit. Cumque virique a somnourgerent: sibi inuicem quid viderent retulerunt: non tamen visioni illi omnimodo fidei dantes: virum dei sicut se venire promiserat: expectabant. Cumque vir dei constituto die minime venisset: ad eum niterore reuersi sunt dices: Expectauimus pater ut venires: sicut promiseras et nobis ostenderes: ubi quid edificare deberemus et non venisti. Quibus ipse ait: Quare fratres: quare ista dicis? Numquid sicut promisi: non veni? Cui cum ipsi dicerent: Num venisti? Respondit. Numquid vtrique vobis dormitibus non apparui: et loca singula designaui? Ite et sicut per visionem vidistis: omne habitaculum monasterii ita construite. Qui hec audientes vehementer admirati ad predium predium sunt reuersi: et cuncta habitacula: sicut ex reuelatione didicerant: construxerunt.

Petrus.

Quod velim quo fieri ordine potuit: ut longe responsum dormientibus diceret: quod ipsi per visionem audirent: et recognoscerent.

Gregorius.

Quid est: quod perscrutatus rei gestae ordinem: ambigis Petre. Aliquet perfectio: quod mobilioris nature est.

spiritus & corpus. Et certe scriptura testis nonimus: quod propheta ex iudea subleuatus: repente est cum prandio in caldea depositus: quo videlicet prandio prophetam refecit: sequens repete in iudea iterum inuenit. Si igitur tam longe Abachuch potuit sub momento corporaliter ire et prandium deferre: quid mirum si Benedictus pater obtulit: quatenus licet per spiritum et fratrum quiescentium spiritibus necessaria narraret ut sicut ille ad cibum corporis corporaliter perrexit: ita iste ad institutionem spiritualis vite spiritualiter pergeret.

De sanctimonialibus feminis que post mortem per eius oblationem communioni sunt redditæ:

Capitulū. XXIII.

Petrus.

Annus tue locutionis tersit a me fateor: dubitarem mentis. Sed velim nosse in comuni locutione qualis iste vir fuerit.

Gregorius.

Ipse ipsa Petre communis eius locutio a virtutis erat pondere varietas: quia cuius cor sese in alta suspenderat: nequaquam verba de ore illius in cassum cadebant. Si quid vero videretur non iam decernendo: sed minando diceret: tantas vires sermo illius habebat: ac si hoc non dubie atque suspense: sed iam per sententiam protulisset. Nam non longe ab eis monasterio due quedam sanctimoniales femine nobiliores femina exorte: in loco proprio puerabant: quibus quidam religiosus vir ad exterioris vite usum prebebat obsequium. Sed sicut nonnullis solet nobilitas generis parare ignobilitatem mentis: ut minus se in hoc mundo despiciant: qui plus se ceteris aliquid fuisse meminerunt: necdum predicte sanctimoniales femine perfecte lingua sua sub habitus sui freno restrinxerant: et eundem religiosum virum: qui ad exteriora necessaria eis obsequium prebebat: incautis sepe sermonibus ad iracundiam provocabat.

Qui cum diu ista toleraret: perrexit ad eos: quatenus quatenus pateret verborum contumelias enarrant. Vir autem dei hec de illis audiens: eis primum mandavit dicentes: Corrigite linguam vestram: quod si non emendaveritis: excoricate vos. Quam videlicet excoricationis sententiam non preterendo intulit: sed minando. Ille autem a pristinis moribus nihil mutare intra paucos dies desunctus fuit: atque in ecclesia sepulte. Tunc in eadem ecclesia missarum solennia celebrarent: atque ex more dyaconus clamaret. Si quis non communicat: det locum: nutrit earum que pro eis oblationem domino offerre consueverat: eas de sepulchris suis progrederentur et exire ecclesiam videbat. Quod dum sepius cerneret: quod ad vocem dyaconi clamantis exiebant foras: atque intra ecclesiam permanere non poterant: ad memoriam rediit que vir dei illis adhuc vivens dixerat: nisi mores suos et verba corrigerent. Tunc sermo dei cum gravi merore indicatum est. Qui manu sua primum oblationem dedit dicens: Ite et hac oblationem pro eis offerri domino facite: et ulterius excoricate non erunt. Que dum oblatio pro eis fuisset immolata: et a dyacono iuxta morem clamatum est ut non cōcantes ab ecclesia exiret: videri non sunt. Quia exire indubitate patuit: quod dum inter eas que cōcone private sunt: a domino per servum munime recederet: cōconeque a domino per servum domini recepissent.

Petrus.

Virum valde quod dicit: quatenus venerabile et sanctissimum virum adhuc tamē in hac carne corruptibilis de gentem potuisse animas solvere: in illo tam inuisibili iudicio constitutas.

Gregorius.

Anquid nam Petre in hac adhuc carne non erat: qui audiebat? Quod cumque ligaveris super terram: erit ligatum in celis: et que solveris super terram: soluta erunt in celis. Cuius nunc vice ligando et solvendo obtinent: qui locum sancti regiminis fide et moribus tenet. Sed ut tanta

Valeat homo de terra: celi ⁊ terre cōditor
in terrā venit ⁊ celo. atq; vt iudicare: caro
etiā de spūalibus possit: hoc ei largiri dig-
natus ē. fact⁹ p hominib⁹ de⁹ caro: qz i-
de surrexit vltra se infirmitas nostra: vñd
sub se infirmata est firmitas dei.

De puero monacho quem se
pultū terra proiecit. La. XXV.

Petrus.
Am virtute signorū concordā-
ter loquitur ratio verborum.
Gregorius.

Quadā quoq; die dñi quidam eius
puerul⁹ monach⁹ parētes suos:
vltra q̄ debebat: diligēs atq; ad-
corū habitaculū tendē: sine benedic. iōe
de monasterio exiit: eodē die mox vt ad
eos puenit: defunct⁹ est. Quis esset sepul-
tus: die altero proiectū foras corp⁹ ei⁹ in-
uentū est. qd rursus tradere sepulture cur-
rauerūt. Sed sequēti die iterū proiectum
exteri⁹ atq; inhumatū sicut prius inuene-
rūt: itūc cōcite ad benedicti patris vestigia
currētes: cū magno fletu petierūt vt ei su-
am gratiā largiri dignaret. Quibus vir
dei manu sua p̄mus cōionem dñici cor-
poris dedit: dicēs. Ite atq; hoc dñicum
corpus sup pectus ei⁹ ponite ⁊ sic eum se-
pulture tradite. Qd dñi factū fuisset susce-
ptum corpus ei⁹ terra tenuit: nec solira p-
iecit. Perpēdis petre apud iesū christū
dñm culus meriti iste vir fuerit: vt ei⁹ cor-
pus etiā terra proiecerit: qui benedicti
gratiā non haberet.

Petrus.
Erpendo plane ⁊ vebemēter stu-
peo.
De monacho qui de monaste-
rio discedens draconē in itinere
inuenit. La. XXVI.

Gregorius.
Quidā autē ei⁹ monach⁹ mobi-
litati mētis dedit⁹ erat ⁊ pma-
nere ī monasterio nōlebat. Cū

qz etiā vir dei assidue corripet ⁊ frequēter
admoneret. Ipse vero nullomō p̄sentiret
in cōgregatiōe p̄sistere: atq; ī oportunitis
p̄cib⁹ vt relaxaret: manere. Quadā die
idē venerabilis p̄r nimitatis eius redio
affectus: iratus iussit: vt discederet. Qui
mox vt monasteriū exiit: cōtra se assistere
apro ore draconē in itinere inuenit. Cūq;
enī idē draco q̄ apparuerat: deuorare vel-
let: cepit ipse tremēs ⁊ palpitās: magnis
vocib⁹ clamare: dicens. A urrite. currite
qz draco ille me deuorare vult. Currētes
autē fratres draconē minime viderūt sed
tremētē atq; palpi- tāre monachū ad mo-
nasteriū reduxerūt: q̄ statim p̄misit nūq;
se esse iā a monasterio recessurum. atq; ex
hora eadē in sua p̄missione p̄misit q̄ppe
qui sancti viri orationib⁹ cōtra se assistere
draconē viderat: quē prius nō videndo:
sequebatur.

De puero ab Elephantino
morbo curato. La. XXVII.

Quod neg hoc silendū puto qd il-
lustri viro Antonio narrāte co-
gnouit: q̄ alebat patris sui pue-
rū morbo elephantino fuisse cor-
reptū ita: vt iā pilis cadētib⁹ cutis itūme-
sceret: atq; incresecētē sanie occultare non
posset. Cui ad virū dei ab eodē p̄re eius
missus ē ⁊ saluti p̄stine sub omni celeris
tate restitutus.

De. xij. solidis p miraculū de-
bitori redditis et sanatiōe hois
cuius cutis quasi leprosa appa-
ruit. La. XXVIII.

Quod illud taceaz qd eius disci-
pul⁹ Pegrin⁹ noie narrat cō-
sueuerat: qz die quadā fidelis
vir quadā necessitate debiti cō-
pulsus: vnū sibi fore remediū: credidit: si
ad dei virū pgeret ⁊ q̄ euz vrgeret debiti
necessitas: indicaret. Venit itaq; ad mona-
steriū: oipotēris dei famulū repperit. Qz
a creditore suo p. xij. solidis grauiter af-
fligerētūm aut. Cui venerabilis p̄r ne-

quāq̃ se h̄re. xij. solidos r̄ndit: sed tū ei⁹
inopiā blāda locuti dē cōsolat⁹ ait. Eade
et post biduū reuertere: q̃z deest hodie q̃d
tibi debeā dare. In ipso autē biduo more
suo in orōne fuit occupat⁹. Cū die tertio
is necessitate debiti affligebat⁹ redijt. Su
per archā vero monasterij: q̃ erat frumen
to plena subito tredecim solidi sunt inuē
ti. Quos vir dei deferri iussit et afflicto
petitori tribuit: dicens vt. xij. redderet et
vnu in expēsis proprijs h̄ret. S; ad ea nūc
redeā que ei⁹ discipulis i libi hui⁹ exor
dio p̄dictis referētib⁹ agnouit.

Quidā vir grauissima aduersarij
sui emulatiōe laborabat: cui⁹ ad
hoc vsq; odiū prupit vt nescienti
in potu venenū daret. Qui quīs vitā au
ferre nō valuit: cutis tñ colorē mutauit
ita vt diffusa in corpe eius varietas lepre
morē imitari videret⁹: sed ad dei hominē
deduct⁹ salutē p̄stina citius recepit. Mā
mor vt eum cōtigit: omne cutis illius va
rietatē fugauit.

De vase vitreo in saxis piec
to et nō fracto. Capi. XXX.

E quoq; tpe quo alimētoꝝ in
opia campaniā grauiter afflige
bat: vir dei diuersis indigētib⁹
monasterij sui cūcta tribuerat:
vt pene nihil i cellario nisi parū quid olei
in vitreo vase remaneret. Tūc quidā sub
dyacon⁹ agapici⁹ noīe aduenit: magnoꝝ
pere postulas vt sibi aliquātulū olei dari
debuisset. Vir autē dñi qui cuncta decre
uerat i terra tribuere: vt i celo oīa reserua
ret: hoc ipsum parū q̃d remāserat olei: ius
sit petēti dari. Monach⁹ vero q̃ cellariū
tenebat audiuit quidē iubētis verba: sed
implere distulit. Cūq; post paululū: si id
q̃d iusserat: datū esset: inq̃reret: r̄ndit mo
nach⁹ se nūc dedisse: q̃ si illud ei tribu
eret: oīno nihil fratrib⁹ remaneret. Tūc
traxit: alijs p̄cepit vt hoc ipm vas vitreū
in q̃ parū olei remāsisse videbat: per fene
strā proficerēt: ne in cella aliquid per in
obedientiā remaneret. factūq; est. Sub

fenestra autē eadē ingens precipitiū pate
bat: saxozū molibus asperū. Proiectum
itaq; vas vitreū venit in saxis: sed sic mā
sit incolume ac si proiectū minime fuisset:
ita vt neq; frangi: neq; oleū effundi potu
isset. Ad vir dñi p̄cepit leuari atq; vt
erat integrū: petēti tribui. Tūc collectis
fratrib⁹ inobediētē monachū de infides
litate sua et superbia corā omnibus incre
pauit.

De dolio vacuo oleo repleto
Cap. XXX.

Quā increpatione cōpleta, se se
cū eis dē fratrib⁹ in orationē
dedit. In eo autē loco vbi cū
fratrib⁹ orabat: vacuū erat ab
oleo doliū et cooperitū. Cūq; sanctus vir
oratione p̄sisteret: cepit operimentū eius
dē dolijs oleo excresecēte subleuari. Quo
pmoto atq; subleuato oleū q̃d excreuerat
ora dolijs transiēs: paumentū loci: in quo
incubuerat: inundabat. Ad Benedict⁹
dei famul⁹ vt asperit: p̄tinus orationem
cōpleuit atq; in paumentū oleū defluere
cessauit: tūc dissidentē inobediētēq; fra
trē latius admonuit: vt fidē habere discer
et et humilitatē. Idē vero frater salubri
ter correptus: erubuit. Quia venerabilis
pater virtutē omnipotētis dñi: quam
admonitione intinuerat: miraculis ostē
debat. Nec erat iam vt quisquā: dei⁹ p
missionibus dubitare posset: q̃ in vno cor
dēq; momēto p vitreo vase pene vacuo
plenu oleo doliū reddidisset.

De monacho a demone libe
rator: Capi. XXXI

Quā die dñs ad beatū Joban
nis oratorū: q̃d in ipso montis
celitudine sitiū est: pergeret: et
antiqu⁹ hostis in mulo: medici
specie obuiā faci⁹ est: cornu et trepedicam
ferēs. Quē cū requisisset: dicens. Quo va
dis. ille r̄ndit. Ecce ad fratres vado poti
onē eis dare: itaq; prexit venerabilis be
nedict⁹ ad orationē. Quia cōpleta concū
tus redijt. Adalign⁹ vero spūs vñū senio

reū monachū inuenit aquā haurientē: in
quē statim ingressus ē. Eūq; in terrā, pie
cit et vehemētissime verauit. Quē cū vir
dei ab oratione red iēs tā crudeliter vera
ri cōspiceret: ei solūmodo alāpam dedit et
malignū ab eo spiritū prius excussit. ita
ut ad eū redire ulterius non auderet.

Petrus.

Elim nosse hec tanta miracula si
virtute semp ofonis impetrabat:
an aliquādo etiā solo voluntatis
exhibebat nutu.

Gregorius.

Quāli deuotamēte deo adherēt cū
rerū necessitas exposcit: exhibere
signa mō vtroq; solēt: ut intra q̄q;
aliquādo ex p̄ce faciāt. aliq̄ ex p̄tate. Cū
enī iohānes dicat. Quorūq; at recepe
runt eū: dedit eis p̄tatem filios dei fieri: q̄
filij dei ex p̄tate sūt quid mirū si signa fa
cere ex p̄tate valeāt: q̄ enī vtroq; mō mi
racula exhibeāt: testat petr⁹: q̄ Thabitarz
mortuā orādo suscitauit. Ananias vero et
saphira mētientes: morti increpādo tradi
dit. Neq; enī orasse in eorū extinctione le
git: s; solūmō culpā: quā p̄petrauerāt: in
crepasse. Cōstat ergo q̄ aliq̄ hec ex p̄tate
te: aliq̄ vero exhibēt ex postulatione: vtz
et istis vitā increpādo abstulit: et illi reddi
dit orādo. Itā duo quoq; fidelis dei famu
li Bñdicti facta nūc replico in quib⁹ ap
te clareat: aliud hūc accepta diuinitus ex
p̄tate: aliud ex oratione potuisse.

De ligato rustico et solo aspe
ctu viri dei: Cap. XXXII.

Gregorius quidā hō alla nomie p
fidie fuit arriane q̄ Totile regi
eorū tēporib⁹ contra catholice
ecclesie religiosos viros ardo
re immanissime crudelitatis exarsit. ita ut
quifq; ei cleric⁹ monachusue ante faciem
venisset: ab eius manib⁹ viuus nullomo
do exiret. Quādam vero die auaricie sue
effū succensus: in rapinam rerū inhiās:

dum quendā rusticum tormētis crudelli
bus affligeret eumq; per supplicia diuersa
sa sanaret: victus penitus rusticus se se res
suas Benedicto dei famulo cōmendasse
professus est: ut dū hoc a torquente credi
tur: suspensa interim crudelitate ad vitā
hora raperetur: tunc idem hō alla cessauit
rusticū tormentis affligere: sed eius bra
chia lorīs fortibus astringēs: ante equoz
suum cepit impellere ut quis esset bene
dictus: qui eius res susceperat: demonstra
ret. Quē ligatis brachijs rusticus ante
cedens duxit ad sancti viri monasterium
eumq; ante ingressum celle sedentē repe
perit et legentē. Eidē autem subsequenti
et seuenti halle rusticus dixit. Ecce iste ē
de quo dixērā tibi bñdictus pater. Quē
dum seruido spiritu et peruerse mentis: in
sania fuisset intuitus eo terrore: quo con
sueuerat: acturū se existimans: magnis ce
pit vocibus clamare dicens. Surge: sur
ge: et res istius rustici reddes: quas accepi
sti. Ad cuius vocē vir dei prius oculos
lenauit a lectione eūq; intuitus: mox etiā
rusticū: qui ligatus tenebatur: attendit.
Ad cuius brachia dū oculos deflexisset
miro modo tanta se celeritate ceperunt il
ligata brachijs lora deuoluere ut dissol
ui tam concite nulla hominū festinatioe
potuissent. Cumq; is: qui ligatus vene
rat: cepisset subito astare solutus: ad tan
te potestatis vim tremefact⁹ halla ad ter
ram corruit et cernicem crudelitatis rigi
de ad eius vestigia inclinans: se orationis
bus illius cōmendauit. Air autem sanc
tus a lectione minime surrexit sed vocat⁹
fratribus eum introitus tolli: ut benedic
tionem acciperet: precepit. Quē ad se re
ductū: ut a tante crudelitatis insania q̄
scere deberet: admonuit. Qui fractus re
cedens: nil ulterius petere a rustico p̄sum
psit. quem vir domini nō tangendū: res
spiciendo soluerat. Ecce est petre quod
dixi: quia hi qui omnipotenti deo famili
ari⁹ seruīūt: aliq̄ mira facit etiā ex p̄tate
possūt. Qui enī ferocitate forbi terribil
sedēs repp̄sit: lora vero nodosq; ligature

que innocētis brachia astringerāt: oculis
dissoluit: ipsa miraculi celeritate indicat:
quia ex potestate acceperat habere: quod
fecit. Rursum quoque quale quantūque mi-
raculū orādo valuit obtinere: subiungā.

De mortuo suscitato:

Capitulū. XXXIII.

Quadā die cū fratribus ad agri
opera fuerat egressus. Quidā
vero rusticus defuncti filij cor-
pus in vlnis ferens: oblitus
luctu estuans: ad monasteriū venit: Be-
nedictū patrē quesivit. Cui cū dictū esset
quia idem pater cū fratribus in agro mo-
raret: prius ante monasterij ianuā cor-
pus extrinseci filij piecit et dolore turbat:
ad inveniendū venerabilē patrē sese cōci-
tus in cursum dedit. Eadē vero hora vir
dei ab agri opere iam cū fratribus reue-
rebat. Quē mox ut orbatu rusticus aspe-
xit: clamare cepit. Redde filiū mē: red-
de filiū meū. Vir autē dei in hac voce sub-
stitit: dicens. Nūquid ego filiū tuū tibi ab-
stuli? Cui ille respondit: Mortuus est: ve-
ni suscita eū. Quod ut mox dei famulus au-
divit: valde cōtristatus est dicens: Recede
fratres: recedite: hec nostra nō sunt:
sed sanctorū apostolorū sunt. Quid nobis
onera vultis imponere: que nō possumus
portare? At ille quē nimius coquebat do-
lor: in sua petitiōe persistit iurās quod nō re-
cederet nisi eius filiū resuscitaret. Quem
mox dei famulus inquisivit dicens: Ubi
est? Cui ille respondit: Ecce corpus ei⁹ ad
qd ianuam monasterij iacet. Ubi dū vir
dei cū fratribus pervenisset: flexit genu et
super corpusculū infantis incubuit: seque
erigens ad celū palmas tetendit dicens:
Dñe non aspicias peccata mea: sed fides
huius hominis qui resuscitari filiū suū ro-
gat et redde in hoc corpusculū animā quā
abstulisti. At in oratiōe verba cōpleue-
rat: et regrediente anima ita corpusculū
pueri omne cōtremit: ut sub oculis om-
niū qui aderāt apparuerit cōcussione mi-
rifica tremēdo palpitasse. Cuius mox ma-
nū tenet: et eum patri vivente atque in colu-

mem dedit. Liqueat Petres: quia hoc mi-
raculū in potestate nō habuit: quod pstrat⁹
petijt: ut exhibere poruisset.

De miraculo Scholastice so-
roris eius: Cap. XXXIIII.

Petrus.

Quē cūcta esse ut asseris constat.
patēter. Quia verba que pro
fueras: rebus probas. Sed que
so te ut indices: si facti viri om-
nia que volūt: possunt et cūcta impetrāt:
que desiderant obtinere.

Gregorius.

Quāvis erit Petre in hac vita pau-
lo sublimior: qui de carnis sue sti-
mulo ter dñm rogavit: et tamē quod
voluit obtinere nō valuit. Et quare ne-
cesse est ut tibi de venerabili patre Bene-
dicto narrē: quod fuit quoddā quod voluit:
sed nō valuit implere. Soror namque eius
Scholastica nomine: omnipotenti dño ab
ipso infante tempe dedicata: ad eū semel
per annū venire cōsueverat: ad quam vir
dei nō longe extra ianuā in possessiōe mo-
nasterij descēdebat. Quadā vero die ve-
nit ex more atque ad eā cum discipulis ve-
nerabilis eius descēdit frater: qui totū di-
em in dei laudib⁹: sacrisque colloquijs du-
cētes: incubentibus iam noctis tenebris
simul acceperūt cibos. Tunc ad mensā
federēt: et inter sacra colloquia tardior se
hora protraheret: eadē sanctimonialis fe-
mina soror eius eū rogavit dicens: Que-
so te ut ista nocte non me deserās: ut usque
mane aliquid de celestis vite gaudijs lo-
quamur. Cui ille respondit: Quid est quod
loqueris soror? manere extra cellā nullā-
tenus possum. Tanta vero erat celsitudo
nitās: ut nulla in aere nubes appareret.
Sanctimonialis autē femina cū verba fra-
tris negātis audisset: insertas digitis ma-
nus super mēsam posuit: et caput in mani-
bus omnipotentē dominū rogatura decli-
navit. Tūque lenaret de mensa caput tan-
ta choruscationis et tonitruū virtus tanta:
quod inundatio pluvię erupit: ut neque vene-

rabillis Benedictus: neq; fratres: qui cū eo aderant extra loci limen: quo confederant: pedē mouere potuissent. Sanctimonialis quippe femina caput in manib; declinans: lachrimarū fluuiū in mensam fuderat per quē serenitatē aeris ad pluuiā traxit. Nec paulo tardius post orationes inundatio illa secuta est: sed tanta fuit cōueniētia orandis et inundandis ut de mēsa caput iam cum tonitruo leuaret: quatenus unū idemq; esset momentū: et leuare caput: et pluuiā deponere. Tūc vir dei inter choruscōs tonitruos atq; ingētis pluuię inundationē vidēs: se ad monasteriū nō posse remeare: cepit conqueri cōristatus: dicens. Parcat tibi omnipotēs de; soror: quid est: qđ fecisti. Cui illa respondit. Ecce te rogavi et audire me noluisti: rogavi dñm meū et audiuit me. Modo ergo si potes: egredere et me dimittas: ad monasteriū recede. Ipse autē exire extra tectum nō valens: qui remanere sponte noluit: in loco māsit inuitus. Sicq; factum est ut totā noctē peruigilē ducerent: atq; per sacra spiritalis vite colloquia se se vicaria relatione satiarent. Quā de re dixi eū voluisse aliquid: sed minime potuisse. Quia si venerabilis viri mētē aspiciam: dubiū non est quin eandē serenitatem voluerit in qua descēderat permanere: et cōtra hoc qđ voluit: in virtute omnipotentis dei ex femine pectore miraculum inuenit. Nec mirū qđ pl' illo femina que diu fratrem videre cupiebat: in eodē tēpore valuit. Quia enī iuxta Johānis vocē deus charitas ē: multo valde iudicio illa pl' potuit: que ampli' amauit.

De aīa sororis eius visa et qualiter a corpore sit egressa.

Lap. XXXV.

Petrus.

Adeo multum placet quod dicit

Gregorius.

Amq; die altero eadem venerabilis femina ad cellā propriā

am recessisset vir dei ad monasteriū rediit. Cū vero post triduum in cella confisus: eleuatis in aera oculis vidit eiusdē sororis sue animā de eius corpore egressā in colūbe specie celi secreta penetrare. Qui tante eius glorie congaudēs omnia potēti deo in hymnis et laudibus gratias reddidit eiusq; obitū fratrib; denunciavit. Quos etiā protinus misit ut eius corp' ad monasteriū deferret. atq; in sepulchro qđ sibi ipse parauerat: ponerēt. Quo facto contigit ut quorum mens vna semper in deo fuerat. Eorum quoq; corpora nec sepultura separet.

De mundo ante oculos eius collecto et aīa Germani Capuane epi. La. XXXVI.

Alio quoq; tēpore Seruand' dyaconus atq; abbas eius monasterij qđ in campanie ptibus a Liberio quondā patricio fuerat constructū ad eum visitationis gratia ex more venire cōsueuerat: eiusq; monasteriū frequētabat ut qđ idem quoq; vir doctrina gratie celestis affluebat: dulcia sibi inuicē vite verba transfunderent et suauē cibum celestis patrie: quia adhuc perfecte gaudent nō poterant: saltem inspirādo gustarent. Cumq; hora tā quietis exigeret: in cuius turris superioribus se venerabilis Benedictus: in eius quoq; inferioribus se Seruand' dyaconus collocavit: quo videlicet in loco inferior ad superiora peruius cōtinuabat ascēsus. Ante eandē vero turrim largius erat habitaculum: in quoq; utriusq; discipuli quiescebant. Cumq; vir dei benedictus adhuc qđ ascētib; fratrib; vigilijs nocturne orationis tēpora preuenisset: ad fenestrā stās et omnipotentē deum deprecans: subito in tempesta noctis hora respiciens: vidit fusam lucē desuper cunctas tenebas effugasse: tantoq; splendore clarescere: ut diē vinceret lux illa: que in tenebris radiasset. Mira autē res valde in hac speculatione secuta est: qđ sicut post ipse narrauit: oīs

etiam mundus: velut sub vno solis radio collectus: ante oculos eius adductus est. Qui venerabilis pater dum intentus oculo rum acie in hoc splendore choruse lucis insingeret: vidit germani capuani episcopi animam in spera ignea: ab angelis in celum ferri: tunc tanti sibi testis volens adhibere miraculi: Seruandum dyaconum iterato bis terque eius nomine cum clamoris magnitudine vocavit. Quis ille fuisset insolito tanti viri clamore turbatus: ascendit: respexit premis iam lucis exigua vidit. Cui tantum obstupescere miraculum: vir dei per ordinem: que fuerant gesta: narravit: Statimque ical sinus castrum religioso viro Theoprobomandavit ut ad capuanam urbem eadem nocte transmitteret et quod de Germano episcopo agere: agnosceret: et indicaret. Factusque est et reuerendissimus virum Germanum Episcopum: qui missus fuerat: defunctum repperit et requirere subtiliter agnovit: eodem momento fuisse illius obitum: quo vir dum eius agnovit ascensum.

Petrus.

Quia res valde et vehementer stupenda. Sed hoc quod dictum est: quod ante oculos ipsius quasi sub vno solis radio collectus: somnis mundus adductus est: sicut nunc expertus sum ita nec consicere scio: quo ordine fieri potest ut mundus omnis ab homine vno videatur.

Gregorius.

Num tene petre quod loquor quia ale videnti creator: angusta est omnis creatura. Quilibet etenim pars de luce creatoris asperxit: breve est fit omne quod creatum est: quod ipsa luce visiois intime mentis laxat sinus. tantumque expanditur in deo ut superius existat mundo. Fit vero ipsa videntis anima etiam super semetipsam: cum in dei lumine rapit: super se in terioribus ampliat et dum sub se conspicit exaltata: comprehendit quod breve sit: quod comprehendere humiliata non poterat. Vir ergo qui intueri globum ignem angelos quosque ad celum redeuntes videbat: hoc proculdubio

cernere non nisi in dei lumine poterat. Quid itaque mirum: si mundum ante se collectum vidit: qui subleuatus in mentis lumine extra mundum fuit. Quod autem collectus mundus ante eius oculos dicitur: non celum et terra contracta est: sed videntis animam dilatatus. Quod in deo raptus: videre sine officultate potuit omne: quod infra deum est. In illa ergo luce que exterioribus oculis fulsit: lux interior in mente fuit: que videntis animam: quod ad superiora rapuit: et quod angustia essent omnia inferiora: monstravit.

De eo quod regula monachorum scripsit. Cap. XXXVII.

Petrus.

Ideo mihi vixit non intellexisse: que dixeras: quando ex tarditate mea tantum crevit expositio tua. Sed quod hec liquide meis sensibus infudisti: queso ut ad narrationis ordinem redeas.

Gregorius.

Ibet petre adhuc de hoc venerabili patre multa narrare: sed quedam eius studioso pretereo. Quod ad aliorum gesta volens dolo festino. Hoc autem nolo te lateat quod vir dei inter tot miracula: quibus in mundo claruit: doctrine quoque verbo non medioeriter fulsit. Nam scripsit monachorum regulam discretionem preceptum: sermone luculentam. Cui si quis velit subtilius mores: vitasque cognoscere: potest eadem institutione regule omnes magisterij illius actus invenire: quia sanctus vir nullo modo potuit aliter docere quam vixit.

De prophetia sui exitus fratribus nuntiata. Cap. XXXVIII.

Eodem vero anno quo de hac vita erat exiturus: quibusdam discipulis secum conversantibus: quibusdam longe manentibus sanctissimi sui obitus denunciavit: dicens: presentibus indicis ut audita per silentia tegetur: absentibus indicans: quod vel quale eis signum fieret: quando eius anima de corpore exiret. Ante sextum vero sui exitus diem aperire sibi sepulchrum

tura lubet. Qui mox correptus febribus acri cepit ardore flagrare. Quia p dies singulos languor ingrauesceret: sexta die portare se in oratorium a discipulis fecit. Ibi quoque spiritus suus officii corporis et sanguinis perceptione munivit. atque inter discipulorum manus imbecillia membra sustentans: erectus in celum manibus stetit et ultimum spiritum inter verba orationis efflavit. Quia sex die duobus de eo fratribus: vni in cella commoratus: alteri autem longius posito revelatio vni atque indistinctis visionis appruit. Aude: rurum namque strata pallus atque innumeris chorulca lampadibus via recto orientis tramite ab eius cella in celum usque tendebat. Cui venerando habitu vir desuper clarus affluens: cuius esset via: quam cerneret: inquit. Illi autem se nescire pressi sunt. Qui bus ipse ait: hec est via qua dilectus domino celum Benedictus ascendit. Tunc itaque sancti viri obitum sicut presentes discipuli viderunt. ita absentes hoc signo: quod eis predictum fuerat: agnouerunt. Sepulchrum vero est in oratorio beati Iohannis baptiste: quod destruxit ara Apollinis ipse construxit: qui et in ea specu in qua prius habitavit nunculat: et si petentis fides exigat: miraculis chorulcat.

In quo nunc est res gesta: quam narro. Quedam mulier mente capta dum sensum fundit: perdiderat: per montes et valles: silvas et caecos: die noctuque vagabatur. ibique tantummodo quiescebat: ubi hac quiescere lassitudo coegisset. Quadam vero die dum vaga nimium erraret: ad beati viri benedicti specum devenit. ibique nesciens ingressa mansit. Mane autem facta ita sanato sensu egressa est: ac si eam nunquam infamia capitis vlla tenuisset: que omni vultus sue tempore in eadem: quam accepit salute permansit.

Petrus.

Quid nam esse dicimus: et plerumque in ipse quoque patrocinis sic esse sentimus: ut non tanta per corpora sua: quam beneficia per reliquias ostendat: atque illic maiora signa faciat: ubi minime

per semetipsos facient.

Gregorius.

De insana muliere in eius specie sanata. Cap. XXXIX.

Si in suis corporibus sancti martyres iacent: dubium propterea non est: quod multa valeant signa demonstrare: sicut et faciunt et puramente querentibus innumera miracula ostendunt. Sed quod ab infirmis potest mentibus dubitari: vtrum ne ad exaudiendum ibi praesentes sint: ubi constat quia in suis corporibus non sunt: ibi necesse est eos maiora signa ostendere: ubi de eorum praesentia potest mens infirma dubitare. Quorum vero mens in deo fixa est: tanto maius habet fidei meritum: quanto illic eos novit et non tacere corpore et tamen non deesse ab exauditione. Unde ipsa quoque veritas ut fide discipulis augeret: dixit. Si ego non abiero: paraclitus non veniet ad vos. Cum enim praesentia quia paraclitus spiritus a patre semper procedat et filio: cur se filius recessurum dicit: ut ille veniat: qui a filio nunquam recedit. Sed quia discipuli in carne dominum carnem: coram pororeis hunc oculis semper videre studebant: recte eis dicitur. Nisi ego abiero: paraclitus non veniet: ac si aperte diceretur. Si corpus non substrabo: quis sit amor spiritus: non ostendo: et nisi me desideritis carnaliter cernere: nunquam me discetis spiritualiter amare.

Petrus.

Lacet quod dicis:

Gregorius.

Niquantum iam a locutione cessandum est: ut si ad aliorum miracula narranda tendimus. loquendi vires interim per silentium repemus.

Explicit Liber secundus dialogorum beati Gregorii.

Beati Gregorij pape Dialo-
gorum liber tertius: de vita et mi-
raculis aliorum patrum: feliciter
incipit.

De sancto Paulino Molane
ciuitatis Epō. Cap. I.

Quam vicinis valde patribus
intēdo: maiorum facta relique-
rā: ita ut Paulini miraculū
Molane vrbis episcopi: qui mul-
tos quorum meminī virtute et
tempe precessit: memorie defuisse videat.
Sed ad priora nūc redeo: eaq̃ quāta va-
leo: breuitate perstringo. Sicut enī bono-
rū facta innotescere citius similibus solent:
senioribus nostris per iustorum exempla gra-
dientibus predicti venerabilis viri celebre
nomen innotuit: cuiusq̃ opus admirabile
ad eorum se instruenda studia terēdit: quorum
me necesse fuit grauitati tā certe credere:
ac si ea que diceret meis oculis vidissem.

Quam sententiū Bandalus tempore
fuisse Italia in capanie partibus
depopulata: multisq̃ esset de hac
terrā in affricā regiones traductis: vir dñi
Paulinus cuncta que ad episcopi vsum ha-
bere potuit: captiuis indigentibusq̃ largi-
tus est. Cūq̃ iam nihil omnino superesset
quod petentibus dare potuisset. Quodā
die quedā vidua aduenit: que a regis ban-
dalorum genero suū filiū in captiuitatē fuisse
ductum perhibuit: atq̃ a viro dei eius
precū postulauit: si forte illius dñs hoc
vignaret acciperet: et hūc cōcederet ad pri-
uā remeare. Sed vir dei magnopere
tēti femine: quid dare potuisset inquirēs:
nihil apud se aliud: nisi se inuenit: peten-
tis femine respondit dicens: Mulier quid
possum dare: non habeo: sed memetipsum
tolle. Seruū me iuris tui p̃stere: atq̃ ut
filiū tuū recipias: me vice illius in seruī-
tū trade. Quod illa ex ore tanti viri audi-
ens: irrisione potius credidit q̃ cōpassio-
nē. At ille ut erat vir eloquentissimus: at-
q̃ apprime exterioribus quoq̃ studiis eru-

ditus: dubitanti femine citius persuasit: ut
audita crederet: et pro receptiōe filij se in
seruitiū episcopi tradere nō dubitaret. P̃ter
rexere igitur vtriusq̃ ad affricā. Procedente
autē regis genero: qui eius filiū habebat
rogatura se obtulit ac prius petijt ut ei fi-
liū donare debuisset. Quod cū vir barbarus
typo superbie turgidus: gaudio transito-
rie p̃speritatis inflatus: non solū faceret
sed etiā audire despiceret: vidua subiūxit
dicens: Ecce hūc hominē pro eo vicariū
prebeo: et solāmodo pietatē in me exhibe
milibus vnicū filiū redde. Cū ille venusti
vultus hominē cōspexisset: quā artem nos-
set inquisiuit. Cui vir dei Paulinus res-
pondit dicens: Artē quidē aliquā nescio:
sed horū bene excolere scio. Quod vir gen-
tilis valde libenter accepit: cū in nutrien-
dis oleribus: quia peritus esset: audiuit.
Suscepit itaq̃ seruū: et rogātū vidue red-
didit filiū. Quo accepto vidua ab affrica
na regione discessit: Paulinus vero exco-
lēdi horti suscepit curā. Cūq̃ idē regis
gener crebro igrederet horti: suūq̃ horti
lanū requireret: sapientē valde esse homi-
nē videret: amicos cepit familiares dese-
rere: et sepius cū suo hortulano colloqui:
atq̃ eius sermōibus delectari. Cui Pau-
linus quotidie ad mēsam olera virētesq̃
herbas deferre cōsueuerat: et accepto pa-
ne ad curā horti remeare. Cūq̃ hoc diuti-
us ageret: quadā die suo domino secū se-
cretius loquēti ait: Elide quid agas. Et
Bandalorum regnū qualiter disponi debe-
at prouide: quia rex citius et sub omni cele-
ritate est moriturus. Quod ille audiēs: q̃
ab eodē rege p̃re ceteris diligebat: ei mi-
nime tacuit. Sed qd a suo hortulano sa-
piente se viro agnouisset: indicauit. Quod
dū rex audisset: ilico respondit. Ego vellē
hūc: de quo loqueris: hominem videre. Cui
gener eius venerabilis Paulini tempas-
lis dñs respondit dicens: Virentes her-
bas mihi ad prandium deferre cōsuevit.
Ibas itaq̃ ad mensam eū deportare facio
ut quis sit qui mihi hec est locutus: agno-
scas. Factūq̃ est: et dux rex ad prandiu dū

scubuit: Paulin⁹ ex suo opere olera que
q³ et virentia delaturus aduenit. Tuncq³
hunc rex subito cōspexisset: intremuit atq³
q³ accessit eius domino sibi p^r filiā pro
pinq³uo ei secretū: quod prius absco^derat
indicauit dicens: Verū est quod audisti.
Iam nocte hac in somno sedētes in tri-
bunalibus contra me iudices vidi: inter
quos iste etiā sedebat: et flagellū quod ali-
quando acceperat: eorū mihi iudicio tolle-
batur: sed perchartare: quis nam sit. Iam
ego hūc tanti meriti virū popularē: vt cō-
spicitur nō esse suspicor. Tunc regis ge-
ner secreto Paulinū tulit: quisnā esset in-
quisiuit. Cui vir domini respōdit: Ser-
uus tuus sum: quē pro filio vidue vicariū
suscepisti. Tūq³ instanter ille requireret:
vt non quis iam esset: sed quis in sua ter-
ra fuisset: indicaret: atq³ hoc ab eo itera-
tione frequens inquisitionis exigeret: vir
domini constrictus magnis coniuratio-
bus iam nō valens negare quid esset: epi-
scopū se fuisse testatus est. Quod posses-
sor eius audire: valde pertimuit: atq³ hu-
miliiter obtulit: dicens: p^rete quod vis:
quatenus ad terram tuam a me cum ma-
gno munere reuertaris. Cui vir domini
Paulinus ait: vnū est quod mihi impen-
dere beneficiū potes: vt omnes cluitatis
mee captiuos relaxes. Cui cuncti protis-
nus in affricana regiōe requisiti: cū onu-
stis frumētō nauibus pro venerādi Pau-
lini viri satisfactiōe in eius comitatu la-
xati sunt. Post nō multos vero dies Bā-
dalozi rex occubuit: et flagellū: quod ad
suaz perniciē dispensante deo: pro fidelīū
disciplina acceperat: amisit. Sicq³ factū
est: vt ossipotens dei famulus Paulin⁹
vera predicaret: et qui se in seruitiū solum
tradiderat: cū multis a seruitiū ad libera-
tem rediret: illū videlicet imitar⁹: qui for-
mā serui assumpsit: ne nos essemus serui
peccati. Cui sequēs vestigia Paulinus
ad tempus volūtariē seruus factus est so-
lus: vt esset postmodū liber: cū multis.

Petrus.

C Am me audire cōtingit q³ inista-
ri non valeo: flere magis libet: q³
aliquid dicere.

Gregorius.

E cuius etiā morte apud eius eccle-
siā scriptū est: quia cum dolore
esset lateris tactus ad extrema per-
ductus est. Dumq³ eius offis domus in
sua soliditate p^rstiteret: cubiculū: quo ia-
cebat eger: facto tremotu contremuit:
omnesq³ qui illic aderāt: nimio terrore cō-
cussit: sicq³ sancta illa anima carne soluta
est. Factūq³ est vt magnus pauor inuade-
ret eos: qui Paulini mortē videre potius
issent. Sed quia hec quā superius dixi:
Paulini virtus valde est intimata: nunc
si placet: ad miracula exteriora veniam⁹:
que et multis iam nota sunt: et ego tā re-
ligiosorū viroz relatiōe didici: vt de his
omimodo ambigere nō possim.

De sancto Johanne papa:

Capitulū. II.

S ubito tempore dñi Johānes
vir beatissimus hui⁹ Romane
ecclesie pontifex: ad Iustinū se-
niorē principē pergeret: in
Chorinthi partes aduenit. Cui neces-
se fuit vt in itinere ad sedendū: equ⁹ requi-
ri debuisset. Q³ illic quidā vir nobilis an-
diens: equū in quo pro magna māsuetu-
dine eius consue^dere cōstauerat: ita ei
obtulit vt cū ad loca alia perueniret apr⁹
equus potuisset inueniri: deberet ille quē
nobilis vir dederat: propter suā coniugē
trāsmitti. Factūq³ est: et vsq³ ad certū locū
predictus vir equo eodē subuehente per-
ductus est. Cui mox vt aliū repperit: il-
lum quē acceperat transmittit. Tuncq³ in
eo predicti nobilis viri cōiunx sedere ex-
more voluisset: vltra non valuit. Quia
post possessionē tanti pontificis: mulierē
ferre recusauit. Lepit nāq³ immenso fla-
tu et fremitu: atq³ incessanti totius corporis
motu: quasi despiciēdo prodere: quia
post membra pontificis mulierē ferre non
posset. Q³ vir eius prudenter intuitus:

hunc eundē venerabilē virū protinus remissit: magnis precib⁹ petēs: vt equū ipse possideret: quē iuri suo sedēdo dedicasset. De quo etiā illud mirabile a nostris senioribus narrari solet: quod in cōstantinopolitana vrbe ad portam que vocatur aurea veniens: populorū turbis sibi occurrētib⁹ in cōspectu omnīū roganti ceco lumine reddidit: et manu superimposita oculorū tenebras fugauit.

De sancto Agapito papa:
Capitulū. III.

Post non multū vero temporis exigēte causa Gothorū: vir quoq; beatissimus Agapitus hui⁹ sancte Romane ecclesie pontifex: cunctis deo dispēsanter deservio: ad Iustinianū principē accessit. Cui adhuc pergēti quadā die in greclariū iam paratibus curādus oblatus est mutus et claudus: qui neq; vlla verba edere: neq; ex terra vnq; surgere valebat. Cūq; hūc p̄p̄inqui illius flētes obtulissent: vir dñi sollicitere: quisiuit: an curatiōis illius haberet fidē? Cui dñi in virtute dei ex auctoritate p̄phetarū: sp̄s salutis illius spem habere se dicerent: p̄tinus venerādus vir oratiōi incubuit: et missarū solēnia exorsus: sacrificiū in cōspectu dei omnipotentis immolauit. Quo peracto ab altari exiēs: claudī manū tenuit: atq; assistēte et aspiciēte populo eū morā a terra p̄p̄iis gressibus erexit. Cūq; ei dominici corpus in os mitteret: illa diu muta ad colloquendū lingua soluta est. Mirati oēs: flere p̄ gaudio ceperunt: eorūq; mentes illico metus et reuerētia inuasit: cū videlicet cernerēt: quē agapitus facere in virtute domini ex adiutorio Petri potuisset.

De Datio Mediolanensī
episcopo: Cap. III.

Et iisdē quoq; principiis tpe cūq; Datio Mediolanensīs vrbis ep̄s causa fidēi exactus ad cōstantinopolitanā vrbe pergeret: cori thū deuenit. Qui dñi largā domū ad ho-

spitandū quereret: quē comitatū illius totūz ferre potuisset et vir inueniret: aspexit eminus domū cōgruentis magnitudinis eāq; sibi p̄parari ad hospitandū iussit. Cūq; eiusdē loci incole dicerēt: in ea hūc manere nō posse. Quia multis tā annis hūc dyabolus inhabitaret: atq; ideo vacua remāssisset: vir venerabilis Datus respōdēticēs: Immo ideo hospitari in domo eādē debemus: si hūc sp̄s malignus inuasit: et ab ea domū hospitatiōē repulit. In ea sibi igit parari precepit: securusq; illā antiqui hostis certamīa toleratur⁹ intrauit. Itaq; intempeste noctis silētio cū vir dei quiesceret: antiqu⁹ hostis imensis vocibus magnisq; clamoribus cepit imitari rugitus leonū: boatus pecorū: ruditus asinorū: sibulos serpentū: porcorū stridores et foricū: tūc repente Datus tot bestiarū vocibus excitatus: surrexit vehementer iratus: et contra antiquū hostē magnus cepit vocibus clamare dicēs: Bene tibi pigrit miser. Tu ille es qui dixisti: ponā sedem meā ad aquilonē: et ero similis altissimo. Ecce per superbiam tuā potēis et foricib⁹ similis factus es: et qui imitari dei indigē voluisti. Ecce vt dignus es: bestias imitaris. Ad quā eius vocē: vt ita dicā: deiectionē suā sp̄s malignus erubuit: an nō erubuit? Qui eandē domū ad exhibenda mōstra quē cōsueuerat: vltimus nō intrauit. Sicq; postmodū fidelīū habitaculū facta est. Quā dñi eā vnus veraciter fidelis ingressus est: ab ea p̄tinus mēdax sp̄s atq; infidelis abcessit. Sed oportet iam vt p̄loza taceam⁹: ad ea que diebus nostris sunt gesta veniendū est.

De Sabino Lanusine vrbis
episcopo: Capitulum. V.

Quidā enī religiosi viri Appulie puittie p̄ribus cogniti hoc qd apud multorū notitiā longe lateq; percrebuit: de Sabino lanusine vrbis ep̄o testari solēt: qd idem vir lōgo tā senio oculorū lumē amiserat: ita vt oimodo nil videret. Quē rex Gothorū tota p̄phētie habere spiritū audiēs mirue

credidit: se
Qui cū
vir dñi ad
tū esset ad
sed ad Sal
dit. Cū ve
poculū pre
calicē abst
buit vt vic
neret quis
accipies es
des viri:
bo replem
densus in
nit. Huius
plū vire se
beret: eius
scendi ep̄s
neno mol
mū corru
bi poculū
vir dei ac
corruptus
eius accep
Qui statim
tu hoc ag
factus pu
maluit m
tanti bo
ad os ca
cens: ih
vade vic
dem ven
cto igit
curus. E
rat arch
si per os
torua
day mo
sed hūc
sue mali

Querat
debeat

credidit: sed p̄bare studuit: qđ audiuit. Qui cū in eisdē partibus uenisset: hūc vīr dñi ad prandiu rogauit. Cūq; iam vētū esset ad mensam: rex discūbere noluit: sed ad Sabini venerabilis viri dexterā se dit. Cū vero eidē patri puer ex more vini poculū preberet: rex silenter manū tetēdit calicē abstulit: eū per se ep̄o vice pueri p̄buit vt videret: an spū puidētie discerneret quis ei poculū p̄beret. Tūc vir dei accipiens calicē: sed tamen ministrū nō vīdēs dixit: Aīnat īpa manus. De quo verbo rex letus erubuit: qz quāuis ipse dep̄bensus in viro tū dei qđ querebat: inuenit. Huius aut venerabilis viri cū ad exēplū vite sequentiū in longū senū vita trahebat: eius archidiacon⁹ ambitio de adipiscendū ep̄atus accensus: eū extinguere veneno molitus est. Qui cū vinifusoris animū corrupisset vt mixtū vinū veneno sibi poculū preberet: refectiois hora cū iaz vir dei ad edendū discūberet: ei premiis corruptus puer hoc: qđ ab archidiacono eius acceperat: veneni poculum obtulit. Cui statim venerabilis ep̄s dixit: Bihe tu hoc: qđ mihi bibendū prebes. Tremefactus puer dep̄bensum se esse sentiens: maluit mortuus bibere q̄ penas p̄ illa tanti homicidij culpa tolerare. Cūq; sibi ad os calicē duceret: vir dñi cōpescuit dicens: Non bibas: va mihi: ego bibo: sed vade dic ei qui tibi illud dedit. Ego quidem venenū bibo: sed tu ep̄s nō eris. Facto igit signo crucis venenū ep̄s bibit securus. Eadēq; hora in loco alio quo inerat archidiacon⁹ eius defunctus est: ac si per os ep̄i ad archidiaconi viscera illa venena trāsissent. Cui tamen ad inferendaz mortē venenū quidē corporale defuit sed hūc in cōspectu eterni iudicis venenū sue malicie occidit.

Petrus.

Gr̄a sunt hec ⁊ nostris valde stupenda temporibus: sed talis eiusdem vīri vita perhibet: vt qui cōuersationē eius agnouerit: virtutem non debeat mirari.

De Cassio Harniensis ciuitatis episcopo: Capitulu. VI. Gregorius.

Cas hoc p̄tre sileā q̄ multū nūc qui hic de Harniensis ciuitate assunt: mihi sedulo testificānt. Eodem nāq; Gothorum tempore cū prefatus rex Totila: Harnias venisset: vīr vite venerabilis Cassius ei⁹ v̄bis episcopus occurrit. Cui quis ex cōsp̄ctōe semper facies rubere cōsueuerat hoc rex Totila non cōp̄sionis esse credidit: sed assidue potatiois: eūq; oīmodo despectit. Sed oīmpotens deus: vt quāstus vir esset: qui despiciēbāt ostenderet in Harniensis cāpo quo rex aduenerat magnus spiritus corā oīni exercitu ei⁹ sp̄tariū inuasit: eūq; vexare crudeliter cepit. Qui cū ante regis oculos ad venerandū virū Cassiū fuisset adduct⁹: hūc ab eo vir dñi in oratioe facta signo crucis expulit. Qui in eū ingredi vlt̄erius nō p̄sumpsit. Sicq; factū est vt rex barbarus seruū dei ab illo iaz die veneraret ex corde: quē despectū valde iudicabat ex facie. Hā quia virū tante virtutis vidit: erga eū illa mēs efferā ab elatiois fastu detinuit.

De Andrea Fundane vrbis episcopo: Cap. VII.

Ed ecce dū facta fortū viroz narro: repente ad memoriā veniunt quid erga Andream Fundanē ciuitatē episcopū diuina misericordia fecerit. Qđ tñ ad hoc legētib⁹ vt valeat: exopto: q̄tis qui corpus suū cōtinētie dedicāt: habitare cū femis nō p̄sumāt: ne ruina mētī tāto repētia surripiat: q̄to ad hoc qđ male p̄cupiscit: etiā p̄ntia cōcupi te forme famulat. Hec res est dubia: quā narro: qz pone tāti in ea testes sūt q̄ri ⁊ eiusdē loci hūatores existūt. Hic nāq; venerabil⁹ vīr cū vltā multis plenā virtutib⁹ duceret: seq; sub sacerdotali custodia in p̄tinetie arce custodiret. Quādā sancti monialē feminā quā, secū pri⁹ habuerat: voluit ab ep̄i sui cura repellere: sed cert⁹

de sua eiusque continētia: secū hanc permi
sit habitare: ex qua re actū est ut antiqu⁹
hostis apud eius animū aditū tērationis
exquireret. Nam cepit speciem illi⁹ oculis
mētis eius imprimere: ut illect⁹ nephan
da cogitaret. Quadā vero die Jude⁹ q⁹
dam ex cāpanie ptibus: Romā veniēs ap
pie carpebat iter. Quis ad fundanū ciuez
perueniens: cuz iā diē vespescere cerne
ret: et quo declinare posset: minime repper
ret: iuxta appollinis templū fuit. ibiq⁹
se ad manendū cōtulit. Qui ipsum loci il
lius sacrilegiū pertimescēs. quāvis fidez
crucis minime haberet: signo tamē se cru
cis munire curauit. Nocte autē media ip
so solitudinis pauore turbatus: pervigil
facebat et repente conspiciēs: vidit maligno
zū spiritū turbā quasi in obsequiū cu
iusdā potentis preire. Eū vero qui ceteri
preerat: in eiusdē gremio loci confedisit.
Qui cepit singulorū spirituum obsequen
tium sibi causas actusq⁹ discutere: quate
nus unusquisq⁹ quantū nequitie gessisset:
inueniret. Cūq⁹ singuli spūs ad inquisiti
onē eius exponerēt: quid operati contra
bonos fuissent: vnus in mediū profiliuit:
qui in Andree episcopi animo per speciem
sancti montalis femine que in epio ei⁹ ha
bitabat quantā tērationē carnis cōmuni
set: aperuit. Cū vero hoc malign⁹ qui pre
erat spūs: inbiāter audiret: et tāto sibi fac
tum lucrū grāde crederet: quāto sanctio
ris viri aīam ad lapsum pditionis inclina
ret. Ille spūs qui hec eadē facebat: adiun
xit q⁹ vsq⁹ ad hoc quoq⁹ die preterito ve
spertina hora eius mentē traxerit ut iter
ga eiusdem sanctimonialis femine blādi
ens alāpam daret. Tunc magnus spūs
atq⁹ humani generis antiquus inimicus
exhortatus hunc blande est ut perficeret
qđ cepisset quatenus ruine illius singula
rem inter ceteros palmam teneret. Cūq⁹
iudeus qui aduenerat: hoc vigilans cer
neret et magne formidinis anxietate pal
pitaret: ab eodem spiritu qui cunctis illis
obsequentibus preerat: iussū est ut req⁹
terent quinam esset ille: qui tacere in tē

plo eodem presumpsisset. Quē maligni
spiritus pergentes et subtilius intuentes
crucis mysterio signatum viderunt: mirā
tesq⁹ dixerunt. Et ve vas vacuū et signa
tum. Quibus hoc renunciātibz cuncta
illa malignorū spirituum turba disparuit
Iudeus vero qui hec viderat illico surre
xit atq⁹ ad episcopū sub festinatione pue
nit. Quē in ecclesia sua repperiēs seorsuz
tulit: qua tēratione vrgeretur: inquisiuit.
Cui confiteri episcopus tērationem suam
verecūdatus noluit: cuz vero ille diceret
q⁹ in illa tali dei famula prani amoris o
culos inieciisset. atq⁹ adhuc episcopus nega
ret: adiunxit dicens. Quare negas quod
inquireris qui ad hoc vsq⁹ vespere hester
no die perductus es ut posteroz illi⁹ ala
pa scrires. Ad que nimis verba depre
hensum se episcop⁹ sentiens humiliter cō
fessus est quod prius ptnaciter negauit.
Cuius ruine et verecūdie isdē iudeus con
sulens qualiter hoc cognouisset vel que i
cōuentu malignorū spirituum de eo laudis
set: indicauit. Ad ille agnosceēs se. ad ter
ram ptnus in orationem dedit morq⁹ de
suo habitaculo non solū eandē dei famu
lam: sed omnem quoq⁹ feminam que i eis
illic obsequio habitabat: expulit. In eo
deq⁹ vero templo appollinis beati andree
apostoli repente oratorū fecit: atq⁹ hominū
illa tēratione carnis funditus caruit. Ius
deum vero cuius visione atq⁹ increpatio
ne saluatus est ad eternā salutē traxit.
Nam sacramentis fidei imbutum atq⁹ aq⁹
baptismatis emundatū: ad sancte ecclesie
gremiū perduxit. Sicq⁹ factum est ut he
breus isdem dum saluti aliene consuluis
set: perueniret ad suam ut omnipotēs de
us inde alterum ad bonā vitā perducer
ret. vnde in bona vita alterum custodis
set.

Petrus.

Es gesta quā audiui et metū mihi
prebet et spem.

Gregorius.

Tunc sic oportet et de dei nos semper per miseratione confidere: et de nostra infirmitate, formidare. Ecce enim paradisi cedrum concussam audiuimus: et non emulsam: quatenus infirmis nobis: et de eius concussione nascatur timor: et de eius stabilitate fiducia.

De Constantio Aquine ciuitatis episcopo: Cap. VIII.

Et quoque venerabilis vite Constantius Aquine ciuitatis episcopus fuit. Qui nuper predecessoris mei tempe beate memorie Iohannis pape defunctus est: hunc prophetie habuisse spiritum multi testantur: qui eum familiariter scire potuerunt. Cuius inter multa hoc ferunt religiosi veracesque viri: qui presentes fuerunt quod in die obitus sui cum a circumstantibus ciuibus: utpote discessurus pater tam amabilis amarissime plagas retulit: cum flendo requisierunt dicentes: Quem post te patrem habebimus? Quibus ipse per prophetie spiritum respondit dicens: Post Constantium mulionem: post mulionem fulconem. Et tu aquina hos habes. Quibus prophetie verbis editis vite spiritum exalauit extremum. Quo defuncto eius ecclesie pastorale sulcepit curam Andreas dyaconus illius: qui quondam in stabulis itinere curam seruabat equorum: atque illo ex hac vita subduco ad episcopatus ordinem Iohannis accersitus est: qui in eadem urbe fullo fuerat. Quo adhuc superstiti: ita cuncti inhabitatores ciuitatis illius: barbarorum gladiis et pestilentie immanitate vastati sunt: ut post mortem illius ne quis Episcopus fuerit: nec quibus fieret inuenti potuisset. Sic itaque completa est viri dei sententia: quatenus post decessum duorum se sequentium eius ecclesie pastorem minime haberet.

De Frigidiano Lucane ciuitatis episcopo: Cap. IX.

Ed neque hoc fileam: quod narrate viro venerabili Genatio Lucanensi episcopo: me ante biduum contigit agnouisse. Lucane ecclesie

sibi metipsum propinque fuisse: mire virtutis virum Frigidianum nomine narrat episcopus: cuius hoc inopinatissimum a cunctis illis habitantibus testatur memorari miraculum. Quod anseris fluuius qui iuxta illius urbis muros influebat sepe inundatione facta cursus sui alueum egressus per agros diffundi consueuerat: et quocumque sata ac plantata reppererat: euertebat. Cumque hoc crebro fieret: et magna eiusdem loci incolae necessitas vigeret: dato studio operis eum per loca alia deriuare conati sunt. Sed quamuis diutius laboratum fuisset: a proprio alueo deflecti non potuit. Tunc vir domini Frigidianus rastro sibi paruulum fecit: ad alueum fluminis accessit: et solus orationi incubuit: atque eidem flumini precipiens ut sequeretur per loca queque ei visa sunt: rastroque per terram traxit. Quod relicto alueo proprio tota fluminis aqua secuta est: ut funditus locum consueti cursus deferretur: et ibi sibi alueum: ubi tacto per terram rastro vir domini signum fecerat vendicaret: et queque essent alimementis hominum pro futura: sata vel plantata ultra non lederet.

De Sabino Placentino episcopo qui Padum flumen per litoras suas conpescuit: Cap. X.

Huius quoque venerabilis viri Genantij episcopi aliud mirae: litorum relatione cognouit: quod in Placentina urbe perhibet gestum quod vir quoque veracissimus Iohannes in hac modo Romana ciuitate locum prefectorum seruauit: qui in eadem Placentina urbe est ortus et nutritus: ita ut episcopus memorat: quia gestum fuerit: attestat. In ea namque ciuitate Sabinum nomine fuisse asserunt: mire virtutis episcopus. Cui dum die quadam suus dyaconus nuntiasset: quod cursus sui padum alueum egressus: ecclesie agros occupasset: totaque illic loca ad nutriendum semibus pro futura: aqua eiusdem fluminis teneret: venerabilis virum te Sabinus episcopus respondit dicens: Eade et dic ei. Mandauit tibi episcopus: ut te compescas et ad ipsum alueum redeas. Quod diaconus

eius audiens despectit et irrisit. Tunc vir dei Ascito notario dictavit dicens: Sabi-
nus dñi Jesu xpi servus: cōmonitorij pa-
do: precipio tibi in noie Jesu xpi dñi no-
stris: vt de alueo tuo in locis istis vltorius
nō exeat: nec terras ecclesie ledere presu-
mas. Atq; eidē notario subiūxit dicens:
Hade hoc scribes: et in aquā eiusdē flumi-
nis proijce. Quo facto sancti viri prece-
ptis suscipiēs: statim se a terris ecclesie flu-
minis aqua p̄pescuit: atq; ad p̄p̄iū alueū
reuerſa exire vltorius in loca eadē nō pre-
sūpsit. Qua in re p̄petre qd aliud q̄ iobe
dientis hominū duritia confundit: qñ in
virtute Jesu et elementū irratiōabile san-
cti viri preceptis obediuit.

De Lerbomio Populonij epi

Scopo:

Capitulū. XI.

Et quoz vite venerabilis cer-
bonius Populonij ep̄s: ma-
gnā diebus nostris sanctitatis
sue p̄bationē dedit. Max cū ho-
spitalitatis studie valde esset intent⁹: vñ
quadā transeūtes milites hospitio susce-
pit. Quos Gothis supueniētib⁹ abscō-
dit: eozq; vitam ab illoz nequitia abscō-
dendo seruauit. Quā dum Gothoz regi
perſido Totile nūciatū fuisset: crudeli-
tatis immanissimē vefania succēsus: huc
ad locū qui ab octauo hui⁹ vrbis miliario
merulis dicit: vbi tunc ipse cū exercitu se-
debat: iussit duci eūq; in spectaculo pos-
tū vñs ad deuorandū proijci. Quoz idē
rex perſidus in ip̄o quoz spectaculo cōse-
dis: ad īspiciendū mortē ep̄i: magna po-
puli turba cōfluxit. Tunc ep̄s deduc⁹
in medio est: atq; ad eius mortē īmanissi-
mus vñs exquirit: qui dū humana mē-
bra crudeliter carperet: seui regis animū
satiaret. Dimissus itaq; vñs ex cauea ē.
Qui accensus et cōcitus ep̄iscopū petijt:
sed subito sue feritatis oblit⁹: vñs cer-
uice: summissozq; humiliter capite lābere
ep̄i pedes cepit: vt patenter omnib⁹ va-
ret intelligi: quia erga illū virū dei et feri-
nā corda essent hominū: et quasi humana
bestiarū. Tūc populus qd ad spectaculū

venerat mortis: magno clamore versus est
in admirationē veneratiōis: tunc ad eius
reuerentiā, colendā rex ip̄e permotus est:
quippe cū quo superno iudicio actū erat:
vt qui dei sequi p̄lūs in custodiēda vita
ep̄i noluit: saltē ad mansuetudinē bestie
sequeret. Qui rei hī qui tūc presentes fue-
rūt: adhuc nōnulli super sunt: eāq; cū om-
ni illic populo se vidisse testant. De quo
etia; viro aliud quoz miraculū Genārio
Lunenſi ep̄o narrante cognoui. In ea nā
q; populonij ecclesia: cui perat: sepulcrū
preparauit. Sed cū longobardoz gens
in italiā veniens: cūcta vastasset: ad hel-
bami insulā recessit. Qui ingruēte egritu-
dine ad mortē veniēs: clericis suis sibiq;
obsequiētib⁹ precepit dicens: In sepul-
cro meo qd mibi preparauit populonij me-
ponite. Qui illi cū dicerēt: Corpus tuū il-
luc qualiter reducere possumus? q; a lon-
gobardis teneri loca eadē et vbiq; eos il-
lic discurrere scimus. Ip̄e respōdit: Re-
ducite me secures: nolite metuere: sed festi-
ne sepelire me curate. Moroz vt sepulcrū
fuerit corpus meū: ex eodē loco sub omni
festinatōe recedite. Defuncto igit ep̄o cor-
pus imposuerūt navi. Quoz populonij
tenderēt: collectis in aere nubibus īmen-
sa nimis pluuia erupit. Sed vt pateſceret
oib⁹ cuius viri corpus nautis illa porta-
ret: per illud maris spaciū qd ab helba in-
sula vsq; populonij. xij. miliarib⁹ distat:
circa viraq; nautis latera p̄cellose valde
pluuia descēdit: et in nauē eandē vna plu-
uie gutta non cecidit. p̄peruerūt itaq;
ad locū clericis: et sepulture tradiderūt cor-
pus sacerdotis sui: cui⁹ precepta seruātes
ad nauē sub festinatōe reuerſi sunt. Quā
mox vt ītrare potuerūt: in eundē locū vbi
vir dñi sepult⁹ fuerat: longobardoz dux
crudelissim⁹ gūmat⁹ aduenit. Ex cui⁹
aduentu virū dei habuisse spiritū prophē-
tie claruit: quia ministros suos a sepul-
ture suo loco sub festinatione discedere
precepit.

De Fulgentio Utriculensi
ep̄scopo: Capitulū. XII.

Hoc vero qđ de diuisa pluuiā factū narrat miraculū: etiā in alterius Epī veneratiōe monstratū est. Nam quidā clericus tenex: qui adhuc superest: eidē rei presto se fuisse testat dicens: Fulgentius epūs qđ vtricolensi ecclesie p̄erat: regē crudelissimū Totilā in festū om̄imodo habebat. Tunc ad easdē partes cū exercitu appropinquasset: cure fuit epō per clericos suos penia ei trāsmittere: eiusqđ furoris infanti am si posset munerib⁹ mitigare. Que ille vt vidit: prius spreuit atqđ iratus: suis om̄ibus iussit vt eundē episcopū sub om̄i asperitate cōstringerēt: eūqđ eius examini seruaret. Quē dū feroces Gothi ministri sez crudelitatis illius tenuissent: circūdantes eū vno in loco stare p̄ceperūt: eiqđ in ēra circuli designauerūt: extra quē pedē tēdere nullomō auderet. Tūqđ vir dei in sole nimio estuaret: ab eisdē Gothib⁹ circūdatus: et designatiōe circuli inclusus: repente choruscus et tonitrua et tanta vis pluuię erupit: vt hi qui eū custodiendū acceperāt: inmensitatē pluuię ferre nō possēt. Et dū magna nimis inundatio fieret: inter eandē designatiōē circuli: in qua vir dñi Fulgētiū stetit: nec vna quidē plus uie gutta descendit. Qđ dū regi crudelissimo nuntiātū esset: illa mens effera ad magnā eius reuerentiā versa est: cuius penā prius insatiabili furore sitiebat. Sic oīpō tens deus cōtra elatas carnaliū mentes potentie sue miracula per despectos operat⁹: vt qui superbe cōtra p̄cepta veritatis se eleuant: eoz ceruicē veritatis per humiliter premitit.

De herculano Perusino epī scopo: Cap. XIII.

Aper quos Floridus venerabilis vite epūs: narrat quod dā memorabile valde miraculū dicens: Vir sanctissim⁹ herculanus nutritor mēis Perusine ciuitatis epūs: fuit ex conuersatiōe monasterij ad sacerdotalis ordinis gratiā deductus: Totilē autē perfidi regis tempib⁹ ean-

dem urbē annis septem cōtinuē Gothorum exercitus obsedit: ex qua multē ciuiū fugerūt: qui famis periculū ferre nō poterāt. Anno vero septio nondū finito obsesam urbē Gothoz exercitus intravit: tūc comes qui eidē exercitū p̄erat: ad regē Totilā nūcios misit exquirēs: qđ de episcopo vel populo fieri iuberet. Cui ille p̄cepit dicens: Epō prius a vertice capitis vsqđ ad calcaneū corrigiā tolle et tūc caput eius amputa: oēm vero populū qui illic iuentus est gladio exingue. Tūc isdē comes venerabilē virū herculanū epm suū per vbis murū deductū capite trūcauit: eiusqđ curē iam mortuū a vertice vsqđ ad calcaneū incidit vt ex eius corpore corrigia sublata videret: moxqđ corpus illi⁹ extra muros piecit. Tunc quidā humanitatis pietate cōpuls⁹: abscisum caput ceruici apponētes: cū vno paruulo infante qui illic extinctus inuētus est: iuxta murū corpus epī sepulture tradiderūt. Tunc post eandē cedē die quadagesimo rex Totilā iussisset: vt ciues vbis illius qui quolibz vīsperfi essent: ad eā sine aliqua trepidatione remearēt: hi qui prius fugerāt: viuēdi licētia accepta reuersi sunt. Sed cui⁹ vite eoz ep̄s cognitus fuerat memores: vbi sepultū esset corpus illi⁹ quesierunt: vt hoc iuxta honorē debitū in ecclesia beati p̄petri apli humaret. Tuncqđ itū esset ad sepulcrū: effossa terra inuenerūt corp⁹ pueri pariter humati vtpote iā die quadagesimo tabe corruptū et vermibus plenū. Corpus vero epī ac si die eodē esset sepultū: et qđ est adhuc miratiōe venerandū: qđ ita caput eius vnitū fuerat corp⁹: p̄t: ac si nequaquā fuisset abscisus: sic videlicet vt nulla vestigia sectiōis apparerēt. Tuncqđ hoc et in terga verterēt: exquirētes si qđ signū vel de alia mōstrari incisione poruisset: ita sanū atqđ intemeratū omne corpus inuentū est: ac si nulla hoc incisio ferri tetigisset.

Petrus.

Quis non obstupescat talia signa mortuoz que sunt pro excitatiōe viuētiū?

De ysaac seruo dei.

Cap. XIII.

Gregorius.

Rectoribus quoque Sothorū tēporibus fuit iuxta spoletanam urbē vir vite venerabilis ysaac nomine: qui usque ad extrema pene Sothorū tēpora puenit. Quem nostrorū multi nouerunt et maxime sacra virgo Gregoria que nūc in hac Romana urbe iuxta ecclesiā beate Marie semper virginis habitat. Que dum adoleſcente sue tēpore constitutis iam nuptijs in ecclesiā fugisset et sanctimonialis vite conuersationem quereretur: ab eodē viro defensis atque ad eum quē desiderabat habitū: dñō preſente perducta est. Que quia sponſum fugit in terra: habere sponſum meruit in celo. Multa autē de eodē viro: narrāte venerabili patre Eleuthereo agnouit qui et hūc familiariter nouerat et eius verbis vita fidem prebebat. Hic itaque venerabilis ysaac ortus ex Italia nō fuit: sed ea illi narro miracula que in Italia cōuersatus fecit. Cū primū de Syrie partib⁹ ad spoletanam urbē venisset: ingressus ecclesiā a custodibus petijt vt sibi quantū velleret licentia cōcederetur orandi: eumque horis secretioribus egredi non vrgerent. Qui mox ad orandū stetit: diemque totū p egit in oratione. Cui sequentē cōtinuauit ac noctem. Sed et etiā die cū nocte subsequenti in defessus i precibus perſistit. Diez quoque tertius in oratione cōiunxit. Cūque hoc vñ ex custodibus supple spiritu inflatus cerneret: vnde p̄ficere debuit: inde ad defessus damna peruenit. Itā hunc simulatorem dicere et verbo rustico cepit hipochritam clamare: qui se tribus diebus et noctibus orare ante oculos hominū demonstraret. Qui protinus currēs virū dei alapa percussit vt quasi ligiose vite simulator de ecclesia cum cōtumelia exiret: sed hūc repente vltor spirit⁹ inuasit et ad viri dei vestigia strāuit ac per os illi⁹ clamare cepit. ysaac me eiſcit. ysaac me eiſcit vir q̄p

pe peregrinus: quo censaretur noīe: nesciebatur: sed eius nomē ille spūs p̄didit qui se ab illo posse eiſci clamauit. Mox autem vt super vexati corpus vir dei incubuit: malignus spūs: qui eū inuaserat: abſceſſit. In tota urbe tunc statim quid i ecclesia factū fuisset innotuit: currere viri et femine nobiles atque ignobiles pariter ceperunt certatimque eū in suis rapere domibus conabant. Alij ad construendū monasteriū predia: alij pecunias: alij subsidia queque poterāt: offerre viro dei suppliciter volebāt: sed seruus omnipotentis domini horū nihil accipiens: egressus urbē: non longe defertū locū repperit ibique sibi humile habitaculū cōstruxit. Ad quē dū multi pergunt: exemplo illius eterne vite accendi desiderio ceperūt atque sub ei⁹ magisterio in omnipotentis se dñi seruitiū deſerūt. Cumque eū crebro discipuli humiliter admonerēt vt pro vsu monasterij possessiones: que offerebantur: acciperet: ille sollicitus sue paupertatis custos: fortē sententiam tenebat dicēs. Monachus qui i terra possessionē querit: monachus nō ē. Ille quippe metuebat paupertatis sue securitatem perdere: sicut auari diuites solēt perituras diuitias custodire. Ibi itaque prophete spiritu magnisque miraculis cunctis longe lateque habitantibus vita eius inclauiuit. Itā die quadā ad vesp̄erū in orto monasterij fecit lactari ferzamētā que vsitato nos nomine vngas vocamus: dixit itaque discipulis suis. Tot vngas i orto proiecite et citius redite. Nocte vero eadem dū ex more cum fratribus ad exhibēdas laudes dñi surrexisset: precepit eis: dicens. Ite et operarijs nostris pulmentum coquite vt mane primo paratum sit. Facto autē mane fecit deferri pulmentum quod parari iusserat: atque hortū cū fratribus ingressus: quot vngas lactari precepit: tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerant: sed mutata mente per spiritū apprehenderūt vngas: quas inuenerunt et ab ea hora quā ingressi sunt: quousque vir domini ad eos ve

niret: dñe fuerat: cologressus est: horastis. idque deulboris fatigrefectis alide horto amitestrāque: et a furti collectio orvi qui ad hris sui preredirent.

Rectoribus quoque Sothorū tēporibus fuit iuxta spoletanam urbē vir vite venerabilis ysaac nomine: qui usque ad extrema pene Sothorū tēpora puenit. Quem nostrorū multi nouerunt et maxime sacra virgo Gregoria que nūc in hac Romana urbe iuxta ecclesiā beate Marie semper virginis habitat. Que dum adoleſcente sue tēpore constitutis iam nuptijs in ecclesiā fugisset et sanctimonialis vite conuersationem quereretur: ab eodē viro defensis atque ad eum quē desiderabat habitū: dñō preſente perducta est. Que quia sponſum fugit in terra: habere sponſum meruit in celo. Multa autē de eodē viro: narrāte venerabili patre Eleuthereo agnouit qui et hūc familiariter nouerat et eius verbis vita fidem prebebat. Hic itaque venerabilis ysaac ortus ex Italia nō fuit: sed ea illi narro miracula que in Italia cōuersatus fecit. Cū primū de Syrie partib⁹ ad spoletanam urbē venisset: ingressus ecclesiā a custodibus petijt vt sibi quantū velleret licentia cōcederetur orandi: eumque horis secretioribus egredi non vrgerent. Qui mox ad orandū stetit: diemque totū p egit in oratione. Cui sequentē cōtinuauit ac noctem. Sed et etiā die cū nocte subsequenti in defessus i precibus perſistit. Diez quoque tertius in oratione cōiunxit. Cūque hoc vñ ex custodibus supple spiritu inflatus cerneret: vnde p̄ficere debuit: inde ad defessus damna peruenit. Itā hunc simulatorem dicere et verbo rustico cepit hipochritam clamare: qui se tribus diebus et noctibus orare ante oculos hominū demonstraret. Qui protinus currēs virū dei alapa percussit vt quasi ligiose vite simulator de ecclesia cum cōtumelia exiret: sed hūc repente vltor spirit⁹ inuasit et ad viri dei vestigia strāuit ac per os illi⁹ clamare cepit. ysaac me eiſcit. ysaac me eiſcit vir q̄p

pe peregrinus: quo censaretur noīe: nesciebatur: sed eius nomē ille spūs p̄didit qui se ab illo posse eiſci clamauit. Mox autem vt super vexati corpus vir dei incubuit: malignus spūs: qui eū inuaserat: abſceſſit. In tota urbe tunc statim quid i ecclesia factū fuisset innotuit: currere viri et femine nobiles atque ignobiles pariter ceperunt certatimque eū in suis rapere domibus conabant. Alij ad construendū monasteriū predia: alij pecunias: alij subsidia queque poterāt: offerre viro dei suppliciter volebāt: sed seruus omnipotentis domini horū nihil accipiens: egressus urbē: non longe defertū locū repperit ibique sibi humile habitaculū cōstruxit. Ad quē dū multi pergunt: exemplo illius eterne vite accendi desiderio ceperūt atque sub ei⁹ magisterio in omnipotentis se dñi seruitiū deſerūt. Cumque eū crebro discipuli humiliter admonerēt vt pro vsu monasterij possessiones: que offerebantur: acciperet: ille sollicitus sue paupertatis custos: fortē sententiam tenebat dicēs. Monachus qui i terra possessionē querit: monachus nō ē. Ille quippe metuebat paupertatis sue securitatem perdere: sicut auari diuites solēt perituras diuitias custodire. Ibi itaque prophete spiritu magnisque miraculis cunctis longe lateque habitantibus vita eius inclauiuit. Itā die quadā ad vesp̄erū in orto monasterij fecit lactari ferzamētā que vsitato nos nomine vngas vocamus: dixit itaque discipulis suis. Tot vngas i orto proiecite et citius redite. Nocte vero eadem dū ex more cum fratribus ad exhibēdas laudes dñi surrexisset: precepit eis: dicens. Ite et operarijs nostris pulmentum coquite vt mane primo paratum sit. Facto autē mane fecit deferri pulmentum quod parari iusserat: atque hortū cū fratribus ingressus: quot vngas lactari precepit: tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerant: sed mutata mente per spiritū apprehenderūt vngas: quas inuenerunt et ab ea hora quā ingressi sunt: quousque vir domini ad eos ve

niret: dñe fuerat: cologressus est: horastis. idque deulboris fatigrefectis alide horto amitestrāque: et a furti collectio orvi qui ad hris sui preredirent.

Rectoribus quoque Sothorū tēporibus fuit iuxta spoletanam urbē vir vite venerabilis ysaac nomine: qui usque ad extrema pene Sothorū tēpora puenit. Quem nostrorū multi nouerunt et maxime sacra virgo Gregoria que nūc in hac Romana urbe iuxta ecclesiā beate Marie semper virginis habitat. Que dum adoleſcente sue tēpore constitutis iam nuptijs in ecclesiā fugisset et sanctimonialis vite conuersationem quereretur: ab eodē viro defensis atque ad eum quē desiderabat habitū: dñō preſente perducta est. Que quia sponſum fugit in terra: habere sponſum meruit in celo. Multa autē de eodē viro: narrāte venerabili patre Eleuthereo agnouit qui et hūc familiariter nouerat et eius verbis vita fidem prebebat. Hic itaque venerabilis ysaac ortus ex Italia nō fuit: sed ea illi narro miracula que in Italia cōuersatus fecit. Cū primū de Syrie partib⁹ ad spoletanam urbē venisset: ingressus ecclesiā a custodibus petijt vt sibi quantū velleret licentia cōcederetur orandi: eumque horis secretioribus egredi non vrgerent. Qui mox ad orandū stetit: diemque totū p egit in oratione. Cui sequentē cōtinuauit ac noctem. Sed et etiā die cū nocte subsequenti in defessus i precibus perſistit. Diez quoque tertius in oratione cōiunxit. Cūque hoc vñ ex custodibus supple spiritu inflatus cerneret: vnde p̄ficere debuit: inde ad defessus damna peruenit. Itā hunc simulatorem dicere et verbo rustico cepit hipochritam clamare: qui se tribus diebus et noctibus orare ante oculos hominū demonstraret. Qui protinus currēs virū dei alapa percussit vt quasi ligiose vite simulator de ecclesia cum cōtumelia exiret: sed hūc repente vltor spirit⁹ inuasit et ad viri dei vestigia strāuit ac per os illi⁹ clamare cepit. ysaac me eiſcit. ysaac me eiſcit vir q̄p

pe peregrinus: quo censaretur noīe: nesciebatur: sed eius nomē ille spūs p̄didit qui se ab illo posse eiſci clamauit. Mox autem vt super vexati corpus vir dei incubuit: malignus spūs: qui eū inuaserat: abſceſſit. In tota urbe tunc statim quid i ecclesia factū fuisset innotuit: currere viri et femine nobiles atque ignobiles pariter ceperunt certatimque eū in suis rapere domibus conabant. Alij ad construendū monasteriū predia: alij pecunias: alij subsidia queque poterāt: offerre viro dei suppliciter volebāt: sed seruus omnipotentis domini horū nihil accipiens: egressus urbē: non longe defertū locū repperit ibique sibi humile habitaculū cōstruxit. Ad quē dū multi pergunt: exemplo illius eterne vite accendi desiderio ceperūt atque sub ei⁹ magisterio in omnipotentis se dñi seruitiū deſerūt. Cumque eū crebro discipuli humiliter admonerēt vt pro vsu monasterij possessiones: que offerebantur: acciperet: ille sollicitus sue paupertatis custos: fortē sententiam tenebat dicēs. Monachus qui i terra possessionē querit: monachus nō ē. Ille quippe metuebat paupertatis sue securitatem perdere: sicut auari diuites solēt perituras diuitias custodire. Ibi itaque prophete spiritu magnisque miraculis cunctis longe lateque habitantibus vita eius inclauiuit. Itā die quadā ad vesp̄erū in orto monasterij fecit lactari ferzamētā que vsitato nos nomine vngas vocamus: dixit itaque discipulis suis. Tot vngas i orto proiecite et citius redite. Nocte vero eadem dū ex more cum fratribus ad exhibēdas laudes dñi surrexisset: precepit eis: dicens. Ite et operarijs nostris pulmentum coquite vt mane primo paratum sit. Facto autē mane fecit deferri pulmentum quod parari iusserat: atque hortū cū fratribus ingressus: quot vngas lactari precepit: tot in eo laborantes operarios inuenit. Ingressi quippe fures fuerant: sed mutata mente per spiritū apprehenderūt vngas: quas inuenerunt et ab ea hora quā ingressi sunt: quousque vir domini ad eos ve

4

Quarū nerc ab detulit: cōmendatū beniguit dice tam qugere p: sus est. cautus bus ve

niret: cuncta horum illius spacia: que seculata fuerat: coluerunt. Quibus vir dñi mox ut ingressus est: ait. Gaudete fratres: multum laborastis. id quiescite: quibus illico alimēta que detulerat: prebuit: eosque post tantum laboris fatigationem refecit. Sufficēter autem refectis ait. nolite malum facere. Quoties de horum aliquid vultis ad horum aditum venite: tranquille petite: cum benedictione precipite: et a furti prauitate cessate. Quos statim collectis oleribus onustari fecit. Actusque est ut qui ad horum nocturnum venerat: cum laboris sui premio: et repleti ab eorum innocui redirent.

Ad id quoque tempore accesserunt ad eum peregrini quidam misericordiam postulantes scissis pannibus obiti. Ita ut pene nudi viderentur. Cumque ab eo vestimenta peterent: eorum verba vir dñi tacitum adiecit. qui unus ex discipulis suis protinus silenter vocauit eos precepit: dicēs. Eade atque in illa silua in loco tali causam arbores require et vestimenta que in ea inueneris ad me defer. Cumque discipulus abiisset: arborē sicut fuerat iussus requisit: vestimenta reperit et latenter detulit magistro. Que vir dei suscipiens: peregrinos nudos atque petentibus ostendit et prebuit dicēs. Venite quia nudi estis: ecce tollite et vestite vos. Nec illi intuentes recognouerunt: que posuerant: magnoque pudore cōsternati sunt et quod fraudulenter vestimenta querebant aliena: confusi receperunt sua.

Ad id quoque tempore quidam se eis orationibus commendantes: sportas duas plenas alimentis ei per puerum transmissit. Quarum unam idem puer surripuit atque in itinere abscondit. unam vero ad dei hominem detulit: et petitionem illi qui se ei perueniunt commendauerat: enarrauit. Quam vir domini benigne suscipiens: eundem puerum admodum dicens. Gratias agimus: sed vide sportam quam in itinere posuisti: ne incautus tanquam presumas. quia in ea serpens ingressus est. Esto ergo sollicitus ne si tollere incautus volueris: a serpente feriaris. Qui his verbis puer valde confusus: exulta-

uit quidē quod mortem euasit: sed tristis ad modicum factus ē. Quia quauis salubrem penam euaserit: tamen protulit verecundiam suam. Qui reuersus ad sportam ac sollicitate attendit: sed eam iam: sicut vir dei predixerat: serpens tenebat. Hic itaque cum virtute abstinentie: contemptu rerum transcurrentium: prophetie spiritu: orationis intentione esset incomparabiliter preditus: unum erat quod in eo reprehensibile esse videbatur: quia nonnunquam tanta ei leticia inerat ut illis tot virtutibus nisi sciret esse plenus: omnimodo non crederetur.

Petrus.

Quid nam queso te: quid nam hoc esse dicimus. Sponte sibi leticie fremitu laxabat. an tot virtutibus polens: aliquando ad presens gaudium etiam remittens eius animum traheret.

Gregorius.

Magna est petre omnipotentis dei suspensio: et plerumque contingit ut quibus maiora bona prestat: que damina minora non tribuat: ut semper eorum animus habeat. unde se reprehendat: quatenus dum appetit perfecti esse et non possunt et laborant in hoc quod non acceperunt: nec tamen elaborando preualent: ut in his que accepta habent: se minime extollant sed discant quia ex semetipsis maiora bona non habent qui in semetipsis vincere parua vicia: atque extrema non possunt. Idcirco est enim quod perducto domino minus ad terram promissionis populo cum actos fortes atque prepotentes aduersarios eius extinguēs: philisteos atque cananeos reseruauit ut sicut scriptum est: in eis exiret israel: quia nonnunquam ut dictum est eis etiam quibus magna dona tribuit: parua quedam reprehensibilia relinquit ut semper habeant: contra quod bellum gerant et deuictis magnis hostibus mentem non erigant. quando eos adhuc aduersarii etiam minimis fatigant. Sit itaque ut miro modo una eademque mens et virtute polleat et ex infirmitate lazescat: quatenus et ex parte constructa sit et ex parte se precipiat esse destrua-

etiam ut per bonū qđ querit ⁊ habere non
valet: illud seruet humiliter: qđ habet.
Sed quid mirū qđ hoc de homine dicim⁹
quādo illa superna regio in ciuib⁹ suis
ex pte dāna pertulit ⁊ ex pte fortiter stetit
ut electi angelorū spūs: dum alios per su
perbiā cecidisse conspicerent: ipsi tāto ro
bustius: quāto humiliter starent. Illi er
go regioni suā etiā detrimēta profecerūt:
quia ad eternitatis statum ex parte sue de
structionis est solidius instructa. Sic ergo
⁊ in vnaquaq; agitur ut humilitatis cus
todia aliquādo ad lucra maxīma ex mini
mo damno seruetur.

Petrus.

Facet qđ dicit.

De Eutycio et florentio ser
uis dei. Cap. XV.

Gregorius.

Eg hoc sileam qđ ex regione ea
dem venerabilis viri Sanctu
li presbyteri narratione cogno
ui. de cuius verbis ipse non du
bitas quia eius vitā fidemq; minime ig
nomas.

Edem quoq; tēpore in vrsie pte
pvince duo viri in vita atq; ha
bitu sancte cōversationis habita
bant quorū vnus Eutycius: alter vero flo
rentius dicebatur. Sed idē Eutycius in
spiritali zelo atq; in seruoze virtutis excre
uerat: multorūq; animas ad deū pducere
exhortādo satagebat. Florētius vero sim
plicitati atq; orationi deditā ducebat vi
tam. Mō longe autē erat monasteriū qđ
rektoris sui fuerat: morte destitutū: ex quo
sibi monachi eundē Eutyciū pcesse volu
erunt. Qui eorū precib⁹ acquiescēs mul
tis annis monasteriū rexit: discipulorūq;
animas in studio sancte cōversationis ex
ercuit. Ac ne oratorū in quo prius habi
tauerat: solū remanere potuisset: illic ve
nerabilē virū Florentiū reliquit: in quo
dū solus habitaret: die quadā sese in ora
tionē dedit atq; ab omnipotēte dño petijt

ut ei illic ad habitādū aliqđ solatiū dona
re dignaret. qui mox ut impleuit orationē
oratorū egressus: ante fores vrsūm reppe
rit stantē qui dū ad terrā caput depri
me ret: nihilq; feritatis in suis morib⁹ demō
straret: apte dabat intelligi qđ ad viri dei
obsequiū venisset. Quō vir quoq; dñi pti
nus agnouit: ⁊ qz in eadē cella. iiii. vel. v.
pecudes remāserāt: quib⁹ oīno deerat: qđ
pasceret ⁊ custodiret: eidē vrsō pcepit vi
cēs: vade atq; oues has ad pastū eijs ad
horā vero sextā reuerter. Cepit itaq; hoc
indefinēter agere: in iūgebāt vrsō cura pa
storis ⁊ quas māducare cōsueuerat: pasce
bat oues bestia ieiuna. Cū vir dñi ieiuna
re volebat: ad nonā picipiebat vrsō eadez
hora cū ouib⁹ reuerit. Cū vero noluisset:
ad sextā: in. oibus itaq; mādati viri dei
obtemperabat vrsus vñeq; ad sextā: iussus
redire: veniret ad nonā: neq; ad nonā ius
sus redire: veniret ad sextā. Cūq; diu hoc
agere cepit in loco eodē tāte virtutis fa
ma lōge lateq; crebresce: sed qz antiqu⁹
hostis. vñd bonos cernit nitescere ad glo
riā. inde guersos p inuidiā rapij ad penā
quatuor viri ex discipulis venerabilis Eu
tycij vehemēter inuidētes qđ eorū magis
ster signa nō faceret ⁊ is qui sol⁹ ab eo rea
lictus fuerat: tāto hoc miraculo clar⁹ ap
pareret: eundē vrsū in insidiās occide
rūt. Cūq; hora qua iussus fuerat: nō redi
ret: vir dei Florētius suspicatus est eū re
diturū ⁊ vsq; ad horā vespēra expectans:
affligi cepit qđ isdē quem ex simplicitate
multa fratrē vocare cōsueuerat: vrsus mi
nime reuerteret. Die vero altera perrexit
ad agrū vrsūm pariter: ouesq; quesiturus:
quē occisum repperit sed sollicitē inquis
rens citius: a quib⁹ fuerat occisus: inue
nit. tūc sese in lamentū dedit: fratrū mali
ciā magis qđ vrsi mortē deplorās. Quēz
venerādus vir Eutyci⁹ ad se deductū cō
solari studuit: sed isdē vrs corā eo doloris
magni stimulis accensus imprecatus ē di
cens. Spero in omnipotēte deo quia in
hac vita ante oculos omnium ex sua mali
cia vīdictā recipiant. qui nihil se ledēz

tem vrsūm
protinus
tuor mon
statim ele
mēbus pi
vir dei flo
ita fratrib
ni enī vrs
fuerat: se
bat homi
dñm feci
cūctis qu
quere vlt
onis.

E

E
bunt. per
sepāt a r

E
ctionis

E
tum sit
fi ⁊ ille
litatis

E

E
secret.
eum
bus c

tem vrsu meū occiderūt. Cuius vocem protinus vltio diuina secuta est. Itā quatuor monachi qui eundē vrsu occiderāt: statim elephantico morbo percussi sūt vt mēbris putrescētibus interiret. Ad faciū vir dei florentius vehemēter expauit: seque ita fratribus maledixisset pertimuit. Quāni enī vite sue tēpore fiebat qz exauditus fuerat: se crudelē: se in eorū morte clama- bat homicidā. Ad iccirco omnipotentes dñm fecisse credimus ne vir mire simpli- citatis quātolibet dolore cōmorus: intor- quere vltra presumeret iaculū maledicti- onis.

Petrus.

Quāquid naz valde graue esse cre- dimus si fortasse cuilibet exagita- ti iracundia maledicamus.

Gregorius.

E hoc peccato cur me percuncta- ris an graue sit: cū paulus dicat. Itēqz maledici regnū dei spoli- dent. pensa igitur qz grauis culpa ē: que sepat a regno celestis vite.

Petrus.

Eid si homo non fortasse ex malici- a: sed ex lingue incuria maledi- ctionis verbū iaculatur in proximū.

Apud districtū iudicē petre ocio- sus sermo reprehenditur: quanto magis et noxiū. Idena ergo qz- tum sit dñabilis: qui a malicia nō vacat: si et ille sermo penalis ē qui a bonitate vti- litatis et humilitatis vacat.

Petrus.

Sentio.

Gregorius.

Idem vir dei egit aliud: quod si- lere non debeo. Cum enim mag- na eius opinio lōge lateqz crebre sceret. quidam dyacomis longe posuit ad eum pergere studuit vt eius se orationi- bus cōmenderet: qui ad eius cellulam ve-

nens: omnē locū per circuitum inuenit et numeris serpentibus plenum. Cūqz ve- hementer expauescerent: clamauit dicēs. serue dei ora. Erat autem tunc mira fere- nitas. Egressus vero florentius ad celū oculos et palmas tetendit vt illam pestē sicut sciret dominus auferret. ad cui⁹ vo- cem subito celum insonuit: atqz idē toni- truus omnes illos: qui eundē locum oc- cupauerunt: serpentes interemit. Quos cum vir dei florentius interemptos aspice- ret: dixit. Ecce illos occidisti domie qz eos hinc leuabit: Moxqz ad eius vocem tante aues venerunt: quanti serpētes oc- cisi fuerant: que asportātes singulos et lō- gius prouicientes: locū habitationis illi⁹ mundum a serpentibus omnimodo redē- diderunt.

Petrus.

Eid virtutis. quid fuisse meritū dicimus: qz eius ori tantū factus est deus proximus.

Gregorius.

Apud omnipotentis dei singula- rem mundiciam atqz eius simpli- cem naturam multū petre humas- ni cordis mundicia atqz simplicitas valet hoc ipsum nāqz quod eius famuli a terre- nis actionibus segregati: ociosa loqui ne- sciunt et mentem per verba spargere atqz inquinare deuitant: auctoris sui pre cete- ris exauditionē impetrant. Cui inquan- tum est possibile ipsa puritate ac simplici- tate cogitationis quasi ex quadā iam simi- litudine concordāt. Hos autē turbis po- pularibus admixti: dum frequēter ocio- sa nōnunqz vero etiam: qz est grauius: no- xia loquimur: os nostruz omnipotēti deo tanto longinquuz sit. quāto huic mundo proximū. Multum quippe deorsum duci- mur: dum locutione continua secularib⁹ admiscemur. Quod bene Isaias post- quam regem dominum exercituum vidit in semetipso se reprehendit et penituit: di- cens. Ae mihi: quia tacui: quia vir pollutus labijs ego sum: qui cur pollus

ta labia haberet: ostendit: cum subiunxit In medio populi polluta labia habetis ego habito. Pollutione namque labiorum habere se voluit: sed unde hanc praxerit indicavit: cum in medio populi polluta labia habetis se habitare perhibuit. Valde enim difficile est ut lingua secularium mentem non inquinat quam tangit: quoniam plerumque eis ad quedam loquenda condescendimus paulisper asueri hancipaz locutionem quam nobis indigna est: etiam delectabiliter tenemus ut ex ea iam redire non libeat: ad quam velut ex condescensione deducti: venimus inulti. Sicque fit ut ab ociosis ad notia: lenioribus ad graviora verba veniamus: et os nostrum ab oportente domino: tanto iam minus exaudiat in prece: quanto amplius inquinat stulta locutione: quoniam sicut scriptum est. Qui auertit aures suam ne audiat legem: oratio eius erit execrabilis. Quid ergo mirum si postulantes tarde a domino audimur: qui precipiente domino aut tarde: aut nullomodo audimus. Et quid mirum si Florentius in prece sua citius est auditus: quam in preceptis suis dominum citius audivit.

Petrus.

Abil est quod respondere valeat a parte rationi.

Gregorius.

Stitius vero qui predictus Florentius in via domini socius fuerat: magis post mortem claruit in virtute signorum. Nam cum multa ciues urbis illius de eo soleant narrare miracula: illud tamen est precipuum quod visum ad hec longobardorum tempora omnipotens deus per vestimentum illius assidue dignabatur operari. Nam quoties pluvialis deerat: et estu nimio terram longas sitas exurebat: collecti in unum ciues urbis illius eius tunicam leuarent: atque in conspectu domini cum precibus offerre consueverant. Cum qua dum per agros pergeret exorantes: respiciente pluvia tribuebat: que plene terram satiare potuisset. Ex qua re patuit eius anima: quid virtutis intus: quid meriti haberet cuius foris ostensa est vestis tram conditoris auerteret.

De Abarcio monacho de monte Marasco: Cap. XVI.

Aper quoque in parte Lapanie vir valde venerabilis Martius noies in monte Marasco solitaria vita durit: multisque annis in specu agustissimo inclusus fuit: quem multum ex nostris nouerunt: eiusque actibus presentes extiterunt: de quo multa ipse beate memorie papa Pelagius predecessore meo et alij religiosissimi viris narratibus agnouit. Cuius hoc miraculum primus fecit quod mori ut se in predicti montis foramine pertulit: ex petra eadem que in semetipsa concava angustum specum fecerat: aque stilla prurire: que Martio dei famulo in vni quotidia: non sufficeret: nec plus adesset: nec necessitati deesset: qua in re ostendit omnipotens deus quantam sui famuli curam gereret: cui vetusto miraculo potum in solitudine ex petre duritia ministraret. Sed antiquus hostis humani generis inimicus eius virtutibus inuidens: hunc visitata arte pellere ex eo specu molitus est. Nam amicum sibi bestiam serpentem sequegreffus: hunc ab eadem habitatio ne eiscere facto: terrore conatus est. Cepit etenim serpens in speluncam ventre solus cum solo: eoque orate se ante illum sternere: et cum cubare pariter cubare. Sed vir sanctus omnino imperturbatus: eius orationi manum vel pedem exte debet dicens: Si licentiam accepisti ut ferias: ego non prohibeo. Cumque hoc quotidie per triennium gereret: die quadam antiquus hostis tanta hac eius fortitudine vis eius infremuit: seque per diuexum montis latus in precipitum serpens dedit: omniaque arbuta loci illius flamma ex se exente cremauit. Qui in eo quod montis latus omne cubuisset cogente omnipotente deo monstrare compulsum est: quante virtutis fuerat: qui victus abscedebat. Perpetue queso: iste vir domini qui in montis vertice stetit: qui cum serpente per triennium iacuit securus.

Petrus.

Aditu pauco.

Gregorius.

In iste vite venerabilis inclisiois
sue tēpe primo decreuerat: vt vl-
tra mulierē non videret: nō qz as-
pernabat sexū: sed ex cōtemplata spē tem-
ptatiōis incurrere metuebat vicium. Qd
quedā mulier audiēs: audacter ascendit
montē: atqz ad eius specū impudētē pro-
rupit. At ille paulo longi⁹ intuens: ⁊ ve-
nientis ad se muliebria indumēta conspi-
ciens: sese in orationē dedit: in terrā faciē
de p̄ssit: ⁊ eousqz p̄stratus iacuit: quo im-
pudens mulier a fenestra cellule illi⁹ fati-
ligata recederet. Que die eodem mox vt
de mōte descendit: vitā finit: vt ex mor-
tis eius sentētia dare⁹ intelligi: qz valde
oipotēti deo displicuit qz eius famulū au-
su improbo cōtristauit.

Nō quosqz tpe dū multi ad hunc
religiosa deuotiōe concurrerēt: at-
qz arcta esset semita: que in deuexo
montis latere ad eius cellulā p̄perātes du-
cebat. Puer paruulus incaute gradiens
ex eodē monte cecidit: ⁊ vqz ad vallē cor-
ruit que sub mōte eodē sita quasi in pfun-
do conspicit. In loco quippe eodē tanta
mons ipse altitudine excreuit: vt arbusta
ingentia que ex eadē valle p̄deūt: ex mō-
te aspiciētibus quasi fructea esse videan-
tur. Perturbati itaqz sūt cūcti qui venie-
bāt: summaqz cura quesitū est: sicubi cor-
pus elapsi pueri potuissz inueniri. Quis
enī, aliud nisi extinctū crederet? quis vel
corpus ad terrā integrū peruenisse suspi-
caret? Duz interpositis vbiqz scopulis in-
partibus discerpi potuisset. Sed requis-
tus puer in valle inuētus est: non solū vi-
uus: sed etiā incolumis. Tūc cunctis pa-
tenter innotuit: qz ideo ledi nō potuit: qz
hūc ī casu suo Martij oratio portauit. In
specu vero illius magna desup rupes emi-
nebat: que cū ex parte exigua monti vides-
ret affixa: martij celle p̄minens casuz suū
quotidie: ⁊ illius interitū ruitura minaba-
tur: ad hūc Mascator illustis vir armen-
tarij nepos cū magna rusticorū multitu-
dine veniens precabatur: vt vir dei de specu
eodē dignaret exire: quatenus ipse ruitur-

ram rupem ex monte potuisset euellere:
atqz in specu suo dei famulus iam secur⁹
habitaret. Quqz huic vir dei nequaqz ac-
quiesceret: ei quod posset vt faceret piece-
pit: ⁊ ipse in celle remotiori se parte cōru-
lit. Si tamē moles rueret: dubiū nō erat
qz simul ⁊ specū destrueret: ⁊ Martiū ne-
caret. Itaqz dum ea que venerat multitu-
do conaret: si posset sine periculo viri dei
ingens illud qd desuper incubuerat farū
leuare: cūctis videntibus rep̄ere res val-
de admirabilis contigit: quia moles ipsa
quā conabant euellere: subito ab eis dē la-
borantibus euulsa: ne spelunce Martij res-
crū tangeret saltū dedit: ⁊ quasi serui dei
lesionē fugiens lōgins cecidit. Quod ad
iussu oīmpotentis dei angelico ministe-
rio actū intelligit: qui diuina prouidētia
disponit oīua fideliter credit. Hic cū pri-
us se in eundē montē cōtulit: nec dū clau-
so specu habitans: cathena sibi ferrea pes-
dem ligauit: eāqz saxo ex parte altera affi-
xit: ne ei ultra liceret p̄gredi: quā cathē-
ne ei⁹ quantitas tendebat. Quod vir
vite venerabilis Benedictus audiēs: cu-
ius superius memoriā feci: ei per discipu-
lum suū mandare curauit. Si seruus dei
es: nō te teneat cathena ferri: sed cathena
xp̄i. Ad quā vocem Martius p̄tinus ei⁹
dem compedē soluit: sed nunq̄ postmo-
dum solutū tetendit pedē ultra locū quo
hūc tendere ligatū consueuerat: atqz in tā-
to se spacio sine cathena cohercuit: in qn-
to ⁊ antea ligatus māsit. Qui duz se post-
modū in ei⁹ loci specu cōclusisset. Les-
pit etiā discipulos habere: qui ab ei⁹ spe-
cu seorsum habitātes ad vsum vite: aquā
de puteo haurire cōsueuerāt. Sed funis
in quo ad hauriendā aquā situla depēde-
bat: crebro rumpebat. Unde factuz est vt
eandē cathenā quā ex pede suo vir domi-
ni soluerat: eius discipuli peterēt: eamqz
fumi adiungerent: atqz in illam situlā liga-
rent. Ex quo iam tempe cōtigat vt idē funis
tingeret aqua: ⁊ nullo modo rumperet.
Quia enī cathenā viri dei funis ille
contigit: ipse quoqz ad tolerandā aquam

iam fidelē credimus fuisse: carne domini
suscitavit. Saulū vero suscitavit in mens-
te. Equidem post resurrectionē carnis de
Nazari virtutibus tacet: sed post resurre-
ctionē anime capere nostra infirmitas nō
valet: quāta in sacro eloquio de Pauli vir-
tutibus dicunt: quod illius crudelissime co-
gitationes ad pietatis mollia cōuerse sunt
viscera: quod mori cupit pro fratribus: in quo
rū prius morte gaudebat: quod plenus om-
nis scripture sciētia nil se scire iudicat: ni-
si xpm̄ Iesum hūc crucifixū: quod pro xpo
virgis libenter cedit: quē gladijs insequē-
bat: quod apostolorū honore sublimis est.
Sed tamē sponte paruulus in medio di-
scipulorū quod ad celi tertiū secreta ducit:
et tamen mentis oculū per cōpassionē refle-
cit ad dispensandū cubile cōiugatorū: vi-
dens vxori vir debitū reddat et vxor viro:
quod admiscet in contemplatiōe certibus
angelorū: et tamen nō aspernat cogitare:
atq; disponere facta carnaliū: quod gaudet
in infirmitatibus: sibiq; in otumelijs pla-
cet: quod ei viuere xps̄ est et mori lucrū: quod to-
tū iam extra carnē est hōc ipm̄: quod viuūt in
carne. Ecce qualiter viuūt qui ab inferno
mentis ad vitā pietatis rediūt. Minus est
ergo quēpiam in carne suscitari: nisi forte
per viuificationē carnis ad vitā reducat
mentis: vt ei hoc agatur per exterius mi-
cralum: quatenus conuersus inter ius
uiuificetur.

De Benedicto monacho:
Capitulū. XVIII.

Petrus.

Alde infra credidi hoc quod mor-
do quod sit incōparabiliter superi-
us agnoui. Sed queso cepta pro
sequere vt dum tempus vacat:
sine edificatiōe hora non transeat.

Gregorius.

Rater quidā meū est in monaste-
rio cōuersatus: in scriptura sacra
studiosissimus: qui me etate prela-
bat: et ex multis que nesciebā: me edifica-
re cōsueuerat. Huius itaq; narratiōe vidi:

ci: quod fuit quidā in campanie partibus in-
tra quadagesimū Romane vrbis milia-
riū: nomine Benedictus: qui quidē eta-
te iuuenis: sed morib; grādeus et in san-
cte cōuersatōis regula se fortiter stringēs
Quē Totile regis tempore cum Gothi
repperissent: hūc incendere cum sua cella
moliti sunt. Ignē namq; posuerūt: sed in
circuitu arserūt omnia. Cella vero illius
igne cōburi non potuit. Quod videntes
Gothi magisq; sentientes: atq; hūc ex suo
habitu trahētes: nō longe aspererūt
succensū elibanū: qui coquēdis panibus
parabat: eūq; in illo piecerūt: elibanūq;
clauserūt. Sed die altero ita illesus inuē-
tus est: vt non solū eius caro ab ignibus:
sed neq; extrema vllomō cremarent.

Petrus.

Atiqū trium puerorū miraculū
audio: qui prolecti in ignibus le-
si non sunt.

Gregorius.

Etud vt opinor miraculū ex pars-
te aliqua dissimiliter gestum est.
Tunc quippe tres pueri ligatis
pedib; ac manibus in ignē prolecti sunt:
quos die altera rex requirens: in camino
illestis vestibus deambulantes repperit.
Ex qua re colligit: quia ignis in quo sa-
crati fuerāt: qui eorū vestimenta nō contā-
git: eorū vincula cōsumpsit: vt vno eodē-
q; tempe in obsequio infortū et haberet flā-
ma virtutē suam ad solatiū et nō haberet
ad tormentum.

De Ecclesia beati Zenonis
martyris: in qua aque vltra por-
tam apertā inundātes minime
intrauerūt. Cap. XIX:

Hic tam antiquo miraculo die-
bus nostris res similis ex con-
trario enenit elemento. Nam
nuper Iohānes tribunus rela-
tiōe sua me docuit: quod Brunolfus comes
cū illico adesset: se cum rege Authario eo-
tpe in loco eodē vbi nūtra res prigit: affulsit

ferri in se fortitudinem traxit.

Petrus.

Acta hec placent: quia mira sunt
et multū recentia.

De Adonacho ex monte ar
genteo: qui mortuū suscita
uit: Capitulū XVII.

Gregorius.

Astris modo temporibus quidā
vir Quadragesim⁹ nomine Bus
xentine ecclesie subdyaconus fu
it: qui ouis suorum gregē pascere in eius
dem Aurelie partibus solebat: cuius val
de veracis viri narratiōe res mira inno
tuit: que secreto fuerat gesta. Is namq
ut prediximus: dū gregis sui in Aurelia
curā gereret: in diebus eiusdem vir fuit e
monte qui Argentarius vocat: venerabi
lis vite qui habitū monachi: quē preten
debat species moribus explebat. Idcirco
q ad ecclesiā beati Petri apostolorū prin
cipis ab eodem monte Argentario annis
singulis venire cōsueuerat: atq ad hunc
quē predicti Quadragesimū subdyaconē
sicut ipse narrauit: hospitalitatis gratia ve
clinabat. Quadā vero die dum eius hos
pitiū: quod nō longe ab ecclesia aberat:
irasseret: cuiusdā pauperule mulieris ma
ritus iuxta defunctus est. Quē ex more
lotū: vestimentis indutū: et sabono cōstris
ctum: supernemente vespere sepellire ne
quiuerūt. Hgitur iuxta defuncti corpus vi
duata mulier sedit: que in magnis fletib⁹
noctem ducens: cōtinuis lamentorū voci
bus satifaciebat dolori. Tunc hoc diu
tius fieret et flere mulier nullomodo cessa
ret: vir dei: qui receptus hospitio fuerat:
Quadragesimo subdyacono cōpunctus
ait: Dolori hui⁹ mulieris anima mea cō
patit: rogo: surge et oremus. Perrexerūt
igit vtriq ad vicinam ecclesiā: sese par
ter in orationē dederunt. Tunc diutius
orassent complere orationē Quadragesi
mū subdyaconū seruus dei petiit. Qua
completa ab altaris crepidine puluerem

collegit: atq cū eodem Quadragesimo
ad defuncti corpus accessit: seq ibidez in
orationē dedit. Tunc diutius orasset: iā
non: sicut prius fecerat orationē comple
re cū subdyacono voluit: sed ipse benedi
ctionem dedit: statimq surrexit. Et quia
manu dextera puluerē collectū gestabat:
sinistra palliū: quo facies defuncti velaba
tur: abstulit. Quod cū mulier fieri cerne
ret: cōtradecere vehementer cepit et mira
ri quid vellet facere. Ablato itaq pallio
diu de eo: quē collegerat puluerē: defun
cti faciem fricauit. Tunc diutius fricare
tur: recepit animā: oscitauit: oculos ape
ruit: seseq eleuans resedit: quid erga se
ageret: miratus est: ac si de grauissimo sō
no fuisset excitatus. Quod cū mulier la
mentis fatigata cōspiceret: cepit ex gau
dio magis flere: et voces amplius edere.
Quā vir domini modesta prohibitiōe cō
pescuit: dicens: Tace tace: sed si quis te
requisierit: qualiter factū sit: hoc solumo
do dic: quia dominus Iesus xp̄us opera
sua fecit. Dixit hoc atq eius hospitio exi
uit Quadragesimū subdyaconū protin⁹
reliquit: et in loco eodem ultra nō compa
ruit. Temporale namq honorem fugiēs
egit ut ab his: quibus visus in tanta vir
tute fuerat: nunquā iam in hac vita vide
retur.

Petrus.

Quid alij sentiant ignoro. Ego an
tem pre cūctis miraculis hoc po
tius existimo esse miraculū: q ad
vitā mortui redeunt: eorūq anime ad car
nem ex occulto renouant.

Gregorius.

Visibilia atēdimus: necesse est
ut credamus. Si vero inuisibilia
pensamus: nimirū cōstat quia ma
ius est miraculū: predicationis verbo atq
orationis solatio peccatorē conuertere: q
carne mortuū suscitare. In isto enim resu
scitat caro itēq moritura. in illis vero anī
ma in eternū victura. Cum enim propono
duos: in quo horū existimas maius fore fa
ctū virtute miraculū: Lazarū quippe quē

se: eamq; cognouisse testat. Predictus tribunus narravit: dicens: quia ante hoc ferre quinquennium quādo apud hanc Romanā urbē alieuū suū tibiis egressus est: tantūq; crescēs ut eius vnda sup muros vrbis influeret. atq; in ea maximas regiones occuparet: apud Aeronēsem urbem fluit? Athēsis ex crescent: ad beati Zenonis martyris atq; pontificis ecclesiam venit. Cuius ecclesie dū essent ianue aperte aqua in eā minime intrauit: que paulisper crescēs vsq; ad fenestras ecclesie: q̄ erant tectis prime: peruenit: sicq; stans aqua ecclesie ianuā clausit ac si illud elementū liquidū in soliditatē parietis fuisset mutatum. Cūq; essent multi interius inuenti: sed aquarū magnitudine oīs ecclesia circumdata: qua possent egredi: nō haberent. ibiq; se siti ac fame deficere formidarent: ad ecclesie ianuā veniebāt: ad bibendum hauriebāt aquā que ut predixi vsq; ad fenestras excreuerat: et tamē intra ecclesiam nullomodo diffuebat. Hauriri itaq; ut aqua poterat: sed diffuere ut aqua nō poterat. Siās autē ante ianuā ad ostendendū cunctis meritū martyris: et aqua erat adiutorū et quasi aqua nō erat ad inuadendum locū. Ideo antiquo antedicti ignis miraculo vere predicti non fuisse dissimile qui trū puerorū et vestimēta nō contigit et vincula incendit.

De Stephano presbytero p
uincie Valerie: cui: quia famulo suo negligenter loquebatur ad extrahendas caligas dyabolus obediuit. Cap. XX.

Petrus.
Ira sunt valde sanctorū facta que narras et presenti infirmis tantū hominū vehemēter stupēda. Sed q̄ tātos nūq; in Italia fuisse audio admirāde virtutis viros: nos se velim si nulla eos contigit antiqui hostis insidias p̄tulisse: an ex insidijs profecisse.

Gregorius.

Gregorius. In labore certaminis nō est palma victorie. Ande ergo victores sunt: nisi q̄ cōtra antiquē hostis insidias decertauerūt. Maligū q̄ppe spiritus cogitatiōi locutioni atq; opī nostro semp insitit: si fortasse quid iueniat. vnde apud examen eterni iudicis accusator existat. Eis etenim nosse quō ad decipiendū semp assitit.

Gregorius.

Gregorius. Adā qui nūc nobiscū sūt: rē quā narro testant q̄ vir vite venerabilis Stephanus nōie Valerie provincie presbyter huius nostri Bonifacii dyaconi atq; dispersatoris ecclesie agnitioe primus. Qui quadā die de itinere domū regressus: mācipio suo negligēter loquēs p̄cepit: dicens. Veni dyabole discalcia me. Ad cuius vocē mox ceperunt se caligarū corrige in sūma velocitate dissolvere ut a pte cōstaret q̄ ei ipse, qui nomīa tus fuerat: ad extrahēdas caligas dyabolus obedisset. Quis mox ut presbyter vidit vehemēter expauit: magnisq; vocib; clamare cepit: dicens. Recede miser: recede: nō enī tibi sed mācipio meo locut' sum. Ad cuius vocē primus ita ut inuēte sūt: magna iā ex pte dissolute corrige remāserūt. Qua in re collige: antiquus hostis q̄ rāz presto ē factis corporalibus q̄ nimis insidijs nostris cogitationibus insitit.

De puella cōuersa cuius sōlo imperio homo ē a demone liberatus. Cap. XXI.

Petrus.

Petrus. Abominosum ē valde atq; terribile cōtra inimici insidias semper intēd. re et cōtinue quasi in acie stare.

Gregorius.

Gregorius. Abominosus nō erit si custodiā nostrā: nō nobis: s; gratie supne tribuimus. ita tamen ut et ipsi q̄tum

possumus: sub protectione dei vigilemus. Si autem antiquus hostis a mente ceperit expelli: ex diuina largitate plerumque agitur non ut solū iam timeri nō debeat: sed ipse etiā bene viuentiū virtute terreatur. Rei namque quā narro vir sanctissimus Eleutherius senex pater: cuius memoriam superius feci: testis extitit mihi: hoc intrinsecus curauit quod in Spoletana urbe puella quedā tam nūbilibus cuiusdā primarij filia celestis vite desiderio exarsit: ei quē patē resistere ad viā vite conatus est. Sed contēpto patre cōuersationis habitū suscepit. Quā ex re factū est ut eā pater sue substantie exhere dē faceret: mihi quē et aliud nisi sex vntias vnius possessiuncule largiret. Eius vero exemplo pronocate ceperit apud eā multē nobilioris generis puellē conuerti atque omnipotēti dño dicata virginitate seruare. Quādā vero die idē Eleutherius abbas vir vite venerabilis ad eam gratia exhortationis atque edificationis accesserat: et cū ea de verbo dei colloquē sedebat. Cū repēte ex eodē fundo quē in sex vntiis a patre perceperat: cuius xenio rusticus venit. Qui dū ante eos assisteret: maligno spiritū corceptus cecidit fatigatque numis stridoribus atque balatib⁹ cepit. Tūc sancti monialis femina surrexit atque irato vultu magnis clamorib⁹ impauit: dicens. Exi ab eo miser. exi ab eo miser. Ad cuius vocem mox per os vexati dyabolus rōdit: dicens: et si de isto exeo in quē intrabo. Quā su autē iuxta porcus puulus pascebatur. Tūc sancti monialis femina pcepit: dicens. Exi ab eo et in hūc porcū ingredere. Qui statim de hōie exiit: porcū quē iussus fuerat iussit: occidit et recessit.

Petrus.

Elim nosse si saltē porcū cōcedere spiritui imūdo debuit.

Gregorius.

Proposita regula nostre actiōi sit facia veritatis. Ipse etenim redemptor noster a legione: quē homines tenebat: victus ē. Si eijs nos: mitte nos

in gregē porcorū. Qui hāc ab homine expulit: et in porcos ire eosque in abyssū mittere cōcessit. Ex qua re etiā hoc colligit quod absque cessante dīpotētis dei nullā malignus spūs cōtra hōiem potē habere: quā in porcos itrare nō potuit nisi pmissus. Illi ergo nos necesse ē: spōie subdici: cui omnia subiiciunt in vita ut tāto nris hostib⁹ potētiores sim⁹. Quō cū auctore oīm vniū efficiamur per hūilitatē.

De presbytero prouincie Valerie qui furē ad sepulchrū suū tenuit: Cap. XXII.

Quid autē mirū si electi quicquid in carne positi multa facere mirabiliter possunt. quorum ipsa quoque ossa mortua plerumque in multis miraculis viuunt. In valerie namque prouincia res ē hec gesta: quā narro mihi quē me morie abbatīs mei valētionis relatiōe cognita. Ibi etenim quidā venerabilis sacerdos erat: quē cū clericis suis dei laudib⁹ bonisq⁹ opibus intētus: sancte cōuersatiōis vitā ducebat. Supueniente autē vocatiōis die defunct⁹ est atque ante ecclesiā sepult⁹. Eidē vero ecclesie causę inherēbat omniū atque idē loc⁹ in quē sepultus est: ad eandem oues tendētib⁹ prius erat. Quādā autē nocte cū clericis intra ecclesiā psallētib⁹ fur venisset ut ingressus caulas furtū faceret: veruecē tulit: et cōcitus exiit. Tū vero peruenisset ad locū vbi vir dñi sepult⁹ erat: et repēte hesit: et gressum mouere nō potuit: veruecē quidē de collo deposuit: eūque dimittere voluit: sed manū laxare nō valuit. Cepit igitur stare miser cū preda sua reus et ligat⁹. volebat veruecē dimittere nec valebat: volebat egredi cū veruecē nec poterat. Miro modo itaque fur quē a vinctis videri timuerat: hūc mortu⁹ tenebat. Cum itaque gressus manusque illi⁹ fuissent obstricti: immobilis pstitit. Facto autē mane expletis quē laudib⁹ dei ab ecclesia: egressi sunt clerici et iuenerūt ignotū hōiem veruecē tenentem manu. res venit in dubiū virū veruecē tollerēt an offerret. Sed culpe re⁹ cit⁹

indicant penā. mirati omēs qz ingressus
fur viri dei merito ad pda suā stabat liga-
tus. Quis se p eo p̄tinus i orationē dede-
rūt. suisq; p̄cibus vix obtinere valuerunt
vt q res eorū venerat rape: saltē vacu⁹ ex-
ire mereret. Itaq; fur qui diu steterat cu3
preda captiu⁹. qnq; exijt vacuus ⁊ liber.

Petrus.

Paret quāte sit sup nos dulce:
dinis oipotēs de⁹: cui⁹ erga nos
fuit tam lucida miracula.

**De abbate prenestine mōtis
eiusq; presbytero. Ca. XXIII.**

Gregorius.

Prenestine vrbis mōs geminet:
quo beati petri apostoli monaste-
riū sitū est: virozū dei quorū relati-
one adhuc i monasterio positū audisse me
cōtingit magnū: hoc qd narro miraculum
qd eiusdē monasterij monachi se nosse te
stabant. In eo nāq; monasterio fuit: pater
vite venerabilis qui quendā monachum
nutriēs: vsq; ad reuerēdos prouexit mo-
res. Cūq; eū in timore dñi videret excre-
uisse: in eodē sibi monasterio tūc presbyte-
rū fecit ordinari. Cui post ordinationē su-
am qz nō longe abesset: eius exitus p re-
uelationē indicatū ē. A predicto autē pa-
tre monasterij petijt quaten⁹ ei pcederet
vt sibi sepulchrū pararet. Cui ille rēdit.
Ante te quidē ego moritur⁹ sum: s; tū va-
de ⁊ sicut vis prepa sepulchrū tuū: reces-
sit igit ⁊ prepaui. Cū nō post multos die-
es senex pater febre preuētus ad extrema
puenit. atq; assistenti presbytero iussit: di-
cens. In tuo sepulchro me pone. Cūq; il-
le diceret scis qz ego modo secutur⁹ sum:
vtrosq; capere nō potest: abbas p̄tin⁹ re-
spondit. ita fac vt dixi qz sepulchrū tuum
ābos nos capit. Defunct⁹ itaq; est atq; i
sepulchro eodē: qd sibi presbyter paraue-
rat: positus. Mor quoq; ⁊ presbyterū cor-
poris languor secutus ē. Quo languore
crescēte citius presbyter vitā finiuit. Cū-
q; ad sepulchrū qd sibi ipse parauerat:
corpus illius fuisset a fratribus deporta-
tū: aperto eodez sepulchro viderūt oēs q
aderont: locum nō esse vbi poni potuisset
qz corp⁹ patris monasterij qd illic aū po-
tū nerat: omne illud sepulchrū tenebat
Cūq; fratres qui presbyteri corpus vetu-
lerāt: factā sibi sepeliēdi difficultatē vide-
rent. vn⁹ eorū exclamauit: dicēs. O pater
vbi est qd dixisti qz sepulchrū illud ābos
vos capet. Ad cuius vocē subito cunctis
vidētibz abbas corp⁹ qd illic ante po-
sitū fuerat ⁊ supinū iacebat: se vertit in la-
tere ⁊ vacante sepulchro locū ad sepeliē-
dū presbyteri corpus prebuit ⁊ qz vtrosq;
q; ille locus caperet: sicut viuus p̄miserat:
mortuus impleuit. Sed qz hoc qd predi-
xi apud prenestinā vrbem in beati Petri
apostoli monasterio gestū est. His ne ali-
quid etiā in hac vrbe de eius ecclesie cus-
todib⁹ vbi sacratissimū corpus illius est
positum audire.

Petrus.

Olo atq; id vt fiat magnope de-
precor.

**De Theodoro ecclesie sancti
Petri apostoli vrbis Rome mā
sionario. Cap. XXIII.**

Gregorius.

Adhuc supsunt qui Theodorū
eius ecclesie custodē nouerūt:
cuius narratiōe innotuit res q
ei contigit: valde memorabilis
qz quadā nocte vñ citius ad meliorandā
iuxta ianuā lumina surrexisset. ex more li-
gneis gradib⁹ sub lāpade positus stabat ⁊
lampadis refouebat lumē. Cum repente
beatus petrus apostolus in stola candida
deorsum in pauiētō constitit ei⁹ dixit.
Colliberte quare citius surrexisti. quo di-
cto ab oculis aspiciētis euauit. Sed tan-
tus in eū pauor irrui vt tota in illo corpo-
ris virtus deficeret ⁊ per dies multos de
stratu suo surgere nō valeret. Qua in re
quid idē beat⁹ apostolus seruicibus sibi
voluit nisi presentia sui respect⁹ ostende-
re: qz quicquid pro eius veneratiōe age-

gerentis ipse hoc p mercede retributionis
sine intermissione semp videret.

Petrus.

Qui hoc nō tā apparet mirū quā
visus est: sed qz is qui eū vidit: cū
sanus esset egrotauit.

Gregorius.

Quid super hac re miraris petre.

Quid nā mēti excedit qz cū Da
niel ppheta magnā illā ac terribi
lē visionē vidit: ex q etia visionē ptemuit
ptinus adiungit et ego elangui et egrota
ui p dies plurimos. Caro enī ea que sunt
spūs: cape nō valet. et iccirco nōnunq cū
mens humana vltra se ad videndū ducit
necesse est vt hoc carnē vasculū: qd ser
re talēti pond nō valet: infirmet.

Petrus.

Qrupulū cogitationis mee apers
ta ratio dissoluit.

**De Abundio mansionario ec
clesie sancti Petri La. XXV.**

Gregorius.

Alius illic nō ante longa tpa
sicut nostri seniores referunt:
custos ecclesie Abundius dicitur
est magne humilitatis atqz gra
uitatis vir ita omnipotēti deo fideiiter ser
uiens vt idē beatus Petrus apostolus sig
nis ostēderet. quantā de illo haberet esti
mationē. In aīcū quedā puella paralitica
in ei ecclesia pmanēs manib⁹ repet et dis
solutis renib⁹ corp⁹ per terram traheret:
diūqz ab eodē beato Petro apostolo pe
teret vt sanari mereret: nocte quadā ei p
visionē assistit et dixit. Eade ad Abundiū
mansionariū et roga illū atqz ipse tibi salu
tē restituet. Quā illa de tāta visionē cer
ta esset: sed quis esset Abundius: ignora
ret: cepit hac illucqz p ecclesie loca se tras
bere vt quis esset Abundi⁹: inuestigaret.
Cui repēte ipse factus ē obuiū quē quere
bat ei⁹ dixit. Rogo te pater indica mihi
quis est Abundius custos. Cui ille respo

dit. Ego sum. At illa inquit pastor et mi
trator noster beatus Petrus apostol⁹ ad
te me misit vt ab infirmitate illa liberare
me debeas. Cui ille respo dit. Si ab ipso
missa es surge manūqz ei⁹ tenuit et eā i sta
tum suū ptinus erexit. Sicqz ex illa hora
oēs in eius corpore nerui ac mēbra solida
ta sunt. vt solutionis illius signa vlti⁹
nulla reemānerēt Sed si cuncta que i ei⁹
ecclesia gesta cognouim⁹: reuoluere cona
mur: ab oīm iam pculdubio narratiōe cō
cessimus. Unde necesse est vt ad moder
nos patres quorū vita per italie pulcias
claruit: narratio se nostra retorqueat.

**De Abena monacho solitario.
Cap. XXVI.**

Aper in samnia prouincia qui
dam venerabilis vir Menas
nomine solitariā vitā ducebat:
qui nostrorū multis cognitus
ante hoc fere est decennium defunctus.
De cuius operis narratione vnum aucto
rem nō infero. Q pene tot mihi in eius
vita testes sunt quot samniā prouinciam
nouerunt. Ilic itaqz nihil ad vsum suum
aliud nisi pauca apiū vascula possidebat.
Huic cum longobardus quidā in eis dem
apibus rapinā voluisset ingerere: pri⁹ ab
eodem viro verbo correptus est: et mox p
malignum spiritū ante eius vestigia ve
xatus. Qua ex re factus est vt sicut apud
omnes incolas ita etiā apud eandem bar
baram gentē eius celebre nomen haberes
tur nullusqz vltra presumeret eius cellu
lam nisi humilis intrare. Sepe vero ex vi
cina silua venientes vrsi: apes eius come
dere conabant: quos ille deprehensos se
rula: quā portare manu consueuerat: ce
debat. ante cuius verba immanissime bestie
rugiebant et fugiebant et que gladios for
midare vir poterant: ex eius manu letus
serule pertimescebant. Huius studiū fuit
nihil in hoc mundo habere: nihil quere
re. omēs q ad se charitatē cā veniebāt: ad
eterne vite desideria accēdere. Si quans

do autem quolibet culpas agnosceret: nunquam ab increpatioe parceret: sed amoris igne succensus: studebat in eis vehementer per linguam sentire. Consuetudinem vero vicini vel longe posset: eiusdem loci ac cole fecerunt: ut diebus certis per ebdomadam unusquisque ei oblationes suas transmitteret: ut esset quod ipse ad se venientibus offerre potuisset. Quodam vero tempore possessorem quidam Carterius nomine in mundo desiderio devotus: quandam scitimoniale feminam rapuit: sibi quoque illicito matrimonio coniunxit: quod mox ut vir dominum cognovit: ei per quod posuit: que fuerat dignus audire: mandavit. Cumque ille sceleris sui conscius timeret: atque ad virum dei accedere nequaquam presumere: ne forte hunc asperere ut delinquentes solebat: increparet: fecit oblationes suas eas inter oblationes aliorum misit: ut eius munera saltem nesciendo susciperet. Sed cum coram eo fuissent oblationes omnium deportate: vir dei tacito: sed ita sigillatim omnes considerare studuit: et oes alii eligens atque seorsum ponens: oblationes quas idem Carterius transmiserat: cognovit per spiritum presens: et abiectis decens: Hec et dicite ei: oblationem suam omnipotenti deo tulisti: et mihi tuas oblationes transmittis. Ego oblationem tuam non accipio: quia suam abstulisti deo. Quia ex re factum est ut presentes quosque magnus timor inuaderet: cum vir domini tam scilicet de absentibus indicaret.

Petrus.

Petros hominum suspicior martyrium subire potuisset: si eos tempus persecutionis inuenisset.

Gregorius.

No sunt Petre martyrii genera: unus in occulto: alter quoque in publico. Nam et si persecutio deest exterior: martyrii meritum in occulto est: cum virtus ad passionem prompta flagrat in anima. Quia enim esse possit et sine aperta passione martyrii: testatur in euangelio dominus: qui se bedee filij adhuc pre infirmitate mentis maioris sessionis loca querentibus dicit: Potestis bibere calicem quem ego bibitur?

sum? Cui videlicet cum responderet: Possimus. Atque utriusque: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram non est meum dare vobis: quid autem calicis nomen nisi passionis poculum signat? Et cum nimirum constaret: quod Iacobus in passionem occubuit: Iohannes vero in pace ecclesie quieuit incontinentanter colligitur esse et si ne aperta passione martyrius: quando et ille calicem domini bibere dictus est: qui ex persecutione mortuus non est. De his autem talibus tantis viris quorum superius memoria feci: cur dicamus quod si persecutionis temporis extitisset: martyres esse potuissent: qui occulte antiqui hostis insidias tolerantes: suosque in hoc mundo adversarios diligentes: cunctis carnalibus desideriis resistentes: per hoc quod se omnipotenti deo in corde mactaverunt: etiam pacis tempore martyres fuerunt: dum nostris modo temporibus viles quosque et secularis vite personas de quibus nil celestis glorie presumi posse videbatur: orta occasione corrigit ad martyrii coronas pervenisse.

De quadraginta rusticis qui pro eo quod carnes immolaticias comedere noluerunt: a longobardis occisi sunt: Cap. XXVII.

Ante hos fere annos quindecim sicut hic testatur: qui inter esse potuerunt: quadraginta rustici a longobardis capti: carnes immolaticias comedere compellebantur. Qui cum valde resisterent: et contingere cibum sacri legum nollent: cepere longobardi: qui eos tenuerant: nisi immolata comederent: morte eis minari. At illi eternam potius vitam quam presentem ac transitoriam diligentes: firmiter persisterunt: atque in sua constantia simul omnes ocelli sunt. Quid itaque isti nisi veritatis martyres fuerunt: qui ne vetitum comedendo: conditorum suorum offenderent: elegerunt gladiis vitam finire.

De multitudine captiuorum quod pro eo quod caput capre adorare noluerunt occisi sunt: Cap. XXVIII.

Eodem quoque tempore duz fere. xl. captiuos alios longobardi tenuissent more suo immolauerunt caput capre dyabolo. hoc ei per circuitu currētes. et carmine nefando dedicātes. Tūc illud ipsi prius submissis ceruicib⁹ adorarēt: eos quoque ceperāt: hoc adorare pariter cōpellabāt. Sed ex eis dē captiuis maxia multitudo magis eligēs moriēdo ad vitā immortalē tendere q̄ adorādo vitā mortalē tenere: obtemperare iussis sacrilegis noluit et ceruicē quā semp creatori flexerat: creature inclinare contēpsit. vñ factum est vt hostes qui eos ceperāt graui iracūdia accēsi: cūctos gladijs interficerēt: quos in errore suo p̄ticipes nō haberēt. Quid ergo mirū si etum p̄te p̄secutiōis tpe illi martyres esse potuissent: qui in ipsa quoque pace ecclesie se metip̄os semp affligētes angustā martyrij tenuerūt viā. qñ ingruēte p̄secutionis articulo. hi etiam meruerūt martyrij palmas accipere: qui i pace ecclesie latas huius seculi vias sequi videbant. Nec tamē hoc qd de eis dē electis dicimus viris: de cūctis itā quasi in regula tenem⁹. Itā cum p̄secutionis aze tēpus irruit: sicut plerique martyriū subire possunt. q̄ esse in pace ecclesie despicabiles vident. ita nōnunq̄ in debilitatis formidinē corruūt qui in pace ecclesie pri⁹ fortiter stare videbant. Sz eos de quib⁹ p̄dicim⁹: fieri martyres potuisse fidēter fatemur: q̄ hoc itā ex eorū fide colligim⁹. Cadeſ ei nec in apta p̄secutione poterāt hī: de quibus cōstat quia et vsq̄ ad finem vite in occulta animi virtute perstiterunt.

De Arriano episcopo cecato:
Cap. XXIX.

Petrus.

Afferis ua est. Sed super indignos nos diuine misericordie dispensationē miroz. Quia longobardozū seuciā ita modē ratur vt eorū sacerdotes sacrilegos qui esse se fidelium quasi victores vidēt: orthodo

rozū fidē psequi minime permittat.

Gregorius.

Hec petre facere plerumq̄ conati sunt: sed eorū seuciē miracula sua perna restiterūt. Ande vnū narro qd per Bonifaciū monasterij mei monachū: qui vsq̄ ante quadrienniu cū longobardis fuit: adhuc ite tridū agnouit. Cū ad Spoletanā urbē longobardozū episcopus scz Arrian⁹ venisset et locuz illic vbi solētia ageret: nō haberet: cepit ab eius ciuitatis Episcopo ecclesiā petere: quam suo errori dedicaret. Qd vñ valde Episcopus negaret. idē qui venerat Arrian⁹ beati Pauli apostoli illic ecclesiā comin⁹ si tam se die altero violēter intraturū professus est. Qd eiusdē ecclesie custos audies festinus cucurrit: ecclesiā clausit: seris muniuit. Facto autē vespe lampades oēs extinxit: seq̄ in interiorib⁹ abscondit. In ipso autē subsequētia lucis crepusculo. Arrianus episcopus collecta multitudine aduenit: clausas ecclesie Ianuas effringere paratus: sed repente cūcti simul. porte diuisit⁹ concussas abiectis longius seris apertae sunt atq̄ cum magno sonitu. oīa ecclesie claustra patuerūt effuso desuper lumine omēs que extincte fuerant lāpades accense sunt. Arrianus vero episcopus q̄ viz facturus aduenerat: subita cecitate percussus est. atq̄ alienis iam manib⁹ ad suum habitaculū reductus. Qd vñ longobardi in eadē regione positi omēs agnoscerēt: nequaquā vltius p̄sumpserūt catholica loca temerare. Miro enī modo res gesta est: vt quia eiusdē Arriani clausae lampades in ecclesia beati Pauli fuerant extincte: vno eodēq̄ tēpore vt ipse lumen p̄deret et in ecclesia lumen rediret.

De Arrianorū ecclesia que in Romana vrbe catholica cōsecratione dedicata est. Cap. XXX.

Ed neq̄ hoc sileā q̄ ad eiusdē Arriane hereſeos damnationē in hac quoque vrbe ite bienniu

pietas superna mōstrauit. Ex his quippe que narro aliud populus agnouit: aliud autē sacerdos et custodes ecclesie se audis se et uidisse testantur. Arrianorum ecclesia in regione urbis huius quae Subura dicitur cum clausa usque ante biennium remansisset: placuit ut in fide catholica introductis illis beati Stephani et sancte Agathe martyrum reliquiis dedicari debuisset. Ad factum est. Illa cum magna populi multitudi- ne ueniētes atque omnipotēti dño laudes canentes eandē ecclesiam ingressi sumus. Tūc in ea iam missarū solēnia celebrarent et pre eiusdē loci angustia populi se turba compremere: quidā ex his quae extra sacra- rium stabant porcū subito intra suos pedes huc illucque discurrere senserūt. Quē dūz unusquisque sentiret et iuxta se stantibus indicaret: idē porcus ecclesie ianuās petiit et omēs per quos transiit in admirationes cōmouit: sed uideri a nullo potuit quāuis sentire potuisset. Ad istecōs omīna pie- tas ostēdit ut cūctis patefceret quia de lo- co eodē imundus habitator exiret. Per- acta igitur celebratiōe missarū recessim⁹. Sed adhuc nocte eadē magnus in eius- dem ecclesie tectis strepitus factus est. ac si in eis aliquis errando discurreret. Se- quētī autē nocte grauior sonit⁹ excreuit. ac subito tāto terrore insonuit ac si omīs illa ecclesia a fundamētis fuisset euersa et prius recessit. et nulla illuc ulterius inq̄- rudo antiqui hostis apparuit. Sed per ter- roris sonitum quem fecit: innotuit a loco quem diu tenuerat: quā coactus exhibat. Post paucos uero dies in magna serenit- tate aeris super altare eiusdē ecclesie nu- bes celitus descendit suoque illud uelamē- ne operuit. omneque ecclesiam tanto terrore ac suauitatis odore repleuit: ut patētib⁹ ianuīs nullus illis presumeret intrare. Sacerdos quoque et custodes et hi qui ad celebranda missarū solēnia uenerant. rem- uidebāt: ingredi minime poterāt et suauit- tatē mirifici odoris trahebant. Die uero alio cū in ea lampades sine lumine pende- rent: emissio diuinitus lumine sunt accen-

se. Post paucos iterū dies expletis mis- sarum solēnijs: extinctis lampadibus cus- tos ex eadē ecclesia egressus post paulu- lum intrauit et lampades quas extinctas reliquerat: lucētes repperit. Quas ne- gligenter extinxisse se credens: eas iam sol- licitus extinxit. et exiens ecclesiam clausit. Sed post horarū trium spaciū regressus: lucentes lampades: quas extinxerat: ite- rum accusas inuenit ut uidelicet ex ipso lumi- ne aperte claresceret: quia locus ille a tes- neb⁹ ad lucem uenisset.

Petrus.

Et si in magnis sum⁹ tribulationib⁹ positi quia tamē a conditore nostro nō sumus omnino despec- ti: testantur ea quae audio eius stupenda mi- racula.

De Hermigildo rege Liuinigildi Quisigothorum regis filio pro- fide catholica ab eodē patre suo occiso: Cap. XXXI.

Gregorius.

Quamuis sola quae in Italia ge- sta sunt narrare decreuerim. Vis ne tamē ut pro ostendēda eiusdē arriane hereseos dā- natione transcamus: uerbo ad hispanias atque inde per Africā ad Italiā redeam⁹.

Petrus.

Se quo libet. nā letus duconlet⁹ a reducor.

Gregorius.

Sicut multorum qui ab hispaniarum partibus ueniunt: relatione cognouim⁹: nu- per Hermigild⁹ rex Liuinigildi regis Quisigothorum filius ab arriana heresi ad ca- tholicā fidē viro reuerētissimo Leandro Spoletano Episcopo dudū mihi i amicis- tibus familiariter luncto predicāte conuersus est. Quē pater Arrianus ut ad eandē heresim rediret et premijs suadere. et minis terrere conatus est. Tūc ille con-

stantissime responderet nunquā se veram fidem posse relinquere: quā semel agnouisset: irritatus pater eū priuauit regno rebusque expoliavit omnibus. Cūq; nec sic virtutē mentis illius emollire valuisset: atq; ea illū custodia concludēs: collū manusq; illius ferro ligauit. Cepit itaq; isdē Hermigildus rex iuuenis terrenū regnum despicere. et forti desiderio celeste querens. in cilitijs vincularis iacēs: omnipotenti deo ad confortandū se preces effundere: tantoque sublimius gloriā transeuntis mundi despiciere. Quod et religatus agnouerat nil fuisse quod potuerit auerri. Superueniente autē pacalis festiuitatis die intēpēste noctis silentio ad eū perfidus pater Arrianū episcopū misit ut ex eius manu sacrilege cōsecrationis cōmunionē perciperet atq; per hoc ad patris gratiam redire mereretur. Sed vir deo deditus Arriano episcopo venienti exprobrauit ut debuit: eiusq; a se perfidiā dignis increpationib; repulit. Quia et si exterius iacebat ligatus apud se tamen in magno mentis culmine stabat securus. Ad se itaq; reuerso episcopo Arriano pater infremuit statimq; suos apparitores misit qui constantissimq; confessorē dei illic: ubi iacebat: occiderēt quod et factū est. Nam mox ut ingressi sunt: securi cerebrū eius infringentes: vitā corporis abstulerunt: hocq; in eo valuerunt perimere. quod ipsum quoque: qui peremptus est: in se cōsiterat desperasse. Sed postēdenda vera eius gloria suprema quoque nō defuere miracula. Nam cepit in nocturno silentio psalmodie cantus ad corpus eius dem regis et martyris audiri. atq; isō veraciter regis quia et martyris. Quidā etiam ferunt quod illic nocturno tēpore accensae lampades apparebant. vnde et factum est quatenus corpus illius ut videlicet martyris iure a cunctis fidelibus venerari debuisse. Pater vero cōmetus pūia perfidus et patricida hoc fecisse se voluit nec tamen vix ad obtinendam salutem pertinuit. Nam quia vera esset catholica fides agnouit: sed gentis sue timore perterritus

ad hanc perueniri non meruit. Quis orta egritudine ad extrema perductus est. et Leandro episcopo quem prius vehemēter afflixerat Richardum regē filium: quē in sua heresi relinquebat: cōmendare curauit: ut in ipso quoque talia faceret: quālia et in fratre illius suis exhortationibus fecisset. qui cōmendatione completa defunctus est. Post cuius mortem Richardus rex non patres perfidū sed fratres martyrem loquens: ab Arriane hereseos prauitate cōuersus est. Totā quoque Quis gothorum gentē ita ad veram perduxit fidem ut nullum in suo regno militare permitteret qui regni dei hostis existere perhereticas prauitatē non timeret. Hec mirum quod vere fidei predicator factus est: quod frater est martyris cuius hunc quoque merita adiuuant ut ad omnipotentis dei gratiam tam multos reducat. Qua in re cōsiderandum nobis est quia totum hoc agi nequaquam posset si Hermigildus rex per veritatem mortuus nō fuisset. Nam sicut scriptum est nisi granū frumenti cadens in terram mortuū fuerit: ipsum solum manet. si autem mortuū fuerit multum fructum affert. Hoc fieri videmus in membris quod factum scimus in capite in Quis gothorum gente etenim vnus mortuus est ut multi viverent. Et dum vnum granum fideliter cecidit: ad obtinendam fidem animarū leges multa surrexit.

Petrus.

Es mira et nostris stupenda temporibus.

De episcopis Africanis qui pro defensione catholice fidei abscisis ab Arrianis Eluadalarum linguis nullum locutionis solite sustinere dispendium.

Lapi. XXXII.

Gregorius.

Estiniani quoque Augusti temporibus: dum contra catholicorum fidem exorta a Bandalis persecutio Arriani in Africa vehementer insisteret: quidam in defensione veritatis episcopi fortiter persistebant. Quos ad mendacium deductos: Bandalorum reos verbis ac muneribus ad perfidiam flectere non valens: tormentis frangere posse se credidit. Nam cum eis in ipsa defensione veritatis silentium indiceret: nec tamen ipsi contra perfidiam tacerent: ne tacendo forsitan pensasse viderentur: raptus in furore: eorum linguas abscindi radicitus precepit. Res mira et multis nota senioribus: quia per defensionem veritatis etiam sine lingua loquebantur sicut prius loqui per linguam soluerant.

Petrus.

Grandum valde et vehementer stupendum.

Gregorius.

Criptum Petre est de unigenito summi patris in principio erat verbum: et verbum erat apud deum: et deus erat verbum. De cuius etiam virtute subiungit. Omnia per ipsum facta sunt. Quid igitur miramur: si verba edere sine lingua potuit: verbumque fecit lingua.

Petrus.

Racet quod dicis.

Gregorius.

Itaque tempe profugit ad Constantinopolitanam urbem venerunt eoque tempore: quo pro explendis responsis ecclesie ad principem ipse transmissus fuit: senioris quendam episcopum repperit: qui se adhuc eorum ora sine linguis loquentia vidisse testabatur ita ut aperto ore clamaret: Ecce videte: quia lingua non habemus et loqui mur. Videbat enim a respicientibus ut ferebat abscessis radicitus linguis: quasi quoddam baratrum patebat in gutture: et tamen ore vacuo plenus ad integrum verba formabant. Quorum illic unus in luxuria lapsus: mox privatus est dono miraculi recto videlicet omnipotentis dei iudicio: ut qui car-

nis continentiam servare neglexerat: sine lingua carnea non haberet verba veritatis. Sed hec nos pro Arriane hereseos damnatione dixisse sufficiat. Hinc ad ea que nuper in Italia gesta sunt signa redeamus.

De Eleutherio servo dei:

Lap. XXXIII.

Sancti cuius superius memoriam feci Eleutherius pater: monasterii beati evangeliste Marci: quod in Spolitane urbis pomeriis situm est: dum mecum est in hac urbe in meo monasterio conversatus: ibique defunctus est. Quem sui discipuli referebant oratione mortuum suscitasse. Vir autem tante simplicitatis erat et compunctiois: ut dubium non esset quod ille lacryme ex tanta humilitate simplicitate mente edite apud omnipotentem dominum multa obtinere potuissent. Cui ego aliquod miraculum narrabo: quod inquisitus mihi simpliciter et ipse favebat. Quadam namque die dum iter carperet: facta vespere cum ad sedendum locus deesset: in monasterium virginum devenit. In quo quidam puer parvulus erat: quem malignus spiritus omni nocte vexare consueverat. Sed sanctimoniales femine ut virum dei susceperunt: eum et rogaverunt dicentes: Tecum pater hac nocte puer iste maneat. Quem ipse benigne suscepit: secumque eorum nocte eadem iacere permisit. Facto autem mane ceperunt sanctimoniales femine eundem patrem vigilanter inquirere siquid ei puerique dederat: nocte eadem fecisset. Qui miratus cur ita requireretur respondit: Nihil. Tunc illi eiusdem pueri innotuerunt causam: et quod malignus spiritus nulla ab eo nocte recederet indicauerunt sum opere postulantes: ut hunc secum ad monasterium tollerent. Quia iam vexatione illius videre ipse non possent. Consensus senex: puerum ad monasterium duxit. Qui cum multo tempore in monasterio fuisset: atque ad hunc antiquus hostis accedere minime presumpsisset: eiusdem senis animus de salute pueri imoderatus per leticiam tactus est. Nam coram positus fratribus dixit. Fratres: dyabolus sibi cum illis sororibus loca-

bat. Et
ad hunc
post qua
idem puer
lo se inuac
se prout
lugent
spondit
vestri ore
iste a dem
tionem cum
et oratu
tus est: ut
di ausum

O
tr adiut

L
ri oratio
expertu
monaste
rer: cre
ta ad ep
lectis g
si me fr
lis mib
se alca
simo sa
ri reum
plus m
tristis
dem v
Eiusq
ieiuna
potent
facit e
fuit b
onem
ne ex
tute
bi fu
egrit

bat. At vero ubi ad serenos dei ventu est: ad hunc pueru accedere non presumpsit. Post qua vocem hora eade ac momento idem puer cora cunctis fratribus dyabolose inuadete veratus est: quo viso senex se prorinus in lamentu dedit. Que dum lugentē diu fratres cōsolari voluissent: respondit dicēs: Credite mibi: qz in nulli⁹ vestru ore hodie panis ingredit: nisi puer iste a demonto fuerit erept⁹. Tūc se in orationē cum cūctis fratribus strauit: et eou⁹ qz oratu est: quousqz puer a veratice sanatus est: vt ad hūc malignus spūs accedendi ausum vltierius nō haberet.

Petrus.

Credo quia hec elatio parua surripuerit: eius discipulos omni⁹ potens deus facit illius esse volut adiuutores.

Gregorius.

Est autē pondus miraculi solus portare nō potuit: diuidit hoc cū fratribus et portauit. Hui⁹ virtutis oratio quāte virtutis est: in memē ipso expertus sum. Nam cū quodā tempe in monasterio positus: incisionē vitaliū paterer: crebrisqz angustijs per horarū momēta ad exitū propinquare: quē medici molestiā greco illoquio syncopein vocāt: et nisi nie frequēter fratres cibo reficerēt: vitalis mibi spūs funditus intereidi videret. Quāscalis superuenit dies. et cū in sacratissimo sabbato in quo omnes et paruuli pueri ieiunant: ego ieiunare nō possem: cepi plus merore qz infirmitate deficere. Sed tristis anim⁹ consiliū citius inuenit vt eūdem virū dei secreto in oratoriu ducerē. Eūqz peterē: quaten⁹ mibi vt die illo ad ieiunandū virtus daret: suis apud omni⁹ potentē dñm precibus obtineret: quod et factū est. Nam mox vt oratoriu ingressus fuit: humiliter sese cū lachrymis in orationē dedit: et post paululū completa oratione exiit: et ad vocē benedictiōis illius virtutē tantā mens stomach⁹ accepit: vt mibi funditus a memoria tolleret cibū et egritudo. Lepi mirari quis essem: qz fue-

rim: quia et cū ad animū redibat infirmitas: nihil me ex his: que meminerā: recognoscebat. Quāqz in dispensatiōe monasterij mens occupata fuisset: obliuiscerbar funditus egritudinis mee. Si veros vt predixit: rediret egritudo ad memoriā: cū tam fortē me esse sentire: mirabar si nā comedissem qui ad vespērā veniens: tante me fortitudinis inueni: et si voluissē leuiū vīqz ad diem alterū trāssere potuissem. Sicqz factū est vt in me probare: ea etiā de illo vera esse: quibus ipse minime interfuissem.

De generibus compunctio-
num: Capitulu. XXXIII.

Petrus.

Aia eundē virū magne compunctiōis fuisse dixisti: ipaz lachrymarū vinū largius addiscere cupio. Unde queso: vt quot sint genera compunctiōis: mibi edisseras.

Gregorius.

Multas species compunctio diuidit: quādo singule queqz a penitentibus culpe plangunt. Unde ex voce quoqz penitentū Hieremias ait: Diuisiones aquaz deduxit oculus meus. Principaliter vero compunctiōis genera duo sunt: qz deū sitēs anima: prius timore cōpungit: post amore. Prius enī sese i lachrymas effudit: qz dū maloz suorum recolit: p his perpeti eterna supplicia pertimescit. At vero cū longa meroris anxietate fuerit formido cōsumptā: quedā iā de presumptiōe venie securitas nascit: et in amore celestiu gaudioz anim⁹ inflammat: et qui prius flebat ne duceret ad suppliciu: postmodū amarissime flere incipit: quia differtur a regno. Contemplat etenim mēs qui sint illi angeloz chorū: quē ipsa societas beatorū spiritūū: quē maiestas interne visionis dei: et amplius plangit: quia a bonis perhennibus deest: quā fleuit pri⁹ cū mala eterna metuebat. Sicqz fit vt perfecta cōpunctio formidinis tradat animā compunctiōi dilectiōis. **23**

hene in sacra veraciq; hyfioria figuratia narratiōe describitur que ait: *Q*uia fia Caleph sedens super azinū suspiravit Cui dixit pater suus: Quid habes? At il la respōdit. Da mihi benedictionē: terrā austrālē ⁊ arenē dedisti mihi: iunge ⁊ irriguā. Dedit ei pater suus irriguū superius ⁊ irriguū inferius. Aia quippe super azinū sedet: cū irratiōabilibus carnis sue motibus anima presidet. Que suspirās a patre terrā irriguā petit: quia a creatore nostro cū magno gemitu querenda est la- chrymarū gratia. Sunt nāq; nōnulli qui sam in dono perceperūt libere p iusticia loqui: oppressos tueri: indigētibz pos- sessa tribuere: ardorē fidei habere: sed ad- buc gratiā lachrymarū non habēt. Ibi ni mirū terram austrālē ⁊ arenam habent: sed adhuc irrigua indigens: quia in bo- nis operibus positi in quibus magni at- q; seruētes sunt: oportet nimirū vt aut tū- more supplicij: aut amore regni celestis: mala etiā que antea perpetrauerūt deplo- rent. Sed quia vt dixi: duo sunt compū- ctionis genera: dedit ei pater suus irrigu- um superius: ⁊ irriguū inferius. Irriguū quippe superius accipit anima: cū sese in lachrymis celestis regni desiderio: affli- git. Irriguū vero inferius accipit: cū in- ferni supplicia fiendo pertimescit. Equi- dem prius inferius ac post irriguū super- us dat. Sed quia compūctio amoris di- gnitate preeminet: necesse fuit vt prius ir- riguū superius: ⁊ post irriguū inferius cō- memorari debuisset.

De Amantio presbytero:
prouincie Tuscie:

Capitulū. XXXV.

Petrus.

*P*acet quod dicis. Sed postq; hūc venerāde vite Eleutheriū hui? meritū dixisti: libet inquis- rere si nūc in mundo esse credē- dum est aliquos tales.

Gregorius.

*L*ozidus Tudentine ecclesie epi- scopus veritatis: atq; sanctitatis est: dilectiōi tue incognitū nō est. Hic mihi esse apud se presbyter quendā Amantiū nomine precipue simplicitatis narrauit virū: quem hoc habere virtutis perhibet: vt apostolorū more manū super egros ponat ⁊ salutē restituat: ⁊ quantū libet vehemens egritudo sit: ad tactū illi us abscedat. Quē hoc etiam habere mi- raculi adiūxit: quia in quolibet loco quā- uis immanissime asperitatis serpentē rep- perit: mor vt virtute crucis: quam vir dei digito ediderit: disruptis visceribus moriat. Quem si quādo serpens in fora- mine fugerit: signo crucis os foramis be- nedicit: statimq; ex foramine serpens iaz mortuus trahit. Quem tante virtutis vi- rus ipse etiā videre curauit: eūq; ad me de- ductum in infirmorū domo paucis dieb? manere volui: vbi siqua adesset curatio- nis gratia: citius probari potuisset. Ibi autem quidam inter egros alios mēte ca- ptus iacebat quem medicina greco voca- bulo freneticus appellat. Qui nocte qua- dam cū magnas voces sicut insanus ede- ret: cunctosq; egros immensis clamoribz perturbaret: ita vt nulli illic capere somnū liceret: fiebat res valde mirabilis: quia vnde vnus male: inde omnes dete- rius habebant. Sed sicut ⁊ prius a reue- rendissimo Florido episcopo: qustunc cū predicto presbytero illic pariter manebat ⁊ post a puero: qui nocte eadem egrotan- tibus seruebat: subtiliter agnouit. Idem venerabilis presbyter: de proprio stratu surgens: ad lectum frenetici silenter acces- sit: ⁊ super eum positis manibus orauit. Morq; illum vt melius habentem tulit: atq; in superiora domus secum ad orato- rium duxit: vbi pro eo libere orationē inebuit: et statim eum sanum ad lectum proximum reduxit: ita vt nullas vltius voces ederet: nec iam egrotorum quem- piā aliquo clamore perturbaret: nec iaz egritudinem auxit alienam: qui perfecte

recepit mentem suam. Ex quo eius vno facto didicimus: ut de eo illa omnia audita crederemus.

Petrus.

Q Agne vite edificatio est videre viros tam mira facientes: atque in ciuibus suis hierusalem celestes in terra conspiciere.

De Maximiano Syracusane ciuitatis episcopo:
Capitulum. XXXVI.

Gregorius.

A Equ hoc silendum puto: quod omnipotens deus super Maximianum famulum suum: nunc Syracusanum episcopum: tunc autem mei monasterij patrem: dignatus est monstrare miraculum. Nam dum iussus ne pontificis in Constantinopolitane vrbis palatio responsis ecclesiasticis deferretur: illuc ad me idem venerabilis Maximianus charitate erigente: cum fratribus venit. Qui cum ad monasterium meum Roma rediret: in mari adriatico nimia tempestate deprehensus inestimabili ordine: atque inusitato miraculo erga se cunctosque qui cum eo aderant: omnipotentis dei iram cognouit et gratiam. Nam cum in eorum morte ventorum nimietatibus eleuati fluctus seculrent: ex nauis clauis perditis arbor abscessa est: vela inundis proiecta: totumque vas nauis quassatum nimis fluctibus: ab omni fuerat vas compage dissolutum. Nihil itaque patentibus intravit mare: atque usque ad superiores tabulas impleuit nauem: ita ut non tam nauis inter undas: quam vnde iam intra nauem esse viderentur. Tunc in eadem nauis residentes: non iam ex morte vicina: sed ex ipsa eius presentia ac visione turbati: omnes sibi met pacem dederunt corpus et sanguinem redemptionis acceperunt: deo se singuli commendantes: ut eorum animas benigne susciperet: quorum corpora in tam pauenda morte tradiderat.

Sed omnipotens deus: qui eorum mentes mirabiliter terruit: eorum quoque vitam mirabilius serauit. Nam diebus octo: nauis eadem usque ad superiores tabulas aquis plena iter proprium peragens enatauit. Nono autem die in Corbrensis castri portueducta est. Ex qua ierunt omnes incolumes qui cum predicto venerabili viro Maximiano nauigabant. Cumque post eos ipse quoque fuisset egressus: mox in eiusdem portus profundum nauis demersa est: ac si illis egredientibus preponderet subleuatione caruisset: que plena bonitatis in pelago aquas portauerat atque enatauerat: Maximiano cum suis fratribus recedente aquas sine hominibus in portu non valuit portare: ut hinc omnipotens deus ostenderet: quia hanc onustam suam manum tenuerat: que ab hominibus vacua et derelicta super aquas non potuit manere.

De Sanctulo presbytero:
provincie Thursti:
Capitulum. XXXVII.

Hic dies quoque fere quadraginta vidisti apud me enim: cuius superius memorasti fecit: venerabilis vite presbyterum Sanctulum nomine: qui ad me ex Thurstia provincia: annis singulis venire consuevit. Sed ex eadem provincia quidam monachus ante triduum venit: qui grauis nimis ei me rorem ad me pertulit: quia eundem virum obisse nunciauit. Huius ergo viri et si non sine gemitu dulcedinis recolo: iam tamen sine formidine illas virtutes: narro: quas a vicinis eius sacerdotibus mirra virtute et simplicitate predictis agnouimus. Et sicut inter amantes se animos hominum magnum charitatis familiaritas autem prebet: a me plerumque ex dulcedine coactus: ipse quoque de his que egit extrema quedam faceri cogebatur.

Quodam namque tempore hic cum in prelo longobardi oleum premere: ut oleum liquari debuisset:

sicut iucundus erat et vultu et anio: virent
vacuus ad prelii detulit laborantesq; logo
bardos leto vultu salutavit. vtrē protulit
et iubēdo potius q̄ petēdo eū impleri sibi
dixit. Sed gētilles viri quia tota iam die
frustra laborauerant atq; ab oliuis exire
oleū torquendo nō poterat: verba illius
molestē susceperūt eūq; iniurijs insecta
ti sunt. quibus vir dñi letiori adhuc vul-
tu rēdit: dicens. Sic pmetis si istū vtrez
Sanctulo impletis et sic a vobis reuertit̃.
Cūq; illis ex oliuis oleū defluere nō cer-
nerēt et virū dei ad implendū vtrē sibi in-
sistere viderēt: vehemēter accensi: maiori
bus hūc verborū cōtumelijs detestari ce-
perūt. Vir autē dei vidēs q̄ ex prelo oleū
nullomodo exiret: aquā sibi dare pe-
tijt quā cūctis vidētibz benedixit. atq; i
prelū suis manibz iactavit. Ex qua proti-
nus benedictiōe tāta vberitas olei erupit
vt longobardi qui pri⁹ diu incassūz labo-
rauerāt: nō solū sua vascula oīa. sed vtrē
quoq; quē vir dei detulerat implētes: gra-
tias agerēt qz is qui oleū petere venerat:
benedicēdo dedit qd̄ postulabat.

Nō quoq; tpe vehemēs sibi incu-
berat: fames et beati Laurentij
martyris ecclesia fuerat a longo
bardis incēsa. Quā vir dei restaurare cu-
piens artifices multos ac plures submini-
strātes oparios adhibuit: quibus necesse
erat vt quoti dīant sumpt⁹ laborātibus si-
ne dilatiōe preberent̃. sed exigente emul-
dē famis necessitate panis defuit: ceperūt
q; laborātes instāter victū querere qz vī-
res ad laborē per inopiā nō haberēt. Qu-
vir dei audiēs eos verbis cōsolabat foras
promittēdo qd̄ deerat. Sed ipse graviter
anxiebat̃ intus: exhibere cibū nō valens:
quē pmittebat. Tū vero huc illucq; anxi-
us pgeret: devenit ad clibanū in quo vici-
ne mulieres pridie panes coxerant. ibiq;
curvatus aspexit ne forte panis coquenti-
bus remāssisset. Tunc repente panē mire
magnitudinis atq; insolit̃ candoris inue-
nit: quem quidē tulit. Sed deferre artifi-

cibus noluit. ne fortasse alien⁹ esset et cul-
pāz velut ex pietate perperraret. Per vi-
cinas itaq; hunc mulieres detulit eumq;
omnibus ostendit ac ne cut earum reman-
sisset: inquisivit: omnes autem que pridie
panem coxerant. suū hunc esse negaverūt
atq; panes suos numero integro se a cli-
bano retulisse professē sunt. Tunc letus
vir domini perrexit ad multos artifices
cum vno pane et vt omnipotenti deo gra-
tias agerent admonuit: et quia eis anno-
nam prebuerat indicavit eisq; ad refectio-
nem protinus invitatis inuentūz panem
apposuit. Quibus sufficiēter pleneq; sa-
tietatis plura ex eo q̄ ipse panis fuerit fra-
gmenta collegit. Quē die quoq; altero
eis ad refectiōē intulit. Sed id quod ex
fragmentis supererat. Ipsa quoq; que ap-
posita fuerant fragmenta supabant. factū
q; est vt per dies decē omnes illi artifices
atq; operarij ex illo vno pane satiatī. hūc
et quotidie ederent et ex eo quotidie quod
edi posset: in crastinūz quotidie superes-
set ac si fragmenta panis illius per esum
crescerent et cibum comedentiū ora ipsorū
repararent.

Petrus.

Pra res atq; exemplum domine
operis vehementer omnibus stu-
penda.

Gregorius.

Ipse Petre multos de vno pane
per seruum qui ex quinq; panibz
quinq; milia hominū satiauit per
semetipsum. Qui pauca seminibz
grana innumera segetum frumenta multa
plicat. qui ipsa quoq; semina produxit ex
terra. et simul omnia creauit ex nihilo.
Sed ne diuti⁹ mireris quid in virtute do-
mini venerandus vir Sanctulus exteri⁹
fecerit audi ex virtute domini qualis in-
teritus fuit. Die etenim quadam a lon-
gobardis captus quidam dyaconus tene-
batur ligatus. cūq; ipi qui tenuerāt inter-
ficere cogitabāt. Athespascete autēz die

vir del San
petij: vt re
set: quod p
Cūq; mo
ret: petij
set. Qui p
eū ad cūct
tōe interp
monaris.
e no predi
de. Quē n
omnes son
exitaunt d
tus fuge:
Sed idēz
inmemor:
nō possum
vubio ip̄e
ctulus ac
ge et vad
Nam ego
miserit.
cepus in
igie man
nodendū
petierūt.
fugisse re
ip̄e meli
domini
Bonue
cruciati
Quibu
In man
qua me
qui illi
eum ca
ne gra
morte r
ctulus
magni
ser: omi
gobard
delitāt
steterit
ctus in
fortibz
set: q

vir dei Sanctulus ab eisde longobardis
petijt: vt relaxari eis vita cōcedi debuis-
set: quod posse se facere oīno negauerūt.
Tuncq; mortē illius deliberare eos cerno-
ret: petijt: vt sibi ad custodiā tradi debuiss-
set. Cui p̄tinus responderūt. Tibi quidē
eū ad custodiendū dāmus. Sed ea condi-
tiōe interposita: vt si iste fugerit p̄ eo ipse
moriaris. Quod vir dñi libenter accipit:
ens predictū dyaconē in sua suscepit fi-
de. Quē nocte media: cum longobardos
omnes somno graui depressos aspiceret:
exercitauit dyaconū: & ait: Surge & concu-
tus fuge: liberet te omnipotens deus.
Sed idē dyaconus promissōis eius nō
immemor respōdit dicens: Fugere pater
nō possum: quia si ego fugero: pro me sine
dubio ipse morieris. Quem vir dñi San-
ctulus ad fugiendū compulsi dicens: Sur-
ge et vade: te omnipotens deus eripiat.
Nam ego in manu eius quantū ipse per-
miserit. Fugit itaq; dyaconus & quasi ve-
ceptus in medio fideiussor remāsit. Facto
igīf mane longobardi qui dyaconū ad cu-
stodiendū dederāt: venerūt: quez dederūt
petierūt. Sed hūc venerandus p̄sbyter
fugisse respōdit: Tunc illi inquit: Scis
ipse melius quid cōuenit: Seruus autem
domini cōstanter ait: Scio. Cui dixerūt:
Bonus homo es: nolumus te per varios
cruciatūs mori. Elige tibi mortē quā vis
Quibus vir domini respondit: dicens:
In manu dei sum: ea morte me occidite:
qua me occidi permiserit. Tunc omnibus
qui illic aderant longobardis placuit vt
eum capite trūcare debuissent: quaten⁹ si
ne graui cruciatu vitam eius cōpendiosa
morte terminarēt. Cognito itaq; qđ san-
ctulus qui inter eos sanctitatis reuerētia
magni honoris habebat: occidendus es-
set: omēs qui in eodē loco inuenti sunt lō-
gobardi cōuenerunt sicut sunt nimie cru-
delitatis lett ad spectaculū mortis. Circū-
steterūt itaq; acies: vir autē domini dedu-
ctus in medio est: atq; ex omnibus viris
fortib⁹ electus est vn⁹ in dubio ita nō es-
set: quin vno ictu caput eius abscinderet

Venerandus igīf vir inter armatos dedu-
ctus: ad sua arma statim cucurrit. Nam pe-
tijt vt sibi paululū orandi licentiā darent
Cui dum cōcessum fuisset: se strauit & ora-
uit. Qui dum paulo diutius oraret: hūc
electus interfectoz calce pulsauit: vt sur-
geret dicens: Surge & flexogenu decide
cervicē. Surrexit autē vir domini genu
flexit: cervicem tetendit. Sed tenso collo
eductā cōtra se sp̄atam intuens: hoc vnū
fertur publice dixisse: Sancte Johānes
suscipe illam. Tūc electus carnifex euagi-
natum gladiū tenens: annisu forti in alto
brachiū percussurus lenauit. Sed depo-
nere nullomodo potuit. Nam repēte diri-
guit: & erecto in celū gladio brachiū infle-
xibile remansit. Tunc omēs longobardo-
rū turba: que ad illud mortis spectaculū
aderat: in laudis fauorē conuersa mirari
cepit: virūq; dei cū timore venerari: quia
profecto claruerat: cuius sanctitatis esset
Qui carnificis sui brachiū in aere ligas-
set. Itaq; postulatus vt brachiū sui carnis-
ficus sanaret: negauit dicens: Ego pro eo
nullo modo orabo: nisi ante mibi iuramē-
tum dederit: quia cū ista manu christianū
hominē non occidat. Sed longobardus
isdem qui vt ita dicā brachiū contra deū
perdiderat: pena exigente cōpulsus est iu-
rare se xp̄ianū hominēz nunq; occidere.
Tunc sanct⁹ vir domini precepit dicens:
Depone manū deorsum. Qui statim de-
posuit atq; illico adiūxit. Remitte gladiū
tuū in vaginā: & statim remisit. Omēs er-
go tante virtutis hominē cognoscentes:
boues & lumēta q̄ depredati fuerāt certa-
tim ei offerre in munere volebāt Sed vir
domini tale munus suscipere rēnuīt: mu-
nus autē bonē mercedis quesitū dicens:
Si mibi aliquid vultis cōcedere: omnes
captinos quos habetis mibi tribuite: vt
habeā vnde pro vobis debeā orare. Fa-
ctūq; est & omēs captiui cū eo dimissi sunt
atq; sup̄erna gratia disponente cū se vnus
pro vno mortui obtulit multos a morte li-
berauit.

Petrus.

Qui res et quibus hanc ab alijs et
ipse cognouerim: vere tamen fa-
teor: quia mihi quoties narratur
Innuatur.

Gregorius:

In hac re in Sanctulo mireris
Sed pensa si potes: quis ille splen-
ditus fuerit qui elus tam simplicem
mentem tenuit: atque in tanto virtutis culmi-
ne erexit. Abi enim eius animus fuit quā-
do mori pro proximo tam cōstanter decre-
uit: et pro temporali vita fratris vnus suū
desperxit: atque sub gladio cernicē tetēdit.
Que ergo vis amoris illud cor tenuit quod
mortē suam pro vnus salute proximi nō
expauit. Scimus certe: quia idem vene-
rabilis vir Sanctulus ipsa quoque elemen-
ta litterarū bene non nouerat legis prece-
pta nesciebat. Sed quia plenitudo legis
est charitas: legē totam in dei ac proximi
dilectione seruauit: et quod fors in cogni-
tione non nouerat: et intus inuabat in amo-
re. Et qui nunquā fortasse legerat: quod de
redemptore nostro Iohānes apostolus di-
xit: Quoniam sicut ille pro nobis animā su-
am posuit: sic et nos debemus pro fratri-
bus animas ponere: tam subline apostor-
licū preceptū faciendo magis quam sciendo:
nouerat. Comparem? si placet cū hac no-
stra indocta scientia illius doctā ignoran-
tiā. Abi hec nostra facit: ibi illius disci-
plina eminet. Hos de virtutibus vacui lo-
quimur: et quasi iter fructifera arbuta po-
siti adoramus poma: nec manducamus.
Ille virtutū fructus carpere nouerat: quā-
uis hos in verbis adorare nesciebat.

Petrus.

Quid nam queso te: esse existimas
quod boni quique subtrahunt: et qui
vivere ad edificationē multorum po-
terant: aut penitus inuentri nequeunt: aut
certe iam omnimodo rarefciunt.

Gregorius.

Alicia remanentū meretur ut hi
qui prodesse poterāt festine sub-
trahantur: cum mundi finis appro-

pinquat: electi tollunt: ne deteriora vide-
ant. Hinc etenim propheta ait: Iustus pe-
rit: et nemo est qui recogitet in corde suo:
et viri misericordie colligent: quia nō est
qui intelligat. Hinc rursus scriptum est.
Aperite ut exeant qui conculecet eam: tol-
lite de via lapides. Hinc Salomon ait:
Tempus mittēdi lapides: et tempus col-
ligendi. Quo igitur finis mundi viget:
eo necesse est ut viui lapides ad edificiū
celestē colligantur: quatenus Hierusalē
nostra immensurā sue constructionis ex-
crescat. Nec tamen ita omnes electos sub-
trahi credimus: ut soli in mundo perueri
si remaneant: quia nunquam peccatores ad la-
mentū penitentie redirent: si nulla essent
bonorum exempla: que eorum mentem
traherent.

De visione Redempti: Se- rentine vrbis Episcopi: Cap. XXXVIII.

Petrus.

Incassum subtrahi bonos que-
ros: quia perire ceteruatum: et
malos video.

Gregorius.

Ac de re nihil Petre mireris.
Nam Redemptum Ferentine
episcopi: vite venerabilis vi-
rum: qui ante hos ferre an-
nos septem: ex hoc mundo migravit: ma-
dilectio cognitum habuit. Hic sicut mi-
hi adhuc in monasterio prope posito val-
de familiariter iungebatur: hoc quod Ios-
hānis iunioris predecessoris mei tempus
re de mundi fine cognouerat: sicut longe
lateque claruerat a me requisitus: ipse mihi
narrabat. Dicebat namque: quia quadā die
dum parrochias suas ex more circuitet:
peruenit ad ecclesiam Eutychij martiris
Aduersus perascente autē die: stratus sibi fieri iu-
cta sepulchrū martiris voluit: atque ibi pro-
labazē quēuit: et nocte media ut asserebat:
nec perfecte vigilare poterat: nec dormire
bat: sed depressus ut solet granabazē quo-
dam pondere vigilans animus: atque ante

eum sldem beat' martyr Euthicius asti-
tit dicens: Redēpte vigilas? Qui respon-
dit: Vigilo. Qui ait: Finis venit vniuer-
se carnis: finis venit vniuerse carnis: fi-
ni: venit vniuerse carnis. Postq̄ trinaz
vocem visio martyris cum omnipotentis
dei gratia: que mentis eius oculis appa-
rebat: euannit. Tunc vir domini surrexit
secp̄ in orationis lamentum dedit. Mor-
enim illa terribilia in celum signa secuta
sunt: vt haste atq̄ acies ignee ab aquilo-
nis parte viderentur. Mor esera longo-
bardorum gens de vagina sue habitatio-
nis educta in nostrā ceruicēz crassata est:
atq̄ humanum genus quod in hac terra
pre nimia multitudine quasi spisse segetes
more surrexerat: succisum aruit. Nam de
populate vrbis: et eversa castra: cōrema-
te ecclesie destructe sunt: monasteria viro-
rum ac seminarum desolata: ab homini-
bus predia atq̄ ab omni cultu destituta:
in solitudine vacat terra. Nullus hanc
possessor inhabitat: occupauerunt bestie
loca que prius multitudo hominum tene-
bat. Et quid in alijs mudi partibus aga-
tur ignoro. Nam in hac terra in qua nos
viximus: finem suū mundus iam non nū-
ciat: sed ostendit. Tanto ergo nos neces-
se est instantius eterna querere: quanto a
nobis cognoscimus velociter temporalia
fugisse. Despicendus a nobis hic mun-
dus fuerat: etiam si blandiretur: si rebus
prosperis demulceret animū. At postquā
tot flagellis premitur: tāta aduersitate fas-
tigatur: tot nobis quotidie dolores inge-
minat: quid nobis aliud q̄ ne diligatur
clamat. Multa autem fuerant que adhuc
de electorum factis narrare debuissē: sed
hec silentio supprimo: quia ad alia ses-
tino.

Petrus:

Quia multos intra sancte ecclesie
gremio constitutos: de vita ani-
me post mortem carnis perpendo
dubitare. Unde queso: vt debeas: vt qua
ex ratione possit agnosci: vel si qua anima

rum exempla animo occurrunt pro multo
rum edificatiōe dicere: vt hi qui suspican-
tur discant cū carne animā non finire.

Gregorius.

Aboriosum valde hoc opus est:
et maxime occupato animo ad alia
tendenti. Sed si sunt quibus pro-
desse valeat: volūtatem meam proculdu-
bio postpono vtilitati proximorum: et in-
quantus deo largiente valuerō: q̄ anima
post carnē viuat: subsequenti hoc quarto
volumine demonstro.

Explicit liber tertius dia-
logorum beati Gregorij.

Beati Gregorij pape dia-
logorum liber quartus: de
eternitate animarum: felici-
ter incipit.

Quia eterna ac spiritalia ideo
a carnalibus minus credantur:
q̄ ea que audiunt per experi-
mentum minime nouerunt:

Capitulum. I.

Postq̄ de paradisi gaudijs cul-
pa exigēte expulsus est primus
humani generis parēs. In hu-
ius cecitatis atq; exilij quā pa-
timur venit erumnā q̄ peccando extra
semetipsum sulsus. iam illa celestis patrie
gaudia que prius cōtemplabatur videre
non potuit. In paradiso quippe assueve-
rat homo verbis dei perfrui beatorū an-
gelorum spiritibus cordis mūdicia: et cel-
itudinis visione interesse. Sed postquā
hic cecidit ab illo quo simplebat mētis lu-
mine recessit. Ex cui⁹ videlicet carne nos
in huius exilij cecitate nati audimus, qui-
dem celestē esse patriā: audimus Iesus cū
ues angelos dei. audimus eorū dē ange-
lorum socios spūs iustorū perfectorum.
Sed carnales quoq; illa inuisibilia scire
non valēt per experimentū. dubitāt virū
ne sit q̄ corpali⁹ oculis nō vidēt. Que
nimirū dubietas in primo parente nostro
esse nō potuit q̄ exclusus a paradisi gau-
dijs hoc qd̄ amiserat que viderat recole-
bat. Hi autem sentire vel recolere audita
non possunt quia eorū nulli sicut ille sal-
tim de preterito experimentū tenent. at si
enī pregnans mulier mittatur in carcerē
ibiq; pariat puerū qui natus puer in car-
cere nutriatur et crescat. cui si forte ma-
ter que hic genuit. solē. lunā. stellas. mō-
tes et campos. volātes aues. currētes eqs
nominet. Ille vero qui est in carcere nat⁹
et nutritus nihil aliud q̄ tenebras carce-
ris sciat et hec quidem esse audiat: sed q̄a
per experimentū non nouit. veraciter esse
diffidat. ita in hac exilij sui cecitate nati ho-
mines dū esse summa et inuisibilia audiat
diffidunt an vera sint q̄ sola hec infima i
quibus nati sunt visibilia nouerunt. vñ
factū est vt ipse visibilis et inuisibilis crea-
tor ad humani generis redemptionē vnū
genitus patris veniret et sanctū spiritū ad
corda nostra mitteret quatenus per eū vi-
uificari crederemus que adhuc se se per ex-
perimentum non possumus. qui que ergo
hunc spiritū hereditatis nostre pign⁹ ac-
cepimus de vita inuisibilis nō dubitā?

Quisquis autē in hac credulitate adhuc
solidus nō est debet proculdubio maiorū
dictis fidem prebere et q̄ iam p̄ spiritum
sanctū inuisibilis experimentū habētibus
credere quia et stultus est puer si matrem
ideo estimet de luce mentiri quia ipse ni-
hil aliud q̄ tenebras carceris agnouit.

Qd̄ sine fide neq; infidelis vi-
uat.

Cap. II.

Petrus.

Placet valde qd̄ dicit. Sed q̄
esse inuisibilia nō credit profe-
cto infidelis est. Qui vero in-
fidelis est in eo q̄ dubitat fides
non querit sed rationem.

Gregorius.

Adienter dico quia sine fide neq;
infidelis uiuit. Nam si ab infideli
percunctari voluero quē patrem
vel quā matrē habuerit. prius respon-
deat illi utrum nouerit quādo cōceptus sit vel
viderit quādo natus. nihil horū se vt nos
se vel vidisse fatebit et tamen qd̄ nō vidit
credit. Nam illuz patrē illaq; se habuisse
matrē absq; dubitatione testabitur.

Q̄ tres spūs vitales sint creati
Cap. III.

Petrus.

Ator quia nūcūsq; nesciū q̄
infidelis haberet fidem.

Gregorius.

Habēt etiā infideles fidē sed vtinā
in deū. Quā si vtiq; haberēt infi-
deles nō essent. Sed hinc in sua
perfidia redarguendi sunt. hinc ad fidei
gratiā prouocandi quia si de ipso suo visi-
bili corpore credūt qd̄ minime viderunt cur
inuisibilia nō credūt que corporaliter vides
re non possunt. Hā q̄ post mortē carnis
viuat anima patet ratio s; fidei admirā.
Tres quippe vitales spūs creauit omni-
potens deus. vñ qui carne nō regitur.

Alium qui carne regitur sed nō cum carne
ne moritur. Tertium que carne tegit et euz
carne moritur. Spūs nāq; est qui carne
nō regitur angelorū. Spūs qui carne tes
gitur sed cū carne nō morit hominū. Spi
ritus qui carne tegit et cū carne morit iu
mentorū omniūq; brutorū animalū. Ho
mo itaq; sicut in medio creat⁹ est vt esset
inferior angelo. superior iumento. ita ali
quid habet cōmune cū summo. aliquid cō
mune cū infimo: immortalitē scz spūs euz
angelo. mortalitatez vero carnis cum iu
mento quousq; et ipsam mortalitatez car
nis gloria resurrectionis absorbebat. et in
herēdo spiritui caro seruet. in perpetuū: q̄a
et ipse spūs inherēdo seruet in deū. Que
tamē caro nec in reprobis. inter supplicia
pfecte deficit: quia semp̄ deficiendo subsi
stet vt qui spiritū et carne peccauerūt: temp
essentialiter viuetes et carne et spiritu sine
fine moriant^r.

De eo quod Salomon dicit:
Dixi in corde meo de filiis homi
num vt probaret eos de⁹ et ostē
deret similes esse bestias: idcirco
vnus interit⁹ est hominū et iumē
torū et equa vtriusq; conditio.

Cap. iij.

Petrus.

Rationi fidelium placet cuncta q̄
dicitis. Sed queso te dū spirit⁹
hominū atq; iumentorū tanta
distinctione discernas. Quid
est qd Salomon ait. Dixi in corde meo d
filiis hominū vt pbaret eos de⁹ et ostēde
ret similes esse bestias. idcirco vn⁹ interit⁹
tus ē hominū et iumentorū et equa vtriusq;
cōditio. Qui adhuc eandē sententiā suā sub
tiliter exequēs adiūgit. Sicut morit hō
sic et illa moriunt^r. Similr spirāt omia et nī
hil hō iunēt amplī⁹. Quib⁹ adhuc ver
bis generalē distinctionē subiungit: dicens.
Cūcta subiacēt vanitati et oīa pergunt ad
vnū locū. De terra facta sunt et in terram

pariter reuertunt^r.

Gregorius.

Salomonis liber in q̄ hec scripta
sūt ecclesiastes appellat⁹ ē. Eccle
siastes at pprie cōcionator dicit^r ē
cōtione vero snia pmittit per quā tumultuosa turbe seditio cōprimat^r et euz multi
diuersa sentiūt. p cōcionantis rationē ad
vnā sententiā perducunt. Hic igitur liber
iccirco cōcionator dicit^r qz Salomon i eo
quasi tumultuantis turbe suscepit sensus
vt ea per inquisitionez dicat. que fortasse
per temptationē imperita mens sentiat.
Nam qd sententias quasi per inquisitio
nem mouet. quasi tot in se personas diuer
forum suscipit. Sed cōcionator verax ve
lut extensa manu omnīū tumultus sedat
eosq; ad vnā sententiā reuocat. cum in
eiusdem libri termino ait. Finem loquen
di omnes pariter audiamus. Deū time et
mādata eius obserua. Hoc est enī oīs ho
mo. Si enī in libro eodē per locutionem
suā multorū personas non susceperat cur
ad audiendū loquendi finē secum pariter
omnes admonerat. Qui igitur in fine li
bri dicit omnes pariter audiamus. ipse se
bi testis est. quia in se multorū personas
susiciens quasi solus locutus nō est. An
de et alia sunt que in libro eodem per inq̄
sitionem mouētur atq; alia per rationem
satisfaciunt alia que ex temprātis pfert ani
mo atq; adhuc huius mūdi delectationis
bus dediti. alia vero in quibus ea ea q̄ ra
tionis sunt differat atq; animū a delecta
tione cōpescat. Ibi nāq; ait. hoc itaq; mi
hi visum est. bonū vt cōdat quis et bibat
et fruatur leticia ex labore suo. et longe in
ferius subiūgit. Melius est ire ad domū
luctus quā ad domū conuiuij. Sic enim
bonū est māducare. et bibere melius fuisse
videat ad domū cōuiuij pergere q̄
ad domū luctus. Et qua re ostenditur: qz
illud ex infirmantiū persona intulit. hoc
vero ex rationis diffinitione subiunxit.
Nam ipsas prius rationis causas edis
serit: et illius luctus que sit vtilitas osten
dit: dicens. In illa enī finis cuncto: nō ad

monet hominibus: et vivens homo cogitat quid futurus sit. Rursum illic scriptum est. Letare iuvenis in adolescentia tua: et postea subdit. Adolescentia enim et voluptas vana sunt. Qui dum hoc postmodum vanus esse redarguit: quod prius monuisse videbatur: patenter indicat: quia illa quasi ex desiderio carnali verba intulit: hec vero ex iudicio veritatis subiicit. Sicut ergo delectatione prius carnalium exprimens: curis postpositis denunciat bonum esse manducare et bibere: quod tamen postmodum ex iudicio ratione reprehendit cum esse melius dicit: ire ad domum luctus quam ad domum conviviij: et sicut letari debere iuvenem in adolescentia sua quasi ex deliberatione carnalium proponit: et tamen postmodum per diffinitionem sententie adolescentiam et voluptatem vana esse redarguit: ita etiam predicator noster velut ex mente infirmantis humane suspitionis sententiam proponit dum dicit: An interitus est hominis et iumentorum: et equa virtusque est conditio. Sicut moritur homo: sicut et illa moriuntur. Similiter spirant omnia: et nihil habet homo iumentis amplius. Qui tamen ex diffinitione rationis suam postmodum sententiam perfert dicens: Quid habet amplius sapiens stultus: et quid pauper: nisi ut pergat illuc ubi est vita? Qui igitur dixit: Nihil habet homo iumentis amplius. Ipse rursus diffinit: quod habet aliquid sapiens non solum amplius a iumento: sed etiam ab homine stulto: videlicet: ut pergat illuc ubi est vita. Quibus verbis primam indicat: quia hic hominum vita non est quam esse alibi testat. Habet ergo hoc homo amplius iumentis: quia illa post mortem non vivit: hic vero sic vivere inchoat cum per mortem carnis hanc visibilem vitam consumat: qui etiam longe inferius dicit: Quodcumque potest manus tua facere: instanter operare: quod nec opus nec ratio: nec scientia: nec sapientia erit apud inferos quo tu properas. Quomodo ergo unus interit? est hominis et iumentum et equa virtusque conditio? Aut quomodo nihil habet homo iumentis amplius: cum iumenta post mortem carnis non vivunt. Hominum vero spiritus per malis suis operibus post mortem car-

nalis ad inferos deducti: nec in ipsa morte moriuntur. Sed in utraque tam dispari sententia demonstrat: quod condonator verax est: et illud ex tentatione carnali intulit: et hoc postmodum ex spiritali veritate diffinit.

Petrus.

Et nescisse quod requisivi dum me in tanta subtilitate contigit discere quod nescivi. Sed queso te ut me equanimiter feras: si ipse quod apud te more ecclesiastes nostri infirmantium in me perfonam suscepero: ut etiam infirmantibus prodesse propinquus quasi pro eorum inquisitione possim.

Gregorius.

Et condescendentem te infirmitati proximorum equanimiter non feram. Paulus dicat omnibus omnia factus sum: ut omnes facerem salvos. Ipse quoque dum ex condescensione charitatis eger in hac re amplius venerari debes: in qua more egregij predicatoris imitaris.

De ante invisibili egressione Capitulum V. Petrus.

Quodam fratre moriente presentem fuisse me contigit. Qui repente dum loqueretur vitalem emisit flatum: quem prius mecum loquentem videram subito extinctum vidi. Sed eius anima vtrum egressa sit an non: non vidi et valde durum videtur ut crederetur res esse quam nullus valeat videre.

Gregorius.

Quid mirum Petre si egredientem animam non vidisti: quam et manentem in corpore non vides. Aliquid nam modo cum mecum loqueris: quia videre in me non vales animam meam. Idcirco me esse exanimem credis. Natura quippe anime invisibilis est: atque ita ex corpore invisibiliter egreditur: sicut in corpore invisibiliter manet.

Petrus.

Ad vitam anime in corpore manentis pensare possum ex ipsis motibus corporis: quod nisi corporis anima adesset: eiusdem membra corporis mover-

ri nō possent: vitā vero anime post carnē
quibus motibus quibusue operibus vitā
tur dicas: vt ex rebus visis esse colligam:
qđ videre non possum.

Gregorius.

An quidē similiter: sed dissimili-
ter dico: quia sicut vis anie viuifi-
cat: mouet corpus: sic vis diuina
implet: que creauit omnia: et alia inspiran-
do viuificat: alijs tribuit vt uiuant: alijs
vero hoc solūmodo prestat vt sint. Quia
vero esse non dubitas creantē et regentē:
implentē et circūplectentē: transcendentē
et sustinentē: in circūscriptū atq; inuisibile
deū: ita dubitare nō debes hūc inuisibilia
obsequia habere. Debēt quippe ea: que
ministrant ad eius similitudinē tendere:
cui ministrāt: vt que inuisibili seruūt: esse
inuisibilia nō dubitent. Nec autē que esse
credimus nisi sanctos angelos et spiritus
iustoz. Sicut ergo motū cōsiderans cor-
poris vitā anime manētis in corpore perpē-
dis animo: ita vitā anime exēntis a corpo-
re perpēdere debes a summo: quia potest
inuisibiliter viuere quā oportet in obsequio
inuisibilis cōditoris manere.

Petrus.

Ecte totū dicitur: sed mens refu-
git credere: quod corporis oculis
non valet videre.

Gregorius.

Cum Paulus dicat: est enī fides
sperandarū substantia rerū argu-
mentū non apparentū: hoc veraci-
ter dicē credi: quod non valet videri nā
credi iam non potest: quod videri potest:
vt tamē te breuiter reducā a te nulla visi-
bilia nisi per inuisibilia vident. Ecce enī
cūcta corporea oculus tui corporis aspicit:
nec tamē ipse corporeus oculus aliqd cor-
porē videret: nisi hūc res incorporeas ad
videndū acueret. Nā tolle mentē que nō
videt: incassum pater oculus: qđ videbat.
Subtrahē animā corpori: remanent pro-
culdubio oculi in corpore aperti. Si igit
per se videbāt: cur discedēte anima nihil
vident hinc ergo collige: quia ipa quoq;

visibilia nō nisi per inuisibilia videntur.
Ponamus quoq; ante oculos mētis edifi-
ficari domū: immēsas moles leuari: pen-
dere magnas in machinis colūnas: quia
queso te hoc opus operat: corpus visibile
qđ illas moles manibus trahit: an inuisi-
bilis aīa que viuificat corpus? tolle enī
qđ non videt in corpore: et mox immobilia
remanent cūcta que moueri videbant vis-
ibilia corpora metalloz. Quia ex re pen-
sanda est: quia in hoc quoq; mūdo nihil
visibile nisi per creaturā inuisibile dispo-
ni pōt: nā sicut op̄s deus aspirādo vel im-
plēdo ea qđ rōne subsistūt: et viuificat et mo-
uet inuisibilia: sic ipa inuisibilia implēdo mo-
uet atq; sensificāt carnalia corpora qđ videt.

Q sicut vita anime manen-
tis in corpore deprehenditur ex
motu membrorū: sic vita anime
post corpus in sanctis pensan-
da est ex virtute miraculorum:

Capitulū. VI. Petrus.

Estis fateor allegatiōibus libe-
ter victi: ppe nulla tā esse hec
visibilia exultare cōpellor: qđ
prius in me infirmantiū psonā suscipiēs:
de inuisibilib⁹ dubitabā itaq; placēt cūcta
que dicis: sed tū sicut vitā aīe in corpore ma-
nētis ex motu corporis agnosco: ita vitā aīe
post corpus apertis quibusdā rebus arte
statibus cognoscere cupio.

Gregorius.

Hic in re si cor paratū tue dilectio-
nis iuenio in allegatiōe mīme la-
boro. Nunqd nā sancti apli et mar-
tyres xpi pntem vitā despicerēt: et in mor-
tē carnis aīas ponerēt: nisi certiorē aīaz
vitā subsequē scirēt. Tu vero inq̄s: qz vitā
aīe in corpore manētis ex motib⁹ corporis ag-
noscis: et ecce hī qđ aīas in mortē posuerūt
atq; aīaz vitā post mortē carnis eē credū-
derūt q̄tidianis miracul⁹ choruscāt. Ad ex-
ticta nāq; eoz corpora viuētes egri veniūt et
sanāt: piuri veniūt et dēonio verāt: dēoni-
aci veniūt et liberāt: leprosi veniūt et mūs

dant: deferunt mortui et suscitant. Pen-
sa itaq; eorū ante qualiter viuunt illic ubi
viuunt: quorū hic et mortua corpora in tor-
miraculis viuūt. Si igit vitā anime per-
manentis in corpore deprehēdis ex motu
membroꝝ: cur non perpēdis vitā anime:
post corpus etiā per ossa mortua in virtu-
te miraculorum.

Petrus.

Nulla ut opinor huic allegatiōi ra-
tio obstitit: in qua ex rebus visibi-
libus cogimur credere quod non
videmus.

De egressibus animarum:

Capitulū. VII.

Gregorius.

Paulo superius questus es mo-
rientis cuiusdā egredientē te
animā non vidisse: sed hoc ip̄m
tā culpe fuit: qd corporeis ocu-
lis rē videte inuisibile questisti. Nā multi
vestroꝝ mentis oculos: sic pura et vberi-
oratiōe mūdātes: egredientes e carne ani-
mas frequēter vident. Unde nūc mibine
cesse est: vel qualiter egredientes anime vi-
se sint: vel quāta ipse dū egredierent vide-
rēt: enarrare: quaten⁹ fluctuātī animo qd
plene ratio nō valet: exempla suadēt. In
secūdo namq; hui⁹ operis libro iam presa-
tus sum: qd venerabilis Benedict⁹: sicut
a fidelibus eius discipulis audiuit: longe
a Capuana posuit⁹. Germani eiusdē vrbis
epi animā nocte media in globo igneo ad
celū ferri ab angel⁹ aspexit. Qui eandē qz
ascendentē animā intruens mentis laxato
sinu quasi sub vno solis radio cūctū in su-
tis oculis collectū mundū vidit.

**De egressu anime Specio-
si monachi: Cap. VIII.**

Antē qz discipulis illius narra-
bus didici: qz duo nobiles vi-
ri: a qd exteriorib⁹ studiis eru-
diti: germāt fratres quorū vn⁹
Speciosus: alter vero Gregori⁹ dicebat
eius se regule in sancta cōuersatiōe tradi-

derūt: quos scdē pater in monasteriō: qd
iuxta Terracinēsem urbē cōstruxerat: se-
cit habitare. Qui multas quidē pecuni-
as in hoc mūdo possederāt: sed cūcta pau-
perbus p altarū suarū redemptiōe largiti
sūt: et in eodē monasterio permāserūt: quo-
rū vnus scz Speciosus dū p vtilitate mo-
nasterij iuxta Capuanā urbē missus fuit:
sete die quadā frater eius Gregorius cum
fratribus ad mēsam sedens: atq; quiescēs
per spiritū subleuāt⁹ aspexit: et vidit Spe-
ciosi germani sui animā tā longe a se posi-
ti de corpore exire: qd mox fratribus indica-
uit: et cucurrit: itaq; eundē fratrē suū sepul-
tū repperit: quē tamen ea hora qua vide-
rat: ei⁹ ille de corpore inuenit.

De anima cuiusdā inclusi:

Capitulum. IX.

Antē religiosus atq; fidei lissi-
mus vir: adhuc mibi in mona-
sterio pesto narrauit: qd aliqui
de Sicilie partib⁹ nauigio Ro-
mā petētes: in mari medio positi cui⁹ dā
serui dei: qui in Samito fuerat inclusus
ad celū ferri animā viderūt. Qui descen-
tes ad terrā causamq; an ita esset acta per-
scrutātes: illo die inuenerūt obijisse dei fa-
muli quo eū ad celestia regna ascendisse
cognouerūt.

**De egressu anime Spei ab-
batis: Capitulum. X.**

Adhuc in monasterio meo posita
tus cui⁹ dā valde venerabilis
viri relatiōe cognoui qd dico.
Aiebat enī qd venerabilis pā-
ter nōie Spes monasteriū cōstruxit in lo-
co. Qui vocabulū Caple est: qui ferri fer-
me millarij interiacente spacio a vetusta
Rursie vrbē disjungit. Nunc oīpotens et
misericors deus ab eterno verberare flagel-
lando prexit: ei⁹ dispensatiōi: sue mari-
mā et seueritatē seruauit: et gratiā quantū
eū prius flagellando diligeret: postmodū
pfecte sanādo mōstrauit. Eius nāq; ocu-
los per .xl. annorū spaciū priuue cecitatis
tenebris pressit: nullū ei⁹ lumen vel exte-

me visionis aperires. Sed quia nemo in verberare illius gratia destitueret substituit: et nisi illi deus misericors pater qui penam irrogat: patientiam presteret: mox per impatientiam peccatum nobis ipsa auget correptio peccatorum: fitque modo miserabili ut culpa nostra: unde sperare debuit terminum: inde sumat augmentum. Accirco nostra deus infirma respiciens flagellis suis custodiam permiscet: atque in percussione sua electis filiis nunc misericorditer iustus est: ut sint quibus postea debeatur iuste misereri. Unde venerabilis se nemini exterioribus tenebris premeret interna nunquam luce destituit. Qui cum flagello fatigaret corporis: habebat per sancti spiritus custodiam consolationem cordis. Et uero iam anni plures fuisset in cecitate temporis expletus: et dominus lumen reddidit: et vicinum suum obitum denunciavit: atque ut monasterium circumquaque instructis verbum vite predicaret: admonuit: quatenus corporis recepto lumine visitatis in circuitu fratribus cordis lumen aperiret. Qui statim iussis obtemperans fratrum tenobis circumiit: mandata vite: que agendo didicerat: predicavit. Quotidie: mox igitur die ad monasterium suum peracta predicatione reuersus est: ibique fratribus puocatis altaris in medio sacramentum dominici corporis sanguis sumpsit: moxque cum eis mysticos psalmorum cantus exorsus est. Qui illis psallentibus orationi intentus animam reddidit. Deus vero fratres qui aderant ex ore eius exisse columbam viderunt: que mox apertecto oratorio egressa: aspicientibus fratribus penetravit celum. Cuius iecirco animam in colubae specie apparuisse credendum est: ut opera deus ex hac ipsa specie ostenderet: quod simplici corde ei vir ille seruisset.

De egressu anime presbyteri
Hursie puincie: Cap. XI.

Quod neque hoc fides quod vir venerabilis abbas Stephanus: qui non longe ante hoc in hac urbe defunctus est: quem ipse etiam benenostri: in eadem puincie Hursie corrigisse referebat. Aiebat enim quod illic presbyter quidam commissam sibi cum magno timore domini rega-

bat ecclesiam. Qui ex tunc ordinatiois accepte presbyteram suam ut iocunde diligens: sed quasi hostem cauens: ad se propius accedere: re nunquam sinebat: etiamque sibimet propinquare nulla occasione permittens ab ea sibi communionem funditus familiaritatis absceiderat. Habebat quippe sancti viri hoc proprium. Illam ut semper illicitis longe sint a se: preteritus etiam licita absceidit. Unde istud virum ne unquam per eam incurreret culpam: sibi etiam ministrari per illam recusabat necessaria. Hic ergo venerabilis presbyter cum longam impleisset vite etatem: anno quadragesimo ordinatiois sue inardescere grauitate febre correptus: ad extrema deductus est. Sed cum eum presbyter a sua aspiceret solutus iam inebriis quasi in morte dissensum: si quod adhuc ei vitale spiramen adesset: naribus eius apposita curauit aure ut noscere: quod ille sentiens cui tenuissimus inerat status: quantum annis valuit ut loqui potuisset: infernescere spiritu collegit vocem atque erupit dicens: Recede a me mulier adhuc igniculus vivit: paleam tolle. Illa igitur recedente: crescente virtute corporis cum magna cepit leticia clamare dicens: Benueuiat dominus meus: benueuiat dominus meus. Quid ad tantillum seruulum vestrum estis dignati conuenire? Venio venio: gratias ago: gratias ago. Cumque hoc iterata crebro voce repeteret: quibus hoc diceret: non sui: qui illum circumsteterant: requirebant. Quibus ille admirando respondit dicens: Numquid conuenisse hic sanctos apostolos non videtis beatum Petrum et Paulum primos apostolorum non aspicientis? Ad quos iterum conuersus dicebat: Ecce venio: ecce venio: atque inter hec verba animam reddidit. Et quia veraciter sanctos apostolos videret: eos etiam sequendo testatus est. Quod pluresque contigit iustis: ut in morte sua sanctorum precedentium visum deus aspiciant ne ipsam mortis sue penalem sententiam percontescant: sed dum eorum mentis internorum citius societas ostendit: a carnis sui copula sine doloris et fortitudinis fatigatione soluantur.

De anima probi Beatine vr-
bis episcopi. Cap. XII.

Quia bre neqz hoc filea qz pro
bus omnipotentis dei famulus
qui nūc in hac vrbe monasterio
presto ē qd appellat Beatus: de
Probo patruo suo Beatine ciuitat' epo
mibi narrare cōsuevit: dicens: qz proquin-
quāte vite eius termino ē grauiſſima de-
pſit egritudo. Qui pater noſte Maxim'
pueris circūquaqz trāſmiſſis colligere me-
dicos ſtudit: ſi fortaſſe ei' moleſtie ſub-
uenire potuiſſet. Sed congregati ex vici-
nis locis vndiqz medici: ad tactuz vene-
denunciauerūt ei' exitū citius aſſuturuz.
Sed cū iam tēpus reſectionis incūberet:
atqz diet hora tardior excreuiſſet. Gene-
rand' episcopus de illorū poti' qz de ſua
ſalute ſollicit' eos qui aderāt admonuit
eū ſene patre in ſupioris epij ſui ptes aſce-
dere: ſeqz poſt laborem riſciēdo reparare.
Dēs igit aſcenderūt domū: vn' ei tantū-
modo puulus relictus eſt puer. quē nunc
quozqz predict' Prob' aſſerit ſuperſeſſe.
Qui dum lecto ſacientis aſſiſteret: ſubito
aſperit intrātes ad virtū dei quosdā viros
ſtolis cādi dīs amictos: qui eundē ſquoqz
candorē veſtīū vultū ſuorum luce vince-
bant. Quia ſplendoris etiā claritate per-
cuſſus: quā illi deſſent emiſſa cepit voce
clamare. Quia voce etiā Prob' episcop'
cōmotus intrātes eos aſperit z cognouit:
atqz eundē ſtridentē vagientēqz puerum
cōſolari cepit: dicens. Noli timere: quia
ad me ſanctus Iuuenalis z ſanct' Eleu-
therius martyres venerunt. Ille autem
tante viſionis nouitatem nō ferens: cur-
ſu concito extra fores fugit: atqz eos quos
viderat patri ac medicis nunciavit. Qui
concite deſcenderūt: ſed egrum quē reli-
querant iam deſunctū inuenerunt: qz illi
eum ſecū tulerant: quorum viſionem puer
ferre nō potuit qui ibi remanſit.

De tranſitu Galle ſancille dei
Cap. XIII.

Isterea neqz ſilendum arbitroz
qd mibi perſonarū grauiū atqz
fidelīū eſt relatione compertuz
Gothorū. nāqz tēporibus Sal-
la huius vrbis nobiliſſima puella Sima-
chi ac Paritij filia intra adoleſcētie tem-
pora marito tradita: in vnius anni ſpacio
eius eſt morte viduata. Quā dum ſeruē-
te mundi copia ad iterandū thalamum et
opes z etas vocarent: elegit magis ſpiri-
talibus nuptijs copulari deo: in quibus
a luctu incipitur: ſed ad gaudia eterna pe-
uenitur: qz carnalibus nuptijs ſubiicit: qz a
leticia ſemp incipiunt z ad finē cum luctu
tendunt. Hūc autē cum valde ignea con-
ſperſio corporis inſeſſet: ceperunt medici
dicere quia niſi ad amplexus viriles redi-
ret: calore nimio contra naturam barbas
eſſet habitura qd itaqz poſt factuz eſt.
Sed ſancta mulier nihil exterius deſor-
mitatis timuit que interius ſpōſi celeſtis
ſpeciem amauit. Nec verita eſt ſi hoc in il-
la ſedaretur: qd a celeſti ſponſo in ea non
amaretur. Mor ergo vt eius maritus de-
funct' eſt: abiecto ſeculari habitu ad om-
nipotentis dei ſeruitiū ſe apud beati Pe-
tri apoſtoli eccleſiam monaſterio tradidit
ibiqz multis annis ſimplicitati cordis atqz
oratiōi dedita: larga indigentib' ely-
moſinarū opera impendit. Cūqz omni-
pens deus perbennē ſam mercedem red-
dere eius laboribus decreuiſſet: cancri vl-
cere in mamilla percūſſa eſt. Nocturno
autem tempore ante lectum eius duo can-
delabra lucere conſueuerant quia videli-
cet amica lucis: non ſolum ſpirituales: ſed
etiam corporales tenebras odio habebat.
Que dum nocte quadā ex hac eadem ig-
ceret infirmitate fatigata: vidit beati Pe-
tri apoſtoli inter vtraqz candelabra an-
te ſuum lectū conſtituiſſe. Nec perterrita
timuit: ſed ex amore ſumens audaciā erul-
tauit ei' dixit. Quid eſt domine mi: o-
miſſa ſunt mibi peccata mea? Qui ille: be-
niſſimi vt eſt vultus: inclinato capite an-
nuit: dicens dimiſſa veni. Sed quia quē-
dam ſanctimonialē feminam in codē mo-

naſterio
ſubintru-
cum venia-
illa talis v-
tis vte e-
tur exple-
loquentis
cuncte con-
qz quid vi-
uit. Ter-
fuerat: for-
ipſa popo-
ta. Ad ſa-
ſterio man-
cedentibu-
licolent' ſan-
timon-
pore huius
fuiſſent.

De
tici.

Quia
libenter
anima ſe-
in omel-
me mem-
ad eccle-
fuit: quē-
quozqz no-
dem par-
quem lo-
quo illu-
te paral-
ſtare nō-
re vel ac-
ſuā ad e-
ud latu-
mater ci-
moſina
paupib'
uerat ſe-
emerat
te ſuſci-

nafterio p̄ ceteris diligebat. illico Salla
subiunxit. Rogo vt soror benedicta me-
cum veniat. Cui ille respondit. Mon: sed
illa talis veniat tecum. hec vero quā pe-
tis die te erit tricesimo secutura. His igitur
expletis visio apostoli assistentis et col-
loquentis ei ablata est. At illa protinus
cuncte congregationis asciauit matrem ei
q̄ quid viderit: quidue audierit: indica-
uit. Tercio autem die cum ea: que iussa
fuerat: sorore defuncta est. Illa vero: quā
ipsa poposcerat: die est tricesimo subsecu-
ta. Quod factum nunciusq̄ in eodem mona-
sterio manet memorabile. Sicq̄ hoc a p̄-
cedentibus matribus traditū: narrare il-
lic solent subtiliter iuniores: que vñc sunt
sanctimoniales virgines ac si illo in tem-
pore huic tam grandi miraculo et ipse as-
suissent.

De transitu Seruuli paraly- tici. Cap. XIII.

Quod inter hec sciēdum est quia
sepe animabus exeuntibus ele-
ctorum dulces solent laudes sce-
lestes erumpere vt dum illam
libenter audiunt: dissolutiones carnis ab
anima sentire minime permittant. Unde
in omelias quoq̄ euangelij iam narrasse
me memini qd̄ in ea porticu: que euntib⁹
ad ecclesiam beati Clementis est perula:
fuit quidam Seruulus nomine cuius te
quoq̄ non ambigo meminisse. Qui quid-
dem pauper rebus sed meritis diues erat
quem longa egritudo dissoluerat. Hāc ex
quo illum scire potuimus vsq̄ ad finē vi-
te paralyticus iacebat. Quid dicas quia
stare nō poterat: qui nunq̄ in lecto surge-
re vel ad sedendū valebat. Nunq̄ manus
suas ad eos ducere: nunq̄ se potuit in alle-
ud latus declinare. Huic ad seruiendum
mater cū fratre aderāt. et quicquid ex eles-
mosina potuisset accipere: hoc eorū manib⁹
paupib⁹ erogabat. Nequaquā litteras no-
uerat sed scripture sacre sibi met codices
emerat: et religiosos quosq̄ in hospitalita-
te suscipiēs: hos corā se studiose legere sa-

ciebat. Factūq̄ est vt iuxta modū suū ple-
ne sacrā scripturā disceret cū sicut dixi lit-
teras funditus ignoraret. Studebat sem-
per in dolore gratias agere: hymnis deo
et laudibus. dieb⁹ ac noctib⁹ vacare. Et
cum tā tēpus esset vt tāta eius patētia re-
munerari debuisset: membrorū dolor ad
vitalia redijt. Cūq̄ iam mortū se p̄ximū
agnouisset: pegrinos viros atq̄ in hospi-
taliitate susceptos admonuit vt surgerēt
et psalmos cū eo p̄ expectatione sui exitus
deecantarent. Cūq̄ cū eis et ipse moriens
psalleret voces psallentiū repente compe-
scuit cū terrore magni clamoris: dicens.
Tacete nunquid nō auditis quante reso-
nent laudes in celo. Et dum ad easdē lau-
des quas intus audierat: aurē cordis intē-
derat. Sancta illa anima carne soluta est.
Qua scz exeunte tāta illic fragrantia odo-
ris aspersa est: vt omnis qui illic aderant
inestimabili suauitate replerent. ita vt p̄
hoc patēter cognoscerēt. q̄ eā laudib⁹ i ce-
lo suscepissent. Cui rei monachus noster
interfuit qui nunciusq̄ viuit et cum mag-
no fletu attestari solet quia quousq̄ corp⁹
eius sepulture traderent: ab eorū naribus
odoris fragrantia non recessit.

De transitu Romule ancille dei. Cap. XV.

E in eisdē quoq̄ omelias rē nar-
rasse me recolo. Quā Specto-
sus cōpresbiter meus qui hanc
nouerat: me narrante attestas-

tus est.

Quāq̄ tempore quo monasteri-
um petij: anus quedam Redemp-
ta nomine in sanctimoniali habi-
tu constituta: in vrbe hac iuxta beate marie
semp virginis ecclesiā manebat. Hec illi⁹
discipula Erudinis fuerat. que magnis
virtutib⁹ pollēs: sup̄ p̄nestinos mōtes
vitā heremiticā duxisse ferebat. Huic autē
Redēpte due in eodem habitu discipule
fuerāt vna nomine Romula et altera que
nūc supest. quā quidē facile scio sz noie ne
scio. Tres itaq̄ hec i vno bitaculo cōma-

nentes: morum quidē diuitijs plene: sed tamen pauperē vitā rebus ducebāt. Hec autem quā prefatus sum Romula aliam quā predici condiscipulā suā magnis vite meritis anteibat. Erat quippe nire patientie: summe obediētie: cultos oris: ad silentiū: studiosa valde ad cōtinuē orationis vsum. Sed quia plerūq; hic: quos tam homines perfectos estimant: adhuc in oculis summi opificis aliquid imperfectionis habent: sicut sepe imperiti homines nec dum perfecte sculpta sigilla conspiciunt: etiam quasi perfecta laudant: que tamen adhuc artifex considerat et limat: laudari iam audit et tamē ea tundere meliorando nō desinit. Hec quam prediximus Romula ea: quā greco vocabulo medicī paralysim vocant: molestia corporali pēnosa est. multisq; annis in lectulo decubās: pene omni iacebat in membrorum officio destituta. Hec tamen hec eadē eius mentē ad impatientiā flagella perduxerant: itaq; ipsa ei detrimenta membrorum facta fuerant incrementa virtutum quia tanto sollicita ad vsum orationis excreuerat: quāto et aliud quolibet agere nequaq; valebat. Nocte igitur quadā eandē Redemptā quā prefatus sum. que vtrasq; discipulas suas quasi filiarū loco nutrebat vocauit: dicens. Mater veni Mater veni. Que mox cū alia eius condiscipula surrexit sicut vtriusq; referentibus et multis eadē res clauit et ego quoq; in eodē tēpore agnouī. Cūq; nocti medio lectulo iacentis assisterent: subito celitus lux emissa omne illius cellule spatium impleuit. et spēs dōr tante claritatis emicuit: ut corda assistentiū inestimabili pauore prestringeret atq; ut post ipse referant: omne in eis corpus obligesceret ut in subito stupore manerēt. Cepit nāq; quasi cuiusdā inagie multitudinis ingredientis sonitū audiri hostiūq; cellulē cōcurri. ac si ingredientiū turba premere fatq; ut dicebant intrantiū multitudinē sentiebant. Sed nimierate timoris et luminis videre nō poterant quia earū oculos et paues depresserat: et ipsa tanti luminis claritas reuerberabat. Quā lucē protinus est muri odoris fragrantia subsecuta ita ut eorum animū quia lux emissa terruerat: odoris suauitas refoueret. Sed cū vim claritatis illius ferre nō possent cepit eadē Romula assistentē et tremētē Redemptam suorum morū magistrā blanda voce consolari: dicens. Noli timere mater: nō moriar modo. Cūq; hoc crebro diceret: paulatim lux que fuerat emissa subtracta est: et his qui subsecutus est odor remansit: sicq; dies secundus et tertius transiit: ut aspersa odoris fragrantia maneret. Nocte igitur quarta eandē magistrā iterum suam vocauit qua veniente viaticū petiit et accepit. Hec dum vero eadē Redempta vel illa alia eius discipula a lectulo iacētis abscesserat: et ecce subito in platea ante eiusdem cellule hostiū duo: chori psallentiū constituerant et sicut ipse dicebant: q̄ se sep̄ ex vocibus discreuisse psalmodie cantus dicebāt: viri et femine respōdebāt. Cūq; ante fores cellule exhiberent celestes exequie sancta illa anima carne soluta est. Quā ad celum ducta: quāto chori psallentiū alius ascendebāt: tanto cepit psalmodia lenius laudari. quousq; et eiusdem psalmodie sonitus odoris suauitas elōgata finiretur.

De transitu Tarille virginis.

Cap. XVI.

In annūq; vero in consolatione egredientis anime ipse apparere solet auctoz ac retributor vite. Unde et hoc qd de Tarilla antea mea in omelias evangelij dixisse me recolere replicabo. que iter duas alias sorores suas virtute cōtinuē orationis: grauitate vite: singularitate abstinentie ad culmen sanctitatis excreuerat. huius p̄ vili onem. Felix attauis meus huius Romane ecclesie antistes apparuit ei q; mansio nem perpetue claritatis ostēdit: dicens. Veni quia in hac te lucis mansionē suscipio. que subsequente mox febre correpta ad tēp̄ puenit extremā. Et sicut nobilibus

femine
nunt qu
bona ex
us lectu
solum r
et magn
cūstanti
cedite
quē vide
egressa
ris asper
ctis offer
nisse. Cū
rum ad
onis vili
lozū mor
ulise et q
rit: caro

De

na narra
nocte ei
go Ma
velibu
ad mis
auderē
ce requ
obsequi
ceret: v
pit: ut
ret: a ri
nia qd
rat ad
Quib
la muta
ris vite
Cūq; es
rent: re
genti
obsequi
maqui
arices

feminis virisq; mortuibus multi conue-
niunt qui eorū primos cōsolentur: eadez
hora exitus ipsius multi viri ac femine ei
us lectulū circūsteterūt. Tunc subito illa
sursum respiciēs Jesum venientē vidit:
et magna vocis animaduersione cepit cir-
cūstantibus clamare dicens. Recedite re-
cedite Jesus venit. Cūq; in eū intēderet:
quē videbat: sancta illa anima est a corpe
egressa tantag; subito fragrātia miri odo-
ris aspersa est: et ipsa quoq; suauitas tun-
ctis ostenderet illic auctore suauitatis ve-
nisse. Cūq; corpus eius ex more mortuo-
rum ad laundū esset nudatū: longe orati-
onis vsu in cubitis eius et genibus comes-
locū more inuēta est obdurata cutis exere-
uisse et quid viuens eius spūs semp ege-
rit: caro mortua testabatur.

De transitu Muse puelle.

Cap. XVII.

Quod neq; hoc silē qd̄ predict⁹
Probus dei famulus de foro
re sua noīe Musa puella par-
ua narrare consuevit: dicens. Quāquā
nocte ei p̄ visionē sancta dei genitrix vir-
go Maria apparuit atq; coenauit ei i albis
vestibus puellas ostēdit. Quibus illa cū
admiseri appetisset sed se eis iungere nō
auderet: beate Marie semp virginis ē vo-
ce requisita an vellet cū eis esse atq; in ei⁹
obsequio viuere. Cui cum puella eadē di-
ceret: volo. ab ea mandatū protinus acce-
pit vt nihil ultra leue aut puellare age-
ret: a risu iocis se abstineret sciens p̄ om-
nia qd̄ inter easdem virgines quas vide-
rat ad ei⁹ obsequiū die tricesimo ventret.
Quib⁹ visis: in cūctis suis morib⁹ puella
mutata est oēsq; a se leuitates puella-
ris vite magna grauitatis deterfit manu.
Cūq; eam parētes eius mutatā esse mira-
rent: requisita rē retulit. quid sibi bēa dei
genitrix iusserit vel quo die itura esset ad
obsequiū eius indicauit. Tūc post vicefi-
ma quinta die febre corrupta est. die autē
tricesima cū hora exitus eius p̄pinquass;

eandē beatā genitricē dei cū puellis: q̄s
per visionē viderat: ad se venire conspe-
xit. Cui se etiā vocātū respondere cepit et
deprellis reuerter oculis: apta voce cla-
mare. Ecce dñā venio ecce dñā venio.
In qua etiā voce spiritū reddidit ex virgi-
neo corpe habitatura cū sanctis virginib⁹
bus exiit.

Quibusdā paruulis reg-
ni celestis aditus a parentibus
clauditur cū male ab eis nutria-
tur. Et de puero quinq; anno-
rum blasphemio.

Cap. XVIII.

Quā humanū gen⁹ multis atq;
innumeris vitijs sit subiectum
Hierusalē celestis patrie i mo-
ximā ptem ex puulis vel infan-
tibus arbitror posse compleri.

Gregorius.

Et si oēs baptizatos infantes atq;
in eadē infantia moriētes: igre-
di in regnū celeste credendū est:
oēs tñ puulos qui sez iā loqui possunt: re-
gna celestia ingredi credēdū nō est qz nō
nullis puulis eiusdē regni celestis adit⁹
a parētib⁹ claudit si male ipsos nutriāt.
Hā quidā vir cunctis in hac vrbe notissi-
mus ante trienniū filiū habuit: atq; nōz si-
cut arbitror quinq; quē nimis carnaliter
diligēs: remisse nutrebat atq; isdē puu-
lus: qd̄ dictū graue est: mor vt eius anio
aliquid obstitit: maiestātē dei bl asphema
re cōsueuerat. qui in hac ante triennium
mortalitate p̄cussus venit ad mortē. Cū-
q; eū suus pater in sinu teneret: sicut bi te
stati sūt: qui p̄ntes fuerūt: malignos ad se
venisse spūs tremētibus oculis puer aspici-
ciēs cepit clamare. Obsta pater obsta pa-
ter: quī clamās declinauit faciem vt se ab
eis in sinu patris abscoaderet. Quē cū il-
le tremētē requireret: quid videret: pu-
er adiunxit: dicens. Mauri homines vene-
runt qui me tollere volūt. qui cum hoc di-
xisset: maiestatis nomē protinus blasphe-
m

mauit et animā reddidit. Et enī omnipotens deus ostēderet p quo reatu talibus fuisset tradit⁹ executorib⁹: vnde viuentē pater suus noluit corrigere hoc morientē pmissit iterare vt qui diu p diuinitatis pa nentiā blasphemus vixerat quādoq; per diuinitatis iudiciū blasphemaret et more: retur quatenus reatū suū pater agnosce: ret qui puuli filij animā negligēs nō par uulū peccatorē gehēne ignibus nutrire: sed interim hoc triste seponētes: ad ea q; narrare ceperā leta redeamus.

De transitu Stephani serui dei. Cap. XIX.

Predicto etenī Probo alijsq; religiosis narratibus viris ag noui ea que indicare audienti: bus de venerabili patre Stee phano in omeljijs euangelij curant. Fuit etenī vir sicut et idē Probo⁹ et multi alij te stant: mihi in hoc mūdo possidēs: nihil q; reus: solā cū deo paupratē diligēs. Inter aduersa semp patriam amplectēs: cōuen: tus seculariū fugiēs: vacare semp oratiōi pēpiscēs. De quo vnū bonū virtutis tes: fero vt ex hoc vno valeāt multa eius bo: nā pēfari. Is nāq; cū quadā die messem: quā sua manu seruerat: decimam ad areaz deduxisset: nihilq; aliud cū discipulis suis ad tori⁹ anni supēdia haberet: quidā per uerse uolūtatē vir antiqui hostis stimu: lis instigar⁹: eadē messē igne supposito ita vt erat in area incēdit. Qd factū dum alter aspiceret: eidē dei famulo occurrit et nūciat. qd postq; indicauit: adiunxit dicēs. Ne ve pater Stephane quid tibi cōtingit. Qui statim vultu ac mētē placida ille rēdit. ve quid illi cōtingit q; mihi hoc fecit. nā mihi quid cōtingit? In quib⁹ eius verbis ostēdit in quo virtutis culmē se: debat: q; vnū qd in sumptū mūdi habue: rat tam secūra perdebat mēte magisq; il: li cōdolebat: qui peccatū cōmiserat q; si: bi qui peccati illius dāna tollebat. Nec pensabat quid ipse extoritur: sed culpe re: ptum perdebat intus. Hic itaq; cū dies

mortis egredi de coipe virgeret: conuene: runt multi vt tam sancte anime de hoc se: culo recedēti suas animas cōmendarent. Cūq; lecto bi qui cōuenerāt: omēs afflūte rent: alij ingrediētes angelos viderūt sed dicere aliquid nullo mō potuerunt. Alij omnino nil viderūt sed oēs qui aderāt ita vehemētissimus timor perculit vt null⁹ egrediēte illa sancta aīa illic stare potuis: set. Et bi ergo qui viderāt et bi qui omni: no nil viderāt vno oēs timore percūsi et ter riti fugerūt vt patā dare: intelligi que et quāta vis esset que illā egredientē aīam suscipiet cuius egressum nemo mortalium ferre potuisset.

Sepe anie meritū non in ip: soluo egressu: sed post mortem verius declaratur.

Cap. XX.

Ed inter hec sciendū est q; ali quādo anie meritū non in ipso suo egressu ostenditur. Post mortē vero certū declaratur. Unde et sancti martyres ab infidelib⁹ cru: delia multa perpeffi sunt qui tamen: vt p diximus: ad oīa sua mortua signis quoti: die et miraculis clarescunt.

De duobus monachis valen: tins abbatis. Cap. XXI.

Ite nāq; venerabilis Valentis: us qui post in hac Romana vr: be mihi sicut nosti in eo quoq; monasterio presuit: pri⁹ in Fla: lerie prouincia suū monasteriū rexit i quo: dū longobardi seniles venissent: sicut ei us narratiōe vidici: duos ei⁹ monachos in ramis vni⁹ arboris suspēderūt: qui sue spēs eodē die defuncti sunt. Facto autē ve: sperē vtrozq; eorū ipsi clari illic aper: tūq; vocib⁹ psallere ceperūt. Ita vt ipsi: quoq; qui eos occiderāt: cū voces psallē: tium audirēt: nimis mirati terrerent. q; videlicet voces captiui quoq; omēs: qui illuc aderāt: audierant. atq; eorū psalmo: die postmodū testes extiterunt. Sed haec

Voces spirituum omnipotens deus: scireo p
tingere voluit ad aures corporum vt viuen
tes quique in carne discerent qz si deo ser
uire studeant post carne verius viuant.

De transitu Surani abbatis.

Eap. XXII.

Quibusda religiosis quoqz viris
attestantibus adhuc in monaste
rio positus agnouit qz hoc logo
bardorum tempore iuxta in hac p
uincia que Sura nominat. quidam mona
sterii pater vite venerabilis Suran? no
mine fuerit qui captiuus aduentibus at
qz in longobardorum depredatione fugien
tibus cunctis que in monasterio videbat
habere: largitus est. Cum in elemosinis
vestimenta sua ac fratrum omnia et cellarium
consumpsisset et quicquid habere in horro
potuit expendit. Expensis vero rebus o
mnibus longobardi ad eum subito venerunt. Eum
qz tenuerunt et aurum ab eo petere ceperunt.
Quib? cum ille diceret se omnino nihil ha
beres in vicino monte ab eis ductus e. in
quo sylua inmensa magnitudinis stabat.
Ibi captiuus quidam fugiens in caua arbor
latebat: ubi vnus ex longobardis educa
to gladio predictum venerabilem occidit vi
rum. Cui? corpe in terra cadente: mors omnis
potius et sylua concussa est ac si se ferre non
posse potius sanctitatis eius diceret: ter
raqz tremuisset.

De transitu dyaconi prouin
cie Marforum et de morte viri
dei qui missus in bethel fuerat.

Eap. XXIII.

Alius quoqz in Marforum puln
cia vite valde venerabilis dy
aconus fuit: quem inuentum lon
gobardi tenuerunt: quorum vnus
educto gladio caput eius amputauit.
Sed cum corpus eius in terra caderet: ip
se qui hunc capite truncauerat inuado spi
ritu correptus: ad pedes eius corruit: et qz
amicum dei occidit inimico dei tradit? esset
ostendit.

Petrus.

Quid est hoc queso te qz omnipos
tens deus sic permittit mori quos
tamen post mortem culus sanctita
tis faciant: non patitur celari.

Gregorius.

Quam scriptum sit. Iustus quacumqz
morte preuentus fuerit: iusticia ei
us non auferet ab eo: electi qui p
caldabio ad perpetuam vitam tendunt quid
eis obest si ad modicum dure moriuntur.
Et est fortasse nonnullorum eorum culpa licet mi
nima que in eadem debeat morte referari.
Vnde fit vt reprobi preteritum quidem contra vl
tutes accipiant. Sed istis mortentibus hoc
in eis grauius vindicetur: qz contra bonos
preteritum sue crudelitatis acceperunt: sicut
idem carnifex qui eundem venerabilem dyaco
num viuente ferire permisit: est: gaudere
super mortuum permittitur non est. Ad sa
cra quoqz testantur eloquia. Nam vir dei
contra Samaritanam missus: quia per inobe
dientiam in itinere comedit. hunc leo in eo
dem itinere occidit. Sed statim illic scrip
tum est: Quia stetit leo iuxta asinam et non coe
dit leo de cadauere. Ex quo ostendit qz per
eandem inobedientiam ipsa fuerit morte laxata
qz idem leo quem viuente presumpsit occidere:
peringere non presumpsit occisus. Qui enim oc
cidit aulorum homines: de occisi cadauere coe
dendi licentiam non accepit: qz is qui culpabilis
in vita fuerat: punita inobedientia erat iam in
stus ex morte. Leo ergo qui prius pecca
toris vitam neccauerat: custodiuit postmo
dum cadaver iusti.

Utrum ante restitutionem cor
porum: in celo recipi valeant ani
me iustorum.

Capitulum XXIII.

Petrus.

Pacet quod dicis: sed nosse velles
si tunc ante restitutionem corporum
in celo recipi valeant anime iustorum.

Gregorius.

Hec neq; de omnib; iustis fateri possumus: neq; de omnib; negare. Nam sunt quorundā iustorū anime que a celesti regno quib;dam adhuc mansionibus differunt. In quo dilatiōis damno quid aliud innuit nisi qd de perfecta iusticia aliquid minus habuerūt: et tamen luce clarius cōstat: q; perfectorū anime mox ut huius carnis claustra exeūt: in celestis regni sedibus recipiunt: qd et ipsa per se veritas attestat dicens: Abicūq; fuerit corpus: illuc cōgregabunt et aquile: quia ubi ipse redemptor noster est corpus: illuc paulatim colligunt iustorū anime. Et Paulus. Cupio dissolui et cū xp̄o esse qui ergo xp̄m esse in celo nō dubitat: nec Pauli animā esse in celo negat: qui etiā de dissolutiōe sui corporis: atq; de iubilatiōe celestis patrie dicit: Scimus quoniam si terrestris domus nostra huius habitatiōis dissoluatur: quod edificatiōe habemus ex deo: domū non manufactā eternam in celis.

Petrus.

Figit nunc sunt in celo anime iustorū: quid est q; in die iudicii pro iusticie sue retributiōe recipiēti.

Gregorius.

Hec eis nimirū crescit in iudicio: quod nūc animarū sola: postmodū vero etiā corporū beatitudine perficiunt: ut ipsa quoq; carne gaudeāt in qua dolores pro dño cruciatuq; pertulerūt. Pro hac quippe geminata eorū gloria scriptū est. In terra sua duplicia possidebūt. Hinc etiā ante resurrectionis diem de sanctorū aiab; scriptū est. Date sunt illis singule stole albe: et dictū est illis ut requiescerēt tempus ad hanc modicū: donec impleret numerus cōseruorū et fratrum eorū. Qui itaq; nūc singulis acciperūt: binas in iudicio stolas habituri sunt: quia modo animarū tantūmodo: nūc autē aiarū simul et corporū gloria letabunt.

De modis quibus morientes aliqua predicūt: et de morte cu-

iusdam aduocati: de reuelatiōe quoq; Serontij et Abelliti monachorū: ac de puero armentario q; moriturus diuersis linguis loquebat: **Cap. XXV.**

Petrus.

Sientio: sed vellē scire quo nā modo agūt: quod plerūq; morientes multa predicūt.

Gregorius.

Etsi aliquādo animarū vis subtilitate sua aliquid preuidet. Aliquādo em̄ exire de corpore anime per reuelatiōē ventura cognoscunt. Aliquādo vero dñi iam iuxta sit ut corpus deserat: diuinitus afflate in secreta celestia incorporeū mentis oculū mīrūt. Nam quāuis ante aliquādo subtilitate sua ea que sunt ventura cognoscit: patet ex eo q; eū quidā aduocatus: qui in hac vībe ante biduū lateris dolore defunctus est: sed ante paululū q; moreret vocatū puerū suū: preparari sibi vestimēta ad procedēdū iussit: quē dum puer quasi infans cernebat: reusq; pceptis minū obediens: surrexit vestimento se induit: et per viā Appiā ad beatū Sixtū ecclesiā se esse processit: dixit: Eūq; post modicū ingrauescente molestia esset defunctus: deliberatū fuerat ut apud beatū Ianuariū martyre in pnestina via eius corpus poni debuisset. Sed q; longū hoc his qui finis eius cūrauerāt visum fuisset: repente orto cōsilio exeūtes cū eius funere per viā Appiā ne scientesq; illi qd dixerat in ipsa eū ecclesia quā predixerat: posuerūt. Et cū eundē vīrū curis secularibus obligatū: lucrifq; terrenis inhiantē fuisse nouerim? unde hoc predicere potuit: nisi quia id quod futurum erat eius corpori ipsa vis aīe ac subtilitas preuidebat: qd autē sepe etiā reuelatiōibus agit: ut a morituris futura presciant. Et his colligere possum? que apud nos gesta in monasterijs scim? In monasterio etiam meo quidā frater ante decennū

Gerontius dicebat: qui cū graui molestia corporis fuisset depressus in visione nocturna albatos viros et clari omnimodo habitus in hoc ipsum monasteriū descendere de superioribus asperit. Qui cum coram lecto iacentis assisteret vnus eorū dixit. Ad hoc venimus vt de monasterio Gregorij quosdā fratres in miliciā mittamus. Atq; alteri precipiēs adiūxit. scribe Marcellū. Valēntianū Agnellum atq; alios quorū nunc minime recordor. Quib⁹ expletis addidit: dicēs. Scribe et hūc ipsū qui nos aspicit. Et qua visione cert⁹ reditus predictus frater facto mane innotuit fratribus qui et que essent ex eadem cella morituri. post quos se etiā denūciāuit esse secuturū. Cūq; die alio p̄dicti fratres mori ceperūt atq; sub eodē ordine se in morte secuti sunt quo fuerat in descriptiōe nominati ad extremū vero et ipse obiit: q̄ eosdē fratres morituros prouidit. In ea q̄q; mortalitate que ante triennū hanc vrbez vehemenssima clade vastauit in Portus nēsis ciuitatis monasterio Mellit⁹ dicit⁹ est monachus adhuc in annis iuuenilib⁹ cōstitutus sed mīre simplicitatis atq; humilitatis vir qui appropinquāte vocatiōnis die eadē clade percussus ad extrema ductus est. Qd̄ vir vite venerabilis. Felix eiusdē ciuitatis Episcop⁹ audiēs cui⁹ et hec relatiōe p̄gnouit: ad eū accedere studeuit et ne moritez timere debuisset: verbis hunc p̄suasorijs p̄fortare. Cui etiā adhuc de diuina misericordia longiora vite spatia polliceri cepit. Sed ad hec ille respondit. cursus sui tēpora esse cōpleta: dicens apparnisse sibi iuuenē atq; epistolā detulisse. dicentē aperi et lege. Quib⁹ apertis asseruit qd̄ se et omēs qui eodē tempore a p̄dicto Episcopo in pascali festiuitate fuerāt baptizati scriptos in eisdē epistolis literis aureis inuenit. Prīmū quidē vt dicebat suū nomen repperit. ac deinde oīm illorū in illo tpe baptizatorum. Qua de re certū tenuit et se et illos de hac vita eē sub sceleritate migraturos factūq; ē vt die eadem ipse moreret atq; post eū cūcti illi q̄

baptizati fuerant. ita secuti sunt vt intra paucos dies eorū nullus in hac vita remaneret. De quibus nimiram cōstat qd̄ eos predictus dei famulus iccirco auro scriptos viderat quia eorū nomina apud se fixa eterna claritas habebat. Sicut hi itaq; reuelationib⁹ potuerūt futura cognoscere. ita nōnunq; egressure anime possūt etiā mysteria celestia non p̄ somnū sed, vlgando prelibare. Ammonitū nāq; monasterij mei monachū benenostū qui dūz esset in seculari habitu cōstitutus Galerianus huius vrbis aduocati naturalē filiā in cōiugio sortitus eius obsequijs sedule atq; incessanter adhebat. et queq; in eodē domo agebant nouerat. Qui mihi is in monasterio posu⁹ narrauit qd̄ in ea moralitate que patricij Marcellitēporibus hanc vrbez vehemēter afflixit in domo p̄dicti Valeriani puer Armētarius fuit percipue simplicitatis et humilitatis. Cū vero eiusdē aduocati domus eadē clade vastaretur isdem puer percussus est et vsq; ad mortem deductus. Qui subito sublatus a presensibus redijt sibi q̄q; oīm suū vocari fecit. Cui ait. Ego in celo fui et qd̄ de hac domo morituri sūt agnouī. Ille ille atq; illi morituri sunt. Tu v. ro ne timeas quia hoc tēpore moritur⁹ non es. Et vero scias qd̄ me in celo fuisse verum fateor. ecce accepti illic et linguis omnib⁹ loquar. Nunquid tibi cognitū fuit me grecā linguā omnino non nosse et tamē grece loquere vt cognoscas an verū sit qd̄ me omēs linguas accepisse testificor. Cui tūc grece domin⁹ seruo locutus est atq; ita illi in eadem lingua respondit vt cuncti qui aderāt mirarentur. In ea quoq; domo p̄dicti Marcellitēporis vulgaris manebat qui festine ad egrū deductus et vulgarica lingua locutus est: sed ita puer ille in Italia natus et nutrit⁹ in eadē barbara locutione respondit: ac si ex eadē fuisset gente generatus. Mirati sunt omēs qui audiebant atq; ex duarum linguarū experimēto quas eū antea nescisse nouerant crediderūt de omnibus quas probare minime valebāt. Tūc

puer biduum mors eius dilatata est s; die
tertio: quo occulto iudicio nescit: man
achia lacertosq; suos dentibus lania
uit atq; ita de corpore exiuit. Quo mortuo
omnes illi quos predixerat ex hac protis
nus luce subtrahi snt nullusq; in hac vo
mo eadem tepestare defunctus est qui vo
ce illius denunciatus non est.

Petrus.

Alde terribile est vt qui tale do
num percipere meruit tali etiam
post hoc pena plecteretur.

Gregorius.

Quis occulta dei iudicia sciat ea
in diuino examine comprehendere
non possum? timere magis q
discutere debemus.

De morte Theophanij comi
tis. Cap. XXVI.

Autē de egredientibus ani
mabus que multa prenoscunt
ea que cepim? exequamur. Ne
q; hoc silendū est qd de Theo
phanio centerelēsis vrbis comite in eadē
vrbe positus multis attestatib; agnouit.
Fuit nāq; vir misericordie actib; deditus
bonis opib; intētus hospitalitati preci
pue studēs exercēdis quidē comitat? cur
ris occupat? agebat terrena et tēporalia s;
vt post in fine claruit magis ex debito q
ex intēnone. Nam dū propinquāte mor
tis eius tempore grauissima aeris tempe
stas obfisteret ne ad sepeliendū duci potu
isset. eūq; vxor sua cū fletu vehemētissimo
inquireret: dicens. quid faciā quomodo
te ad sepeliendū eijciā quia hostium do
mus hui? egredi pre nimia tepestare nō
possumus. Tunc ille respōdit. Noli mis
ler flere. Quia mor vt ego defunct? fue
ro aeris serenitas redit. Cuius protinus
vocē mors et mortē serenitas secuta ē. qd
signū etiam alia sunt signa comitata. Nā
manus ei? ac pedes podagre humore tu
mescētes xpi in vulnerib; fuerāt et pfluē
te sanie patebāt. Sed dū corpus eius ex
more ad lauandū fuisset nudatū ita man?
pedesq; ei? sani inuēti sunt ac si vnq; vul

neris nil habuissent. Ductus itaq; ac se
pultus est eiusq; cōiugi visum est vt quar
to die in sepulchro illius marmor qd sup
positū fuerat mutari debuisset. Ad vide
licet marmor corpori ei? superpositū duz
fuisse ablatū: tanta ex corpore ipsi? fragran
tia odorif emanauit ac si ex putrescēte car
ne illius pro vermib; aromata feruisset.
Ad factū dum narrāte me in omelijs in
firmis quibusdā venisset in dubiū ole qd
dam sedēte me in cōuentu nobiliss ipsi ar
tifices qui in sepulchro illi? marmor inu
tauerant affuerūt aliquid me de ppria cā
rogaturi. Quos ego de eodez miraculo
coram clero nobili ac plebe requisiti qui
eadē odoris fragrantia miro modo se re
pletos fuisse testati sunt. Et quedā alia in
augmēto miraculi que nunc narrare lon
gum existimo de eodem sepulchro ei? ad
diderant.

Sicut anime sanctorū i ce
lo: ita post dissolutionē corporū
iniquorū anime in inferno credē
desunt. Ca. XXVII. Petrus.

Aquisitioni mee sufficiēt iā
video satisfactū sed hoc est ad
huc qd questione animum pul
sat. Quia cū superius dicum
sit esse iam sanctorū animas in celo: restat
pculdubio vt iniquorū quoq; anime esse
nō nisi i inferno credant? et quid hac de re
veritas habeat ignoro. Nā humana est
matio nō habet peccatorū animas ante iu
diciū posse cruciari.

Gregorius.

Essē sanctorū aīas i celo sacri elo
quij satisfactiōe credidisti: o; vt
p oīa esse credas et iniquorū aīas
in inferno q; ex retributiōe terne iusticie
ex qua iusti iā gloriānt? necesse ē p oīa vt
et iniusti crucient? Nā sicut electos bitū
do lerificat ita credi necesse ē qd a die xpi
tus sui ignis reprobos exurat.

Qua ratiōe credendū sit vt i
corporeos spiritus tenere ignis

corporeus possit. La. XXVIII.

Petrus.
Et qua ratione credendum est quod
 res incorporea tenere ignis cor-
 poreus possit.

Gregorius.
In viuentis hominis incorporeus spi-
 ritus tenet in corpore cur non post
 mortem cum incorporeus sit spiritus etiam
 corporeo igne teneatur.

Petrus.
Non viuentis quolibet ideo incor-
 poreus spiritus tenet in corpore quia
 viuificat corpus.

Gregorius.
In incorporeus spiritus. Petre in hoc
 teneri potest quod viuificat quare non
 penaliter et ibi teneatur ubi mortifi-
 catur. Teneri autem spiritus per ignem dicimus
 ut in tormento ignis sit videndo atque sentie-
 do puniatur. Igne namque eo ipse patitur: quo
 videtur et quod cocremari se aspiciat: crematur.
 Sicque fit ut res corporea incorpoream exu-
 rat dum ex igne visibili ardor ac dolor inuisi-
 bilis trahitur ut per ignem corporeum mens incor-
 poream etiam incorporea flamma crucietur quis
 colligere dictis euangelicis possumus quod in
 cedium animam non solum videndo sed etiam experien-
 do patiamur. Veritas etenim voce diuina mor-
 tuus in inferno dicitur sepultus. Cuius anima quod
 igne teneatur insinuat vocesque Abraham depre-
 cat. dicens. mitte Lazarum ut intingat extre-
 mum digiti sui in aquam ut refrigeret. linguas
 meas quod crucior in hac flamma. Dum ergo pec-
 catorum diuinitus veritas igne prohibet
 quicquam sapiens reproborum animas teneri
 ignibus neget.

Petrus.
Ecce roe ac testimonio ad credulis
 tantum flectitur animus sed dimissus ite-
 ad rigorem redit. Quomodo enim res cor-
 poream res incorpoream teneat atque affligere
 possit: ignoro.

Gregorius.

Petrus.
Ite an apostatas spiritus in celesti
 gloria delectos esse corporeos an
 incorporeos suspicaris.

Petrus.
Non sanum sapiens esse spiritus corporis
 corporeus dixerit.

Gregorius.
Ehene ignem esse corporeum fateris.

Petrus.
Ene gehene corporeum esse non am-
 bigo in quo certum est corpora cruciari.

Gregorius.
Erite reprobis veritas in fine dic-
 tura est. ite in ignem eternum qui paratus est dia-
 bolo et angelis. Si igitur dyabolus
 et angelus cum sint incorporei corporeo sunt igne
 cruciandi quod mirum si anime et angelus recipiat cor-
 pora possit corpoream sentire tormenta.

Petrus.
Ater ratio nec debet de hac re vi-
 terius questione dubitare.

Gregorius.
 De morte Theodorici regis
 Arriani. Cap. XXIX.

Petrus.
Postquam laboriose credidisti ope per-
 cipi credo si ea que mihi a viris fide-
 libus sunt gesta: narrauero. Nulla
 enim huiusmodi. Adane ecclesie: cui deo auctore de
 seruior: scilicet defensor: qui ante septem fere annos
 defunctus est: ad me adhuc in monasterio positum
 crebro venerat et mecum colloquendo de anime utili-
 tate persueuerat. hic itaque mihi quidam die nar-
 rauit: dicens. Theodorici regis temporibus per so-
 cieri mei in Sicilia exactores canonici egerat
 atque iam ad Italiam rediebat. Cuius navis ap-
 pulsa est ad insulam que Lipari appellatur. Et quod
 illic vir quidam solitarius magne virtutis habitans
 bar: dum naute navis armamenta repararet vi-
 suus est predicti per socieri mei ad eundem virum di-
 pperet seque ei orationibus commendar. Quos vir
 dum cum vidisset eis ite alia colloquens dixit scitis
 quod rex theodorici mortuus est: cui illi per-
 runderit. Absit: nos enim viuente dimissum est.

nihil tale ad nos nūcūsq; plātū est. Quibus dei famulus addidit dicens: Etia mortuus est: nā hesterno die hora nona inter Johannē papā et Simachū patriciū discitū: atq; discalciatū: et vinctis manib; deductus: in hanc vicinā vulcani ollā iactatus est. Quod illi audientes solliciti conscripserūt diē: atq; in Italiā reuersi: eo die Theodorici regē inuenerūt fuisse mortuum: quo eius exitus atq; supplicii dei famulo fuerat ostēsum: et quia Johannē papam affligēdo in custodia occidit Simachū quōq; patriciū ferro trucidauit ab illis in ignē mitti aperuit: quos in hac vita iniuste iudicauit.

De morte Reparati:
Capitulum. XXX.

Eadē quoq; tempe quo primū remote vite desiderio ambula: bā quidā honestus senex Desusdedit noīe: valde hui; rebus nobilib; amicus: mihi quoq; in amicitijs sedule iungebat. Qui mihi narrabat dicens: Sorborū tempe quidā expectabilis vir Reparatus nomīe venit ad mortem. Qui dū diu iam cōmutatus ac rigid; iaceret: visū est qd ab eo funditus flatus vitalis exisset: atq; exanime remāssisset corp;. Cūq; et multi qui cōuenerāt: et eū itaq; mortuū familia lugeret: subito redijt: et cūcto: rē plāgentiū in stuporē verse sunt lachryme. Qui reuersus ait: Eritus ad ecclesiā beati Laurētij martyris: qui ex noīe conditoris Damasi vocat: puer mittite: et qd de Tiburtio psbytero agat: videat et renūciare festinet: qui videlīet tūc Tiburtius carnalibus desiderijs subiacere ferebat. Cui; adhuc vite mox bene quoq; florētius eius nūc ecclesie psbyter meminit. Cū vero puer pergeret: narrauit isdē Reparatus: qd ad se reuersus fuerat: qd de illo: vbi ductus fuerat: agnouit dicens: Reparatus fuerat rogus ingēs: deductus autē Tiburtius psbyter in eo est suppositus: atq; supposito igne cōcrematus. Ali; autē parabāt rogus cui; a terra in celū cacumen tendi videbat. Cui emissā voce clas-

matū est: cui; esset. His dictis statim Reparatus defunctus est. Puer vero qd trāsmissus fuerat ad Tiburtiū itaq; eū mortuū inuenit. Qui videlīet Reparatus ductus ad loca penarum vidit: redijt: narrauit et obiit. Aperte monstrat: qd nobis illa nō sibi videret: qbus dñs adhuc cōcessum est viuere: licet etiā a malis opibus emēdare Rogū vero cōstrui Reparatus vidit: nō qd apud infernū ligna ardeant: vt ignis fiat: sed narraturus hec viuētib; illa de incendio prano; vidit: ex quibus nutriri apud viuētes corporeus ignis solet: vt per hec assueta viuentes discerent: quid de infestis timere debuissent.

De morte Curialis cuius sepulchrum incensum est:

Capitulum. XXXI.

Erribile etiā quoddā in Gallesie puincia cōtigisse vir vite venerabilis Maximian; siracusanus epus: qui diu in hac vrbe meo monasterio pfuit: narrare pfuevit dicens: Quidā curialis illic sacratissimo paschali sabbato iuenculā cuiusdā filiaz in baptismo suscepit. Qui dū post ieiuniū domū reuersus: multoq; vino ebriatus eādem filiā suā secū manere petijt: eāq; nocte illa qd dictu nefas est: perdidit. Cūq; mane factio surrexisset: re; cogitare cepit: vr ad balneū pgeret: ac si aqua balnei lauaret maculā peccati. Perrexit igit lauit: cessitq; trepidare an ecclesiā ingredi vellet: sz si tāto die nō iret ad ecclesiā erubescerent hōes. Sin dō iret ptescebat iudiciū dei. Alcit itaq; hūana verecūdia: prexit ad ecclesiā: sz tremebūdus ac pauēs stare cepit atq; p singula momēta suspect; qua hora immūdo spiritui traderet: et corā omni populo vexaret. Cūq; vehemēter timeret et in illa missarū celebritate quasi aduersi nō hūc cōtigit: qui letus exijt et die altero ecclesiā iam securus intrauit. Factūq; est vt per sex cōtinuos dies letus ac securus pcederet: estimans qd eius scelus dñs aut nō vidisset: aut visum misericorditer auertisset. Die autē septimo subita morte de;

functus est. Tunc sepulture traditus fuisse: per longū tempus cunctis vidētib⁹ de sepulchro illius flāma exijt: et tam diu ossa eius cōcremavit: quousq; omne sepulchru psumeret: et terra que in tumuli collecta fuerat: defossa videret. Quod videlicet omnipotens deus faciēs ostendit: qd eius anima in occulto pertulit: cuius letitiam corpus ante humanos oculos cōsumpsit. Qua in re nobis quoq; hec audiētibus exemplū formidās dare dignatus est: quatenus ex hac p̄sideratiōe colligamus quid aīa viuens ac sentiens pro reatu suo patiat si tanto ignis supplicio: etiā insensibilia ossa concremant.

An boni bonos in regno: et mali malos in supplicio agnoscāt.

Capitulū. XXXII.

Petrus:

Esse velim: vel si boni bonos in regno: vel mali malos in supplicio agnoscant.

Gregorius.

Huius rei sentētia in verbis est dominici: quā iam superius protulimus: luce clarius demonstrata. In quib⁹ dum dictū esset: hō erat diues et induabat purpura et bysso: et epulabatur quotidie splendide: et erat quidā mendic⁹ nomie Lazarus: qui iacebat ad ianuā eius: vlcibus plenus: cupiens saturari de micis: que cadebāt de mēsa diuitis: et nemo illi dabat. Sed et canes veniebāt et linge bant vlcera eius. Subiūctum est q; mortuus Lazarus portatus est ab angelis in sinū Abrae: et mortuus est diues: et sepultus est in inferno. Qui eleuās oculos suos cū esset in tormentis vidit Abraā a longe et Lazarum in sinu eius. Et ipse clamauit dicens: Pater Abraā: miserere mei: et mitte Lazarū vt intingat extremū digiti sui in aquā: et refrigeret linguā meam. Quia crucior in hac flāma. Cui Abraā dixit: Fili recordare: quia recepisti bona in vita tua: et Lazar⁹ similiter mala. Diues autē iam spem de seipso salutis nō habēs

ad promerendā suoz salutem cōuertit dicens: Rogo te pater: vt mittas eū in domo patris mei. Habeo enim quic⁹ fratres: vt testet illis ne et ipi veniant in locū hūc tormentoz. Quibus verbis aperte declarat: quia et boni bonos: et mali malos agnoscūt. Si igitur Abraā Lazarū minime cognouisset: nequaquā ad diuitem in tormentis positū de transacta eius cōtritione loqueret dicens: q; mala receperit in vita sua: et si mali malos nō cognoscerent nequaquā diues in tormentis positus fratrum suoz etiam absentiu meminisset. Quomodo enim presentes nō posset agnoscere: qui etiā pro absentiu memoria curauit exorare. Qua in re illud quoq; ostendit q; nequaquā ipse requisisti: et quia boni malos: et mali cognoscūt bonos. Nam diues ab Abraā cognoscit cui dictū est: Recepisti bona in vita tua: et electus Lazarus a reprobo est diuine cognit⁹: quem mitti precat ex nomine dicēs: Mitte Lazarū vt intingat extremū digiti sui in aquā et refrigeret linguā meā: in qua videlicet cognitioe vtriusq; partis cumulus retributiōis excreuit: vt boni amplius gaudeant: qui secū eos letare conspiciūt: quos amauerūt. Et mali dum cū eis torquent: quos in hoc mundo respectu deo dilexerunt: eos nō solum sua: sed etiā eoz pena consumat. Sit autē in electis quoddā mirabili⁹: quia nō solum eos agnoscūt: quos in hoc mūdo nouerāt: sed et inuisos ac incognitos recognoscūt bonos quos nunq; viderūt. Nam cū antiquos patres in illa eterna hereditate viderint: eis in cognit⁹ per visionē non erūt: quos in opere semp nouerūt. Quia enim illic omnes cōmuni claritate deū conspiciūt. Quid est qd ibi nesciāt: vbi scientē omnia sciūt?

De religioso quodā moriente: qui prophetas vidit.

Capitulū. XXXIII.

Am quidam noster religiosus vir: et vite valde laudabilis: cū ante quadriēniū moreret: sicut

religiosi alij qui presentes fuerunt: testati sunt in hora exitus sui Jonā prophetam: Ezechiele quoque et Daniele cepit aspicere: eosque dominos suos ex nomine clamare. Quos dum ad se venisse diceret: et depressis luminibus eis reuerentie obsecrans quā preberet: ex carne eductus est. Quia in re aperte datur intelligi que erit in illa incorruptibili vita noticia: si vir iste adhuc in carne corruptibili positus: prophetas sanctos: quos nimirum nunquam viderat agnouit.

Quignote anime sepius se cognoscant: Et de morte Johannis et Ursi: Emorphij quoque et Stephani:

Capitulū. XXXIII.

Olet autem plerumque contingere: ut egressura anima eos etiam recognoscat: cum quibus pro equa itate culparum: vel etiam premiorum in vna est mansione deputanda. Illam virtute venerabilis Eleutherius senex: de quo precedente libro multa narrauit: in monasterio suo germanum fratrem Johannē nomine se habuisse perhibuit: qui ante dies quattuordecim suū fratribus exitū predixit. Cumque decreveret quotidie computaret dies: ante triduum quam vocaretur ex corpore: febre correptus est. Ad horam vero mortis veniens mysteriū domini corporis et sanguinis accepit: vocatisque fratribus coram se psallere precepit: quibus tamē antiphona: nam ipse per semetipsum: de semetipso inposuit dicens: Aperite mihi portas iusticie: et ingressus in eas cōfitebor domino: hec porta domini: iusti intrabūt per eam. Cumque coram eo assistentes fratres psallere: emissā subito et producta voce clamauit dicens: Arse veni. Quod mox ut dixit: eductus de corpore mortali vitam finivit. Mirati sunt fratres: quia hoc quod moriens frater clamauerat: ignorabant. Quo defuncto in monasterio facta est magna

tristitia. Quarto autē die quibusdā fratribus necessariū fuit: ut ad monasterium aliud positum longe transmitterent. Illuc ergo eūtes fratres omnes eiusdem monasterij monachos tristes vehemēter inuenerūt. Quibus cum dicerent: quid haberis quod vos in tanto merore deprimitis? Responderūt dicentes: Locū huius desolationē gemimus: quia vnus frater cuius nos vita in hoc monasterio cōtinēbat: hodie quartus est dies quod ex hac luce subtractus est. Cumque fratres qui venerāt studiose inquirerent: qualiter dictus fuisset. Responderunt vsus: Qui vocatio nis eius horam subtiliter inquirentes ipso eum momento cognouerunt exisse de corpore quo per Johannē: qui apud eos defunctus est: fuerat vocatus. Quia ex re colligitur: quia utroque par fuerit meritum: et datum est: ut in vna mansione socialiter viuerent: quibus ex corpore cōtigit socialiter exire. Sed neque hoc sileā quod dum adhuc laycus viueret: atque in domo mea: que mihi in hac urbe ex iure patris obnuerat: manerem: de quibusdā vicinis meis me contigit agnouisse. Quedā namque iuxta me vidua Halla dicebatur: hec Emorphij nomine iuuenem filiū habebat: a quo non longe quidam Stephanus: qui alio nomine Optio dictus fuit habitabat. Sed isdem Emorphius ad extrema vite veniens vocauit puerum suū: et quod precepit dicens: Hade citius et hic Stephanus optioni: ut cōcitus veniat: quia ecce nauis apparsa ē: et ad Syclliā duci debeamus. Cumque puer hunc insanire crederet: et obedire recusaret: cepit ille vehementer innuere dicens: Hade et nuncia illi quod dico: quia non insano. Egressus est puer ut ad Stephanū pergeret: cumque in mediū tunc venisset: et alius quidā obuiā factus est: qui hunc requisitū dicens: Quo vadis? Cui respondit. Ad Stephanū optionem a domino meo missus sum. Atque illi prorsus dixit: Ab eo venio: sed ante me hac hora defunctus est. Reuersus vero est puer ad Emorphij dominum

suū: sed iam eum mortuū inuenit. Sicq[ue] factū est vt dum aliter obuiam venit: et ex medio itinere puer reuersus est: vt ex mē-
sura spaciū potuisset colligi q[uod] vno momē-
to vtriq[ue] fuerant vocati.

Petrus.

Erribile est valde quod dicitur
sed queso te: cur egredienti ani-
me nauis apparuit: vel se ad Sy-
ciliā duci mouiturus predixit.

Gregorius.

Aima vehiculo non eget: sed mī-
rū non est si adhuc homini in eor[um]
pore posito illud apparuit: quod
p[er] corpus assueuerat videre: vt per hoc in-
telligi daretur: quo ei[us] anima spiritualiter
duci potuisset. Quod vero se ad Sy-
ciliā duci testatus est: quid sentiri aliud potest
nisi q[uod] p[er] ceteris locis in eius terre insu-
lis eructante igne tormentorū olle patue-
runt: que vt solent narrare qui nouerūt
laratis quotidie sinibus excrescūt: vt mū-
di termino appropinquante: quanto cer-
tius est illuc amplius exurendos colligi:
tanto et eadem tormentorū loca amplius
videantur apparere. Quod omnipotens
deus ad correptionem viuentium in hoc
mundo voluit ostendi: vt mentes infide-
lium: que inferni tormenta esse non cre-
dūt tormētorū loca videāt que audita cre-
dere recusant. Quod vero siue electi: siue
reprobi: cui[us] cōmunis causa in opere fue-
rit: in loca etiam cōmunia deducant. **Be-**
ritatis nobis verba satisfacerent: si etiam
exempla deessent: ipsa quippe propter ele-
ctos in euangelio dicit. In domo patris
mei mansiones multe sunt: si enim dispar
retributio in illa beatitudine eterna non
esset: vna potius mansio q[uam] multe essent.
Multe ergo mansiones sunt: in quibus
et distincti bonorū ordines sūt: vt propter
meritorum consortium cōiuniter leten-
tur: et tamen vnā denarium omnes labo-
rantes accipiant: qui in multis mansioni-
bus distinguuntur. Quia et vna est beati-
tudo q[uod] illic percipiunt: et dispar retribu-
tionis qualitas q[uod] per opera diuersa con-

sequitur: que nimirum veritas iudicij sub
diem denunciās ait: Tunc dicam messor-
ribus: colligite zizaniā: et ligate eam in fa-
sciculos ad comburendū. Messores quip-
pe angeli: zizania ad cōburendū in fasciculis
ligant: cū pares panibus in tormentis si-
milibus sociant: vt superbi cū superbis: lu-
xuriosi cū luxuriosis: auari cū auaris: fal-
laces cum fallacibus: inimici cum inimi-
dis: infideles cum infidelibus ardeant.
Cum ergo similes in culpa ad tormēta si-
militer deducantur: quia eos in locis pena-
libus angeli depurāt quasi zizaniarū fasci-
culos ad comburendū ligant.

**De his qui quasi per errorem
educi vidētur e corpore: Et de
vocatione ac reuocatione Petri
monachi: De morte quoq[ue] et re-
suscitatione Stephani: ac de vi-
sione cuiusdam militis: De quo-
dam etiam viro nomine Deus-
dedit: cui[us] domus sabbato edi-
ficabatur: et pena zodomitarū:**

Capitulū. XXXV.

Petrus.

Inquisitionē meam respon-
siois satisfactio paruit causa ra-
tionis: sed quid nāc est? queso
te: q[uod] nōnulli quasi per errorem
extrahūtur de corpore: ita vt facti exani-
mes redeant: et eorum quisq[ue] audisse se vi-
cat: quia ipse non fuerit qui erat iussus de-
duci?

Gregorius.

Hec cum sit Petre: si bene perpē-
ditur: non error: sed admonitio
est. Superna enim pietas ex ma-
gna misericordie sue largitate disponit:
vt nonnulli etiam post exitum ad corpus
redeant: et tormenta inferni: que audita
non crediderant: saltem visa pertimes-
cant. Nam quidā Iliricianus monachus
qui in hac urbe in monasterio meū mane-

bat: mihi narrare p̄sueuerat q̄ q̄ddā tpe: cū adhuc i heremo moraret: agnouerit q̄ p̄ Petr⁹ quidā mōach⁹ ex regione hiberie qui ei in loco vaste solitudinis: cui Euasā nomen est inherebat: sicut ipso narrante didicerat: prius q̄ heremū peteret: molestia corp̄is interueniēte defunct⁹ est s̄ p̄tinus corp̄is restit⁹: inferni se supplicia atq; innumera loca flammā vidisse testabatur. Qui etiā quosdā huius seculi potētes in eisdē flāmis suspēsos se vidisse narrabat. Qui cū tam deduct⁹ esset vt in illas et ipse mergeret: subito angel⁹ choruscī habitus apparuisse fātebat: qui eum in ignē mergi prohiberet. Qui etiā dixit regredere et quātiter tibi post hoc iuuandū sit cāntissime attēde. Post q̄ vocem paulatim recalescētibus mēbris ab eterne mortis somno euigilans cūctāque circa illuz fuerant gesta: narrauit tantisq; se post modū ieiunijs vigilijsq; cōstrinxit vt inferni eū vidisse et pertinuisse tormenta etiā si taceret lingua: cōuersatio loqueretur. Quippe cū omnipotētis dei mira largitate in morte actū est ne mori debuisset Sed quia humanū cor grauis valde duricie esse solet ita ut ipsam quoq; penarū ostensionē que omnib⁹ vtilis est p̄tēnat. Hāc illūstris vir Stephanus: quē bñ noster: de semetipso mihi narrare cōsueuerat q̄ in Constantinopolitana vrbe p̄ quadāz causa demorat⁹ et molestia corp̄is defunctus est. Cūq; medic⁹ atq; pigmētari⁹ ad aperiendū eū atq; condendū esset quesit⁹ die eodē minime inuētus: subsequēte nocte corp⁹ iacuit inhumatū. Qui duct⁹ ad inferni loca: vidit multa que prius audita nō credidit. Sed cū p̄sidentī iudici p̄sentat⁹ fuisset: ab eo recept⁹ nō est ita vt diceret: nō hunc adducti sed Stephanus ferrariū iussi. Qui statim reducit⁹ est i corpore et Stephan⁹ ferrarius qui iuxta eūz habitabat eadē hora defunctus est: sicq; probatū est vera fuisse verba que audierat dū hec effectus mortis Stephani demōstrauit. Ante triennū quoq; in hac pestilentia que hanc urbem clade vehemētissī-

simā depopulauit. In qua etiam corpora li vīu sagitte celitus venire et singulos q̄s q̄ ferire videbantur: sicut nosti: Stephanus isdem defunctus est. Quidā vero miles in hac eadē nostra vrbe percussus ad extrema peruenit. qui eductus et corpore exanimis iacuit: sed citius rediit et que cū eo fuerant gesta: narrauit. Dicebat enim sicut tūc res eadē etiā multis innotuit. Quis pons erat sub quo niger atq; caligosus fetoris intollerabilis nebula exalās fluui⁹ decurrebat. Transacto autē ponte amena erant prata atq; virētia odoriferis herbarum floribus exornata in quib⁹ albatum hominū cōuenticula esse videbatur. Tantūq; in eodē loco odor suauitatis inerat vt ipsa suauitatis fragrantia illic deambulantes habitantesq; satietet. ibi māfiones diuerforū singule magnitudine lucis plene. ibi quedam mure potētie edificabatur domus que aureis videbatur laterculis construi. Sed cuius esset nō potuit agnosci. Erant vero super ripam predicti fluminis nōnulla habitacula s̄ alia exurgens fetoris nebula tangebatur. alia autē exurgens fetor a flumine minime tangebatur. Nec vero erat in predicto ponte p̄batio vt quisquis per eū iniustus velleret transire: in tenebrosū fetetēq; fluuiū laberetur. Iusti vero quibus culpa non obfisteret securo per eū gressū ac libero ad loca amena peruenirēt. Ibi se etiā Petr⁹ ecclesiastice familie maiorē qui ante quadriennū est defunctus: deorsum positi in locis deterrimis magno ferri pondere religatum ac depressum vidisse cōfessus est. Qui dum requireretur cur ita esset: ea se dixit audisse que nos qui eū in ecclesiastica domo nouimus: sciētes eius acta recolimus nāq; dictum est. Nec iccirco patitur: quia si quid ei p̄o facienda vltione videbatur ad inferēdas plagas plus ex crudelitatis desiderio q̄ obediētie seruiebat. Quod sic fuisse nullus: qui illū nouerat: ignorat. Ibi se etiā quendā pegrinū p̄hyterū vidisse fātebat qui ad predictū pontem veniens: tanta per eum auctoritate trans-

Est quanta et hic sinceritate vixit. In eodem quoque ponte hunc quem prediximus? Stephanus se cognovisse testatus est: qui dum transire voluisset eius pes lapsus est: et ex medio corpore tam extra pontem deiectus: a quibusdam deterrimis viris ex flumine surgentibus per coram deorum: atque a quibusdam albatris et speciosissimis viris cepit per brachia sursum trahi. Cumque hoc luctamine esset ut hunc boni spiritus sursum: mali deorum traheretur: ipse qui hec videbat: ad corpus reuersus est: et quid de eo plenius gestu sit: minime cognouit. Quia in re de eiusdem Stephani vita datur intelligi: quia in eo mala carnis cum elemosynarum operatio certabat. Qui enim per coram deorum: per brachia traheretur sursum: patet nimirum quod et elemosynas amauerat: et carnis vicij perfecte non resistebat que eum deorum traheretur. Sed in illo occulto arbutis examine: quid in eo vicerit: et nos et est qui vidit et reuocatus est latet. Constat tamen: quia isdem Stephanus postquam sicut superius narraui: et inferi loca vidit: et ad corpus rediit: perfecte vitam minime correxit: qui post multos annos de corpore adhuc in certamine vite et mortis existit. Quia de re colligitur quia ipsa quoque inferni supplicia cum demoni testimonium fiat: ut isti videant mala que caveant: illi vero eo amplius puniant: quoniam inferni supplicia visa et cognita vitam noluerunt.

Petrus.

Quid est hoc quod te: quod in amenis locis cuiusdam domus laterculis aureis edificari videbat. Reditum est valde si credimus: quod in illa vita adhuc metallis talibus egeamus.

Gregorius.

Quis hoc ficti sanum sapienter intelligat: sed per hoc quod illic ostensum est: quisquis ille est cui mansio ita construebat: aperte datur intelligi: quid est quod hic operatur. Nam qui modo premia eterne lucis elemosynarum largitate premerebit: nimirum constat: quia auro edificat

mansionem suam. Quod etiam superius memor non fuit: ut dicere? Idem miles: qui hec viderat: narrabat quod eisdem laterculos aureos ad edificationem domus senes ac iuvenes: puellae et pueri ferebant. Quia ex re colligitur Quia hi quibus hic pietas facta est: ipsi illic operatores esse videbant.

Et etiam quidam iuxta nos deus dedit noie religiosus habitabat: qui calciamenta solebat operari. De quo alter per reuelationem vidit quod eius domus edificabat: sed in ea constructores sui solo die sabbati videbant operari. Qui eiusdem viri postmodum subtiliter vitam requirere inuenit: quia ex his que diebus singulis laborabat: quicquid ex victu atque vestitu superesse potuisset: die sabbato ad beati Petri ecclesiam deferre consueuerat: atque indigentibus erogare. Quia ex re perpende: quod non immerito domus ipsius fabrica sabbato crescebat.

Petrus.

Ac de re mihi idonee video satis factum: sed queso te: quid esse dicimus quod quorundam habitacula fetoris nebula tangebant: quorundam vero tangi non poterant: vel quod pontem: quid est: quod fluuium vidit?

Gregorius.

De rerum Petre imaginibus penant merita causarum. Per pontem quippe ad amena loca transire iustos asperit: quia angusta valde est semita que ducit ad vitam. Et fetentem fluuium decurrentem vidit: quia ad yma quotidie defluxit carnalium hic putredo viciorum. Et quorundam habitacula a feroris nebula tangebant: et quorundam vero ab ea tangi non poterant. Quia sunt plerique qui multa laudabilia bona opera faciunt: sed tamen adhuc carnalibus vicij in cogitatione delectatione tangunt: et iustum valde est: ut illic nebula fetoris obsiderat: quos hic adhuc carnis fetor delectat. Unde et eandem delectationem carnis esse beatum Iob in fetore conspiciens: de luxurioso ac lubrico sententiam protulit dicens: Dulcedo illius vermis.

Qui autē perfecte cor ab omni delectatio-
ne carnis exentiū constat nimirū: qz eoz
habitacula fetoris nebula nō tangunt Et
notandū qz isdem fetor esse et nebula visa
sit: qz nimirū carnalis delectatio mentē:
quā inficit: obscurat: vt veri luminis cla-
ritatē nō videat: sed vnde delectat in se-
ritus: inde caliginē supernā patiat.

Petrus.

Petrus ne in hac auctoritate sa-
cri eloquiū posse mōstrari: vcul-
pe carnaliū fetoris pena puniant

Gregorius.

Proest nāqz libro Genesios atte-
stante dicim⁹: quia super Sodo-
mitas dom⁹ ignem et sulphur
pluit: vt eos et ignis incederet: et fetor sul-
phuris necaret. Quia eū amore illicito
corruptibilis carnis arserat: simul incedio
et fetore perierūt: quaten⁹ imperia sua co-
gnoscerēt: quia eterne mortis fetoris sul se
delectatiōe tradidissent.

Petrus.

Ad his quib⁹ dubius fui nihil mē-
bi fateor questionis remansisse.

Quorundā anime adhuc
in corpe posite: penale aliquid
de spiritualibus vident: Et de
Theodoro puero:

Capitulum. XXXVI.

Gregorius.

Etendū quoqz est: quia nonnū-
qz anime adhuc in suis corpori-
bus posite penale aliqd de spi-
ritualib⁹ vidēt. Qd tamen qui
busdā ad edificatiōē suā: quibusdā vero
cōtingere ad edificatiōē audientū solet
Istis de quo in omelijs corā populo me
narrasse iā memi inquietus valde Theo-
dorus nomie puer fuit: qui in monasteriū
meū fratrē suū necessitate magis qz volū-
tate secutus est. Cui nimirū graue erat: si
quis p salute sua aliqd loqueret. Bona

eū non solū faceres: sed etiā audire nō po-
terat: nunqz se ad sancte cōuersatiōis has
bitū venire iurādo: irascēdo: veridēdo: te
stabat. In hac autē pestilētia: que nup bus-
lus vrbis populū magna ex parte cōsum-
psit: percussus in igne est perductus ad
mortē. Quqz extremū spiritū ageret: cōye-
nerūt fratres vt egressū illius orādo pte-
gerent. Jam corp⁹ eius ab extrema parte
erat primortuū in solo tantū pectore vita-
lis adhuc calor anhelabat. Cūti autē fra-
tres tāto p eo ceperūt enitius orare quā-
to eū iam videbāt sub celeritate discedere
Cū repente cepit isdē fratrib⁹ assistenti-
bus clamare: et cū magnis vocib⁹ oratio-
nes eoz interrūpere dicēs: Recedite ecce
draconi ad deuorandū datus sum: qui p-
pter vestrā presentia deuorare me nō po-
test: caput meū iā in suo ore absorbuit: va-
te locū vt nō me amplius cruciet: sed facit
at qd factur⁹ est. Si ei ad deuorandū da-
tus sum: quare ppter vos moras patiorē
Tunc fratres ceperūt ei dicere: Quid est
qd loqueris frater? Signū sancte crucis
imprime. Respondit ille dicens: Eolo me
signare: sed nō possum: quia squamis bu-
lus draconis p̄mor. Quqz hoc fr̄atres au-
dirēt: p̄strati in terrā cū lachrymis cepe-
rūt pro ereptiōe illius vehemētius orare
et ecce subito cepit eger clamare: dicens:
Gratias deo: ecce draco: qui me ad deuor-
andū acceperat: fugit: oratiōibus vestris
expulsus stare nō potuit. Pro peccatis
modo intercedite: qz cōueri paratus suz
et secularē vitā funditus relinquere. Mo-
mo ergo qui sicut iā dictū est: ab extrema
corpis parte fuerat primortu⁹: reseruatus
ad vitā toto corde ad deū cōuersus est: et
post qz mutatus mēte vlt⁹ est: flagellis as-
tritus: et tūc eius ala carne soluta est.

**De morte Crisostomi: et mona-
chi cuiusdam Iconij:**

Capitulum. XXXVII.

Ecce Crisostomus: sicut pro
bus p̄pinquus illi⁹: cuius iam
superius memoriam feci: narra

re consuevit. Vir in hoc mundo valde
lidenens fuit: sed tantum plenus vicij:
quantū rebus superbia tumidus: carnis
sue voluptatib⁹ subditus: in acquirēdis
rebus auaricie facibus accensus. Sed cū
tot malis domin⁹ finē ponere decreuisset
corporali hūc molestia percussit. Qui ad
extremū veniens: eadē hora: qua iam de
corpe erat exiturus: apertis oculis vidit
deterrimos et nigerrimos spirit⁹ corā se
assistere et vehemēter imminere: vt ad infer
ni claustra cū raperēt. Lepit tremere: pa
lescere: sudare: et magnis vocibus induci
as petere: filiū suū nomine Maximū: quē
ipse iam monachus monachū vidit: nimis
turbatus vocib⁹ vocare dicēs: Maxime
curre: nūq³ tibi aliquid mali feci: in fide
tua me suscipe. Turbatus mor⁹ Maxim⁹
assuit: lugēs ac persitrepens familia cōue
nit. Eos autē quos ille insistentes sibi gra
uiter tollerabat: ipsi malignos spirit⁹ vi
dere nō poterāt: sed eor⁹ presentia in cōfu
sione: et pallores tremore illius: qui trabe
bat: videbāt. Pauore autē terre eor⁹ ima
ginis huc illucq³ vertebat in lecto: iace
bat in sinistro latere: aspectū eor⁹ ferre nō
poterat: vertebat ad parietē ibi aderāt Lū
q³ cōstrictus nimis relaxari se iā posse de
speraret: cepit magnis vocibus clamare.
Inducias vel vsq³ mane. Sed cū hec cla
maret in ipīs vocibus de habitaculo sue
carnis euulsus est. De quo nimirū cōstat
quia p nobis ista: non p se viderit vt ei⁹
visio nobis proficiat: quos adhuc diuina
patiētia longanimitate expectat. Max illi
tetros spirit⁹ ante mortē vidisse: et induci
as petisse: quid p⁹ult: qui easdē induci
as: quas petijt: nō accepit. Est etiam nūc
apud nos Athanasius ex Thauria presby
ter: qui in dieb⁹ suis yconij rem terribilē
narrat euenisse. Ibi nāq³ vt ait quoddam
monasteriū Thongotathon dicit: in quo
quidā monachus magne estimatiōis ha
bebat: bonis quippe cernebat morib⁹ at
q³ in omni sua actione cōpositus. Sed si
cut ex fine res patuit: longe aliter q³ appa
rebat: fuit. Nam cū ieiunare se cū fratri

bus demonstraret: occulte māducare cornu
sueuerat. Quod eius vicij fratres omnia
nō nesciebāt. Sed corporis superuenien
te molestia ad vite extrema perduct⁹ est.
Qui cū iam esset in fine fratres ad se om
nes: qui monasterio inerant: cōgregari se
cit. At illi: a tali vt putabāt viro moriens
te: magnū quid ac delectabile se ab eo au
dire crederūt: quibus ipse afflictus et
tremēs compulsus est prodere: cui hosti
traditus coquebat exire. Nam dixit: Quā
do me vobiscū ieiunare credebatis: occul
te comedebāt: et ecce nūc ad deuorandum
draconi traditus sū. Qui cauda sua mea
genua pedesq³ colligauit: caput suū intra
meū os mittens spiritū meū ebibens ex
trahit. Quibus dictis statim defunctus
est: atq³ vt penitendo liberari potuisset a
dracone quē viderat expectatus non est.
Ad nimirū cōstat: q³ ad solā vtilitatē a
dientū viderit: qui eū hostem cui tradit⁹
fuerat: et timuit et non euasit.

An post mortem purgatori
us ignis esse credendus sit:
Capitulū. XXXVIII.

Petrus.
Oceri vellem: si post mortem
purgatorius ignis credendus
est.

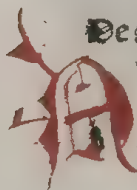
Gregorius.
In euangelio dicit domin⁹. Ama
bulate dum lucē habetis. Per p
phetā quoq³ ait: Tempore acces
pto exaudui te: et in die salutis adiui te
Quod Paulus apostol⁹ exponēs dicit:
Ecce nūc tempus acceptabile: ecce nunc
dies salutis. Salomon quoq³ ait: Quod
cunq³ potest manus tua facere: instanter
operare: quia nec opus: nec ratio: nec scē
tia: nec sapiētia erit apud inferos quo tu
pperas. Dauid quoq³ ait: Quia in secus
lū misericordia eius. Ex quib⁹ nimirū sen
tentijs cōstat: q³ qualis hinc quisq³ egrea
dit: talis in iudicio presentat. Sed tamen

de quibusdā leuibus culpis esse ante iudi-
cū purgatorius ignis credendus est. p eo
qđ veritas dicit: qđ si quis in sanctospir-
itu blasphemā dixerit: neq; in hoc seculo
remittit ei neq; i futuro. In qua sentētia
dā intelligi quasdā culpas i hoc seculo:
quasdam vero in futuro posse laxari. Ad
enī de vno negat. psequens intellectus pa-
ter qđ de quibusdā cōceditur. Sed tamē
vt predicti hoc de leuis minimisq; pecca-
tis fieri posse credendum est: sicut est assi-
due ociosus sermo: imoderatus risus vel
peccatum cure rei familiaris: que vix sine
culpa vel ab ipsis agit: qui a culpa: quali-
ter declinare debeāt: sciūt: aut non in gra-
uibus reb? error ignorātie: que cūcta etiā
post mortē grauat: si adhuc in hac vita po-
nitis minime fuerit relaxata. Nā cū Pau-
lus dicat xpm esse fundamentū atq; sub-
iungat. si quis supēdificauerit super hoc
fundamētū aurū: argenti: lapides precio-
sos: ligna: feni: stipulā: vniuscuiusq; op?
quale sit: ignis probabit. si cui? opus mā-
serit qđ supēdificauit: mercedē accipiet. si
cui? opus arserit: detrimentū patiet. ipse
autē salu? erit. Sic tamē quasi p ignē: q-
uis hoc ee igne tribulatiōis in hac nobis
vita adhibito possit intelligi: tamen si qđ
hec de igne: future purgatiōis accipiat:
pensandū sollicitē est qđ illū per ignē m-
rit posse saluari. nō qui sup hoc fundamē-
tū ferrū: res vel plumbū edificat id est
peccata maiora: et iccirco duriora atq; tūc
iam insolubilia: sed ligna feni stipulā id
est peccata minuta atq; leuissima q ignis
facile cōsumat. Hoc tamē sciendū est quia
illū saltz de minimis nihil quisq; purga-
tiōis obtinebit nisi bonis hoc actibus in
hac adhuc vita positus: vt illic obtineat:
promereatur.

De anima Paschali dyaconi:

Cap. XXXIX.

Am cū adhuc esz iuuenulus
atq; in layco habitū constitu-
tus narrari a maioribus atq; a
sciētibus audiri q Paschallus

bulus apostolice sedis dyacon? cui? apđ
nos rectissimi et luculenti de sanctospiritu
libri extant mire sanctitatis vir fuerit ele-
mosinari maxime opibus vacans cultor
pauper et contēptor sui. Sed hic in ea cō-
tentione que in ardēte zelo fidelū iter
Symachū atq; Laurentiū facta est ad pō-
tificatus ordinē Laurentiū elegit et oim
post vnanimitate supatus in sua tamē sen-
tentia vsq; ad diē sui exitus pstitit illum
amādo atq; preferēdo quē episcopoz ius
diclo pesse sibi ecclesia refutauit. Hic ita
q cū tēporibus Symachi apostolice sedis
presulis esset defunctus eius valima-
ticam feretro superpositā demoniac? teti-
git statimq; sanar? est. Post multū vero
temp? Germano Capuano episcopo cui?
superi? memorias feci medici p corporis
salute dictauerāt vt in angularib? terminis
lauari debuisset. Qui ingressus easdem
termas pdictū Paschali dyaconū stan-
tem et obsequentē in caloribus inuenit.
Quo vilo vehemēter extremuit et quid il-
lic tantus vir faceret inquisiuit. Cui rō-
dit pro nulla alia causa in hoc penali loco
deputatus sum nisi qđ in pte Laurentij cō-
tra Symachū sensi. Sed queso te p me
dominū deprecare atq; in hoc cognosces
q exauditus sis si huc redēs me nō inue-
neris. Qua de re vir vñ Germanus se i
precib? strinxit et post paucos dies redijt
sed iam dictū Paschaliū in loco eodē mi-
nime inuenit. quia enī nō malicie sed ig-
norantie errore peccauerat: purgari post
mortē a peccato potuit. Ad tamē creden-
dum est: qđ ex illa elemosinari suarū largi-
tate hoc vt tūc possit promereri veniā cū
iam nil posset operari.

Cur in extremis temporibus
tam multa de animabus clare-
scant que antea latuerunt.

Cap. XL.

Petrus.

Quid hoc est queso te q in his
extremis tēporibus tam multa
de animab? clarescūt que ante

latuerūt ita vt ap̄tis reuelationibus atq; ostēſionibus venturū ſeculū inferre ſe nobis atq; aperire videatur.

Gregorius.

Eta est tā q̄tum p̄ſens ſeculum propinquat ad finē tantū futurū ſeculū ipſa: ita quasi p̄p̄nquitate tangit ⁊ ex ſignis manifeſtorib⁹ aperitur. Quia enī in hoc cogitationes noſtras viſiſſim minime vident⁹ in illo autē noſtra in alterutrū corda conſpicimus: quid hoc ſeculū niſi noſcē ⁊ quid futurū niſi dīez oī xerim. Sed quēadmodū cū nox finiri ⁊ dīes incipit ortiri ante ſolis ortū ſimul aliq̄ modo tenebre cū luce cōmixte ſunt quod uſq; diſcedentis noctis reliquie in lucem dīei ſubſequēti p̄fecte vertant⁹. ita huius mūdi finis iam cū futuri ſeculi ex ordio p̄miſcetur atq; ipſe reliquiarū eius tenebre quadā iam rerū ſpiritualiū p̄mixtiōe trāſlucēt. Et que illius mūdi ſunt multa certūmus. Sed nec dū p̄fecte cognoscimus q̄z quali in quodā mentis crepuſculo hec velut ante ſolem videmus.

Petrus.

Pacet qđ dicis. Sed de tanto viro Paſchaſio hoc animū ad inq̄ſitionē mouet qđ poſt mortē ac penālē locū ductus eſt cui⁹ feretri veſtis tā gi potuit ⁊ malignos ſpūs ab obſeſſo homine fugare.

Gregorius.

Hic in re magna dīz oīpotētis dei diſpēſatio ⁊ qđ ſit multiplex agnoſci. cui⁹ iudicio actū eſt vt iſdē vir Paſchaſi⁹ ⁊ ipſe intus aliquāto tpe reciperet qđ peccaſſet ⁊ tamē ante humanos oculos mira p̄ corpus ſuū poſt mortē faceret. Qui ante mortē eis quocq; cognoscētib⁹ p̄ia opera fecerit vt neq; hi: qui bona eius videāt: de elemoſinarū illius eſtimatione fallerent⁹ ⁊ neq; ipſa ſine vlcione laxaretur culpa. quā nec eſſe culpā credit ⁊ i cēcirco hanc ſetibus nō extinxit.

Ubi eſſe infernus credendus

ſit:

Cap. XLI.

Petrus.

Perpēdo que dicis. verūtamen hac ratione cōſtrictus non ſolū que intelligo ſed etiā ipſa que in me non intelligo: cogor iam peccata formidare: ſed queſo te. quia paulo ſuperius ſermo de locis penālib⁹ inferni verſabaſ. Ubi nam eſſe infernū putamus ſuper hanc terrā an ſub hac terra eſſe credendus eſt.

Gregorius.

Hic de re temere diſſimulare non audeo. nōnulli nāq; in quadā terrarum pte infernū eſſe putauerunt: alij vero hunc ſub terra eſſe eſtimāt. Sed tamen hoc animū pulſat quia ſi i cēcirco infernum dicim⁹ quia inferius. iacet qđ terra a celo eſt: hoc eſſe debet infernus a terra. Unde ⁊ forteſſe per p̄ſalmiſtā dicitur. Liberāſti animā meā ex inferno inferi: ori vt infernus ſuperior in terra: infern⁹ vero inferior ſub terra eſſe videat. Et Joſhannis vox in eſtimatione iſta cōcordat. Qui cū ſignatū librum ſeptē ſigillis ſe vidiſſe diceret: quia nemo dignus inuētus eſt neq; in celo neq; in terra neq; ſubtus terrā aperire librū ⁊ ſoluere ſignacula ei⁹ adiunxit ⁊ ego ſtebā multum. Quē tamē poſtmodū lib⁹ per leonē de tribu iuda dīcit aperiri. In quo videlicet libro qđ aliū qđ ſacra ſcriptura ſignatur quā ſolus redēptor noſter aperuit. Qui hō facit⁹ moriend⁹: reſurgēdo: aſcendēdo: cūcta myſteria que in eo fuerāt clauſa patefecit. ⁊ null⁹ in celo: q̄z neq; angel⁹: null⁹ in terra: q̄a neq; hō viuēs in corpe: null⁹ ſubr⁹ terrā dign⁹ inuētus ē: q̄z neq; aīe corpe exante apire nobis p̄ter dñm ſacri eloquiū ſecreta potuerit. Cū ergo ad aperiendū lī. nullus ſub terra inuētus eſt dignus dicit. qđ obſtet nō video niſi vt ſub terra eſſe infernus credatur.

Utrū vnus gehēne ignis ſit an diuerſi. Cap. XLII.

Petrus.

Queso te vnus esse gehenne ignis credendus est. an q̄ta peccatorū diuersitas fuerit. tanta quoq; estimāda sunt et ipsa incēdia esse preparata.

Gregorius.

Hus quidē est gehēne ignis: sed nō vno mō oīs cruciat peccatores. Anusculisq; etenī q̄tū exigit culpa. tanta illic sentiet pena. Itā sicut i hoc mūdo sub vno sole multi consistūt nec tñ eiusdē solis ardorē equaliter sentiūt quia ali⁹ pl⁹ estuat atq; ali⁹ min⁹ ita illic i vno igne nō vn⁹ est mod⁹ incēdijs: qz qd hic diuersitas corporū: hoc illic agit diuersitas peccatorū vt et ignem non dissimilem habeant: et tamē eosdē singulos dissimiliter exurat.

An semper ardeāt qui gehēne incēdijs deputantur.

Cap. XLIII.

Petrus.

Quāq; nā queso te dicim⁹ eos qui semel illic meriti fuerit semper arduos.

Gregorius.

Constat nimirū et incertanter verum est qz sicut finis nō est i gaudio bonorū. ita finis nō erit tormēto malorū. Itā cū veritas dicat ibūt impij i supplicij eternū. iusti autē i vitā eternā: q̄a verū est qz p̄misit: falsum p̄culdubio non erit qd minatus est deus.

Petrus.

Quid si quis dicat tēcirco peccantibus eternā penā minatur est vt eos a peccatorū perpetratiōe compesceret.

Gregorius.

Falsū ē qd minatur ē vt ab iniustitia corrigeret etiā falsa ē pollicetur vt ad iusticiā puocaret. Sed q̄s hoc dicere vel insuper presumat et si minatur ē quod

nō erat impletur: dū asserere eum miser cordē volum⁹ fallacēz qd dicit inephas ē predicare compellimur.

Petrus.

Cire velim quod iustum sit vt culpa: que cū sine perpetrata est sine fine puniat.

Gregorius.

Decrete dicit si district⁹ iudex nō corda hominū s; facta p̄saret. Iniqui enī ideo cū sine deliquerūt qz cū sine vixerūt. Itā noluisse vtq; si potuissent sine fine viuere vt potuissent sine fine peccare. ostendūt enī qz in p̄tō semp vire cupiūt qui nūq; desinūt peccare dum viuūt. Ad magnā ergo iusticiā iudicātis p̄tinet vt nunq; careat supplicio qui i hac vita nunq; voluerūt carere peccato.

Petrus.

Nullus iust⁹ crudelitate pascit et delinquēs seruus a iusto dño tēcirco cedi p̄cipit vt a nequicia corrigat. ad hoc ergo vapulat vt emēdari debeat. Iniqui autē gehēne ignib⁹ traditi si ad correptionē nō perueniūt quo si ne semp ardebunt.

Gregorius.

Innipotēs de⁹ qz pius est miserrimū cruciatu nō pascit: qz vero iustus ē ab iniquorū vltione imppetuū nō sedat. Sed iniqui oēs eterno supplicio deputati sua quidē iniquitate puniuntur et tñ ad aliquid ardebūt s; vt iusti oēs et in deo videāt gaudia: que percipiunt et in illis respiciāt supplicia que euaserūt quaten⁹ tātomagis in eternū gr̄e diutne debitores se esse cognoscāt q̄to in eternū mala puniri conspiciunt que eius adiutorio vicerunt.

Petrus.

Vbi est q̄ scī cū p̄ inimicis suis quos tūc ardere vidēt nō orabūt: quibus vtq; dictū est Pro inimicis vestris orate.

Gregorius.

Pro inimicis suis orat eo tpe quo possunt ad fructuosam penam eorum corda convertere atque ipsa perversio ne saluare. Quid enim aliud per inimicos oratio dicitur nisi hoc quod apostolus ait ut det illis deus penam ad cognoscendam veritatem et resipiscant a diaboli laqueis a quo capti tenentur ab ipsorum voluntate. Et quoniam per illis tunc orabatur qui iam nullatenus possunt ad iusticie opera ab iniquitate commutari. Eadem itaque causa est cur non oratur tunc per homines igni eterno damnatis quod etiam nunc causa est ut non oratur per diabolo angelisque eius eterno supplicio damnatis. Que nunc etiam causa est ut non oratur sancti homines pro hominibus infidelibus impiisque defunctis. Quia per eis utique quos eterno deputatos supplicio iam nouerunt ante illum iudicis iusti conspectum orationis sue meritum cassari refugunt quod si nunc quoque viuentes iusti mortuis damnatis iniustis minime prestantur quoniam ad huc aliquid iudicabile de sua carne se prepeti etiam ipsi nouerunt. Quanto enim districti tunc iniquorum tormenta respiciuntur ratio ab omni vicio corruptionis exuitur ipsi iam iusticie vicini atque artum inhererunt. Sic quippe eorum mentes per hoc quod iustissimo iudici inhererent ius districtioris absorbet ut omnino eis non liceat. quicquid ab illius eterne regule subtilitate discordat.

Quomodo anima immortalis dicatur dum constet eam in perpetuo igne mori. Cap. XLIII.

Petrus.
Ane iam quod respondere debeas apte rationi. Sed hec nunc questio mouet mentem quoniam anima immortalis dicitur dum constat quod in perpetuo igne moriatur.

Gregorius.
Quia duobus modis vita dicitur duobus et modis mors dicitur intelligi. Aliud est nunc quod in deo viuimus. Aliud vero quod in hoc quod conditi vel creati sumus. Idem aliud est beate viuere. atque aliud essentialiter. Anima itaque mortalis esse intelligi

tur et immortalis. mortalis quippe quod beatitudo viuere amittit. immortalis autem quod essentialiter viuere nunquam desinit. et nature sue vitam perdere non valet cum in perpetua fuerit morte damnata. Illic enim posita beata esse potest et esse non perdit ut et mortem sine morte et defectum sine defectu. et finem sine fine patitur. quatenus ei et mors immortalis sit et defectus indefectus et finis infinitus.

De quodam sancto viro qui veniens ad mortem expauit.

Cap. XLV.

Petrus.
Quoniam hac tam inexplicabilis damnationis finem cuiuslibet sit operis ad exitum veniens non primo sciat quoniam et si iam nouit quid egit et adhuc tamen facta illius quod subtiliter iudicentur ignorat.

Gregorius.
Et asseris ita est. Sed plerumque de culpis minimis ipse solus paucior egredietes animas iustorum purgat. sicut narrari de quodam sancto viro me frequenter audisti. quod ad mortem veniens vehementer timeuit. sed post mortem discipulis in stola candida apparuit et quod preclare sit susceptus indicauit.

Quidam ne in morte timeant reuelatione roborantur. Et de Antonio Herulo et Johanne monachis. Cap. XLVI.

Annus vero omnipotens deus trepidantis mentes quibusdam preter reuelationibus roborat ut in morte minime premeantur. Nam quidam mecum in monasterio frater Antoni nomine vivebat qui multis quotidianis lacrimis ad gaudia patrie celestis anhelabat. Quis studiosissime et cum magno sermone de fiderio sacra eloquia meditaretur non in eis verba scire sed fletum precutionis inquirebat. quatenus per hec excitata mens eius inardesceret. et una deferretur ad regionem celestem preter

per contemplationē volaret. Huic per visionē nocturnā dictū est: paratus esto: quia dñs iussit te migrare. Tunc ille nō habere sumptus ad migrandū diceret: responsū protinus audiuit dicens: Si de peccatis unis agis: dimissa sunt. Quod cum semel audisset: magno adhuc metu trepidaret: nocte quoq; alia eisdē verbis est admonitus: tūc post quinq; dies febre correptus: cunctis fratribus orātibz flentibusq; defunctus est.

Alius etiā frater in eodē monasterio Merolus dicebat: vehementer lachrymis atq; elemosynis intentus: psalmodie vero ex ore illius pene nullo tpe cessare cōsueverant: excepto cū aut alimentū corporis: aut mēbra dedisset sopori. Huic nocturna visione apparuit. Quia ex albis floribus corona de celo in caput illius descendebat. Qui mox molestia corporis occupatus cū magna securitate animi: atq; hilaritate defunctus est. Ad cuius sepulchrum dum Petrus: qui nūc monasterio meo preest: sibi sepulturā facere post annos quattuordecim voluisset tanta vt asserit de eodē sepulchro illius fragrantia suauitatis emanauit: ac si illic floru omnium fuissent odora menta congregata. Quia ex re manifeste patuit: qd verum fuit quod per nocturnam visionē vidit.

Et eodem quoq; monasterio alius quidā Iohānes dictus est magne indolis adolescens etatē suam intellectu et humilitatis dulcedine et grauitate transgebat. Huic egrotāti atq; ad extremū deducto per nocturnā visionē ei quidā senex apparuit: et hūc virgā tetigit: atq; dixit: Surge ex hac em molestia modo minime morteris: sed paratus esto quia longū tempus hic facturus nō eris. Qui dum iam esset a medicis desperatus: repente sanatus est: atq; conualuit: rem: quā viderat: narrauit: seq; per biennium in dei seruitiō: sicut predixit: vltra etatis sue annos exhibuit. Ante hoc triennium cum quidā frater fuisset mortuus: atq; in eius

dem monasterij cimiterio a nobis sepultus: cunctis nobis ab eodem cimiterio exeuntibus: isdem Iohānes sicut postmodū pallens: et tremens indicauit: Illinc nobis discedētibz inuentus: ab eodem fratre: qui mortuus fuerat: de sepulchro vocatus est. Quod mox etiā sublequēs finis edocuit: nam post die: decē inuasus: febris carne solutus est.

Petrus.

Peceri vellem si hoc quod per nocturnas visiones ostenditur debeat obseruari.

De modis somniorum: et an sint obseruanda: De quodazetiā cui per somnium longa vite spacia promissa sunt: et in breui tempore relecata:

Capitulum. XLVII.

Gregorius.

In hoc Petre sciendū est: quia sex modis tangunt animū imagines somniorū. Aliquādo nāq; somnia ventris plenitudine vel inanitate. Aliquando vero illusionē. Aliquando cogitationē simul et illusionē. Aliquādo reuelatiōē. Aliquādo autē cogitationē simul: et reuelatiōē generantur. Sed duo que prima diximus: totū experimēto cognoscimus: subiecta autē quatuor in sacre scripture pagina reperimus. Somnia enim nisi plerūq; ab occulto hoste per illusionē fierent: nequāq; hoc vir sapiens indicaret dicens: Multos enim errare fecerūt somnia: et exciderūt sperantes in illis. Et iterū. Non augurabimini: nec obseruabitis somnia: quibus profecto verbis cuius sint detestatiōis ostendit que augurijs peragunt: rursus nisi aliquādo ex cogitationē simul: et illusionē procederet: vir sapiens minime dixisset. Multas curas sequitur somnia. Et nisi aliquādo somnia ex mysterio reuelatiōis oriunt. Ioseph preferendū se fratribz somnio nō videret: nec sponsū Marię vt ablato puero

In egiptū fugeret per somnū angelus ad moneret. Rursus nisi aliqui somnia ex cogitatione simul et reuelatione pcederēt: nequaquam Daniel propheta. Nabuchodonosor visionē differēs a radice cogitationis inchoasset: dicens. Tu rex cepisti cogitare in stratu tuo quid esset futurum post hec et quod reuelat mysteria ostēdit tibi que futura sunt. Et paulo post. Videbas et ecce quod si statua vna gradis: statua illa magna et statura sublimis stabat cōtra te et cetera. Daniel itaque dū somniū ad implendū reuerēter insinuat et ex qua orū sit cogitatione manifestat. parēter ostenditur quod hoc plerūque cogitatione simul et reuelatione generet. Sed nimirū cū somnia tot rerū qualitatibus alternent: tāto eis credi difficilius debet: quāto et quo impulsu veniāt facilius nō elucet. Sācti autem viri iter illusiones atque reuelationes ipsas visionū voces aut imagines quodā intimo sapore discernūt ut sciāt vel quid a bono spū pceptiant: vel quid ab illusione patiantur. Itā si erga hec mēs cauta nō fuerit: pceptorē spiritus multis vanitatibus imergit quia nōnunquam solet vera predicere ut ad extremū atam: valeat ex vna aliq fallitate laqueare. sicut nro nup cū dā certū est ptingisse. Qui dū somnia vehemēter attēderet et p somniū longa vite huius spacia sibi promissa sunt. Cūq multas pecunias p longioris vite stipēdijs collegisset ita repēte defunctus est ut intactas oēs relinqueret et ipse secū nihil ex bono opere portaret.

An prosit animabus si eorū corpora in ecclesijs sepulta sint.

Capitulū. XLVIII.

Petrus.

Quis ille sit memini. sed queso te ea que cepimus exequamur. Petram ne animabus aliquid prodesse. si mortuorū corpora fuerint in ecclesijs sepulta.

Gregorius.

Quod nos graua peccata nō depriimūt his pdest mortuis si in ecclesia sepeliāt quod eorū proximi quotiens ad eadē sacra loca cōueniunt: suorū quorū sepulcra conspiciūt: recordant ut p eis dño preces effundāt. Itā quos peccata graua depriimūt nō ad absolutionem potius quam ad maiorē dānationis cumulū eorum corpora in ecclesijs ponunt. Quod melius ostēdere poterimus si ea que diebus nostris gesta sunt: breuiter enarremus.

De quadā sanctimoniali femina in ecclesia sancti Laurētij sepulta que dimidia apparuit accusata.

Cap. XLIX.

Itaque vite venerabilis Felix Portuen. Epus in scaulnensi prouincia oritur atque nutritus ē. Qui quadā sanctimonialē feminā in loco eodē fuisse testat que carnis quidē continentia habuit. Sed lingue p cecitate atque stultiloquiū nō declinauit. Hec igit defuncta atque in ecclesia sepulta est. Eadē autē nocte custos eiusde ecclesie per reuelationē vidit. quod deducta ante sacrum altare per mediū secabat et ps vna illius igne cremabat et ps altera intacta remanebat. Cūq hoc surgēs fratribus narrasset. et locū ostēderet in quo fuerat igne cōsumpta: ipsa flāme cōbustio ita ante altare in marmoribus apparuit ac si illic eadez femina igne corporeo fuisset cōcremata. Qua ex re aperte datur intelligi. quia hi quibus peccata dimissa non fuerint ad euitandū iudiciū sacris locis post mortem non valeant adiuuari.

De Valeriani patritij sepultura.

Capitulum. L.

Iohannes quoque vir magnificus in hac vrbe locū perfectorum seruans. cuius grauitatis atque veritatis sit nouimus. quod mihi testatus est Valerianū patritiū: in ciuitate que Brixa dicitur: fuisse defunctū cui eiuscē ciuitatis episcopus accepto p-

cio locū in ecclesia prebuit in quo sepelire debuisset. Qui uidelicet Galerian⁹ vsq; ad etatē decrepitā leuiss ac lubricus extitit: modūq; suis prauitatibus ponere contempsit. Eadē vero nocte qua sepult⁹ est beatus Faustin⁹ martyr. in cui⁹ ecclesia corpus illius fuerat humatū. custodi suo apparuit: dicens. Vade ⁊ dic Episcopo. vt proiciat hinc fetētes carnes quas hic posuit qđ si nō fecerit: die tricesimo ipse morietur. Quā visionē custos timuit Episcopo confiteri. ⁊ rursus admonitus declinavit. Die autē tricesimo eiusdem ciuitatis Episcopus cū vespertina hora sanus atq; incolumis ad lectū rediisset subita et inopinata morte defunctus est.

De corpore Valentini ab ecclesia post mortem proiecto.

Capitulum. LI.

Adest quoq; in presenti venerabilis frater Genatius Lunensis Episcopus ⁊ magnific⁹ Valerius vir nobilissim⁹ atq; vetricissim⁹ qui se scire suosq; homines interfuisse testatur ei res: quā narrauit: nup in Genuensi vrbe cōtigisse. Ibi nāq; vidit Valētinus nomine ecclesie Mediolanensis defensor defunctus est vir valde lubricus ⁊ cunctis leuitatibus occupatus cui⁹ corpus in ecclesia beati martyris Syri sepultū est. Nocte autē media in eadem ecclesia facte sūt voces ac si quis videnter ex ea repelleret atq; traheret foras. Ad quas nimirū voces cucurrerūt custodes ⁊ viderunt duos quosdā deterrimos spūs qui eiusdē Valentini pedes quadā ligatura strinxerāt ⁊ eū ab ecclesia clamātem ac nimis vociferantē foras traherāt. Qui videlicet exterriti ad sua strata reuersi sunt. mane autē facto aperientas sepulcrū in quo isdē Valētinus positus fuerat ei⁹ corp⁹ nō inueniūt. Quē extra ecclesiam quererēt vbi proiectū esset inueniūt hoc in sepulcro alio positū: ligatis adhuc pedib⁹: sicut ab ecclesia fuerat abstractus.

Ex qua re Petre collige qđ hi quos peccata grauiā depriunt si in sacro loco sepeliri se faciant restat vt etiā de sua presumptione iudicent quatenus eos sacra loca non liberent sed etiam culpa temeritatis accusent.

De Tinctoris corpore in ecclesia sepulto post non inuento Capitulum. LII.

AAm quid quoq; i hac vrbe cōtingit cunctozū qui hic habitant multitudo testat qđ quidā artis eozū primus cū defunct⁹ fuisset in ecclesia beati Januarij martyris iuxta portam sancti Laurentij a coniuge sua sepultus est. Sequenti nocte ex eadē sepultura audiente custode eius spiritus cepit clamare. Ardeo ardeo. Cum vero has duas voces emisisset: custos hoc eius nuntiavit vxori. vxor vero illius eos qui diligenter inspicerēt: artis eiusdē viros transiit ad ecclesiam: volēs cognoscere qualiter eius corpus esset in sepulcro de quo talia clamaret. Qui aperientes sepulcrū vestimēta eadez intacta reppererūt que nūcūq; in eadē ecclesia pro eiusdē cause testimonio seruant. Corp⁹ vero illius oīno nō inueniūt ac si in sepulcro eadē positū nō fuisset. Quā ex re colligendū est quā vltione aīa eius dānata sit cuius ⁊ caro est ab ecclesia piecta. Quid igitur sacra loca sepultis pſunt quādo hi qui indigni sunt ab eiusdē sacris locis diuinitus proijciunt.

Quid sit qđ maxie mortuorum valeat aiabus pdesse: Et de Leticellēsi presbytero qđ a cuiusdā spū petitus est vt sacra hostiā p eo offerat. Cap. LIII.

Petrus.

Quid nam ergo esse poterit qđ mortuozū valeat animabus pdesse.

Gregorius.

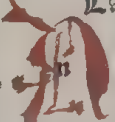

Sculpe post mortē insolubiles
nō sunt: multū soler animas eti
am post mortē oblatio sacre ho
stie salutaris adiuuare: ita vt
hoc nōnunq̃ ipse defunctorū aīe expetere
videant. Nam p̃dictus Felix ep̃us a quo
dā vite venerabilis p̃sbytero: qui vīq̃ an
te bienniu vixit: et in dyocesi Semūcelen
sis vrbis habitabat atq̃ ecclesie beati Jo
hānis: que in loco qui dicit̃ Tauriana: si
ta est: preerat: cognouisse se asserit qđ is
dem p̃sbyter in eodē loco: in quo aque ca
lide vapores nimios faciūt quotiens cor
poris necessitas exigebat lauari cōsueue
rat: vbi duz die quadā fuisset ingressus:
inuenit quendā incognitū virū ad suū ob
sequiū preparatū: qui sibi de pedibus cal
ciamēta abstraheret: vestimēta susciperet:
et exētia calozibus sabana preberet: atq̃
omne ministeriū cū magno famulatu per
ageret. Cūq̃ hoc sepius fieret: isdē p̃sby
ter die quadā ad balnea itur⁹ intra semet
ipm cogitās dixit: Siro illi qui mibi so
let tam deuotissime ad lauandū obsequi:
Ingratus apparere nō debeo: sed aliquid
tūe necesse est ei p munere portare. Tūc
duas secū oblationū coronas detulit: qui
mor vt peruenit ad locū: hominē inuenit
atq̃ ex more eius obsequio in oībus vsus
est. Laui itaq̃ et cū iam vestitus voluiss
et egredi hoc qđ secū detulerat obsequē
ti sibi viro p benedictiōe obtulit petens:
vt benigne susciperet: qđ ei gratia chari
tatis offerret. Cui merēs afflictusq̃ respō
dit: Mibi ista quare das pater? Iste pa
nis sanctus est: ego hūc manducare non
possum: ego etem: quē vides: huius loci
dñs aliquādo fui: sed pro culpis meis hic
post mortē deputatus sum. Si autē mibi
prestare vis omnipotenti deo offer hūc pa
nē: vt pro peccatis meis interuenias. Et
tunc exauditū te esse cognosce: cū huc ad
lauandū veneris: et me minie reppereris.
In quibus verbis disparuit: et is qui ho
mo esse videbat̃ euanesendo innotuit: qz
spiritus fuit. Isdē vero p̃sbyter ebdoma
da cōtinua se pro eo in lachrymis affixit:

salutarē hostiā quotidie obtulit: et reuer
sus post ad balneū eum iam minie inue
nit. Qua ex re quantū p̃sit animabus im
molatio sacre oblatiōis ostendit quando
hanc et ipsi mortuorū spiritus a viuētib⁹
petūt: et signa indicant: quibus per eā ab
soluti videantur.

De fratre Iusto medico pro
cuius anima continuis triginta
diebus oblatum est sacrificium
altaris:

Capitulum. LIII.

Neq̃ hoc silendū puto qđ actus
i meo monasterio añ hoc triēti
um reminiscor. Quidā namq̃
monachus Iustus nomie: me
dicina arte fuerat imbutus: qui mibi in eo
dem monasterio cōstituto sedule obsequi
atq̃ in assiduis egritudinibus meis excu
bare cōsueuerat. Hic itaq̃ languore cor
poris preuentus ad extremū deductus est.
Cui in ipa sua molestia frater germanus
nomie Lupiosus seruebat: qui ipse quo
q̃ nūc in hac vrbē per eandē medicine ar
tem tempalis vite stipendia sectat̃: sed p̃
dictus Iustus cū iaz se ad extremū perue
nisse cognouisset: eidē Lupioso fratri suo
quia occultatos tres aureos haberet in
notuit. Qđ nūmiz fratrib⁹ nō potuit ce
larī: sed subtiliter indagātes: atq̃ illius
oīnia medicamēta perscrutātes: eosdem
tres aureos inuenerūt abscondos in medi
camine: qđ mor vt mibi nūciatū est: tan
tū malū de fratre qui nobiscū cōmuniter
vixerat eq̃nimit̃ ferre nō valuit. Quip
pe quia eiusdē mei monasterij semp regu
la fuerat: vt cūcū fratres ita cōmuniter vi
uerēt: quatenus eis singulis nulla haberi
ppria liceret nimio terrore percussus:
cogitare cepi: vel quid ad purgationē mo
rientis facerē: vel quid ad exemplū viuē
tib⁹ fratrib⁹ pūderē. Precioso igit̃ eius
dē mōasterij pposito ad me accersito dixi
Eidē et vt nullus ex fratrib⁹ se ad eū mō

mentē lungat: nec sermonē consolationis ex cuiuslibet eorum ore percipiat. Sed cum in morte cōstitutus fratres exquisierit: ei suus carnalis frater dicat: quia per aures quos occultatos habuisti: cunctis fratribus abominatus sit: ut saltem in morte de culpa sua mentē ipsius amaritudo transuerberet: atque a peccato quod perpetraverat purget. Cū vero mortuus fuerit: corpus in cimiterio nō ponat: sed quilibet fossas in sterquilino faciat in ea corpus eius proiecit: ibique super eū tres aureos quos reliquit: iactate omnes simul clamantes: pecunia tua tecū sit in perditione: et sic eum terra operiet. In quibus virisque rebus unā mortē habuit: alterā vero voluit prodesse fratribus viventibus: ut et illi amaritudo mortis a culpa solubilis faceret: et istos auaricie tāta damnatio terreret: atque a culpa prohiberet. Quod ita factū est. Nam cū isdem monachus peruenisset ad mortē: atque ante se quereret cōmendare fratribus: et nullus ei a fratribus applicare et loqui dignaretur: ei carnalis frater cur ab omnibus fratribus esset abhominatus: indicauit. Qui protinus de reatu suo vehemēter ingemuit: atque in ipsa sua tristitia e corpore exiuit: qui ita est sepultus: ut disperā. Sed fratres omnes ex eadem sententia conturbati: ceperunt singuli extrema queque et vilia: et que eis habere regulariter licuerat ad mediū proferre vehemēterque formidare: ne quid apud eos esset unde reprehēdi potuissent. Cum vero post mortē eius triginta iaz essent dies euoluti: cepit animus meus de defuncto fratri cōpati: eiusque cū dolore gratū supplicia pensares: et si quod esset ereptio: nis eius remediū querere. Tūc vocato ad me eodē precioso monasterij mei preposito tristis: dixi: Dū est quod frater ille qui defunctus est in igne cruciatur. Debemus ei aliquid charitatis impendere: et eū quam possumus: ut eripiam: adiunare. Gaude itaque: et ab hodierna die? triginta cōtinuis offerre pro eo sacrificiū stude: ut nullus omnino pretermittat dies quo pro absolutione illius hostia salutaris non offeratur.

Qui protinus abcessit et paruit. Hōbis autē alia curantibus atque dies euolutos non munerantibus lidez frater qui defunctus fuerat: nocte quadā fratri suo germano cupioso per visionē apparuit. Quē ille cum vidisset: inquisiuit dicens: Quid est frater? Quomodo es? Cui respondit: Hūc usque male fui: sed tā modo bene sum: quia hodie cōmunionē recepi. Quod isdem Cupiosus pergens protinus indicauit fratribus in monasterio. Fratres vero solliciti computauerunt dies: et ipse dies extiterat quo pro eo vicesima oblatio fuerat impleta. Cumque Cupiosus nesciret: quid pro eo fratres agerent: et fratres ignorassent: quid de illo Cupiosus vididisset: vno eodēque tempore dū cognosceret: ille isti quid egerant: atque isti cognosceret: ille quid viderat cōcordantes simul visionē et sacrificio res aperte claruit: quia frater: qui defunctus fuerat: per salutarē hostiā euasit supplicij.

Petrus.

Quia sunt valde que dicuntur nō me diocriter leta.

**De vita et transitu Cassiani
episcopi: Capitulum LV.
Gregorius.**

Quoniam in dubiū veniant verba mortuorum confirmant hec facta viventium. Nam vir vite venerabilis Cassius Hermensis episcopus: qui quotidianū offerre cōsueuerat deo sacrificiū: seque in lacrymas inter ipsa sacrificiorum archana mactabat: mandatum domini per cuiusdam sui visionem psbyteri suscepit dicens: Age quod agis operare quod operaris. Non cesset peccatus nō cesset manus tua. Natale apostolorum venies ad me: et tribuam tibi mercedem tuam. Qui post annos septē ipso natalicio apostolorum die: cum missarum solennia peregisset: et mysteria sacra cōmunionis accepisset: e corpore exiuit.

De quodam ab hostibus capto cuius vincula oblatiōis hora soluebantur: Et de Baraca nauta per salutarem hostiam a naufragio liberato:

Capitulum. LVI.

Hec quoque quod audimus quēdā apud hostes in captiuitatē positū: et in vinculis religatū fuisse: pro quo sua coniūx diebus certis sacrificiū offerre consueuerat: qui longo post tpe ad coniūgē reuersus quibus diebus eius vincula soluerent: innouit: eiusque coniūx illos fuisse dies quibus pro eo sacrificiū offerebat: recognouit. Et ex alia nobis re que ante annos septē gesta est certissime confirmat. Agatus enīz panormitan⁹ episcop⁹: sicut fideles mibi ac religiosi viri multi testati sunt: atque testant^r: cum beate memorie antecessoris mei tempore iussus esset: ut Romā veniret: vim nimie tempestatis perculit: ita ut se ex tanto vndarū periculo euadere posse diffiderat. Nauta vero illius Baraca nomine: qui nūc eiusdē ecclesie clericatus officio fungit^r: post nauē in carbaso regebat ruptoque fune cū eodem carbaso: quē regebat: inter vndarū cumulos repente disparuit. Nauta autē cui episcop⁹ preerat: tandem post multa pericula ad Ostiā insulam fluctib⁹ quassata peruenit. Tūc die tertio episcopus nautā qui ab eo abzept⁹ in carbaso fuerat. In nulla maris parte viderit apparere: vehementer afflic⁹: mortuū credidit: sed per obsequiū charitatis viro vnū quod debebat: mortuo impēdit ut omnipotenti deo p absolutiōe eius animę offerre sacrificiū victime salutaris iuberet: quo oblato restaurata naue perrexit ad italiā. Tūc ad Romanū portū venisset: illic nautā repperit: quē mortuū putabat. Tūc inopinata exultatiōe gaudens est et euz: qualiter tot diebus in illo tanto maris periculo viuere potuisset: inquisiuit. Qui videlicet indicauit: quotiēs in

illis tempestatis fluctibus cū eodē quem regebat: fuisse carbaso versatus: qualiter cū illo vndis pleno enatauerit: et quotiēs eo a superiori parte deorsum verso ipse carine eius superfederet: adiūgens. Cū diebus ac noctibus hoc incessanter faceret tāque eius virtus funditus ex fame simul et labore cecidisset: quo cū ordine diuina misericordia seruauerit: indicauit. Etiam quod etiam nūc usque testatur dicēs: Laborans in fluctibus atque deficiens subito mentis pondere sum grauatus: ita ut neque vigilare me crederē: neque depressus somno essē. Et ecce in eodē medio mari me posito quidā apparuit: qui mibi panē ad refectiōē detulit. Quē mox ut comedi: vires recuperāre post nauis transiēs affuit: que me ab illo vndarū periculo suscepit: atque ad terrā deduxit. Quod scilicet episcop⁹ audiens requisitū diem: atque illo fuisse die repperit: quo pro eo presbyter in Ostica insula deo omnipotenti hostiā sacre oblationis immolauit.

Quibus mortuis sacre victime proficiat: ac de virtute mysteriorum victime salutaris:

Capitulum. LVII.

Petrus.

Et que narras ipse quoque in Sicilia positus agnouit.

Gregorius.

Et circo credo: quia hoc tā aperte cum viuētib⁹ ac nescientibus agit^r: ut cunctis hec agētib⁹ atque sciētib⁹ ostendatur: quia si insolubiles culpe nō fuerint ad absolutionē prodesse: etiā mortuis victime sacre oblatiōis possint. Sed sciendū est: quia illis sacre victime mortuis proficiat: qui hic viuendo obtinuerūt: ut eos etiam post mortē bona adiūuet: que hic p ipsis ab alijs fiunt. Inter hec autē pensandū est: quod tutior sit via ut bonum quod quisque post mortē suā sperat agi per alios: agat ipse dum uiuit per se. Beatius quippe est

liberū exire q̄ post vincula libertatē querere. Debemus itaq; presens seculū : vel quia iam cōspicimus defluxisse: tota mente cōtemnere quotidiana deo lachrymarū sacrificia: quotidianas carnis eius ⁊ sanguinis hostias imolare. Nec nāq; singulāriter victima ab eterno interitu animā saluat: que illā nobis mortē vnigeniti per mysteriū repat. Quilicet resurgēs a mortuis iam non morit̄: ⁊ mors illi vltra non dominabit̄: tamen in seipso immortaliter atq; incorruptibiliter viuēs pro nobis iterū in hoc mysterio sacre oblatiōis immolat. Eius quippe ibi corpus sumit̄: eius caro in populi salutem partit̄. Eius sanguis nō laz in manus infidelū: sed in ora fidelū fundit̄. Hinc ergo pensemus quāle sit pro nobis hoc sacrificiū: quod pro absolutione nostra passionem vnigeniti filij semper imitat. Quis enim fidelū habere dubiū possit in ipsa immolationis hora ad sacerdotis vocem celos aperiri: in illo Iesu xpi mysterio angelorū choros adesse summis in sociari: terrena celestibus iūgi: vniū quoq; ex visibilibus atq; invisibilibus fieri.

De affligendo corde inter sacra mysteria: ⁊ post de mētis custodia: Capitulum. LVIII.

 Ed necesse est: vt cū hec agim⁹ nosmetipsos deo in cordis contritiōe mactemus: quia qui passionis dñice mysteria celebramus: debemus imitari qđ agimus. Tūc ergo vere pro nobis hostia erit deo: cum nos ipsos hostiā fecerimus. Sed studendū nobis est: vt etiā post oratiōis tpa in quā tū deo largiente possumus in ipso animus suo pōdere ⁊ vigore seruemus: ne post cogitatio fluxa dissoluatur: ne vana mentē leticia subrepat: ⁊ lucrū complicitōis anima per incursum fluxe cogitatiōis perdat. Sic quippe: quod poposcerat: anima obtinere meruit: que se post lachrymas in eodē mentis vigore seruauit. De qua nimirum scriptū est. Multusq; eius nō sunt ampli⁹

in diuersa mutati. Que igit̄ nō est oblata quod petijt: nō est priuata munere qđ poposcit.

De relaxandis culpis alienis vt nostre relaxentur:

Capitulum. LIX.

 Ed inter hec sciendū est: quia ille recte delicti veniā postulat qui prius hoc: quod in ipso delinquit: relaxat. Munus enim non accipit: nisi ante discordia ab animo pellat̄ dicente veritate. Si offers munus tuū ante altare: ⁊ recordatus fueris qđ frater tuus habet aliquid aduersus te: relinque ibi munus tuū ante altare: ⁊ vade prius recōcillari fratri tuo: ⁊ tūc veniens offeres mun⁹ tuū. Quia in re pensandū est cū omnis culpa munere soluat̄ qđ grauis est culpa discordie: pro qua nec munus accipit. Debemus itaq; ad proximū quāuis longe positū: longeq; diiunctū: mēte ire ei⁹ animū subdere: humilitate illū ac benignolentia placare: vt scilicet cōditor noster dñs tale placitū nostre mentis aspexerit: peccato nos soluat: quia munus pro culpa summit. Veritatis autē voce attestante vidicimus: quia seruus qui decem millia talenta debebat: cū penitentiā ageret: absolutionē debiti a domino accepit. Sed quia cōseruo suo centū sibi denarios debenti debitū non dimisit: et hoc iustus exigi quod ei fuerat iam per penitentiā dimissus. Ex quibus videlicet dictis cōstat quia si hoc quod in nos delinquit ex corde nō dimittimus: ⁊ illud rursus exigitur quod nobis iam per penitentiā dimissum fuisse gaudebamus. Igit̄ dum per indulgenti temporis spaciū: licet dñs iudex sustinet dum cōuersionē nostrā is: qui culpas examinat: expectat. Cōstemus in lachrymis duriciā mentis: formemus in proximis gratiā benignitatis: ⁊ audēter dico: quia saluari hostia post mortē nō indigebim⁹ si ante mortē deo ipsi hostia fuerimus.

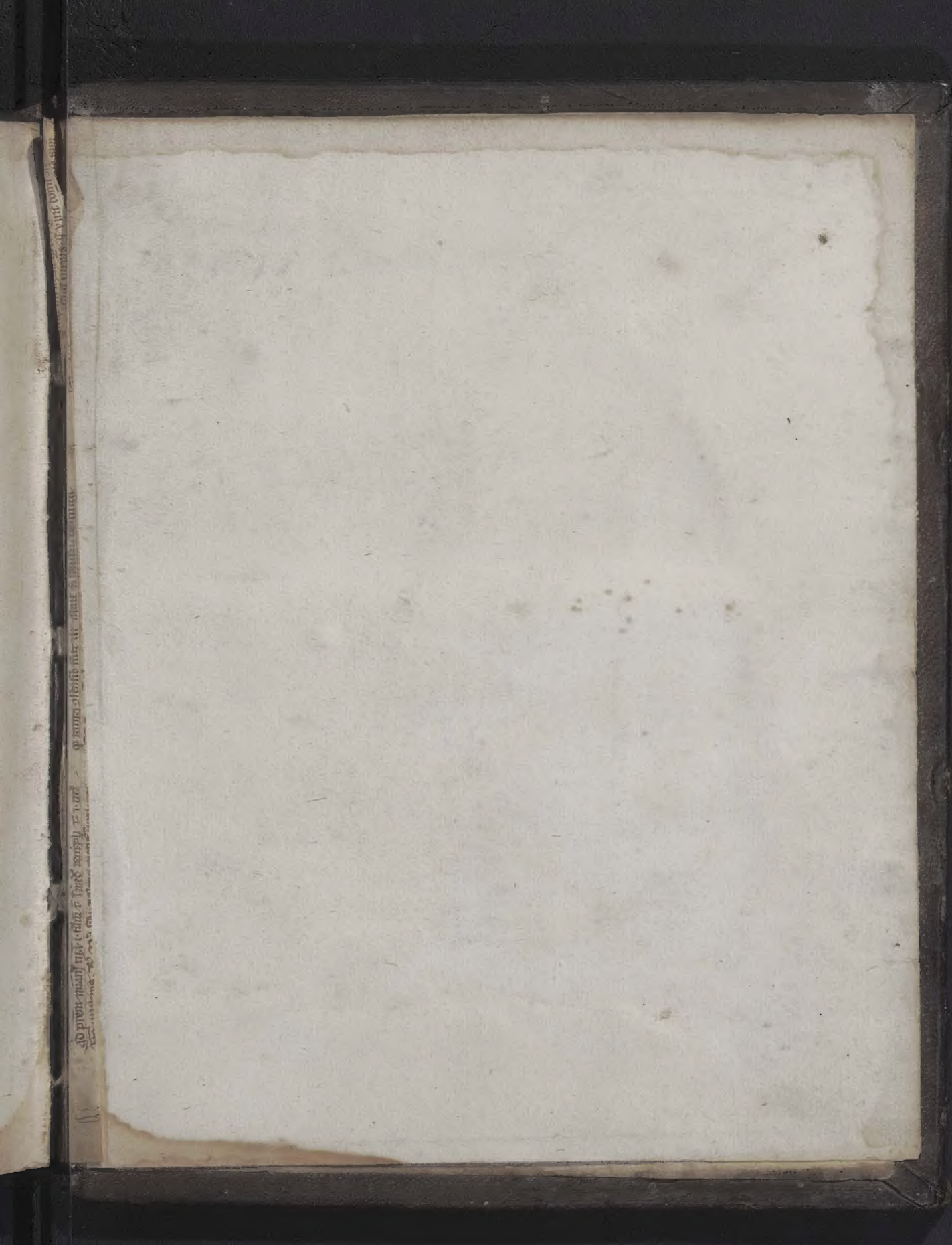
Libri dyalogorū beati Gre-
gorij pape: vna cū annotationi-
is capitulorū feliciter explici-
it. Impressi ac diligentissime
recti Basilee per Michaelē
Urter: sub anno domini Mil-
lmoquadringentesimonono-
gesimo sexto.

Laus deo.

Bibl. Jag.

6 11 24

lv
The 9th of 30

